

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Οι συνέπειες του BREXIT για το Ηνωμένο Βασίλειο. Η περίπτωση της Σκωτίας, του Γιβραλτάρ και των βάσεων στην Κύπρο.»

Σύνταξη: Αλέξανδρος Γιαγκίνης

**Επίβλεψη : Νικόλαος Βασιλειάδης
Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Μακεδονίας**

Δεκέμβριος 2019

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.»

Στην Οικογένεια μου,

η στάση της οποίας μου επέτρεψε
να πραγματοποιήσω αυτό το
όνειρο

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΗΒ	Ηνωμένο Βασίλειο
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Β'ΠΠ	Β' Παγκόσμιος Πόλεμος
ΕΣΣΔ	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΚΑΕ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
ΕΟΧ	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
ΕΖΕΣ	Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών
UKIP	United Kingdom Independence Party
BBC	British Broadcasting Corporation
DUP	Democratic Unionist Party
ΥΠΕΞ	Υπουργός Εξωτερικών
ΥΕΘΑ	Υπουργός Εθνικής Άμυνας
ΥΠΕΘΑ	Υπουργείο Εθνικής Άμυνας
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΕΟΦ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Φαρμάκων
ΕΑΤ	Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ERG	European Research Group
ΕΟΑΘ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια στην Θάλασσα
ΕΟΠ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΔΧ	Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
ΔΗΕΕΑ	Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη
ΤτΑ	Τράπεζα της Αγγλίας
ΠΟΕ	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Άμυνας
ΚΠΑΑ	Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
ΕΑΜΑ	European Automobile Manufacturers Association
NHS	National Health System
ESF	European Social Fund

ΑΓΕΕΘΑ	Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης
EDF	European Defense Fund
PESCO	Permanent Structured Cooperation
DSACEUR	Deputy Supreme Allied Commander Europe
SNP	Scottish National Party
RAF	Royal Air Force
BYE	Βρετανικό Υπερπόντιο Έδαφος
ΠΚΒ	Περιοχές Κυρίαρχων Βάσεων
SBA	Sovereign Base Areas
WSBA	Western Sovereign Base Area
ESBA	Eastern Sovereign Base Area
GTAI	Germany Trade & Invest
JLR	Jaguar Land Rover
SMMT	Society of Motor Manufacrurers and Traders

Περιεχόμενα

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ.....	3
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΣΚΟΠΟΣ.....	2
ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ.....	2
Ο ΟΡΟΣ BREXIT.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο Η ΕΥΡΩΠΗ ΕΝΩΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ.....	5
Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ.....	5
ΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟ.....	9
ΈΩΣ ΤΗ ΔΥΣΗ ΤΟΥ 2016.....	9
2017.....	12
2018.....	19
2019.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ BREXIT ΓΙΑ ΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ....	46
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	46
ΕΘΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ.....	46
ΑΠΩΛΕΙΑ SOFT POWER ΚΑΙ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ.....	47
ΕΘΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΙΣ, ΑΠΟΣΧΙΣΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΕΙΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ.....	48
ΠΟΛΥΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΟΥ ΗΒ.....	50
ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ «ΕΙΔΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ» ΜΕ ΤΙΣ ΗΠΑ;.....	51
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	52
Η ΆΠΟΨΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ.....	52
Ο ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ.....	53
ΤΙ ΧΑΝΟΥΝ ΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ.....	54
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ.....	54
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	55
Η ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΑΞΙΟΧΡΕΟΥ.....	56
ΟΙ «ΒΟΥΤΙΕΣ» ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ.....	57
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.....	60

Η ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ.....	62
ΚΑΙ ΟΙ ΙΑΠΩΝΕΣ ΑΠΟΧΩΡΟΥΝ.....	63
ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΕΛΠΙΔΑ.....	64
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	66
ΜΕΙΩΣΗ ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΕΣ ΡΟΕΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΨΕΙΣ ΣΕ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ.....	66
ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	68
ΑΚΡΙΒΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΒΡΕΤΑΝΟΥΣ	69
ΑΝΗΣΥΧΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΑΡΟΧΕΣ	70
ΟΙ ΒΡΕΤΑΝΟΙ ΖΗΤΟΥΝ ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ ΠΟΛΙΤΕΣ ΆΛΛΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.....	71
ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΚΟΝΔΥΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ.....	73
ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΙΣ ΤΕΧΝΕΣ	74
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΕ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	74
ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΗΒ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ.....	74
ΑΠΩΛΕΙΑ ΘΕΣΕΩΝ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΚΑΙ ΙΣΧΥΟΣ ΕΝΤΟΣ ΝΑΤΟ ΚΑΙ ΟΗΕ.....	76
ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΚΩΤΙΑΣ.....	79
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΚΩΤΙΑΣ.....	79
Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΣΚΩΤΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ «ΕΞΟΔΟΥ».....	80
ΤΟ ΒΡΕΧΙΤ ΟΔΗΓΕΙ ΤΗΝ ΣΚΩΤΙΑ ΕΚΤΟΣ ΕΕ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΗΒ	86
ΟΙ ΕΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΕΞΟΔΟΥ».....	88
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	88
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	88
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΜΙΑΣ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΚΩΤΙΑΣ ΣΤΙΣ ΈΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΗΒ.....	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ.....	92
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ «ΒΡΑΧΟΥ».....	92
ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ ΚΑΙ ΕΕ.....	92
ΤΟ ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ ΚΑΙ Η «ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ»	93
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ	95
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	95
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	96

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ ΤΟΥ ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ	97
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	98
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΗΒ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ	101
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ	101
ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΚΒ	102
ΟΙ ΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΕΞΟΔΟΣ	103
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΑΠΟΧΩΡΗΣΗΣ» ΣΤΙΣ ΠΚΒ	106
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	106
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΕ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	107
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	107
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	109
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	115
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	116

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για δεκαετίες, το Ηνωμένο Βασίλειο (ΗΒ) είχε μια αμφίθυμη σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Το Λονδίνο αναζήτησε αποστάσεις από την αρχή με τη διαπραγμάτευση εξαιρέσεων από τις κεντρικές πολιτικές της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένου και του κοινού νομίσματος και της ελεύθερης συνοριακής ζώνης Σένγκεν¹. Το απρόσμενο αποτέλεσμα της 23^{ης} Ιουνίου 2016 οδηγεί το ΗΒ σε ένα αμφιλεγόμενο διαζύγιο με την ΕΕ και το αναγκάζει να αναζητήσει νέους δρόμους στον κόσμο.

Στις 29 Μαρτίου 2017, το Άρθρο 50 της Συνθήκης της Λισαβόνας² ενεργοποιήθηκε από το ΗΒ, εκκινώντας τις διαπραγματεύσεις που θα οδηγούσαν στην «αποχώρηση» της χώρας από την ΕΕ την 29^η Μαρτίου 2019 . Στις 14 Νοεμβρίου 2018, οι διαπραγματεύσεις ολοκληρώθηκαν με αποτέλεσμα μία Συμφωνία Αποχώρησης. Οι ηγέτες της ΕΕ προσυπέγραψαν τη συμφωνία, αλλά η Βρετανική Κυβέρνηση δεν την επικύρωσε καθόσον ποτέ δεν εγκρίθηκε από το νομοθετικό σώμα της χώρας, τη Βουλή των Κοινοτήτων. Η πρωθυπουργός της χώρας Τερέζα Μέι ζήτησε και έλαβε από τους ευρωπαίους εταίρους, παράταση για το Brexit έως και την 31 Οκτωβρίου 2019 και επιχείρησε τροποποιώντας ελαφριά την συμφωνία και προσεγγίζοντας την αντιπολίτευση να πετύχει την επικύρωση της στην Βουλή. Και πάλι όμως δεν τα κατάφερε και αναγκάστηκε να παραιτηθεί διαδεχόμενη από τον υπέρμαχο της «αποχώρησης» Μπόρις Τζόνσον. Ο Τζόνσον εμφανίστηκε διατεθειμένος να οδηγήσει την χώρα εκτός ΕΕ ακόμα και χωρίς συμφωνία και έχοντας αυτό ως σημαία διαπραγματεύθηκε μια νέα συμφωνία που επιχειρούσε να αμβλύνει τα προβλήματα των συμφωνιών της προκατόχου του πάνω στο θέμα των Ιρλανδικών συνόρων. Η βουλή των κοινοτήτων όμως του επιφύλαξε νέα εμπόδια που δεν επέτρεψαν να επικυρωθεί η συμφωνία έγκαιρα. Ο Τζόνσον αναγκάστηκε να ζητήσει νέα αναβολή του Brexit από την ΕΕ η οποία χορήγησε παράταση έως την 31 Ιανουαρίου 2020. Ο Τζόνσον πέτυχε την έγκριση της συμφωνίας σε πρώτη και δεύτερη ανάγνωση στην Βουλή των Κοινοτήτων αλλά συνάντησε και αντιδράσεις από αντιπολίτευση, από τους Ιρλανδούς και Σκωτσέζους

¹ Η Σένγκεν, είναι κωμόπολη του Λουξεμβούργου στην οποία επεγράφη το 1985 συνθήκη ανάμεσα στα κράτη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με στόχο την προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα, την καθιέρωση της ελεύθερης κυκλοφορίας στους υπηκόους των κρατών που υπέγραψαν, καθώς και την αστυνομική και δικαστική συνεργασία

² Σε αυτό ορίζεται η διαδικασία για την αποχώρηση κράτους μέλους από την ΕΕ, εφόσον το επιθυμεί.

Βουλευτές αλλά και από το εσωτερικό του κόμματος του που είχαν σαν στόχο την τροποποίηση της. Αποφάσισε να οδηγήσει την χώρα σε εκλογές που ορίσθηκαν για την 12η Δεκεμβρίου 2019.

Και το ερώτημα που βασανίζει όλους είναι: «Θα διατηρήσει την σημερινή του μορφή και έκταση το *Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βορείου Ιρλανδίας*». Τι θα πράξει η Σκωτία και η Βόρεια Ιρλανδία μπροστά σε ένα ενδεχόμενο Brexit με δεδομένη την συμφωνία του Τζόνσον οι όροι της οποίας δεν δείχνουν να τις ικανοποιούν. Μήπως επιλέξουν ένα διαφορετικό δρόμο από το υπόλοιπο ΗΒ.

Όλοι όμως συμφωνούν ότι πρόκειται για την μεγαλύτερη κρίση που έχει βιώσει το ΗΒ μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Β΄ΠΠ). Τι ήταν αυτό όμως που ώθησε την πλειοψηφία των βρετανών πολιτών να ψηφίσουν υπέρ της «εξόδου», 43 χρόνια μετά την ένταξη του ΗΒ στην τότε ΕΟΚ; Για την ακρίβεια, τι ήταν αυτό που έκανε το 51,9% των Βρετανών να εξεγερθούν ενάντια στις ηγεσίες όλων των κοινοβουλευτικών κομμάτων που είχαν ταχθεί υπέρ της παραμονής της χώρας στην ΕΕ; Ήταν η παρατεταμένη λιτότητα; Ήταν η ανεργία; Ήταν το έλλειμμα δημοκρατίας; Ήταν η ξενοφοβία; Ήταν η νοσταλγία μιας άλλης εποχής; Ίσως ήταν όλα αυτά.

Ο πρόεδρος της Κομισιόν, Ζαν Κλοντ Γιούνκερ εξέφρασε το φόβο ότι θα μπορούσαν να προκηρυχθούν δημοψηφίσματα και σε άλλες χώρες της Ε.Ε (Ψύλος 2016). Κάτι τέτοιο δεν έγινε και ίσως συνέβαλε σε αυτό η άσχημη τροπή που παίρνουν τα πράγματα στην περίπτωση του ΗΒ.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη και καταγραφή των επιπτώσεων σε Πολιτικό, Οικονομικό, Κοινωνικό και Στρατιωτικό Επίπεδο της «αποχώρησης» του ΗΒ από την ΕΕ για την ίδια την χώρα και η περιπτωσιολογική μελέτη των συνεπειών της «αποχώρησης» στην Σκωτία, το Γιβραλτάρ και στις βάσεις του ΗΒ στην Κύπρο.

ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ

Η πρώτη παραδοχή που θα κάνουμε για την ανάπτυξη της ανά χείρας εργασίας είναι ότι το αποτέλεσμα των εκλογών της 12ης Δεκεμβρίου 2019 δεν θα

προκαλέσει αλλαγή πλεύσης στο ΗΒ, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για μία παραμονή της χώρας στην ΕΕ και εγκατάλειψη κάθε σκέψης εξόδου ή στον αντίποδα της επικράτησης ακραίων στοιχείων που θα οδηγήσουν σε μία «αποχώρηση» από την ΕΕ χωρίς συμφωνία.

Με βάση το παραπάνω και με δεδομένο ότι η συμφωνία του πρωθυπουργού Τζόνσον έχει εγκριθεί σε πρώτη και δεύτερη ανάγνωση από την Βουλή των κοινοτήτων, διαφαίνεται ότι μία συντεταγμένη «έξοδος» από την ευρωπαϊκή οικογένεια αποτελεί κοινό στόχο και των δύο πλευρών. Η ανά χείρας εργασία λοιπόν θα επικεντρωθεί στις επιπτώσεις μίας «συντεταγμένης», με συμφωνία εξόδου ενώ θα γίνουν ελάχιστες συγκριτικές αναφορές σε επιπτώσεις που αφορούν «άτακτη» έξοδο χωρίς συμφωνία .

Η τρίτη παραδοχή έχει να κάνει με την σκληρή στάση που έχουν υιοθετήσει στις διαπραγματεύσεις οι Ευρωπαίοι απέναντι στο ΗΒ με στόχο την αποτροπή ενός πιθανού ντόμινο αποχωρήσεων. Αυτή η σκληρή στάση διατηρήθηκε σε όλη την διάρκεια των διαπραγματεύσεων με την κυβέρνηση της Μέι αλλά και με αυτή του Τζόνσον και αναμένεται να μην μεταβληθεί σε ενδεχόμενο νέας διαπραγμάτευσης της συμφωνίας εξόδου αλλά και της πιθανής μελλοντικής σχέσης ΕΕ-ΗΒ από την κυβέρνηση που θα προκύψει από τις εκλογές της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2019.

Η τελευταία παραδοχή σημειώνει ότι η καταγραφή των εξελίξεων και επιπτώσεων λαμβάνει υπόψη της τα γεγονότα που συνέβησαν μέχρι την 15 Νοεμβρίου 2019 και αυτό λόγω των χρονικών απαιτήσεων ολοκλήρωσης υποβολής της εργασίας. Μεταγενέστερες εξελίξεις, που τυχόν συνέβησαν την στιγμή που ο αναγνώστης θα διαβάζει το πόνημα αυτό, δεν θα ήταν δυνατόν να προβλεφθούν και να ληφθούν υπόψη.

Ο ΟΡΟΣ BREXIT

Είναι εύκολο κανείς να αντιληφθεί ότι πρόκειται για μία σύνθετη λέξη που σχηματίζεται από τις λέξεις **BRITISH & EXIT** και αναφέρεται στην έξοδο του ΗΒ από την ΕΕ. (Dictionary 2017). Αναζητώντας τον όρο στο Λεξικό Αγγλικής Γλώσσας της Οξφόρδης, θα δούμε ότι ο όρος αποδίδεται στον Peter Wilding, ιδρυτή και διευθυντή

της Δεξαμενής Σκέψης και Προβληματισμού³ της Βρετανικής Επιρροής, ο οποίος υποστήριξε την παραμονή του ΗΒ στην ΕΕ στο δημοψήφισμα. (Moseley 2016). Ο Wilding έγγραψε για το Brexit οκτώ μήνες πριν ο μετέπειτα πρωθυπουργός David Cameron ανακοινώσει το δημοψήφισμα για την «παραμονή» ή «έξοδο» από την ΕΕ. Τον Μάιο του 2012 προέβλεψε, ότι εάν δεν προωθηθεί η λογική ότι η Βρετανία πρέπει να ηγηθεί της ΕΕ, τουλάχιστον για να επιτύχει την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς, τότε ο ντόρος που έγινε με την πιθανή έξοδο του ελληνικού Ευρώ θα ακολουθηθεί από μία άλλη άσχημη λέξη το Brexit. Όπως δηλώνει ο ίδιος η έμπνευση του στην δημιουργία του όρου δεν είναι άλλη από το δικό μας Grexit. Απλά αντικατέστησε το «G» με το «B».

Μετά τον Wilding υπήρξαν αναφορές στον όρο «Brixit» σε άρθρα του περιοδικού «Economist» και της «Daily Mail», ενώ και η τράπεζα Επενδύσεων Nomura έκανε χρήση του ίδιου όρου σε αναφορές της προς τους επενδυτές. Όμως η χρήση του όρου απογειώθηκε τα επόμενα τρία χρόνια. Και μάλιστα δεν περιορίστηκε στην πολιτική καθόσον 18 εμπορικές εταιρίες χρησιμοποίησαν τον όρο στα εμπορικά τους σήματα και 36 συμπεριέλαβαν την λέξη στην ονομασία τους. Για παράδειγμα υπάρχει Brexit μπλε τυρί, τσάι, μπισκότα, ενεργειακά ποτά, ηλεκτρονικά παιχνίδια κ.α.

Εάν ψάξουμε τον όρο στην μηχανή αναζήτησης της GOOGLE θα δούμε ότι η χρήση του όρου εκτοξεύτηκε την περίοδο του δημοψηφίσματος. Σήμερα μία αναζήτηση του όρου θα μας φέρει αντιμέτωπους με 406.000.000 αποτελέσματα παγκοσμίως. Το Collins Dictionary, ανακήρυξε το Brexit ως λέξη του 2016, δηλώνοντας ότι η χρήση του αυξήθηκε κατά 3.400%. σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά σύμφωνα με τον εκδότη του Collins Mary O'Neill. (BAINS 2016)

³ Απόδοση στα ελληνικά του British Influence Think Tank

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο Η ΕΥΡΩΠΗ ΕΝΩΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ.

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ

Το τέλος του Β΄ΠΠ βρίσκει την Ευρώπη διαιρεμένη. Στην Ανατολή η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ) κυριαρχεί πληθυσμιακά και εδαφικά. Η ενωτική ιδεολογία που πρέσβευε είχε απήχηση στους πάμφτωχους λαούς, προσφέροντάς της την δυνατότητα να προσαρτήσει τις γειτονικές της χώρες, να εγκαθιδρύσει φιλικά προς αυτήν καθεστώτα, να τους προσφέρει μια κάποια ασφάλεια, μια ευρεία αγορά για τις εισαγωγές και εξαγωγές τους και μια σχετική εξασφάλιση των βασικών αναγκών των λαών τους (τροφή και στέγη). Στη Δυτική Ευρώπη, η ευημερία των λαών δεν ήταν πολύ καλύτερη από εκείνη της Ανατολικής. Παρά το γεγονός ότι οι λαοί ζούσαν υπό δημοκρατικά καθεστώτα και απολάμβαναν κάποια στοιχειώδη δικαιώματα, η οικονομική κατάσταση της πλειοψηφίας δεν ήταν πολύ καλύτερη από εκείνη των ανατολικών γειτόνων τους. (Μούσης 2013).

Οι αδύναμες δυτικές ευρωπαϊκές δημοκρατίες απειλούνταν, τόσο από την βαθμιαία αλαζονική Σοβιετική Ένωση, όσο και από το εσωτερικό τους από τα φιλικά προς την ΕΣΣΔ πολιτικά κόμματα. Επιπρόσθετα ήταν θέμα επιβίωσης οι αδρανείς, ασθενικές και απομονωμένες οικονομίες των κρατών να τεθούν σε κίνηση, να απορροφήσουν το εργατικό δυναμικό τους και να βρεθούν κοντά η μία στην άλλη απελευθερώνοντας φραγμούς που απέτρεπαν το εξωτερικό εμπόριο, τον ανταγωνισμό και την ανάπτυξη. Η ανάγκη για επιβίωση και το κίνητρο για ανάπτυξη οδηγούσαν στην ενοποίηση. Στην αρχή η πολιτική βούληση επιδίωξε την απελευθέρωση του εμπορίου, με την δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών μέσω διακυβερνητικής συνεργασίας. Αλλά ορισμένοι πολιτικοί των χωρών της ηπείρου, ήθελαν να προχωρήσουν πέραν της απελευθέρωσης του εμπορίου και να ενώσουν τόσο στενά τις οικονομίες τους ώστε να καταστήσουν αδύνατο ένα νέο εμφύλιο πόλεμο στην Ευρώπη. Ήθελαν να δοκιμάσουν μια μέθοδο που θα συνδύαζε, την απελευθέρωση του εμπορίου με την οικονομική ολοκλήρωση (Μούσης 2013). Η πολυεθνική ολοκλήρωση ήταν εκείνο τον καιρό μια επαναστατική και ριψοκίνδυνη επιχείρηση, γιατί αντέβαινε στην καθιερωμένη έννοια του κράτους έθνους και απαιτούσε την εγκαθίδρυση υπερεθνικών εξουσιών που θα κατίσχυαν τις εθνικές εξουσίες με άγνωστες συνέπειες. Όμως υποσχόταν να μετατρέψει τους

πρώην αντιπάλους σε συνεταιίρους και επιπλέον να καταστήσει αμετάκλητη την εταιρική σχέση τους.

Τα πρώτα έξι κράτη σκαπανείς που άνοιξαν τον άγνωστο δρόμο ήταν η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ολλανδία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Αποφάσισαν να ξεκινήσουν από τον πυρήνα των βιομηχανιών τους, τον άνθρακα και τον χάλυβα. Με εμπνευστή τον Jean Monnet, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) διακηρύχθηκε από τον Υπουργό των Εξωτερικών της Γαλλίας, Robert Schuman, στις 9 Μαΐου 1950 και υιοθετήθηκε αμέσως από τον Γερμανό Καγκελάριο, Konrad Adenauer και από τους πρωθυπουργούς της Ιταλίας, του Βελγίου, της Ολλανδίας και του Λουξεμβούργου. Σε λιγότερο από ένα χρόνο, οι ιδρυτικοί πατέρες είχαν συμφωνήσει τις λεπτομέρειες αυτού του πρωτότυπου σχεδίου και προχώρησαν στην υπογραφή της Συνθήκη της ΕΚΑΧ, στο Παρίσι στις 18 Απριλίου 1951.

Τον Ιούνιο του 1955, οι υπουργοί εξωτερικών των «Έξι» βλέποντας τα άριστα αποτελέσματα της ΕΚΑΧ εξέτασαν τη δυνατότητα δημιουργίας κοινής αγοράς για όλα τα προϊόντα καθώς και τη δημιουργία μιας ειδικής κοινότητας για την πυρηνική ενέργεια. Σύντομες διαπραγματεύσεις υπό την προεδρία του Βέλγου υπουργού εξωτερικών, Paul Henri Spaak ολοκληρώθηκαν τον Απρίλιο του 1956 και στις 25 Μαρτίου 1957 οι «Έξι» υπέγραψαν πάνω στον λόφο του Καπιτωλίου της Ρώμης τις Συνθήκες που ίδρυσαν την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ). Η ΕΚΑΕ έθεσε υπό κοινό έλεγχο την ειρηνική χρήση της ατομικής ενέργειας, στο πρότυπο της ΕΚΑΧ. Η ΕΟΚ αποτέλεσε την πρώτη μορφή τελωνειακής ένωσης, μεταξύ των έξι χωρών, καθώς βασίζονταν σε ελεύθερες διασυνοριακές συναλλαγές με την κατοχύρωση «*τεσσάρων ελευθεριών*», ήτοι ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίων και ανθρώπων. (Ε.Β.Ε.Α 2014)

Οι τρεις παραπάνω «Κοινότητες», ΕΟΚ, ΕΚΑΕ και ΕΚΑΧ, συγχωνεύτηκαν στις 8 Απριλίου του 1965, στην «Ευρωπαϊκή Κοινότητα», η οποία στη συνέχεια διευρύνθηκε με τη συμμετοχή και άλλων Κρατών–Μελών με την Ευρώπη των «Έξι» να γίνεται Ευρώπη των «Εννέα» το 1973 και των «δώδεκα» το 1987. Το 1993 η ενιαία αγορά ολοκληρώνεται με τις «τέσσερις ελευθερίες» και την Συνθήκη του Μάαστριχτ. Το 1995 έχουμε νέα διεύθυνση με την Ευρώπη των «Δεκαπέντε» πλέον. Το 1999 με την συνθήκη του Άμστερνταμ έχουμε την ενίσχυση των

οικονομικών δικαιωμάτων των πολιτών, την ανάπτυξη Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και τη βελτίωση της λειτουργίας των θεσμικών οργάνων. Οι Ευρωπαίοι φτάνουν πλέον να ενδιαφέρονται για την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και για τη θέσπιση κοινών μέτρων σχετικά με την ασφάλεια και την άμυνα. Στην συνέχεια η διεύρυνση θα συνεχιστεί για να φτάσουμε στην σημερινή Ευρώπη των «*Είκοσι Οκτώ*» Κρατών Μελών το 2011. (Europa.eu 2019)

Η Συνθήκη της Λισσαβόνας, που ετέθη σε ισχύ την 1.12.2009, είναι αποτέλεσμα επίπονων διαπραγματεύσεων και έκλεισε μια παρατεταμένη περίοδο ενασχόλησης της Ένωσης, με τα ζητήματα της θεσμικής της συγκρότησης και αποτελεσματικότερης λειτουργίας της, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις ανάγκες που επέβαλε η διεύρυνση του 2003. Κύριος σκοπός της Συνθήκης, είναι η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της δημοκρατικής νομιμοποίησης της Ένωσης, καθώς και η βελτίωση της συνοχής της δράσης της ΕΕ, η οποία αποκτά ενιαία νομική προσωπικότητα και αντικαθιστά την Κοινότητα ως νομικό πρόσωπο. (ΥΠΕΞ 2015)

Άξια λόγου, καθόσον θα μας απασχολήσει στην παρούσα εργασία, είναι η αναφορά στο άρθρο 50 της συνθήκης της Λισσαβόνας. Σε αυτό αναγράφονται τα συγκεκριμένα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν για την έξοδο κάποιας χώρας από την ΕΕ. Συγκεκριμένα ένα κράτος μέλος δύναται να αποφασίσει να αποχωρήσει από την Ένωση, σύμφωνα με τους εσωτερικούς συνταγματικούς του κανόνες. Την πρόθεσή του αυτή την γνωστοποιεί στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Υπό το πρίσμα των «*προσανατολισμών*» του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, η Ένωση προβαίνει σε διαπραγματεύσεις και συνάπτει με το εν λόγω κράτος συμφωνία που καθορίζει τις λεπτομερείς ρυθμίσεις για την αποχώρησή του, λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο των μελλοντικών του σχέσεων με την Ένωση. Η διαπραγμάτευση της συμφωνίας αυτής γίνεται σύμφωνα με το άρθρο 218 §3, της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (συμφωνίες μεταξύ ΕΕ και τρίτου κράτους). Η συμφωνία συνάπτεται εξ ονόματος της Ένωσης από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, μετά από την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Οι Συνθήκες παύουν να ισχύουν στο εν λόγω κράτος από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της συμφωνίας αποχώρησης ή ελλείπει τέτοιας συμφωνίας, δύο έτη μετά τη γνωστοποίηση, εκτός εάν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, σε συμφωνία με το εν λόγω κράτος μέλος, αποφασίσει ομόφωνα την παράταση της προθεσμίας αυτής. (Επιτροπή 2017)

ΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Το ΗΒ παρακολουθούσε στενά την προσπάθεια των πρώτων «έξι» σκαπανέων της Ευρώπης και οι επιτυχίες της κοινής προσπάθειας του κίνησε το ενδιαφέρον. Έτσι πρότεινε στους «Έξι» τη δημιουργία μιας ευρείας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών, αλλά οι συζητήσεις εγκαταλείφθηκαν το φθινόπωρο του 1958 λόγω βασικών διαφωνιών μεταξύ της Γαλλίας και του ΗΒ. Έτσι το 1960 το ΗΒ συμμετέχει στη γέννηση της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) από επτά ευρωπαϊκές χώρες⁴ με σκοπό την προώθηση του ελεύθερου εμπορίου και της οικονομικής ολοκλήρωσης προς όφελος των μελών του.

Οι συνεχιζόμενες όμως επιτυχίες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οδήγησαν την κυβέρνηση του ΗΒ στην αναθεώρηση της θέσης της πάνω στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και την αναζήτηση μιας στενότερης σχέσης μαζί τους. (Σμίθ 2019) Το ΗΒ επιζητούσε εναγωνίως την διατήρηση ηγετικού ρόλου στην Ευρώπη και στον κόσμο και καταλάβαινε ότι δεν θα το κατάφερνε αυτό μόνο μέσα από την ΕΖΕΣ. Έτσι υπέβαλε επίσημα υποψηφιότητα για να γίνει πλήρες μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων τον Αύγουστο του 1961 αλλά η υποψηφιότητα του προσέκρουσε στον Γάλλο πρόεδρο στρατηγό Ντε Γκώλ. Ο Ντε Γκώλ ήταν πολύ επιφυλακτικός για τις προθέσεις της Μεγάλης Βρετανίας και το 1963 πάγωσε τις διαπραγματεύσεις.

Ακολούθησε δεύτερη βρετανική αίτηση ένταξης, η οποία και πάλι δεν εξετάστηκε στα σοβαρά για πολύ καιρό, λόγω των δισταγμών της Γαλλίας. Το 1969 ο Ντε Γκώλ παραιτείται από το τιμόνι της Γαλλίας και το θέμα της ένταξης του ΗΒ αρχίζει να εξετάζεται σοβαρά. Στις 22 Ιανουαρίου 1972 ολοκληρώνονται οι διαπραγματεύσεις και υπογράφεται η συνθήκη ένταξης. Το ΗΒ γίνεται μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων την 1η Ιανουαρίου 1973, μετά από την επικύρωση της συνθήκης ένταξης από το κοινοβούλιο της χώρας. Με την ένταξή του στις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες το ΗΒ έπαψε να είναι μέλος της ΕΣΕΖ.

⁴ ΗΒ, Νορβηγία, Σουηδία, Δανία, Αυστρία, Πορτογαλία και Ελβετία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟ

Προκειμένου να εξετάσουμε τις επιπτώσεις του Brexit, θα πρέπει πρώτα να δούμε την εξέλιξη του από την εμφάνιση του ως επιλογή, μέχρι και την ώρα συγγραφής της εργασίας. Για να γίνει πιο κατανοητή η καταγραφή της εξέλιξης του Brexit, έχει επιλεγεί η χρονολογική καταγραφή των γεγονότων που περιγράφονται χωρισμένα σε 4 περιόδους με βάση το έτος με το βάρος να δίδεται στην τελευταία διετία ενώ πριν από αυτή επιλέχθηκαν να καταγραφούν τα πλέον σημαντικά.

ΈΩΣ ΤΗ ΔΥΣΗ ΤΟΥ 2016

Ο θεσμός του δημοψηφίσματος είναι γενικά ξένος στο βρετανικό πολιτικό σύστημα που παραδοσιακά εδράζεται στην κυριαρχία του Κοινοβουλίου. Εξαίρεση σε εθνικό επίπεδο αποτελεί το δημοψήφισμα του Ιουνίου του 1975, για την συμμετοχή (και πάλι) της Βρετανίας στην ΕΟΚ αλλά και περιφερειακά δημοψηφίσματα όπως αυτό της Σκωτίας για την ανεξαρτητοποίηση της χώρας.

Ωστόσο, ο Ντέιβιντ Κάμερον το 2013 έφερε το θέμα ενός νέου δημοψηφίσματος για την παραμονή του ΗΒ στην ΕΕ, με σκοπό να περιορίσει την αυξανόμενη πίεση του ευρωσκεπτικιστικού ρεύματος στις τάξεις του Συντηρητικού κόμματος και για να αντιμετωπίσει το ανερχόμενο τότε ευρωσκεπτικιστικό κόμμα United Kingdom Independence Party (UKIP) του Νάιτζελ Φάρατζ. Αν και τότε η πρόταση δεν προχώρησε, ο Κάμερον επανήλθε το 2015 τοποθετώντας για παρόμοιους λόγους την διενέργεια δημοψηφίσματος στο προεκλογικό του μανιφέστο. Η επανεκλογή των Συντηρητικών, τον Μάιο του 2015 και μάλιστα με απόλυτη πλειοψηφία, επέβαλλε στον Κάμερον την υλοποίηση της δέσμευσής του. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Ο Κάμερον στις 26 Ιουνίου 2015 επισημοποίησε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τα σχέδιά του σχετικά με δημοψήφισμα για «παραμονή» ή «έξοδο». Στις 10 Νοεμβρίου 2015 με επιστολή του στον Τουσκ, παρουσίασε τέσσερις τομείς στους οποίους η χώρα του ζητούσε μεταρρυθμίσεις, ως απόκριση στις ανησυχίες του βρετανικού λαού σχετικά με την ιδιότητα του ΗΒ ως μέλους της ΕΕ. Αφορούσαν, στην Οικονομική Διακυβέρνηση και τις σχέσεις μεταξύ των μελών της ευρωζώνης και των κρατών που δεν είναι μέλη της (Economic Governance), στην ανταγωνιστικότητα (Competitiveness), στην κυριαρχία (Sovereignty) και στις

κοινωνικές παροχές, στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και τη μετανάστευση (Immigration) (CAMERON 2015).

Το Δεκέμβριο του 2015, το Βρετανικό Κοινοβούλιο ενέκρινε τον νόμο για την διεξαγωγή του δημοψηφίσματος, γνωστό ως European Union Referendum Act 2015. (Act 2015) Ταυτόχρονα ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και συμφωνήθηκε η εξεύρεση λύσεων και στους τέσσερις προβληματικούς τομείς.

Στις 2 Φεβρουαρίου 2016, ο Τουσκ υπέβαλε πρόταση για νέα διευθέτηση της σχέσης ΗΒ και ΕΕ, στην οποία λαμβάνονται υπόψη όλοι οι προβληματισμοί των Βρετανών. Αυτή αποτέλεσε τη βάση για τη διαπραγμάτευση συμβιβαστικής λύσης και για την επίτευξη συμφωνίας στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 18&19 Φεβρουαρίου 2016. Στην υπόψη συμφωνία προβλέπονταν ειδικές εξαιρέσεις του ΗΒ που θα εγγράφονταν σε αναθεωρημένα άρθρα της συνθήκης της ΕΕ. Σε αυτές περιλαμβάνονταν η εξαίρεση από τη καταβολή επιδομάτων σε νεοαφιχθέντες εργαζόμενους από άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ για τα 4 πρώτα χρόνια. Στο ίδιο πνεύμα συμφωνήθηκε ένα πανευρωπαϊκό σύστημα καταγραφής για την καταβολή επιδομάτων τέκνων. Επιπρόσθετα παραχωρήθηκε στη Βρετανία το δικαίωμα να εποπτεύει χρηματοπιστωτικούς θεσμούς και αγορές. (ΑΜΕ-ΜΠΕ 2016)

Μετά την σύναψη αυτής της συμφωνίας, ο Κάμερον επιδόθηκε συστηματικά σε μία εκστρατεία υπέρ της «*παραμονής*». Επίσημη θέση της κυβέρνησης του ήταν η «*παραμονή*» την στιγμή που πρωτοκλασάτα στελέχη του κόμματος όπως ο Μπόρις Τζόνσον πραγματοποιούσαν εκστρατεία υπέρ της «*εξόδου*». (Team 2016) Την «*παραμονή*» υποστήριξε όλος ο πανεπιστημιακός κόσμος του ΗΒ με μπροστάρη τον Βρετανό αστροφυσικό Στίβεν Χόκινγκ, επιχειρηματολογώντας ότι ένα Brexit θα ήταν καταστροφή για την επιστήμη και την έρευνα και τα βρετανικά πανεπιστήμια. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016). Στο ίδιο πνεύμα και Βρετανοί Νομπελίστες, μεταξύ των οποίων είναι ο φυσικός Πίτερ Χιγκς⁵ και ο βιοχημικός Πωλ Νερς⁶. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016).

⁵ Νόμπελ Φυσικής το 2013

⁶ Νόμπελ Χημείας το 2001

Στις 23 Ιουνίου 2016 το εκλογικό σώμα του ΗΒ κλήθηκε στις κάλπες για να αποφασίσει για την «παραμονή» ή την «αποχώρηση» της χώρας από την ΕΕ κατ' εφαρμογή της συμφωνίας ΕΕ-ΗΒ του Φεβρουαρίου. Επί συνόλου 46.500.001 εγγεγραμμένων ψηφοφόρων έλαβε μέρος στην ψηφοφορία το 72,2 % και από αυτούς 16.141.241 ψήφισαν υπέρ της «Παραμονής» στην ΕΕ ενώ 17.410.742 ψήφισαν υπέρ της «Εξόδου». (electoralcommission.org.uk 2019). Ουσιαστικά το δημοψήφισμα οδήγησε σε ένα υπέρ της «εξόδου» αποτέλεσμα με ποσοστό 51,9%.

Ο Κάμερον, παρά το γεγονός ότι λίγες μέρες πριν το δημοψήφισμα είχε δηλώσει ότι θα παραμείνει πρωθυπουργός ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα, παραιτήθηκε την ίδια ημέρα, λέγοντας ότι θα παραμείνει μέχρι να σταθεροποιηθεί η κατάσταση και να αναδειχθεί νέος ηγέτης του Συντηρητικού Κόμματος⁷. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Οι ηγέτες των ΕΕ-27 σε κοινή δήλωσή τους γνωστοποίησαν ότι η νέα διευθέτηση για το ΗΒ που επιτεύχθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Φεβρουαρίου 2016 δεν θα τεθεί σε ισχύ και παύει να υφίσταται. (Καραβίτη 2016)

Στις 28 Ιουνίου 2016 ο Κάμερον εξήγησε στο Ευρωπαϊκό συμβούλιο πώς έχουν τα πράγματα στο ΗΒ μετά το δημοψήφισμα και οι ευρωπαίοι ζήτησαν από τον Βρετανό πρωθυπουργό να διευκρινίσει τις προθέσεις του το ταχύτερο δυνατόν επαναλαμβάνοντας την αποφασιστικότητα τους για να παραμείνουν ενωμένοι. (Βασιλάκη, www.amna.gr 2016)

Στις 11 Ιουλίου 2016 η Τερέζα Μέι, πρώην υπουργός Εσωτερικών, ανέλαβε τα ηνία του κόμματος και στις 13 Ιουλίου 2016 ονομάσθηκε νέα πρωθυπουργός του ΗΒ. Την ίδια μέρα συγκρότησε κυβέρνηση στην οποία ο Μπόρις Τζόνσον διορίστηκε υπουργός Εξωτερικών(ΥΠΕΞ). Επιπλέον δημιούργησε χαρτοφυλάκιο για την «αποχώρηση» με υπουργό τον Ντέιβιντ Ντέιβις.

Από ευρωπαϊκής πλευράς στις 27 Ιουλίου 2016, διορίστηκε από τον Ζαν Κλοντ Γιούνκερ, ως επικεφαλής διαπραγματευτής των διαπραγματεύσεων με το ΗΒ, ο Γάλλος Μισέλ Μπαρνιέ πρώην Επίτροπος για την Εσωτερική Αγορά, πρώην υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας και αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος. (Βασιλάκη, www.amna.gr 2016)

⁷ Ο Κάμερον στις 12 Σεπτεμβρίου 2016 παραιτήθηκε και από βουλευτής του Συντηρητικού Κόμματος.

Στις 2 Οκτωβρίου 2016 η Μεί ανακοίνωσε ότι το ΗΒ θα ξεκινήσει την τυπική διαδικασία για την έξοδο έως το τέλος Μαρτίου 2017. Εξήγησε ότι θα παρουσιάσει έναν νέο νόμο, ο οποίος θα καταργεί εκείνο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων του 1972. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Το τελευταίο προκάλεσε στις 13 Οκτωβρίου 2016 ομαδική προσφυγή, στο Ανώτερο Δικαστήριο της Βρετανίας, με στόχο τον εξαναγκασμό της κυβέρνησης στην αίτηση της έγκρισης του κοινοβουλίου για να ξεκινήσει τη διαδικασία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Στις 3 Νοεμβρίου 2016 το Ανώτερο Δικαστήριο αποφάσισε ότι η κυβέρνηση χρειάζεται την έγκριση του κοινοβουλίου για να ξεκινήσει τη διαδικασία του «διαζυγίου». Η κυβέρνηση άσκησε έφεση η οποία ορίστηκε να εκδικαστεί τον Ιανουάριο του 2017 (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

2017

Στις 24 Ιανουαρίου το Ανώτατο Δικαστικό Όργανο του ΗΒ, εκδικάζοντας την έφεση της κυβέρνησης, απέρριψε τα επιχειρήματα της περί «*βασιλικής προνομίας*⁸» και αποφάνθηκε ότι η κυβέρνηση δεν μπορεί να προχωρήσει στην έναρξη της διαδικασίας εξόδου από την ΕΕ χωρίς την έγκριση του βρετανικού Κοινοβουλίου. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Έτσι στις 25 Ιανουαρίου η Μεί ανακοίνωσε ότι θα δώσει στην δημοσιότητα, υπό μορφή Λευκής Βίβλου, το σχέδιο της για την «έξοδο» ώστε το κοινοβούλιο να έχει την δυνατότητα να το εξετάσει. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Την επόμενη μέρα δόθηκε στην δημοσιότητα και ένα μικρό νομοσχέδιο «γνωστοποίησης αποχώρησης» με το οποίο οι βουλευτές θα έδιναν εξουσία στην πρωθυπουργό να ενεργοποιήσει το άρθρο 50. Αυτό υπερψηφίστηκε την 1 Φεβρουαρίου από την βουλή των Κοινοτήτων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Επιπλέον στις 2 Φεβρουαρίου η κυβέρνηση έδωσε στη δημοσιότητα τη Λευκή Βίβλο, ένα 77 σελίδων έγγραφο, που περιέγραφε 12 προτεραιότητες της κυβέρνησης για το Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017).

⁸ Παραχώρηση δυνατότητας στην Κυβέρνηση από την Βασίλισσα του ΗΒ για τροποποίηση Διεθνών Συνθηκών.

Το «νομοσχέδιο γνωστοποίησης αποχώρησης» συνάντησε αντιδράσεις στην Βουλή των Λόρδων⁹ η οποία υπερψήφισε τροπολογίες την 1^η και την 7η Μαρτίου, που αφορούσαν την προστασία υπηκόων των κρατών-μελών της ΕΕ που ζουν στο ΗΒ και έγκριση της όποιας συμφωνίας στο βρετανικό κοινοβούλιο πριν τεθεί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αντίστοιχα. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Σύμφωνα με το Βρετανικό Κοινοβουλευτικό σύστημα, για να γίνουν δεχτές τροπολογίες της Βουλής των Λόρδων πρέπει σε δεύτερη ανάγνωση αυτές να υπερψηφιστούν και από την αιρετή κάτω Βουλή. Κάτι τέτοιο δεν έγινε και στις 13 Μαρτίου οι υπόψη τροπολογίες καταψηφίστηκαν και το νομοσχέδιο «γνωστοποίησης της αποχώρησης» υπερψηφίστηκε στην αρχική του μορφή. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Έτσι την 29η Μαρτίου η Τερέζα Μέι υπέγραψε την επιστολή με την οποία η χώρα της γνωστοποιούσε στην ΕΕ την ενεργοποίηση του άρθρου 50 της συνθήκης της Λισαβόνας αρχίζοντας την διαδικασία αποχώρησης από την ΕΕ. Η επιστολή παραδόθηκε την ίδια ημέρα στον Τουσκ, ο οποίος 2 ημέρες μετά έστειλε το σχέδιο των «προσανατολισμών» για την διαπραγμάτευση, στους ηγέτες των 27 κρατών μελών της ΕΕ προκειμένου να το μελετήσουν. Στις 6 Απριλίου μάλιστα, οι «προσανατολισμοί» δόθηκαν στην δημοσιότητα και προέβλεπαν την ύπαρξη ικανής προόδου στην συμφωνία «εξόδου» πριν συζητηθεί η μελλοντική σχέση του ΗΒ με την ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στις 18 Απριλίου έλαβε χώρα το αναπάντεχο της αναγγελίας πρόωρων βουλευτικών εκλογών από την πρωθυπουργό του ΗΒ. Η Μέι φέρεται να προχώρησε σε αυτή την ενέργεια με στόχο να εκμεταλλευτεί την δημοτικότητα την δική της αλλά και του κόμματός της¹⁰ με σκοπό να αυξήσει την εύθραυστη πλειοψηφία 17 βουλευτών που είχε στην Βουλή και να αποφύγει φαινόμενα ανταρσιών που ενδεχομένως να προέκυπταν κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων του Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

⁹ Η Βουλή των Λόρδων (House of Lords) είναι ένα από τα δύο Σώματα του Βρετανικού Κοινοβουλίου με μη αιρετά μέλη ενώ συχνά καλείται και *Άνω Βουλή*. Μαζί με τη Βουλή των Κοινοτήτων (Κάτω Βουλή) αποτελούν το Κοινοβούλιο του ΗΒ με τρίτο συστατικό και απόλυτο κυρίαρχο του Κοινοβουλίου την Βασίλισσα.

¹⁰ Δύο δημοσκοπήσεις που δημοσιεύτηκαν λίγες μέρες πριν από τα ινστιτούτα You Gov και ComRes έδωσαν 21 εκατοστιαίες μονάδες προβάδισμα στους Συντηρητικούς.

Η πρώτη σύνοδο κορυφής των ηγετών της ΕΕ-27 μετά την ενεργοποίηση του άρθρου 50 ήταν γεγονός στις 29 Απριλίου. Σε αυτήν εγκρίθηκαν ομόφωνα οι «προσανατολισμοί» για τις επικείμενες διαπραγματεύσεις, οι οποίοι εξέφραζαν την επιθυμία της ΕΕ για την διατήρηση μίας εταιρικής σχέσης με το ΗΒ, τόνιζαν την ισορροπία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, υπενθύμιζαν την υποχρέωση αναγνώρισης των 4 ελευθεριών της ενιαίας αγοράς, καθόριζαν ότι δεν υπάρχει συμφωνία σε κάτι εάν δεν υπάρχει συμφωνία σε όλα, υπαγόρευαν την σταδιακή προσέγγιση με σκοπό μία «συντεταγμένη» αποχώρηση και ορίζαν ως προθεσμία την 29 Μαρτίου 2019 σύμφωνα με συγκεκριμένο χρονολόγιο. (Συμβουλίου 2019)

Στο προεκλογικό της μανιφέστο η Μεί παρουσιάστηκε έτοιμη να τηρήσει σκληρή στάση απέναντι στις διαπραγματεύσεις. Έκανε σημαία της ότι είναι καλύτερο να μην υπάρξει συμφωνία από το να υπάρξει μία κακή συμφωνία. Οι 5 θέσεις–κλειδιά της εκστρατείας της υποστήριζαν ότι το ΗΒ θα εγκαταλείψει την ευρωπαϊκή ενιαία αγορά και την τελωνειακή ένωση, καμία αύξηση στον ΦΠΑ, καμία αύξηση του φόρου εισοδήματος, μείωση της καθαρής μετανάστευσης σε «δεκάδες χιλιάδες» ετησίως. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στις 3 Ιουνίου, το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων της ΕΕ έδωσε το πράσινο φώς για την έναρξη διαπραγματεύσεων για το Brexit και ορίζει επίσημα την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως διαπραγματευτή της ΕΕ. Επιπλέον ενέκρινε «προτεραιότητες» διαπραγμάτευσης για τις συνομιλίες της 1^{ης} Φάσης. Στην κορυφή τοποθετήθηκε η εξασφάλιση αμοιβαίων και ίσων εγγυήσεων για την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών της ΕΕ και του ΗΒ καθώς και των οικογενειών τους, που επηρεάζονται από το Brexit. Στην συνέχεια καθορίστηκε ότι το ΗΒ οφείλει να τιμήσει το μερίδιό του σε όλες τις υποχρεώσεις που αναλήφθηκαν ενόσω ήταν μέλος και θα πρέπει επίσης να καλύψει πλήρως τα ειδικά έξοδα που σχετίζονται με την αποχώρηση. Σαν Τρίτη προτεραιότητα καθορίστηκε ότι για την στήριξη της ειρήνης, της σταθερότητας και της συμφιλίωσης στη νήσο της Ιρλανδίας, η συμφωνία αποχώρησης σε κανένα σημείο της δεν θα πρέπει να υπονομεύει τους στόχους και τις δεσμεύσεις της Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής¹¹ με την δημιουργία απροσπέλαστων συνόρων. Τέλος ορίστηκε ότι οι διαπραγματεύσεις θα πρέπει να

¹¹ Η ιστορική συμφωνία που υπεγράφη στις 10 Απριλίου 1998 και έθεσε τέρμα στις αιματηρές συγκρούσεις Καθολικών και Προτεσταντών στη Βόρεια Ιρλανδία.

καλύπτουν θέματα που απαιτούν διευθέτηση για την μείωση της αβεβαιότητας και την αποφυγή νομικού κενού. (ΕΕ, consilium.europa.eu 2017)

Στις 8 Ιουνίου οι ψηφοφόροι του ΗΒ προσήλθαν στις κάλπες εν μέσω δημοσκοπήσεων που έδειχναν ότι τα πράγματα δεν πήγαιναν όπως τα περίμενε η Μέι. Τα τελικά αποτελέσματα βρήκαν το Συντηρητικό Κόμμα να έχει εκλέξει 318 Βουλευτές, έχοντας χάσει 12 έδρες και την απόλυτη πλειοψηφία, σε σχέση με την προηγούμενη Βουλή. Οι εργατικοί είχαν κερδίσει 30 έδρες παραπάνω ήτοι 262. Το Σκωτσέζικο Εθνικό Κόμμα είχε χάσει 21 έδρες εκλέγοντας 35 Βουλευτές. Το Κόμμα Democratic Unionist Party (DUP) της Βόρειας Ιρλανδίας εξέλεξε 10 Βουλευτές ήτοι 2 περισσότερους από την προηγούμενη βουλή. (Ναυτεμπορική 2017).

Η Μέι σχημάτισε νέα κυβέρνηση με την βοήθεια του DUP. Οι βασικοί υπουργοί, που εμπλέκονταν στην διαδικασία της «αποχώρησης», παρέμειναν στις θέσεις τους στην νέα κυβέρνηση. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017). Η επικεφαλής του DUP, Αρλίν Φόστερ δήλωσε ότι θα επιδιώξει να ενισχύσει την ενότητα του ΗΒ και μία καλή συμφωνία «αποχώρησης» για την Βόρεια Ιρλανδία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στις 19 Ιουνίου ξεκίνησε, όπως ήταν προγραμματισμένος, ο πρώτος γύρος των διαπραγματεύσεων στις Βρυξέλλες. Συζητήθηκαν το χρονοδιάγραμμα των διαπραγματεύσεων αλλά και θέματα που αφορούσαν τα δικαιώματα των πολιτών, τον δημοσιονομικό διακανονισμό, την Βορειοιρλανδική μεθόριο.

Από 17 έως 20 Ιουλίου έλαβε χώρα στις Βρυξέλλες ο δεύτερος γύρος διαπραγματεύσεων για το Brexit. Μετά την ολοκλήρωση του γύρου ο Μισέλ Μπαρνιέ σε κοινή συνέντευξη με τον Ντέιβιντ Ντέιβις, ζήτησε πιο «ξεκάθαρες» θέσεις στα ζητήματα των δικαιωμάτων των πολιτών και του λογαριασμού που θα κληθεί να πληρώσει το ΗΒ για το «διαζύγιο». (Βασιλάκη, www.amna.gr 2017)

Την επόμενη του Δεκαπενταύγουστου η κυβέρνηση του ΗΒ έδωσε στην δημοσιότητα τις προτάσεις για την διευθέτηση του ζητήματος της Βόρειας Ιρλανδίας τονίζοντας ότι η επιστροφή ενός σκληρού συνόρου δεν είναι επιλογή. Σε αυτή την κατεύθυνση προτείνει δύο επιλογές. Πρώτη την απουσία τελωνειακών ελέγχων και δεύτερη, την εφαρμογή υπερασύγχρονων μεθόδων ελέγχων χωρίς να υπάρχει ανάγκη διακοπής της ροής προσώπων και αγαθών. Οι ιδέες αυτές

αντιμετωπίστηκαν με σκεπτικισμό από τους ευρωπαίους που μίλησαν για «φαντασίωση των άορατων συνόρων». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Ο τρίτος γύρος των διαπραγματεύσεων για το Brexit ξεκίνησε στις 28 Αυγούστου ξανά στις Βρυξέλλες. Μετά την ολοκλήρωση του οι ευρωπαίοι παραπονέθηκαν ξανά για έλλειψη της αναγκαίας προόδου ώστε οι συνομιλίες να περάσουν από το θέμα του «διαζυγίου» στον προσδιορισμό της μελλοντικής σχέσης ΕΕ-ΗΒ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στις 7 Σεπτεμβρίου ο Μισέλ Μπαρνιέ παρουσίασε τις θέσεις της ΕΕ για το ζήτημα του συνόρου Δημοκρατίας της Ιρλανδίας και Βόρειας Ιρλανδίας εκφράζοντας ταυτόχρονα και ανησυχίες για τις βρετανικές προτάσεις στο ζήτημα. Στις ευρωπαϊκές προτάσεις υπογραμμίζονταν, η συνέχιση λειτουργίας των διασυνδεδεμένων πολιτικών θεσμών της Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής, η συνεργασία Βορρά-Νότου μεταξύ Ιρλανδίας και Βόρειας Ιρλανδίας και το εκ γενετής δικαίωμα των πολιτών της Βόρειας Ιρλανδίας να αυτοπροσδιορίζονται ως Βρετανοί ή Ιρλανδοί ή και τα δύο. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στις 16 Σεπτεμβρίου εμφανίζονται σοβαροί εσωκομματικοί τριγμοί στην Κυβέρνηση των Συντηρητικών όταν ο ΥΠΕΞ Μπόρις Τζόνσον σε άρθρο 4.300 λέξεων, παρουσίασε την δική του προσέγγιση για ένα «ένδοξο» Brexit, η οποία ήταν διαφορετική από την επίσημη γραμμή της Κυβέρνησης. Αυτό πυροδότησε σενάρια περί διεκδίκησης της ηγεσίας του κόμματος από τον Τζόνσον. (CNN 2017)

Στις 25 Σεπτεμβρίου το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων της ΕΕ προέβη σε απολογισμό της προόδου που έχει επιτευχθεί στις διαπραγματεύσεις για το Brexit, ενώ την ίδια ημέρα ξεκινούσε ο τέταρτος γύρος συνομιλιών με το ΗΒ. Με το τέλος του γύρου στις 28 Σεπτεμβρίου ο Ντέιβις έκανε λόγο για ουσιαστικά βήματα προόδου. Από την πλευρά όμως της ΕΕ, ο Μπαρνιέ δεν είχε την ίδια άποψη μιλώντας για σημεία που απαιτούν περισσότερη σαφήνεια και για ασυμφωνία στον ρόλο του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στις 2 Οκτωβρίου ξεκίνησε στο Μάντσεστερ το συνέδριο του κόμματος των Συντηρητικών. Η ομιλία της Πρωθυπουργού την τελευταία ημέρα του συνεδρίου ήταν επεισοδιακή. Η Μέι ταλαιπωρήθηκε από έναν συνεχή ξερόβηχα, ένας κωμικός ηθοποιός την διέκοψε επί σκηνής για να της επιδώσει ένα έντυπο απόλυσης και στο τέλος της ομιλίας το σκηνικό κατέρρευσε. Παρόλα αυτά φάνηκε ότι η

πρωθυπουργός κατάφερε να βγει κερδισμένη καθόσον αντιμετώπισε με χιούμορ τον κωμικό, οι αντιδράσεις εναντίων της ήταν περιορισμένες και ανώνυμες και στο τέλος σύσσωμο το υπουργικό συμβούλιο στάθηκε πίσω της με εξαίρεση τον Μπόρις Τζόνσον. (Καστρισιανάκη 2017).

Ο πέμπτος γύρος των διαπραγματεύσεων ξεκίνησε 9 Οκτωβρίου και ολοκληρώθηκε 12 Οκτωβρίου. Η έλλειψη προόδου και ιδιαίτερα η στατικότητα στα θέματα που είχαν να κάνουν με τον δημοσιονομικό διακανονισμό, δεν επέτρεψαν ξανά την μετάβαση στην επόμενη φάση. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Από βρετανικής πλευράς ο Ντέιβις μίλησε για υπαρκτή πρόοδο που πρέπει να αναγνωριστεί από την ΕΕ και ζήτησε οι διαπραγματεύσεις να προχωρήσουν στην διαμόρφωση της μελλοντικής σχέσης ανάμεσα σε ΗΒ και ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στις 13 Οκτωβρίου ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ, ζήτησε δεσμεύσεις από το ΗΒ για την πληρωμή των οφειλών στην ΕΕ προκειμένου να προχωρήσουν οι διαπραγματεύσεις στην επόμενη φάση. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Η βρετανική πλευρά όμως επέμενε να συνδέει το ποσό που θα κληθεί να πληρώσει το ΗΒ με την 2^η Φάση των διαπραγματεύσεων. Στις 18 Οκτωβρίου ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Αντόνιο Ταϊάνι επιβεβαίωσε για πρώτη φορά τις ανεπίσημες εκτιμήσεις ότι ο «λογαριασμός» του Brexit κυμαίνεται «μεταξύ €50 & 60δισ». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 19 Οκτωβρίου, η Μεί, προσπάθησε να πείσει τους ευρωπαίους ηγέτες για την έναρξη συνομιλιών για το μέλλον των σχέσεων του ΗΒ-ΕΕ μετά την «αποχώρηση» και για τη μεταβατική περίοδο που θα συνοδεύσει το «διαζύγιο». Το Συμβούλιο ζήτησε μεγαλύτερη πρόοδο στα θέματα των δικαιωμάτων των πολιτών, των χρηματοοικονομικών και των συνόρων Ιρλανδίας-Βόρειας Ιρλανδίας αλλά ταυτόχρονα συμφώνησε να αρχίσουν εσωτερικές προετοιμασίες για την 2^η φάση. (ΕΕ, consilium.europa.eu 2017)

Ο έκτος γύρος διαπραγματεύσεων που διεξήχθη από 8 έως 10 Νοεμβρίου, είχε να παρουσιάσει κάποια πρόοδο, κυρίως σε τεχνικές λεπτομέρειες, όμως η πρόοδος δεν ήταν ακόμα ικανοποιητική. Ο Ντέιβις, απέκλεισε το ενδεχόμενο να εξεταστεί στο θέμα της Ιρλανδίας μία λύση που θα δημιουργούσε ένα σύνορο στο εσωτερικό του ΗΒ, δηλαδή ανάμεσα στη βρετανική επαρχία της Βόρειας Ιρλανδίας και το υπόλοιπο βασίλειο ενώ η ΕΕ επιθυμούσε η Βόρεια Ιρλανδία να παραμείνει

στην τελωνειακή ένωση. Την ίδια στιγμή πρόοδος δεν υπήρχε και στο θέμα του «λογαριασμού του διαζυγίου» με τους Ευρωπαίους να δίνουν 2 εβδομάδες προθεσμία στο Λονδίνο για να δεσμευθεί με συγκεκριμένη πρόταση ως προϋπόθεση για να προχωρήσουν οι διαπραγματεύσεις στην 2^η φάση. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στις 4 Δεκεμβρίου ο Τουσκ μετά από συνάντηση που είχε με την Μεί δήλωσε έτοιμος να παρουσιάσει σχέδιο «προσανατολισμών» της ΕΕ των 27 για την μετάβαση στην 2^η φάση και την συζήτηση της μελλοντικής σχέσης του ΗΒ και ΕΕ. Η Μεί, φέρετε να είχε συμφώνησε να υπάρξει «ευθυγράμμιση των ρυθμιστικών κανόνων» που θα ισχύουν μεταξύ ΕΕ και Βόρειας Ιρλανδίας, ώστε να αποφευχθεί ένα «σκληρό σύνορο» στο νησί. Αυτό προκάλεσε αντιδράσεις στο συγκυβερνών κόμμα DUP το οποίο ήθελε να «αποχωρήσει» η Βόρεια Ιρλανδία με τους ίδιους όρους που θα «αποχωρήσει» και το υπόλοιπο ΗΒ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στις 8 Δεκεμβρίου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεωρώντας ότι έχει επιτευχθεί επαρκής πρόοδος για τους όρους του «διαζυγίου» με το ΗΒ, άνοιξε τον δρόμο για την έναρξη της 2^{ης} φάσης των διαπραγματεύσεων για τη μελλοντική σχέση. Την ίδια μέρα ο Τουσκ διαβίβασε στους ηγέτες της ΕΕ το σχέδιο «προσανατολισμών» της υπόψη φάσης. Ο Γιούνκερ και η Μεί παρουσίασαν μια συμφωνία για τα ιρλανδικά σύνορα, τα δικαιώματα των πολιτών και τον λογαριασμό του Brexit. Σε αυτήν προβλέπονταν να επιτρέπεται στους βρετανούς δικαστές να ζητούν την συνδρομή του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου μέχρι και για οκτώ χρόνια μετά το Brexit. Όμως το αγκάθι της ελεύθερης μετακίνησης των πολιτών μετατέθηκε στην επόμενη φάση των συζητήσεων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στις 13 Δεκεμβρίου το Κοινοβούλιο της Βρετανίας υπερψήφισε τροπολογία που απαιτούσε η οποιαδήποτε τελική συμφωνία «αποχώρησης» να τεθεί σε ένα ξεχωριστό νομοσχέδιο προς ψηφοφορία από τη βουλή. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διακήρυξε την ίδια μέρα την υποστήριξή του στην έναρξη της επόμενης φάσης των διαπραγματεύσεων. Την έγκρισή του έδωσε δύο μέρες αργότερα και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Στο πλαίσιο αυτό στις 20 Δεκεμβρίου συμφωνήθηκαν και δόθηκαν στον Μπαρνιέ οι κατευθυντήριες γραμμές των ΕΕ-27 για την διαπραγμάτευση της μελλοντικής σχέσης και της μεταβατικής περιόδου. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

2018

Η νέα χρονιά ξεκίνησε με την Μέι να προχωρεί στις 8 Ιανουαρίου σε ανασχηματισμό της κυβέρνησης του ΗΒ αλλά τους κορυφαίους υπουργούς να μένουν στις θέσεις τους. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018). Την ίδια μέρα είδε το φώς της δημοσιότητας δημοσκόπηση της εταιρίας ερευνών ORB¹² από την οποία διαφαίνονταν ότι η βρετανική κοινή γνώμη πίστευε ότι Μέι δεν μπορούσε να φέρει την σωστή συμφωνία για την «αποχώρηση», με το 63% των ερωτηθέντων να αποδοκιμάζει τους χειρισμούς της κυβέρνησης της στις διαπραγματεύσεις. Στην ίδια δημοσκόπηση το 43% θεωρούσε ότι η χώρα θα είναι σε καλύτερη κατάσταση μετά το Brexit, σε αντίθεση με ένα 42% που πίστευε το αντίθετο. (Overs 2018)

Η Βουλή των Κοινοτήτων το βράδυ της 18^{ης} Ιανουαρίου, ενέκρινε το νομοσχέδιο της κυβέρνησης για την «αποχώρηση», που προέβλεπε την κατάργηση του νόμου του 1972, με τον οποίο η Βρετανία εισχώρησε στην ΕΕ και την ενσωμάτωση του ευρωπαϊκού δικαίου στο βρετανικό, με στόχο τη συνέχιση της ομαλής λειτουργίας του ΗΒ μετά το Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 29 Ιανουαρίου το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων ενέκρινε νέα δέσμη διαπραγματευτικών οδηγιών για την μεταβατική περίοδο. Οι Ευρωπαίοι ζητούσαν κατά την διάρκεια μίας μεταβατικής περιόδου 21 μηνών το σύνολο του κεκτημένου της ΕΕ να συνεχίσει να ισχύει για το ΗΒ όπως όταν ήταν κράτος-μέλος. Επιπλέον το ΗΒ θα έχανε το δικαίωμα συμμετοχής στα θεσμικά όργανα και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ΕΕ. Βάσει αυτών των διαπραγματευτικών οδηγιών, η Επιτροπή έλαβε εντολή να αρχίσει τις συνομιλίες με το ΗΒ για αυτό το θέμα. Η Μέι καλοσώρισε τους όρους, κάνοντας λόγω για ευθυγράμμιση των δύο πλευρών. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Το βράδυ της 30^{ης} Ιανουαρίου αναρτήθηκαν στο ιστότοπο BuzzFeed αποσπάσματα έκθεσης του Βρετανικού Υπουργείου Οικονομικών σύμφωνα με την οποία η οικονομία του ΗΒ θα βρίσκονταν σε χειρότερη θέση μετά το Brexit, είτε αποχωρήσει έχοντας συνάψει μια συμφωνία ελεύθερου εμπορίου και πρόσβασης στην ενιαία αγορά της ΕΕ, είτε χωρίς καμία συμφωνία. Η διαρροή συζητήθηκε στην

¹² Η ORB International, είναι εταιρία με έδρα το Λονδίνο, η οποία ειδικεύεται σε υψηλής ποιότητας ποσοτική και ποιοτική έρευνα σε σύνθετα περιβάλλοντα. Παρέχει έγκαιρη γνώση σε πελάτες που ζητούν δεδομένα προκειμένου να λάβουν στρατηγικές αποφάσεις.

επιτροπή οικονομικών του κοινοβουλίου η οποία αποφάσισε ότι η έκθεση πρέπει να δοθεί άμεσα στην δημοσιότητα. Η κυβέρνηση όμως επέτρεψε στους βουλευτές να μελετήσουν την έκθεση σε «εμπιστευτική βάση». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Ο έβδομος γύρος διαπραγματεύσεων και πρώτος της 2^{ης} φάσης συνομιλιών πραγματοποιήθηκε από 6 έως 9 Φεβρουαρίου 2018 στις Βρυξέλλες. Η συζητήσις επικεντρώθηκαν στο μείζον θέμα της Ιρλανδίας και στην συμφωνία για την μεταβατική περίοδο. Ο Μπαρνιέ μίλησε για ουσιώδεις διαφωνίες για την «μεταβατική περίοδο» και προειδοποίησε ότι δεν θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη καθώς ο χρόνος τελειώνει. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018). Ο Ντέιβις, σε διαφορετικό μήκος κύματος έκανε λόγο για εντατική εργασία και ξεκάθαρη θέση του ΗΒ. Πρόσθεσε ότι η χώρα του επιζητά μία περιορισμένη χρονική μεταβατική περίοδο κατά την οποία και οι δύο πλευρές θα έχουν πρόσβαση στις αντίστοιχες αγορές με τους ισχύοντες όρους. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 21 Φεβρουαρίου η πρωθυπουργός του ΗΒ έλαβε επιστολή υπογεγραμμένη από 62 βουλευτές της εσωκομματικής παράταξης European Research Group (ERG) του κόμματός της, στην οποία ζητούνταν να εξασφαλιστεί «πλήρη αυτονομία» στο ΗΒ να υπογράψει εμπορικές συμφωνίες μετά την «αποχώρηση» από την ΕΕ. Η επιστολή προκάλεσε αντιδράσεις στην κυβέρνηση αλλά και στο κόμμα των Συντηρητικών με τις εσωκομματικές διαφωνίες στο θέμα της μεταβατικής περιόδου και της μελλοντικής σχέσης με την ΕΕ να είναι εμφανείς. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 27 Φεβρουαρίου ο Μπαρνιέ ενημέρωσε το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων της ΕΕ για την πρόοδο των διαπραγματεύσεων. Παρουσίασε ότι το ΗΒ επιθυμεί μία μεταβατική περίοδο ανοικτής διάρκειας την ίδια στιγμή που η ΕΕ επιθυμεί η μετάβαση να τελειώσει το αργότερο μέχρι την εφαρμογή του επόμενου προϋπολογισμού δηλαδή την 31 Δεκεμβρίου 2020. (Αρώνη 2018)

Την επόμενη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε στην δημοσιότητα το σχέδιο της συμφωνίας αποχώρησης που αποτύπωνε με νομικούς όρους την κοινή έκθεση των διαπραγματευτών της ΕΕ και ΗΒ του Δεκεμβρίου του 2017, για το πρώτο στάδιο των διαπραγματεύσεων. Στο ίδιο κείμενο συμπεριλήφθηκε πρόταση, σύμφωνα με τις θέσεις της ΕΕ, για τα εκκρεμή ζητήματα της αποχώρησης και κείμενο σχετικά με τη μεταβατική περίοδο, πράγμα που δεν άρεσε στην Μέι η οποία δήλωσε ότι

κανέννας βρετανός πρωθυπουργός δεν θα το δεχόταν καθώς υπονομεύει την κοινή αγορά και την συνταγματική ακεραιότητα του ΗΒ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Δύο μέρες αργότερα η βρετανίδα πρωθυπουργός θα διαβεβαίωνε ότι δεν θα επιτρέψει το Brexit να αποτελέσει την αιτία για να διακινδυνέψει η πρόοδος που έχει επιτευχθεί στην διασφάλιση της ειρήνης στην Βόρεια Ιρλανδία. Έκανε λόγο για κοινή ευθύνη ΗΒ-ΕΕ για μία πρέπουσα λύση στο θέμα της Ιρλανδίας αλλά απέρριψε οποιοδήποτε τελωνιακό σύνορο στην θάλασσα της Ιρλανδίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018). Επιπρόσθετα αναφέρθηκε στην «*πιο ευρεία και βαθιά*» εταιρική σχέση που μπορεί να επιτευχθεί με την ΕΕ η οποία θα καλύπτει περισσότερους τομείς από οποιαδήποτε άλλη εμπορική συμφωνία αλλά απέρριψε εμπορική συμφωνία στα πρότυπα της Νορβηγίας του Καναδά. Τέλος απέρριψε οποιαδήποτε επανεξέταση της απόφασης του δημοψηφίσματος για την «*αποχώρηση*». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Από πλευράς ΕΕ τώρα, ο Τουσκ, στις 7 Μαρτίου, παρουσίασε στο Λουξεμβούργο, σχέδιο σχετικά με το πλαίσιο για την μελλοντική σχέση ΕΕ και ΗΒ, που στάλθηκε για μελέτη στα 27 κράτη-μέλη προκειμένου να συζητηθεί στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου. Το σχέδιο υποστήριζε ως καλύτερη μία συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών. Επιπλέον πρότεινε την συνέχιση του κοινού αντιπρομοκρατικού αγώνα και κατεπείγουσες συνομιλίες για την αποτροπή διατάραξης των ππήσεων μεταξύ ΗΒ-ΕΕ. Τέλος καλούσε το ΗΒ να συμμετάσχει σε ερευνητικά και εκπαιδευτικά προγράμματα της ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Το Ευρωπαϊκό συμβούλιο ενέκρινε το σχέδιο του Τουσκ στις 23 Μαρτίου.

Προηγουμένως, οι διαπραγματευτές των δύο πλευρών είχαν καταλήξει σε ένα σχέδιο συμφωνίας «*αποχώρησης*». Σε αυτό είχε καταγραφεί το νομικό κείμενο αυτών που είχαν συμφωνήσει και οι δύο πλευρές στα θέματα των δικαιωμάτων των πολιτών, στον δημοσιονομικό διακανονισμό και στην μεταβατική περίοδο. Για το ζήτημα των συνόρων μεταξύ της Βόρειας Ιρλανδίας και της Ιρλανδίας, οι διαπραγματευτές συμφώνησαν ότι η συνθήκη θα περιλαμβάνει μια «*δικλείδα ασφαλείας*» έκτακτης ανάγκης προκειμένου να αποφευχθεί ένα σκληρό σύνορο. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 30 Απριλίου η Βουλή των Λόρδων υπερψήφισε τροπολογία στο νομοσχέδιο για το Brexit με την οποία έδινε στο βρετανικό κοινοβούλιο την εξουσία να εμποδίσει τη κυβέρνηση να οδηγήσει την χώρα σε μία «*αποχώρηση*» χωρίς να

έχει επιτευχθεί συμφωνία με τις Βρυξέλλες, δίνοντας στους κοινοβουλευτικούς τη δυνατότητα να προτείνουν τη διεξαγωγή νέων διαπραγματεύσεων. Η κυβέρνηση προειδοποίησε ότι η τροπολογία αποδυναμώνει την διαπραγματευτική θέση της χώρας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Επιπλέον στις 8 Μαΐου η Βουλή των Λόρδων πέρασε τροπολογία που ορίζει ότι η χώρα θα πρέπει να συμμετέχει ή να διατηρεί επίσημες σχέσεις με τις υπηρεσίες της ΕΕ μετά την «αποχώρηση». Η κυβέρνηση είχε προτείνει «παραμονή» στις υπηρεσίες που αφορούσαν την ασφάλεια των φαρμάκων, των χημικών ή της αεροπλοΐας και «αποχώρηση» από τις υπόλοιπες όπως την ευρωπαϊκή αστυνομία, τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Ασφάλεια στη Θάλασσα (ΕΟΑΘ) και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος (ΕΟΠ). (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Την ίδια μέρα, δηλώσεις του ΥΠΕΞ Μπόρις Τζόνσον, κατέδειξαν την διάσταση απόψεων στο κυβερνών κόμμα του ΗΒ σχετικά με τις μελλοντικές σχέσεις ΗΒ-ΕΕ. Ο Τζόνσον χαρακτήρισε ως «παρανοϊκό» το σχέδιο για την τελωνειακή ένωση που προωθούσε η Μεί, σύμφωνα με το οποίο το ΗΒ θα συγκέντρωνε για λογαριασμό της ΕΕ δασμούς για τα αγαθά που θα διέρχονται από το έδαφός της, αλλά θα προορίζονται για την αγορά των 27, ενώ θα επέβαλλε τους βρετανικούς φόρους για αυτά που θα προορίζονται για το ΗΒ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 16 Μαΐου το κοινοβούλιο της Σκωτίας δεν ενέκρινε το νομοσχέδιο της Μεί για την «αποχώρηση» κάτι που προκάλεσε την απογοήτευση της βρετανίδας πρωθυπουργού. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Η ίδια την επόμενη μέρα υπεραμύνθηκε των θέσεων της για την πλήρη αποχώρηση από την τελωνειακή ένωση μετά την λήξη της μεταβατικής περιόδου με στόχο το ΗΒ να έχει την δική του εμπορική πολιτική με τον υπόλοιπο κόσμο. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 12 Ιουνίου η Μεί βρέθηκε αντιμέτωπη στην Βουλή των Κοινοτήτων και την δεύτερη συζήτηση επί του «Νόμου αποχώρησης από την ΕΕ». Την προηγούμενη μέρα είχε επιχειρήσει να επιβάλλει κομματική γραμμή μιλώντας στους βουλευτές του κόμματός καλώντας τους να καταψηφίσουν τις τροπολογίες της βουλής των Λόρδων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Αυτό οδήγησε τον υπουργό Δικαιοσύνης Φίλιπ Λι, σε παραίτηση μιλώντας για επιδίωξη «περιορισμού» του ρόλου του κοινοβουλίου. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Έτσι και παρά το γεγονός ότι το Σκωτσέζικο Κοινοβούλιο είχε απορρίψει το «Νόμο αποχώρησης από την ΕΕ» η κυβέρνηση αποφάσισε να προχωρήσει με την ψήφιση του. Βάσει ενός συνταγματικού μηχανισμού, γνωστού ως Σύμβαση Σιούελ (Sewel Convention), το βρετανικό κοινοβούλιο οφείλει να έχει την έγκριση του κοινοβουλίου της Σκωτίας όταν θεσπίζει νόμους που επηρεάζουν τομείς πολιτικής, στους οποίους έχει παραχωρηθεί δικαιοδοσία στην αποκεντρωμένη κυβέρνηση της Σκωτίας. Ωστόσο, ο υπουργός για τα θέματα της Σκωτίας, δήλωσε ότι σύμβαση δεν εφαρμόζεται σε ειδικές περιστάσεις σαν το Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 19 Ιουνίου ΗΒ και ΕΕ δημοσίευσαν κοινή δήλωση στην οποία περιγράφονταν η πρόοδος που είχε σημειωθεί σχετικά με τους όρους του σχεδίου συμφωνίας «αποχώρησης» από τη δημοσίευση της προηγούμενης έκδοσης του κειμένου. Την επόμενη μέρα η Μεί αντιμετώπισε στη Βουλή των Κοινοτήτων, τους φιλοευρωπαϊούς βουλευτές που επιθυμούσαν το κοινοβούλιο να έχει την τελευταία λέξη για την τελική συμφωνία για το Brexit. Δύο τροπολογίες έρχονταν αντιμέτωπες, η μία που παρουσιάστηκε από την Μεί και πρόσφερε στους βουλευτές συμβουλευτική ψήφο χωρίς δυνατότητα εναντίωσης επί της τελικής συμφωνίας για το Brexit, εάν υπάρξει, και η τροπολογία που υιοθετήθηκε την από την Βουλή των Λόρδων και έδινε στη Βουλή δικαίωμα βέτο και εξουσία να ζητήσει επανάληψη των διαπραγματεύσεων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 26 Ιουνίου Ο πρόεδρος της Βουλής των Κοινοτήτων Τζον Μπέρκαου ανακοίνωσε ότι η «νομοθεσία για την αποχώρηση από την ΕΕ», ψηφίστηκε και από τα δύο σώματα του κοινοβουλίου. Η βασίλισσα Ελισάβετ επικύρωσε τον νόμο της, τερματίζοντας μήνες συζητήσεων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Δύο μέρες μετά η Μεί επανέλαβε την δέσμευση της χώρας της στην ευρωπαϊκή ασφάλεια και ευημερία ακόμα και όταν η χώρα της αποχωρήσει. Επιπλέον διαβεβαίωσε θα δημοσιοποιήσει περισσότερες λεπτομέρειες την ισχυρή εταιρική σχέση που επιδιώκει με την ΕΕ για το μέλλον. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 6 Ιουλίου η Μεί συνάντησε τους υπουργούς της στην εξοχική πρωθυπουργική κατοικία στο Τσέκερς, σε μία μαραθώνια συνεδρίαση στην οποία παρουσίασε το σχέδιο της για το μέλλον της Βρετανίας έξω από την ΕΕ και προσπάθησε να τους πείσει και να τους συσπειρώσει. Τους κάλεσε να πράξουν το καθήκον τους, αφήνοντας πίσω τις διαμάχες για το Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 9 Ιουλίου ο Ντέιβιντ Ντέιβις, γνωστοποίησε την παραίτησή του από την θέση του αρμόδιου για το Brexit υπουργού, διότι όπως δήλωσε, η πολιτική της Μέι υπονομεύει τις διαπραγματεύσεις με τις Βρυξέλλες και το βρετανικό κοινοβούλιο δεν θα ανακτήσει τις εξουσίες του μετά την «αποχώρηση». Τον ακολούθησε και ο υφυπουργός του Στιβ Μπέικερ ο οποίος παραιτήθηκε για τον ίδιο λόγο. Η Μέι όρισε νέο υπουργό στην θέση του τον Ντομινίκ Ράαμπ. Το ίδιο απόγευμα και ο ΥΠΕΞ Μπόρις Τζόνσον υπέβαλε την παραίτησή του, διαφωνώντας με τα σχέδια της πρωθυπουργού για το «διαζύγιο» με την ΕΕ. Η Μέι τον αντικατέστησε με τον Τζέρεμι Χαντ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Η βρετανική κυβέρνηση παρουσίασε στις 12 Ιουλίου στο κοινοβούλιο τις λεπτομέρειες του σχεδίου της για τη σχέση του ΗΒ με την ΕΕ μετά το Brexit. Το σχέδιο προέβλεπε «*μια νέα ρυθμιστική συμφωνία*» στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες μετά το Brexit, βάσει μιας διευρυμένης εκδοχής των υφιστάμενων κανόνων της ΕΕ. Σύμφωνα με το σχέδιο, το Λονδίνο ήθελε να δημιουργήσει μια νέα «*ζώνη ελεύθερων συναλλαγών για τα αγαθά*», με στόχο να διατηρηθεί ένα εμπόριο «*χωρίς τριβές*» στις δύο όχθες της Μάγχης. Αυτή η ζώνη θα επέτρεπε, μέσω της υιοθέτησης μιας «*απλοποιημένης τελωνειακής διευθέτησης*», να αποφευχθεί ένα σκληρό σύνορο στο νησί της Ιρλανδίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Αναφερόμενος στο σχέδιο στις 20 Ιουλίου ο Μπαρνιέ δήλωσε, ότι εγείρει τρεις σειρές θεμάτων και συγκεκριμένα εάν οι βρετανικές προτάσεις είναι «*λειτουργικές*», «*προς το συμφέρον της ΕΕ*» και «*συμβατές με τις αρχές*» των διαπραγματεύσεων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Την ίδια μέρα το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων σε σύνθεση ΕΕ-27 συζήτησε την πρόοδο των διαπραγματεύσεων αποχώρησης, την εξεύρεση λύσης για την Ιρλανδική Μεθόριο και τις μελλοντικές σχέσεις ΗΒ και ΕΕ. Διαπιστώθηκε συμφωνία στα δικαιώματα των βρετανών και λοιπών ευρωπαϊών πολιτών μετά το Brexit, στον επονομαζόμενο «*λογαριασμό διαζυγίου*» καθώς και το τι μέλλει γενέσθαι με τα σύνορα στη Β. Ιρλανδία. Στη συνέχεια συμφωνήθηκαν οι όροι της μεταβατικής φάσης και έμενε σε εκκρεμότητα μια συμφωνία για τη μόνιμη σχέση μετά το Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 22 Ιουλίου ο Ντομινίκ Ράαμπ δήλωσε ότι το ΗΒ δεν θα πληρώσει τον λογαριασμό του διαζυγίου με την ΕΕ αν δεν υπάρξει μια εμπορική συμφωνία και σημείωσε ότι κάτι τέτοιο διευκρινίζεται και στο άρθρο 50 της συνθήκης της Λισαβόνας το οποίο αξιώνει να υπάρξει ένα πλαίσιο συμφωνίας για την σχέση που

θα έχει η χώρα που αποχωρεί με την ΕΕ στο μέλλον. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Δύο μέρες μετά χαρακτήρισε «πραγματική προσφορά» την πρόταση της βρετανικής κυβέρνησης και άφησε να εννοηθεί ότι το Λονδίνο δεν προτίθεται να μετακινηθεί και πολύ από το αποκαλούμενο σχέδιο Τσέκερς. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 21 Αυγούστου Μπαρνιέ και Ράαμπ γνωστοποίησαν ότι θα βρίσκονται σε συνεχή διαπραγματέυση καθώς οι συνομιλίες έμπαιναν στην τελευταία φάση τους. Δέκα μέρες μετά εξέφρασαν την αισιοδοξία τους για προοπτικές ύπαρξης μίας συμφωνίας εντός του φθινοπώρου. Ανεπίλυτα ζητήματα παρέμεναν μεταξύ άλλων γεωγραφικοί προσδιορισμοί, ο ρόλος του Ευρωπαϊκού δικαστηρίου στην παρακολούθηση της εφαρμογής της συμφωνίας, η συνεργασία στο πλαίσιο της Euratom και η προστασία των δεδομένων. Κυρίως όμως απαιτούνταν μία λεπτομερή πρόταση από πλευράς ΗΒ για το θέμα των Ιρλανδικών συνόρων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Ο Μπαρνιέ ενημέρωσε στις 18 Σεπτεμβρίου τους υπουργούς των 27 κρατών-μελών για την πρόοδο των διαπραγματεύσεων, γνωστοποιώντας ότι τμήματα του προσχεδίου της συμφωνίας αποχώρησης έχουν ήδη συμφωνηθεί επί της αρχής από τους διαπραγματευτές των δύο πλευρών, όμως συνεχίζουν να υπάρχουν κάποια τμήματα της συμφωνίας αποχώρησης που χρειάζονται περαιτέρω διαπραγματέυση. Ένα από αυτά είναι και το θέμα της Ιρλανδίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Την ίδια μέρα ο Τουσκ απέστειλε επιστολή στους ηγέτες των ΕΕ-27 στην οποία έκανε λόγο για ενδεχόμενη έκτακτη σύνοδος κορυφής της ΕΕ για το Brexit τον Νοέμβριο (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 28 Σεπτεμβρίου ο Μπόρις Τζόνσον σε άρθρο του στην Daily Telegraph κάλεσε την Μέι να σκίσει το σχέδιο της, να αλλάξει πορεία και να δικαιώσει τις φιλοδοξίες αυτών που ψήφισαν για την «αποχώρηση» από την ΕΕ. Ο Τζόνσον ζητούσε μια συμφωνία «τύπου Καναδά» για το ελεύθερο εμπόριο και θεωρούσε τις προτάσεις της ΕΕ για την Βόρεια Ιρλανδία ως οικονομική προσάρτηση τμήματος του ΗΒ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Απαντώντας τρεις μέρες μετά, σε δηλώσεις της στο BBC, η Μέι υπεραμύνθηκε για μία ακόμα φορά του σχεδίου της και ενόψει του συνεδρίου του κόμματός της κάλεσε τους Συντηρητικούς να συσπειρωθούν γύρω της προκειμένου η κυβέρνηση να μπορέσει να εξασφαλίσει μια καλή συμφωνία εξόδου. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Την ίδια στιγμή αντιδράσεις είχαμε και από το DUP, στους βουλευτές του οποίου, στηρίζονταν η κοινοβουλευτική πλειοψηφία της Μέι. Η ηγέτις του κόμματος Αρλίν Φόστερ σε συνέντευξη στο BBC μίλησε για «κατακόκκινη γραμμή» και απέκλεισε την υποστήριξη σε οποιαδήποτε νέα ρυθμιστική σχέση που θα αποκόπτεται την Βόρεια Ιρλανδία από το υπόλοιπο ΗΒ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις αρχές του Οκτώβρη τα μηνύματα από πλευράς ΕΕ ήταν ενθαρρυντικά. Ο Γιούνκερ αλλά και ο Τουσκ μιλούσαν για αυξημένες πιθανότητες συμφωνίας έγκαιρα, μειώνοντας την ανησυχία για μία έξοδο χωρίς συμφωνία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Στο ίδιο πνεύμα και ο Μπαρνιέ ο οποίος δήλωσε στις 10 Οκτωβρίου ότι είναι εφικτή μία συμφωνία μέχρι τις 17 Οκτωβρίου. Αναφέρθηκε ότι το 85% των θεμάτων έχουν συμφωνηθεί και παρουσίασε αναλυτικά τα σημεία στα οποία εξακολουθεί να υφίσταται διαπραγματέυση τα οποία εστιάζονται στο ζήτημα της Ιρλανδίας. Παρουσίασε την ΕΕ «ανοιχτή» στην πρόταση ζώνης ελεύθερου εμπορίου, επισήμανε όμως, ότι κτηνιατρικοί και φυτοϋγειονομικοί έλεγχοι πρέπει να λαμβάνουν χώρα στο 100% των ζώων και των ζωικών προϊόντων, και όχι μόνο στο 10% που ζητούσε το ΗΒ προσθέτοντας ότι το νησί της Ιρλανδίας θα έπρεπε να μείνει μία ενιαία επιδημιολογική περιοχή. Για τα βιομηχανικά προϊόντα, ο Μπαρνιέ είπε ότι οι μόνοι ορατοί, συστηματικοί έλεγχοι στα σύνορα μεταξύ Βόρειας Ιρλανδίας και του υπόλοιπου ΗΒ θα περιλαμβάνουν την σάρωση του γραμμωτού κώδικα (bar code) πάνω στις νταλίκες ή στα εμπορευματοκιβώτια, κάτι που θα μπορούσε να γίνει ενώ βρίσκονται πάνω στα φέριμποτ ή στα λιμάνια. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Σε αντίθεση όμως με τις προβλέψεις στο συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων της 16 Οκτωβρίου ο Μπαρνιέ δεν παρουσίασε καλά νέα. Παρά τις διαπραγματευτικές προσπάθειες ο μηχανισμός ασφαλείας για την αποφυγή της δημιουργίας σκληρών συνόρων μεταξύ της Ιρλανδίας και της Βόρειας Ιρλανδίας ήταν ακόμα ανοιχτός και δεν υπάρχει τίποτα που να δικαιολογεί ότι αυτό θα αλλάξει. (Βασιλάκη, www.amna.gr 2018)

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της επομένης, η Μέι ενημέρωσε τους ηγέτες της ΕΕ-27 σχετικά με την προοπτική των διαπραγματεύσεων από τη σκοπιά του ΗΒ. Οι Ευρωπαίοι κάλεσαν τον διαπραγματευτή της Ένωσης να συνεχίσει τις προσπάθειές του για την επίτευξη συμφωνίας με βάσει τις κατευθυντήριες γραμμές και δήλωσαν ότι είναι έτοιμοι να συγκαλέσουν Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, εάν και όταν σημειωθεί καθοριστική πρόοδος. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 20 Οκτωβρίου έλαβε χώρα στο Λονδίνο μαζική διαδήλωση με αίτημα την διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την τελική συμφωνία. Στην διαδήλωση συμμετείχαν 570.000 άνθρωποι και χαρακτηρίστηκε ως η «μεγαλύτερη συγκέντρωση» που έλαβε χώρα στην βρετανική πρωτεύουσα μετά την διαδήλωση κατά του πολέμου του Ιράκ το 2003. Οι διαδηλωτές καταφέρθηκαν εναντίων του Brexit και υπέρ της «παραμονής» στην ευρωπαϊκή οικογένεια. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 9 Νοεμβρίου παραιτήθηκε ο υφυπουργός Μεταφορών της κυβέρνησης της Μεί και αδερφός του Μπόρις Τζόνσον, Τζο Τζόνσον, επικρίνοντας την πρωθυπουργό. Σε αντίθεση με τον αδερφό του ο Τζο υποστήριζε ένθερμα την παραμονή στην ευρωπαϊκή οικογένεια και στην επιστολή παραίτησης του ζήτησε το θέμα του Brexit να τεθεί εκ νέου στην διάθεση της απόφασης του λαού με το γραφείο της Μεί να απαντάει ότι δεν θα διενεργηθεί δεύτερο δημοψήφισμα. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων της ΕΕ στις 12 Νοεμβρίου δυστυχώς για μία άλλη φορά ο Μισέλ Μπαρνιέ δεν είχε καλά νέα για του υπουργούς των 27 κρατών μελών. Παρά τις εντατικές διαπραγματεύσεις για τους όρους του διαζυγίου ΗΒ και ΕΕ δεν είχε «βγει λευκός καπνός από την καμινάδα». Επιβεβαιώνοντας ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα εντοπίζεται στο ιρλανδικό ζήτημα, οι υπουργοί επιβεβαίωσαν την εμπιστοσύνη τους προς το πρόσωπο του ευρωπαϊού διαπραγματευτή. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Αλλά και η βρετανίδα πρωθυπουργός από την πλευρά της την επόμενη ημέρα έκανε λόγο για επίμονες διαπραγματεύσεις που συνεχίζονται νύχτα-μέρα προκειμένου να υπάρξει πρόοδος. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Ο εσωκομματικός της αντίπαλος, Μπόρις Τζόνσον, έκανε λόγο για σκηνοθετημένη καθυστέρηση η οποία δεν ξεγελάει κανένα. Και καθώς τα πράγματα δεν εξελίσσονταν όπως έπρεπε, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την ίδια μέρα, σχέδιο δράσης για το ενδεχόμενο μη επίτευξης συμφωνίας. Στο ειδικό αυτό έγγραφο περιγράφονταν δράσεις έκτακτης ανάγκης, σε θέματα προτεραιότητας όπως της διαμονής, των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, των μεταφορών, των τελωνείων, των υγειονομικών κανόνων, των προσωπικών δεδομένων και της κλιματικής πολιτικής, που θα εφαρμόζονταν εάν τελικά το ΗΒ «αποχωρούσε» χωρίς συμφωνία. (Βασιλάκη, www.amna.gr 2018)

Και εκεί που όλοι φοβόντουσαν για το χειρότερο, το απόγευμα της ίδιας μέρας, εκπρόσωπος της κυβέρνησης της Μέι ανακοίνωσε την επίτευξη σχεδίου συμφωνίας με την ΕΕ η οποία θα παρουσιάζονταν στο υπουργικό συμβούλιο την επόμενη το μεσημέρι. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Στις 14 Νοεμβρίου το υπουργικό συμβούλιο του ΗΒ ενέκρινε το σχέδιο συμφωνίας. Η Τερέζα Μέι παρουσίασε την συμφωνία που επιτεύχθηκε ως την καλύτερη δυνατή που μπορούσε να επιτευχθεί και πρόσθεσε ότι ανταποκρίνεται με επιτυχία σε αυτό που ζήτησαν οι βρετανοί με το δημοψήφισμα για του Brexit. Αναφέρθηκε σε ανάκτηση ξανά του ελέγχου των βρετανικών χρημάτων, των νόμων, των συνόρων, σε τερματισμό της ελευθερίας κίνησης, στην προστασία των θέσεων απασχόλησης και στην ασφάλεια και ενότητα του ΗΒ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Το 600 και πλέον σελίδων σχέδιο συμφωνίας αποχώρησης, στο θέμα της Ιρλανδίας προέβλεπε ένα backstop (δίκτυ ασφαλείας) αντί ενός συνόρου που θα χώριζε το νησί στην μέση που προορίζονταν να εφαρμοσθεί μόνο ως έσχατη λύση με σκοπό να διαφυλαχθούν οι ειρηνευτικές συμφωνίες του 1998. Το backstop στηρίζονταν στην παραμονή του ΗΒ στην τελωνειακή ένωση, αλλά και σε ένα ειδικό ρυθμιστικό πλαίσιο για την Βόρεια Ιρλανδία κατά την διάρκεια μεταβατικής περιόδου, μέχρι να ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις για την μελλοντική εμπορική σχέση ΕΕ και ΗΒ.

Οι αντιδράσεις για το σχέδιο ήταν έντονες για άλλη μία φορά. Ο Μπόρις Τζόνσον έκανε λόγο για παραμονή ντε φάκτο στην ενιαία αγορά καθιστώντας το ΗΒ ως ένα Vassal State¹³ της Ευρώπης. Ο Τζέικομπ Ρις-Μογκ, επικεφαλής του ισχυρού ERG, ζήτησε από τους συναδέλφους του να απορρίψουν την συμφωνία. Αλλά και η Αρλίν Φόστερ, του βορειοϊρλανδικού DUP παρουσίασε την συμφωνία ως απαράδεκτη καθώς πληττει την οικονομική και συνταγματική ακεραιότητα του ΗΒ, επιφυλάσσοντας διαφορετική μεταχείριση για την Βόρεια Ιρλανδία. Από την πλευρά της αντιπολίτευσης, ο Τζέρεμι Κόρμπιν δήλωσε και αυτός αντίθετος με το σχέδιο συμφωνίας. Αλλά και η φιλοευρωπαϊά πρωθυπουργός της Σκωτίας Νικόλα Στέρτζον μίλησε για «καταστροφικό» για την Σκωτία σχέδιο. Η Μέι τόνισε στο βρετανικό κοινοβούλιο ότι η επιλογή που έχει μπροστά του είναι ή να υποστηρίξει την δική της

¹³ υποτελές κράτος σε ένα μεγαλύτερο ή σε μία αυτοκρατορία με υποχρεώσεις καταβολή φόρου ή άλλης μορφής, σε κατάσταση παρόμοια με εκείνη ενός υποτελους.

συμφωνία ή να αποχωρήσει η Βρετανία από την ΕΕ χωρίς συμφωνία ή τέλος να μην υπάρξει καθόλου αποχώρηση. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Οι αντιδράσεις συνεχίστηκαν την επόμενη μέρα, με τον Βρετανό υπουργό για το Brexit Ντόμινικ Ράαμπ, να υποβάλλει την παραίτηση του διαμαρτυρόμενος κατά της συμφωνίας της πρωθυπουργού αναφέροντας ότι η εφαρμογή της απειλεί την ακεραιότητα του ΗΒ και δεν τιμά το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος. Τον ακολούθησε η υφυπουργός του Σουέλα Μπρέιβερμαν, η υπουργός εργασίας Εσθερ ΜακΒέι, ο υπουργός αρμόδιος για την Βόρεια Ιρλανδία Σέλις Βάρα αλλά και η βουλευτής του Συντηρητικού κόμματος Αν-Μαρί Τρεβέλιαν η οποία κατείχε θέση συμβούλου στο υπουργείο Παιδείας. Αυτές οι νέες παραιτήσεις ανέβασαν τον αριθμό των ηγετικών στελεχών που αποχώρησαν από την κυβέρνηση της Μέι σε είκοσι καταδεικνύοντας το πόσο δύσκολο θα ήταν να στηριχθεί η συμφωνία που είχε διαπραγματευτεί με την ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 16 Νοεμβρίου 2018 η Μέι αφού όρισε αντικαταστάτες ανακοίνωσε ότι θα επιβλέψει η ίδια τις τελευταίες διαπραγματεύσεις με την ΕΕ όσον αφορά στις μελλοντικές σχέσεις του ΗΒ. Την ίδια μέρα είδαν το φως της δημοσιότητας πληροφορίες σύμφωνα με τις οποίες η πρωθυπουργός θα αντιμετωπίσει πρόταση μομφής από το εσωτερικό του κόμματός της. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Οι υπουργοί που είναι αρμόδιοι για τις Ευρωπαϊκές Υποθέσεις των 27 χωρών μελών της ΕΕ έδωσαν στις 19 Νοεμβρίου 2018 το πράσινο φως στο σχέδιο της συμφωνίας. Στις 22 Νοεμβρίου οι πολιτικοί ηγέτες του ΗΒ και της ΕΕ συμφώνησαν κατ' αρχήν σ' ένα κείμενο για το πλαίσιο των σχέσεων τους μετά το Brexit, το οποίο είχε τη μορφή ενός σχεδίου «πολιτικής δήλωσης» και το οποίο θα επισυνάπτονταν στη συνθήκη αποχώρησης του ΗΒ, καθορίζοντας τις παραμέτρους μιας φιλόδοξης, ευρείας, εμπειριστατωμένης και ευέλικτης σύμπραξης στο εμπόριο, την εξωτερική πολιτική, την αμυντική πολιτική και την πολιτική της ασφάλειας. Ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου απέστειλε στα κράτη μέλη της ΕΕ των 27 στις 22 Νοεμβρίου την υπόψη «πολιτική δήλωση» προκειμένου να πάρει την σφραγίδα της έγκρισης των ηγετών τους. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Στις 25 Νοεμβρίου στην έκτακτη σύνοδο κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου οι ηγέτες της ΕΕ-27, ενέκριναν το σχέδιο συμφωνίας για το Brexit και το σχέδιο της πολιτικής διακήρυξης σχετικά με τις μελλοντικές σχέσεις του ΗΒ και ΕΕ.

Η Μεί την επόμενη μέρα ανακοίνωσε ότι θα φέρει για ψήφιση στη βρετανική βουλή το σχέδιο συμφωνίας στις 11 Δεκεμβρίου δίνοντας πριν την τελική ψηφοφορία 5 ημέρες για συζήτηση. Όμως στις 10 Δεκεμβρίου ανακοίνωσε στην Βουλή των Κοινοτήτων την απόφασή της για αναβολή της ψηφοφορίας για τη συμφωνία Λονδίνου-Βρυξελλών, καθώς στο θέμα της Βόρειας Ιρλανδίας επικρατούσε βαθιά και εκτενής ανησυχία, υποσχόμενη ότι τις επόμενες μέρες θα κάνει ότι μπορεί για να εξασφαλίσει περαιτέρω διαβεβαιώσεις από την ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Το ίδιο βράδυ και ο πρόεδρος Τουσκ ανακοίνωσε ότι συγκαλεί έκτακτη σύνοδο κορυφής αφιερωμένη στο Brexit την Πέμπτη 13 Δεκεμβρίου, σημειώνοντας όμως ότι δεν θα γίνει επαναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας «αποχώρησης». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Η πρωθυπουργός της Βρετανίας στις 11 Δεκεμβρίου μετέβη στις Βρυξέλλες, και συναντήθηκε με τον Τουσκ και το Γιούνκερ σε μια προσπάθεια να εξασφαλίσει εγγυήσεις όσον αφορά τον ιρλανδικό μηχανισμό ασφαλείας Την ίδια μέρα συναντήθηκε στη Χάγη με τον πρωθυπουργό της Ολλανδίας Μαρκ Ρούτε αλλά και στο Βερολίνο με την καγκελάρια Μέρκελ.

Όμως στις 12 Δεκεμβρίου κατατέθηκαν 48 επιστολές αμφισβήτησης και ενεργοποιήθηκε η διαδικασία πρότασης μομφής εναντίων της ηγεσίας της Τερέζα Μεί στο Συντηρητικό κόμμα. Η πρωθυπουργός μιλώντας μπροστά από την Ντάουνινγκ Στριτ δήλωσε ότι υπηρέτησε το κόμμα της και ότι όποια αλλαγή ηγεσίας αυτή την στιγμή θα έθετε σε κίνδυνο την χώρα. Το ίδιο βράδυ έλαβε την στήριξη των 200 από τους 317 βουλευτές του κόμματος της εξασφαλίζοντας ότι για τους επόμενους 12 μήνες δεν θα αμφισβητηθεί ξανά η ηγεσία της. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Σε νέα έκτακτη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 13 Δεκεμβρίου οι ηγέτες των ΕΕ-27 διακήρυξαν ότι η ΕΕ στηρίζει την συμφωνία και προτίθεται να προχωρήσει στην κύρωση της. Επιπρόσθετα τόνισαν ότι η συμφωνία δεν είναι προς αναδιαπραγμάτευση. Στα συμπεράσματα της συνόδου αναγράφεται ότι η δικλείδα ασφαλείας για την αποφυγή των σκληρών συνόρων στο νησί της Ιρλανδίας θα εφαρμοστεί «προσωρινά» και «μόνο για όσο διάστημα είναι απαραίτητο». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

2019

Την Τετάρτη 9 Ιανουαρίου οι βουλευτές του Κοινοβουλίου του ΗΒ ξεκίνησαν εκ νέου την εξέταση της συμφωνίας «αποχώρησης» από την ΕΕ, η έγκριση της οποίας ήταν προγραμματισμένη για τις 15 Ιανουαρίου. Οι υποστηρικτές της «εξόδου» εμφανίζονταν ιδιαίτερα επικριτικοί στην συμφωνία καθώς φοβούνταν ότι θα «δέσει» την χώρα στην ΕΕ. Αλλά και οι φιλοευρωπαίοι δεν έδειχναν διατεθειμένοι να την υποστηρίξουν ελπίζοντας σε ένα νέο δημοψήφισμα σε περίπτωση απόρριψής της. Την πρώτη κιόλας μέρα η Μέι γνώρισε την ήττα καθώς τροπολογία που κατατέθηκε υπερψηφίστηκε από 308 βουλευτές έναντι 297 επιβάλλοντας στην κυβέρνηση της υποχρέωση να παρουσιάσει σε διάστημα τριών ημερών ένα «σχέδιο Β» για το Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 11 Ιανουαρίου το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέδωσε απόφαση για την υπογραφή, εξ ονόματος της ΕΕ και της ΕΚΑΕ, της συμφωνίας για την «αποχώρηση» και διαβίβασε το σχέδιο στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για έγκριση. Την ίδια μέρα ο Γιούνκερ όταν ρωτήθηκε για την κρίσιμη ψηφοφορία της 15^{ης} Ιανουαρίου στο Βρετανικό Κοινοβούλιο δήλωσε ότι σε κανένα δεν θα αρέσει η επιλογή της «μη συμφωνίας» και απέρριψε οποιαδήποτε επαναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 15 Ιανουαρίου ξεκίνησε η συζήτηση της συμφωνίας αποχώρησης στην Βουλή των Κοινοτήτων ενώ την ίδια στιγμή λάμβανε χώρα έξω από αυτό, κοινή διαδήλωση υποστηρικτών της «αποχώρησης» και της «παραμονής» με σύνθημα την απόρριψη της συμφωνίας της Μέι. Μέσα στο κοινοβούλιο ο πρόεδρος της Βουλής έκανε δεκτή την συζήτηση 4 τροπολογιών και συγκεκριμένα δύο Συντηρητικών βουλευτών που αφορούσαν το backstop, μία του Τζέρεμι Κόρμπιν και μία του Εθνικού κόμματος της Σκωτίας. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας ήταν συντριπτικά εναντίων της πρωθυπουργού. Η συμφωνία «αποχώρησης» απορρίφτηκε με 432 ψήφους κατά και 202 ψήφους υπέρ. Η Μέι δήλωσε «το κοινοβούλιο μίλησε και η κυβέρνηση θα ακούσει». Ο Κόρμπιν κατέθεσε άμεσα πρόταση μομφής εναντίων της Μέι με την αιτιολογία ότι δεν είναι αποδεκτό ένα Brexit χωρίς συμφωνία αλλά και η πρωθυπουργός δεν είναι ικανή να επιστρέψει στους Ευρωπαίους και να επαναδιαπραγματευθεί τους όρους. Η Μέι απάντησε ότι εφόσον την επομένη οι

βουλευτές ανανεώσουν την εμπιστοσύνη τους σε αυτή θα συναντηθεί με τους εταίρους στην ΕΕ για να ζητήσει επαναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Την επόμενη ο Μισέλ Μπαρνιέ αναγνώρισε ότι ο κίνδυνος μίας «αποχώρησης» χωρίς συμφωνία είναι μεγαλύτερος όσο ποτέ και εμφανίστηκε έτοιμος για να συζητήσει μια διαφορετική συμφωνία εξόδου αν το ΗΒ αλλάξει τις «κόκκινες γραμμές» του, τονίζοντας ότι σε κάθε περίπτωση πρέπει να παραμείνει μια ασφαλιστική δικλείδα για να μην υπάρξουν σκληρά σύνορα στην Βόρεια Ιρλανδία. Την ίδια στιγμή η πρωθυπουργός της Σκωτίας ζήτησε να σταματήσει το ρολόι του άρθρου 50 και να οδηγηθεί η χώρα σε ένα δεύτερο δημοψήφισμα μέσω σχεδίου νόμου που θα κατατεθεί στην βουλή. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Το βράδυ της 16^{ης} Ιανουαρίου, 325 βουλευτές του Βρετανικού Κοινοβουλίου επαναβεβαίωσαν την εμπιστοσύνη τους στην κυβέρνηση της Τερέζα Μέι ενώ εναντίων της τάχθηκαν 304. Η Μέι δήλωσε ευχαριστημένη, αναγνώρισε την ευθύνη που βρίσκεται στους ώμους της και άνοιξε δρόμους προς κάθε πλευρά προκειμένου να βρεθούν διαπραγματεύσιμες λύσεις για την αποχώρηση που θα τύχουν την υποστήριξη της Βουλής των Κοινοτήτων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Από την επόμενη κιόλας ημέρα, και αφού ακύρωσε την συμμετοχή της στο οικονομικό φόρουμ του Νταβός, έπραξε όπως είχε δεσμευτεί, αρχίζοντας επαφές με όλα τα κόμματα αλλά και την εσωκομματική της αντιπολίτευση αναζητώντας την πολυπόθητη συναίνεση. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019) Στις 21 Ιανουαρίου, απευθυνόμενη και πάλι στο κοινοβούλιο παρουσίασε ένα τροποποιημένο σχέδιο και δήλωσε ότι θα επιστρέψει στις Βρυξέλλες προκειμένου να ξανασυζητήσει το θέμα του backstop στην Βόρεια Ιρλανδία και να λάβει εγγυήσεις ότι το ΗΒ δεν θα βρεθεί για πάντα παγιδευμένο σε αυτό το δίχτυ ασφαλείας. Επιπρόσθετα δήλωσε ότι στο νέο της σχέδιο θα είναι πιο ευέλικτη στο θέμα της διασφάλισης των δικαιωμάτων των εργαζομένων όπως επιζητούσαν οι Εργατικοί. Επιπλέον χαρακτήρισε ως εξαιρετικά απίθανη μία παράταση της εξόδου για μετά την 29^η Μαρτίου και αδύνατη την ανάκληση του άρθρου 50 καθόσον θα έρχονταν σε αντίθεση με το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος. Τέλος απέκλεισε για άλλη μια φορά την διενέργεια ενός νέου δημοψηφίσματος. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Επί του νέου σχεδίου κατατέθηκαν πολλές τροπολογίες με τον πρόεδρο της Βουλής των Κοινοτήτων Τζον Μπέρκοου να επιλέγει τελικά συνολικά επτά για

συζήτηση. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Αυτές τέθηκαν σε ψηφοφορία το βράδυ της 29^{ης} Ιανουαρίου. Η τροπολογία της Συντηρητικού Βουλευτή Καρολάιν Σπέλμαν που ουσιαστικά απέκλειε μία «αποχώρηση» από την ΕΕ χωρίς συμφωνία υπερψηφίστηκε. Επίσης εγκρίθηκε και η τροπολογία του Βουλευτή Γκρέιχαμ Μπρέιντι στην οποία προβλέπονταν χρονικός περιορισμός ή αντικατάσταση του *backstop* με εναλλακτική ρύθμιση. Όλες οι υπόλοιπες καταψηφίστηκαν. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 5 Φεβρουαρίου η βρετανική κυβέρνηση συγκρότησε ομάδα εργασίας με σκοπό την εξέταση προτάσεων αντικατάστασης της δικλείδας ασφαλείας με εναλλακτικές τελωνειακές διευθετήσεις που θα αποτρέψουν το σκληρό σύνορο. Και εν μέσω καταιγισμού δηλώσεων από ευρωπαίους ότι η συμφωνία δεν είναι για επαναδιαπραγμάτευση η εκπρόσωπος της Μεί ζήτησε να υπάρξουν αλλαγές στην συμφωνία προκειμένου να αποφευχθεί μία «αποχώρηση χωρίς συμφωνία». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 7 Φεβρουαρίου, η Μεί συναντήθηκε με τον Τουσκ στις Βρυξέλλες, προκειμένου να συζητήσουν τρόπους για να ξεπεραστεί το αδιέξοδο. Την ίδια μέρα συνάντησε και τον πρόεδρο Γιούνκερ, τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Αντόνιο Ταγιάνι και τον επικεφαλής της επιτροπής του Ευρωκοινοβουλίου για το Brexit Γκι Φέρχοφστατ. Από όλους έλαβε την απάντηση ότι «*η συμφωνία δεν είναι για επαναδιαπραγμάτευση*». Παρόλα αυτά συμφωνήθηκε η συγκρότηση ομάδων εργασιών οι οποίες θα εξέταζαν τις προτάσεις του HB .

Στις 12 Φεβρουαρίου η Μεί ενημέρωσε την Βουλή των Κοινοτήτων για τις συζητήσεις που έκανε με τους ευρωπαίους εταίρους και ανακοίνωσε ότι την Πέμπτη 14 Φεβρουαρίου θα προχωρήσει στην κατάθεση νέας πρότασης για το σχέδιο «αποχώρησης» η οποία θα τίθονταν για διαβούλευση στο κοινοβούλιο μέχρι την 26^η Φεβρουαρίου ενώ αν υπάρχει συμφωνία στις συζητήσεις το νέο σχέδιο θα έρχονταν προς ψήφιση την 27^η Φεβρουαρίου. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Στις 20 Φεβρουαρίου, τρεις γυναίκες βουλευτές των Συντηρητικών, ανακοίνωσαν, με επιστολή τους στην πρωθυπουργό Μεί, την παραίτησή τους από το κόμμα και την προσχώρησή τους σε σχηματισμό ανεξάρτητων του κοινοβουλίου μαζί με επτά βουλευτές του εργατικού κόμματος που είχαν παραιτηθεί την προηγούμενη. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 24 Φεβρουαρίου η Μέρκελ σε μία προσπάθεια να κερδίζει χρόνο υπέρ των διαπραγματεύσεων ανέβαλε την ψηφοφορία για το νέο σχέδιο αλλά δεσμεύθηκε ότι θα το επαναφέρει προς ψήφιση στην Βουλή μέχρι την 12 Μαρτίου. Στις 8 Μαρτίου κάλεσε την ΕΕ να κάνει «άλλη μια προσπάθεια» για να αρθεί το αδιέξοδο στις συνομιλίες για το Brexit και να επιτραπεί τελικά η υιοθέτηση της συμφωνίας «διαζυγίου». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 11 Μαρτίου η Τερέζα Μέρκελ συναντήθηκε με τον πρόεδρο Γιούνκερ στο Στρασβούργο. Αποτέλεσμα της συνάντησης ήταν ένα κοινό έγγραφο στο οποίο οι δύο πλευρές επαναλάμβαναν την επιθυμία τους να εγκαθιδρύσουν μία στενή και ισχυρή μελλοντική σχέση, υπενθύμιζαν ότι δεν επιθυμούν να τεθεί σε εφαρμογή το backstop στο νησί της Ιρλανδίας, διότι κάτι τέτοιο θα αποτελούσε κατώτερο του επιθυμητού εμπορικό διακανονισμό και για τις δύο πλευρές και επομένως αμφότερα τα μέρη ήταν αποφασισμένα να αντικαταστήσουν τη λύση ασφαλείας με μια μεταγενέστερη συμφωνία που θα εξασφαλίζει, σε μόνιμη βάση, την απουσία σκληρών συνόρων, με πλήρη σεβασμό της ακεραιότητας της εσωτερικής αγοράς της Ένωσης και της εδαφικής ακεραιότητας του ΗΒ. Επιπλέον υπογράμμιζαν ότι το πρωτόκολλο για τις Ιρλανδία/Βόρεια Ιρλανδία θα επανεξετάζεται τακτικά, προκειμένου τα μέρη να ελέγχουν εάν εξακολουθεί η αναγκαιότητα του ή δύναται να παύσει να εφαρμόζεται εν όλο ή εν μέρει. (ΕΕ, Σημείωμα ΧΤ 21014/19 2019)

Απότοκος της ίδιας συνάντησης ήταν και η συμφωνία σειράς μέτρων για την ενίσχυση και την επιτάχυνση της διαδικασίας διαπραγμάτευσης και της θέσης σε ισχύ της μελλοντικής σχέσης τους ΗΒ-ΕΕ, συμπληρωματικά προς εκείνα που καθορίζονταν στην πολιτική διακήρυξη που εγκρίθηκε στις 25 Νοέμβριου 2018. Πρώτον δεσμεύτηκαν να καταβάλουν κάθε προσπάθεια ώστε να προβούν στις κατάλληλες ενέργειες με σκοπό την ταχεία διαπραγμάτευση των συμφωνιών που θα διέπουν τη μελλοντική τους σχέση. Δεύτερον, καταγράφηκε ως κοινή φιλοδοξία η διαμόρφωση της μελλοντικής σχέσης έως το τέλος της μεταβατικής περιόδου. Τρίτον, με σκοπό να τεθεί μια ορθή βάση για τις συνομιλίες, οι δύο πλευρές θα προσδιόριζαν τους τομείς που ενδέχεται να απαιτήσουν τη μεγαλύτερη προσοχή και θα καταρτίσουν πλήρες χρονοδιάγραμμα για τις διαπραγματεύσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις εσωτερικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων των εκλογών για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και του διορισμού νέας Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Τέταρτον, στο πλαίσιο του ανοικτού και θεμιτού ανταγωνισμού, η Ένωση σημείωνε την πρόθεση του ΗΒ να διασφαλίσει ότι τα κοινωνικά, εργασιακά και περιβαλλοντικά του

πρότυπα δεν θα υποβαθμιστούν έναντι αυτών που θα ισχύουν στο τέλος της μεταβατικής περιόδου, καθώς και να παράσχει στο κοινοβούλιό του τη δυνατότητα να λαμβάνει υπόψη τις μελλοντικές αλλαγές στο δίκαιο της Ένωσης στους εν λόγω τομείς. Πέμπτο, οι δύο πλευρές δεσμεύονταν για την θέσπιση έως τις 31 Δεκεμβρίου 2020 εναλλακτικών ρυθμίσεων έτσι ώστε να μην είναι αναγκαία η εφαρμογή της λύσης ασφαλείας του πρωτοκόλλου για τις Ιρλανδία/Βόρεια Ιρλανδία. (ΕΕ, ΧΤ 21018/19 2019)

Η Μέι με αφορμή τα παραπάνω μίλησε για σαφέστερες εγγυήσεις ότι το backstop δεν θα εφαρμοστεί επ' αόριστο. Ο Γιούνκερ από την πλευρά του ξεκαθάρισε ότι το backstop δεν πρέπει και δεν μπορεί να είναι μόνιμη λύση κι εξέφρασε αισιοδοξία ότι αυτή την φορά η Βουλή της Βρετανίας θα εγκρίνει το σχέδιο. Όμως, προειδοποίησε ότι σε περίπτωση απόρριψης «δεν θα υπάρξει τρίτη ευκαιρία» (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Όμως για άλλη μια φορά η Βουλή των Κοινοτήτων είχε άλλη άποψη. Στις 12 Μαρτίου η νέα συμφωνία καταψηφίστηκε με 391 ψήφους κατά και 242 ψήφους υπέρ. Η Μέι δυσαρεστημένη γνωστοποίησε στην Βουλή, ότι θα ακολουθήσουν δύο ακόμα ψηφοφορίες, μία για την αποχώρηση της Βρετανίας χωρίς συμφωνία και άλλη μία για την έγκριση χρονικής παράτασης στο Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Στις 13 Μαρτίου οι Βρετανοί βουλευτές απέρριψαν ένα Brexit χωρίς συμφωνία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Στις 15 Μαρτίου ψήφισαν υπέρ μίας αναβολής του Brexit έως την 30 Ιουνίου και μίας νέας ψηφοφορίας επί της συμφωνίας της Μέι για «αποχώρηση» από την ΕΕ.

Έτσι η Μέι στις 20 Μαρτίου ζήτησε με επιστολή της στον πρόεδρο Τουσκ, αναβολή του Brexit μέχρι τις 30 Ιουνίου. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της επομένης οι ηγέτες της ΕΕ πρότειναν παράταση του Brexit έως τις 22 Μαΐου. Η παράταση αυτή θα χορηγούνταν εφόσον το Κοινοβούλιο του ΗΒ ενέκρινε τη συμφωνία αποχώρησης. Σε αντίθετη περίπτωση η επιλογή ήταν μία παράταση έως τις 12 Απριλίου και στην συνέχεια το ΗΒ θα υπεδείκνυε τι θέλει να κάνει στην συνέχεια. Το κύριο στάθμισμα στην πρόταση του συμβουλίου υπήρξε η πρόθεση του ΗΒ να μη συμμετέχει στις Ευρωεκλογές οι οποίες θα γίνονταν στις 23 Μαΐου.

Το βράδυ της 25^{ης} Μαρτίου, οι βρετανοί βουλευτές υπερψήφισαν τροπολογία που τους επέτρεπε να επηρεάσουν την διαδικασία του Brexit. Η τροπολογία έδινε τη δυνατότητα στους βουλευτές να οργανώσουν σειρά ενδεικτικών ψηφοφοριών για

τη μορφή που θα πάρει η συμφωνία για την «αποχώρηση». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Έτσι στις 27 Μαρτίου ο πρόεδρος της βουλής των Κοινοτήτων έθεσε και τις 8 προτάσεις που είχαν τεθεί σε ένα κοινό ψηφοδέλτιο πολλαπλών επιλογών που διανεμήθηκε στους βουλευτές προκειμένου να επιλέξουν αυτές που υποστηρίζουν με ένα «Ναι» ή ένα «Όχι». (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Η Μέι σε μία προσπάθεια να πείσει τους αντιδρώντες στο κόμμα της και να εξασφαλίσει την υποστήριξη στην συμφωνία της ανακοίνωσε πριν την ψηφοφορία ότι θα παραιτηθεί από το αξίωμά της εάν υπερψηφιστεί από το κοινοβούλιο η συμφωνία «αποχώρησης». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Την ίδια στιγμή όμως, το DUP που στήριζε την κυβέρνηση της δήλωνε ότι δεν αλλάζει στάση και δεν πρόκειται να ψηφίσει την συμφωνία.

Ψηφίζοντας η Βουλή των Κοινοτήτων ενέκρινε, με ευρεία πλειοψηφία, την πρόταση για αλλαγή της ημερομηνίας του Brexit από τις 23.00 της 29ης Μαρτίου στις 22.00 της 22ας Μαΐου ή, αν όχι τότε, στις 22.00 της 12ης Απριλίου. Οι οκτώ προτάσεις του ψηφοδελτίου πολλαπλών επιλογών, που είχαν τεθεί σε ψηφοφορία απορρίφθηκαν όλες. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Στις 29 Μαρτίου η συμφωνία καταψηφίστηκε για τρίτη φορά με 344 ψήφους κατά και 286 υπερ. Ο Ντόναλντ Τούσκ αμέσως μετά την απόρριψη της συμφωνίας συγκάλεσε έκτακτη σύνοδο κορυφής για τις 10 Απριλίου.

Την 1^η Απριλίου συζητήθηκε από την αρμόδια Επιτροπή Αιτημάτων της βουλή, το αίτημα των πολιτών για την ανάκληση της διαδικασίας του άρθρου 50, που είχε υπογραφεί από 5,8 εκατομμύρια ανθρώπους μέσα σε λίγες μέρες από την εμφάνισή του στην ιστοσελίδα του κοινοβουλίου. Το συγκεκριμένο αίτημα έλαβε τις περισσότερες υπογραφές που έχει ποτέ δεχθεί η ιστοσελίδα. Ωστόσο τελικά, η επίσημη απάντηση της κυβέρνησης, επισήμαινε ότι αυτή η κυβέρνηση δεν θα ανακαλέσει το άρθρο 50. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Την επόμενη μέρα η Τερέζα Μέι συγκάλεσε το υπουργικό συμβούλιο και ανακοίνωσε ότι θα ζητήσει από την ΕΕ παράταση. Επιπλέον δήλωσε πρόθυμη να καθίσει στο ίδιο τραπέζι με την αντιπολίτευση προκειμένου να βρεθεί λύση. Οι αντιδράσεις στο υπουργικό συμβούλιο ήταν έντονες με υπουργούς να τάσσονται ενάντια στην αναβολή του Brexit απειλώντας με παραιτήσεις. Ο μόνος όμως που παραιτήθηκε ήταν ο υφυπουργός Brexit Κρις Χίτον-Χάρις ο οποίος αντικαταστάθηκε από το αντιπρόεδρο του συντηρητικού κόμματος Τζέιμς Κλέβερλι. Η αντιπολίτευση

από την πλευρά της ήταν συναινετική με το ηγέτη των Εργατικών, Τζέρεμι Κόρμπιν, να αποδέχεται την πρόταση. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Στις 4 και 5 Απριλίου έλαβαν χώρα συνομιλίες των ομάδων εργασίας που συγκρότησαν κυβέρνηση και αντιπολίτευση προκειμένου να καταλήξουν σε μια διακομματική προσέγγιση για το Brexit. Οι συζητήσεις στην αρχή χαρακτηρίστηκαν ως «λεπτομερείς και παραγωγικές». Στο τραπέζι μάλιστα έπεσε και η ιδέα ενός νέου επιβεβαιωτικού δημοψηφίσματος που τύγχανε υποστήριξης και από βουλευτές και των δύο πλευρών. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Στις 5 Απριλίου η Τερέζα Μέι με επιστολή της προς τον Τουσκ ζήτησε νέα παράταση και πρότεινε σαν νέα ημερομηνία για αποχώρηση την 30η Ιουνίου. Στην επιστολή της συμπεριέλαβε και η δέσμευση του ΗΒ να διοργανώσει τις ευρωπαϊκές εκλογές σε περίπτωση παράτασης πέραν της 22ας Μαΐου, πράγμα που χαρακτηρίστηκε πολύ θετικό. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 10 Απριλίου οι ηγέτες της ΕΕ τόνισαν ότι το ΗΒ θα πρέπει να διενεργήσει εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εάν εξακολουθεί να αποτελεί κράτος μέλος της ΕΕ στο διάστημα μεταξύ 23ης και 26ης Μαΐου 2019. Έτσι αποφάσισαν ότι εάν το ΗΒ δεν διενεργήσει τις ευρωεκλογές, θα αποχωρήσει από την ΕΕ την 1η Ιουνίου. Επιπλέον επανέλαβαν ότι δεν μπορεί να ανοίξει εκ νέου η συμφωνία και σημείωσαν ότι η παράταση δεν θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί με σκοπό την έναρξη διαπραγματεύσεων για τη μελλοντική σχέση. Τέλος συμφώνησαν να παρατείνουν ως το τέλος του Οκτωβρίου την προθεσμία δυνάμει του άρθρου 50. Εάν η συμφωνία αποχώρησης επικυρωθεί από τα δύο μέρη νωρίτερα, το ΗΒ θα μπορούσε να αποχωρήσει την πρώτη ημέρα του επόμενου μήνα. (Βασιλάκη, www.amna.gr 2019)

Παρά το γεγονός ότι οι συζητήσεις ανεύρεσης κοινών θέσεων ανάμεσα σε Συντηρητικούς και Εργατικούς ξεκίνησαν άριστα μετά την πασχαλινή διακοπή οι δύο πλευρές επανήλθαν στις διαπραγματεύσεις με αλληλοκατηγορίες για κωλυσιεργία. Ο ηγέτης του Εργατικού κόμματος κατηγορήσε την κυβέρνηση ότι επαναλαμβάνει όσα είχαν απορριφτεί τρεις φορές το κοινοβούλιο. Στο υπουργικό συμβούλιο ταυτόχρονα συμφωνήθηκε να συνεχιστούν οι προετοιμασίες για το ενδεχόμενο μίας αποχώρησης χωρίς συμφωνία. Την ίδια στιγμή βουλευτές του κόμματος της καλούσαν πιεστικά την Μέι να γνωστοποιήσει συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για την δική της αποχώρηση. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019) Στις 7 Μαΐου και καθόσον οι συνομιλίες με την αντιπολίτευση δεν καρποφορούσαν, έγινε γνωστό από τον

αντιπρόεδρο της βρετανικής κυβέρνησης ότι το ΗΒ θα λάβει μέρος στις ευρωεκλογές της 23ης Μαΐου, καθώς δεν υπάρχει επαρκής χρόνος για την επικύρωση μιας συμφωνίας για το Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 16 Μαΐου ο Μπόρις Τζόνσον, μιλώντας σε επιχειρηματικό συνέδριο στο Μάντσεστερ, επιβεβαίωσε ότι θα διεκδικήσει την πρωθυπουργία όταν παραιτηθεί από τα καθήκοντά της η Τερέζα Μέι. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Στις 17 Μαΐου δόθηκε στην δημοσιότητα δημοσκόπηση του YouGov για λογαριασμό της εφημερίδας The Times που τον τοποθετούσε στην θέση του φαβορί για να αναλάβει την πρωθυπουργία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 24 Μαΐου η Τερέζα Μέι ανακοίνωσε ότι θα παραιτηθεί από την ηγεσία του Συντηρητικού κόμματος και κατά συνέπεια και την πρωθυπουργία την 7 Ιουνίου. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 26 Μαΐου οι βρετανοί ψήφισαν απρόθυμα για το ευρωκοινοβούλιο καθόσον μόλις το 37% του εκλογικού σώματος προσήλθε στις κάλπες. Το κόμμα του Brexit του Νάιτζελ Φάρατζ ήταν ο μεγάλος νικητής καθόσον έλαβε 29 έδρες και ποσοστό 30,5%, οι Φιλελεύθεροι Δημοκράτες 16 έδρες (+15) και ποσοστό 19,6%, οι Εργατικοί 10 έδρες (-8) με 13,6% και οι Πράσινοι 7 έδρες (+4) με 11,7% Στην πέμπτη θέση οι Συντηρητικοί με 3 έδρες (-15) με ποσοστό μόλις 8,8%, και το Scottish National Party (SNP), με 3 έδρες και ποσοστό 3,6%. (Wikipedia 2019)

Στις 12 Ιουνίου το κόμμα των Εργατικών σε συνεργασία με το Εθνικό Κόμμα της Σκωτίας, τους Φιλελευθέρους Δημοκράτες ,τους Πράσινους αλλά και βουλευτές των Συντηρητικών επιχείρησε να αφαιρέσει από τον επόμενο Συντηρητικό πρωθυπουργό την επιλογή να οδηγήσει την χώρα εκτός ΕΕ χωρίς συμφωνία αλλά η προσπάθεια έπεσε στο κενό αφού η σχετική πρόταση καταψηφίστηκε στην Βουλή των Κοινοτήτων. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Ο Μπόρις Τζόνσον, δεσμεύθηκε κατά τη διάρκεια συνέντευξης που παραχώρησε στις 25 Ιουνίου στο τηλεοπτικό δίκτυο BBC News ότι σε περίπτωση που αναλάβει πρωθυπουργός, η αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ θα γίνει την 31η Οκτωβρίου με ή χωρίς συμφωνία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Στο ίδιο μήκος κύματος, δύο μέρες μετά, σε νέα συνέντευξη που έδωσε στην βασική ιστοσελίδα των Συντηρητικών, ConservativeHome, όπου εμφανίστηκε διατεθειμένος να

απομακρύνει τους υπουργούς εκείνους που αντιτίθενται σε ένα Brexit χωρίς συμφωνία. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Ο υπουργός Οικονομικών Φίλιπ Χάμοντ στις 2 Ιουλίου απαντώντας στις τακτικές ερωτήσεις του Κοινοβουλίου, δήλωσε ότι μία έξοδος «χωρίς συμφωνία» θα κόστιζε στα δημόσια ταμεία £90δισ, ενώ δημοσιονομικό απόθεμα που έχει δημιουργηθεί με στόχο την προστασία της βρετανικής οικονομίας από τις άμεσες επιπτώσεις μίας πιθανής εξόδου είναι ύψους £27δισ (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Από τους 10 υποψήφιοι που είχαν πάρει στις 10 Ιουνίου το χρίσμα για την κούρσα διαδοχής για την ηγεσία του Συντηρητικού κόμματος και τον πρωθυπουργικό θώκο, στις 20 Ιουνίου απέμειναν ο Μπόρις Τζόνσον και ο Τζέρεμι Χαντ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Στις 23 Ιουλίου ο Μπόρις Τζόνσον, λαμβάνοντας 92.153 ψήφους μελών του Συντηρητικού κόμματος ανέλαβε τα ηνία των Τόρις και κατά συνέπεια και την πρωθυπουργία του ΗΒ. Ο Τζέρεμι Χαντ, έλαβε 46.656 ψήφους. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Ο Τζόνσον και ο Γιούνκερ είχαν στις 25 Ιουλίου την πρώτη τους τηλεφωνική επικοινωνία. Σε αυτήν ο Τζόνσον τόνισε την ανάγκη για να εξαλειφθεί το δίχτυ ασφαλείας στα σύνορα της Ιρλανδίας με τη Β. Ιρλανδία για να αποφευχθεί ένα Brexit χωρίς συμφωνία ενώ παρόμοιες επισημάνσεις έκανε σε επικοινωνία του με Μέρκελ και Μακρόν. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Την 1^η Αυγούστου ο υπουργός Οικονομικών Σαγίντ Τζαβίντ αναφέρθηκε στην ισχύ της οικονομίας του ΗΒ και τόνισε ότι είναι τέτοια που να επιτρέπει την αντιμετώπιση ενός «χωρίς συμφωνία Brexit». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Στον αντίποδα όμως την επομένη ο διοικητής της Τράπεζας της Αγγλίας (ΤτΑ) Μαρκ Κάρνεϊ προειδοποίησε σε συνέντευξή του στο BBC ότι ένα τέτοιο Brexit θα προκαλέσει «άμεσο σοκ» στη βρετανική οικονομία και λειτουργικά προβλήματα στις επιχειρήσεις. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Όμως ο επικεφαλής υπουργός του σχεδιασμού για ένα «χωρίς συμφωνία Brexit» Μάικλ Γκόουβ μίλησε για «σαμαράκια στον δρόμο του ΗΒ» για τα οποία η χώρα είναι προετοιμασμένη. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 28 Αυγούστου ο Μπόρις Τζόνσον προχώρησε σε μία ενέργεια που προκάλεσε σφοδρές αντιδράσεις. Ζήτησε από τη Βασίλισσα να του επιτρέψει να αναστείλει τη λειτουργία του κοινοβουλίου για πέντε εβδομάδες, με σκοπό την

εκπόνηση ενός καινούριου νομοθετικού προγράμματος που θα παρουσιαζόταν στην νέα ετήσια ομιλία της για την επαναλειτουργία του Κοινοβουλίου. Οι αντίπαλοί του εξοργίστηκαν και τον κατηγόρησαν ότι με την κίνηση αυτή σκόπευε να περιορίσει τον έλεγχο στα σχέδια του για το Brexit καθώς θα περιορίζονταν δραματικά οι δυνατότητες των βουλευτών του κοινοβουλίου να καταρτίσουν νομοθεσία ενάντια σε ένα Brexit «χωρίς συμφωνία». Η βασίλισσα ενέκρινε το σχέδιο του πρωθυπουργού όπως ανακοίνωσε το Ιδιαίτερο Συμβούλιο του Στέμματος¹⁴. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Ο Τζόνσον όρισε την 14η Οκτωβρίου ως την επίσημη ημερομηνία έναρξης της νέας κοινοβουλευτικής περιόδου κρατώντας κλειστό το κοινοβούλιο από τα μέσα Σεπτεμβρίου. Άμεσα οργανώθηκε διαδικτυακό αίτημα στην ιστοσελίδα του βρετανικού κοινοβουλίου που ζητούσε την ανάκληση της απόφασης. Το αίτημα συγκέντρωσε περισσότερες από 450.000 υπογραφές μέσα σε διάστημα λίγων ωρών ξεπερνώντας το όριο των 100.000 υπογραφών που απαιτεί η διεξαγωγή συζήτηση για το θέμα. Μέχρι το βράδυ οι ηλεκτρονικές υπογραφές είχαν ξεπεράσει το εκατομμύριο. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Τα κόμματα της βρετανικής αντιπολίτευσης αφού συναντήθηκαν και συζήτησαν το θέμα συμφώνησαν να ενεργήσουν από κοινού στην εξεύρεση τρόπων για να αποτρέψουν ένα Brexit «χωρίς συμφωνία». Αποφασίστηκε η ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας που θα υποχρεώνει τον πρωθυπουργό να ζητήσει παράταση για την έξοδο της χώρας από την ΕΕ, αποτρέποντας ένα Brexit χωρίς συμφωνία στις 31 Οκτωβρίου. Επιπλέον συζητήθηκε και η επιλογή της κατάθεσης πρότασης μομφής κατά της κυβέρνησης. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 28 Αυγούστου κάλεσε το ΗΒ να καταθέσει οποιοσδήποτε προτεινόμενες αλλαγές στη συμφωνία διαζυγίου για το Brexit το ταχύτερο δυνατό, προκειμένου να υπάρξει «αποχώρηση» στις 31 Οκτωβρίου και αυτή να συμβεί με συμφωνία. Πράγματι, ο Βρετανός διαπραγματευτής για το Brexit Ντέιβιντ Φροστ, συναντήθηκε την ίδια μέρα με ομολόγους του της ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

¹⁴ Σώμα των Επίσημων Συμβούλων της Βασίλισσας

Παράλληλα παρατηρήθηκε μία στροφή προς την δικαστική επίλυση του προβλήματος. Συγκεκριμένα 70 και πλέον βουλευτές κατέθεσαν επείγον αίτημα στο Ανώτατο Δικαστήριο του Εδιμβούργου ζητώντας ασφαλιστικά μέτρα κατά της αναστολής των εργασιών του Κοινοβουλίου. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019) Στις 30 Αυγούστου οι δικαστικές προσφυγές ενάντια στην αναστολή λειτουργίας του Κοινοβουλίου έγιναν τρεις. Την ίδια στιγμή οργανώνονταν διαδηλώσεις ενάντια στην απόφαση. Ο Τζόνσον από την πλευρά του παραπονέθηκε ότι οι Ευρωπαίοι θα νομίζουν ότι το Brexit μπορεί να σταματήσει βλέποντας το κοινοβούλιο να επιχειρεί να το ελέγξει και θα αποφύγουν να δώσουν στο ΗΒ την συμφωνία που αξίζει. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Ο βουλευτής του Εργατικού κόμματος, Χίλαρι Μπεν ίδιο βράδυ ανάρτησε στο twitter σχέδιο νόμου που θα κατατείθονταν στην Βουλή σε μία προσπάθεια να εξαναγκαστεί ο Μπόρις Τζόνσον σε μία «συντεταγμένη αποχώρηση». Το νομοσχέδιο προέβλεπε ότι ο πρωθυπουργός έπρεπε μέχρι την 19^η Οκτωβρίου, να καταφέρει να περάσει την συμφωνία «αποχώρησης» από το κοινοβούλιο. Σε διαφορετική περίπτωση ο Τζόνσον όφειλε να αιτηθεί από την ΕΕ νέα παράταση του έως 31 Ιανουαρίου 2020. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Ο Μπόρις Τζόνσον από την πλευρά του απέκλεισε την πιθανότητα να ζητήσει νέα αναβολή της «αποχώρησης» και προειδοποίησε ότι θα ζητήσει τη διεξαγωγή πρόωρων εκλογών αν δέσουν τα χέρια του για το Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019). Την επόμενη μέρα το Συντηρητικό κόμμα έχασε την ισχυρή κοινοβουλευτική του πλειοψηφία όταν ο βουλευτής Φίλιπ Λί αποφάσισε να αποχωρήσει από το κυβερνών κόμμα και να ενταχθεί στους Φιλελεύθερους Δημοκράτες. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Τελικά το βράδυ της 3^{ης} Σεπτεμβρίου το επίμαχο νομοσχέδιο που είχε σαν στόχο να αποτρέψει ένα Brexit χωρίς συμφωνία υπερψηφίστηκε στην Βουλή των Κοινοτήτων σε πρώτη ανάγνωση με πλειοψηφία 27 ψήφων οι 21 από τις οποίες προέρχονταν από το κυβερνών κόμμα. Ανάμεσά τους και ο εγγονός του Ουίνστον Τσόρτσιλ βουλευτής των Συντηρητικών, Νίκολας Σόουμς. Ο Τζόνσον κατέθεσε στο κοινοβούλιο πρόταση για διεξαγωγή πρόωπων εκλογών και διέγραψε από το κόμμα τους αντάρτες συντηρητικούς βουλευτές. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019) Όμως απέτυχε να εξασφαλίσει την απαιτούμενη κοινοβουλευτική πλειοψηφία για να προκηρύξει πρόωρες εκλογές αφού μόνο 298 βουλευτές ψήφισαν υπέρ της

διεξαγωγής πρόωρων εκλογών, ενώ 56 ψήφισαν ενάντια. Οι Εργατικοί αποχώρησαν από το κοινοβούλιο πριν από την ψηφοφορία καθιστώντας αδύνατη την έγκριση προκήρυξης πρόωρων εκλογών η οποία απαιτούσε διευρυμένη πλειοψηφία των 2/3 της βουλής.

Στις 6 Σεπτεμβρίου ο αδερφός του πρωθυπουργού, Τζο Τζόνσον βουλευτής και υπουργός της κυβέρνησης ανακοίνωσε την παραίτηση του από τον υπουργικό θώκο αλλά και από το βουλευτικό αξίωμα επικαλούμενος εσωτερική σύγκρουση ανάμεσα στην «πίστη στην οικογένεια» από την μια και στο «εθνικό συμφέρον» από την άλλη. Ο Μπόρις Τζόνσον εξήρε το έργο του αδερφού του και αναγνώρισε ότι το Brexit «διχάζει οικογένειες». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Την ίδια μέρα η Βουλή των Λόρδων ενέκρινε οριστικά, χωρίς καν να χρειαστεί ψηφοφορία, το νομοσχέδιο με το οποίο αποκλείονταν μία «άνευ συμφωνίας αποχώρηση». Το νομοσχέδιο στάλθηκε στην Βασίλισσα προκειμένου να υπογραφεί και να καταστεί αυτομάτως νόμος. Ο πρωθυπουργός ήταν υποχρεωμένος πλέον βάσει του νόμου να ζητήσει παράταση των διαπραγματεύσεων για το Brexit εάν δεν υπήρχε συμφωνία έως τις 19 Οκτωβρίου. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Πριν την αναστολή του Κοινοβουλίου ο Τζόνσον έφερε για άλλη μία φορά στην Βουλή των Κοινοτήτων αίτημα για διεξαγωγή πρόωρων εκλογών το οποίο είχε ακριβώς την ίδια τύχη με το προηγούμενο. Μετά το αποτέλεσμα ο πρωθυπουργός ανέστειλε τις εργασίες του κοινοβουλίου ως τη 14η Οκτωβρίου κι επανέλαβε ότι θα πάει στη Σύνοδο Κορυφής για να διαπραγματευθεί μια συμφωνία προς το συμφέρον της χώρας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 19 Σεπτεμβρίου το Λονδίνο παρέδωσε στους Ευρωπαίους διαπραγματευτές τις προτάσεις του επί της συμφωνίας αποχώρησης κάνοντας των Γιούνκερ να αναθαρρήσει για το ενδεχόμενο τελικά να υπάρξει μία συμφωνία. Το μείζον θέμα και πάλι ήταν το backstop στο νησί της Ιρλανδίας με τους Βρετανούς να ζητούν την εξάλειψη του και τους Ευρωπαίους να δέχονται να το κάνουν εάν αντικατασταθεί με έναν χειροπιαστό και υλοποιήσιμο μηχανισμό που θα αποτρέψει την δημιουργία «σκληρών συνόρων» στο νησί. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στο μεταξύ, στις 24 Σεπτεμβρίου, το Ανώτατο Δικαστήριο του ΗΒ εξέδωσε μία ιστορική απόφαση κρίνοντας, ομοφώνως, «παράνομη, άκυρη και μη γενόμενη»

την απόφασή του Πρωθυπουργού Τζόνσον για την αναστολή της λειτουργίας του Κοινοβουλίου και ζήτησε την εκ νέου σύγκλησή του «το συντομότερο δυνατόν». Είχε προηγηθεί στις 11 Σεπτεμβρίου παρόμοια απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου της Σκωτίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Ο πρόεδρος της Βουλής των Κοινοτήτων Τζον Μπέρκοου, χαιρετίζοντας την απόφαση των δικαστηρίων, συγκάλεσε συνεδρίαση του σώματος για την 25 Σεπτεμβρίου. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Ο Τζόνσον δήλωσε την ίδια μέρα ότι οι δικαστικές αποφάσεις πλήττουν τις προσπάθειές του για να εξασφαλίσει συμφωνία για το Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 2 Οκτωβρίου ο Τζόνσον παρουσίασε, μια συμβιβαστική πρόταση η οποία ήθελε την Βόρεια Ιρλανδία να παραμείνει στην ίδια τελωνειακή ζώνη με το υπόλοιπο ΗΒ, χωρίς όμως να επανέλθουν οι τελωνειακοί έλεγχοι στα σύνορα με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας. Ταυτόχρονα, κατά τη μεταβατική περίοδο, στη βρετανική επαρχία θα διατηρούνταν οι κανονιστικές ρυθμίσεις που ίσχυαν στην ΕΕ και στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας, για όλα τα αγαθά και όχι μόνο για τα αγροτικά προϊόντα ενώ εάν οι αρχές της Βόρειας Ιρλανδίας το επιθυμούσαν, η μεταβατική περίοδος θα μπορούσε να παραταθεί. Το κοινοβούλιο της Βόρειας Ιρλανδίας θα έπρεπε να ψηφίζει κάθε τέσσερα χρόνια για να επικυρώνει αν θα παραμείνει η επαρχία σε αυτή τη μοναδική ζώνη. Όσον αφορά την επαναφορά των φυσικών συνόρων, ο Τζόνσον διαβεβαίωσε ότι κάτι τέτοιο δεν θα γίνει. Οι τελωνειακοί έλεγχοι θα γίνονται «αποκεντρωμένα», με ηλεκτρονικές δηλώσεις και επίσης με «έναν πολύ περιορισμένο αριθμό ελέγχων στους χώρους» των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων. Για τον λόγο αυτό, θα έπρεπε να βρεθούν «δημιουργικές λύσεις» και να απλοποιηθούν οι τελωνειακές διαδικασίες κατά την μεταβατική περίοδο, ενώ και οι δύο πλευρές θα έπρεπε να δεσμευτούν ότι δεν θα διενεργήσουν ποτέ ελέγχους στα σύνορα. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Την επόμενη μέρα όμως οι ίδιες οι επιχειρήσεις της Βόρεια Ιρλανδίας ήταν εκείνες που χαρακτήρισαν τις προτάσεις του Βρετανού πρωθυπουργού ως «τρομερά απογοητευτικές», «ανεφάρμοστες» και «απατηλές». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Αλλά και ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζαν Κλοντ Γιούνκερ παρέθεσε μια σειρά προβληματικών σημείων σχετικά με πρόταση του Λονδίνου. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Το πρώτο δεκαήμερο του Οκτωβρίου ο Τζόνσον συνέχισε τις επαφές του με ευρωπαίους αξιωματούχους χωρίς όμως χειροπιαστά αποτελέσματα. Στις 10 Οκτωβρίου συναντήθηκε με τον ομόλογό της Ιρλανδίας στο Λίβερπουλ. Σε κοινή τους δήλωση υποστήριξαν ότι μια συμφωνία για το Brexit παραμένει εφικτή. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Πράγματι στις 17 Οκτωβρίου ο Μισέλ Μπαρνιέρ ανακοίνωσε ότι οι δύο πλευρές συμφώνησαν σε όλα τα εκκρεμή ζητήματα όσον αφορά το Brexit με μοναδική εξαίρεση τον ΦΠΑ. Το αποτέλεσμα ήταν ένα αναθεωρημένο πρωτόκολλο Ιρλανδίας/Βόρειας Ιρλανδίας και μία αναθεωρημένη Πολιτική Διακήρυξη για την Μελλοντική Σχέση ΕΕ-ΗΒ. Την ίδια μέρα, μετά από σχετική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τα παραπάνω ήρθαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο σε σύνθεση ΕΕ-27, επικύρωσε την αναθεωρημένη συμφωνία «αποχώρησης» και ενέκρινε την αναθεωρημένη πολιτική διακήρυξη. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019).

Η συμφωνία προέβλεπε ότι οι ρυθμίσεις της ΕΕ θα εφαρμόζονταν σε όλα τα προϊόντα στην Βόρεια Ιρλανδία, πράγμα που σήμαινε εφαρμογή ελέγχων στα σύνορα. Η Βόρεια Ιρλανδία θα παρέμενε εντός του τελωνειακού χώρου του ΗΒ και κατά συνέπεια, θα επωφελούνταν από την εμπορική πολιτική του. Ταυτόχρονα θα παρέμενε σημείο εισόδου στην ενιαία αγορά στο οποίο οι αρχές του ΗΒ θα εφάρμοζαν δασμούς σε προϊόντα που θα προέρχονταν από τρίτες χώρες. Για τα προϊόντα που θα εισέρχονταν στην Βόρεια Ιρλανδία δεν θα υπήρχε κίνδυνος να εισέλθουν στην ενιαία αγορά. Εάν υπήρχε αυτός ο κίνδυνος, θα επιβάλλονταν οι δασμοί της ΕΕ. Ως προς τον ΦΠΑ, το σχέδιο προέβλεπε ότι θα διατηρούνταν η ακεραιότητα της ενιαίας αγοράς, με τον παράλληλο σεβασμό των επιθυμιών του ΗΒ για την ψηφιακή αγορά. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 19 Οκτωβρίου ο πρώην συντηρητικός βουλευτής, Όλιβερ Λέτουιν, έφερε τροπολογία προς ψήφιση στην βουλή των Κοινοτήτων η οποία προέβλεπε ότι ακόμη και εάν το Κοινοβούλιο εγκρίνει τη νέα συμφωνία, ο πρωθυπουργός θα πρέπει να ζητήσει παράταση στο Brexit μέχρι να ολοκληρωθεί η νομοθεσία για την αποχώρηση και από τα δύο σώματα της Βουλής. Η τροπολογία υπερψηφίστηκε με πλειοψηφία 16 ψήφων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 21 Οκτωβρίου, η βρετανική κυβέρνηση παρουσίασε στην Βουλή το πλήρες νομοσχέδιο για την συμφωνία «αποχώρησης» ανακοινώνοντας προηγουμένως ότι σκοπεύει να ολοκληρώσει και τα τρία στάδια της συζήτησης και

ψηφισής του, μέχρι την Πέμπτη 24 Οκτωβρίου. Μεταξύ άλλων προέβλεπε ότι το κοινοβούλιο θα πρέπει να εγκρίνει με ψηφοφορία την εντολή διαπραγμάτευσης της κυβέρνησης σε ότι αφορά τη μελλοντική σχέση με την ΕΕ και τον τύπο της τελικής εμπορικής συμφωνίας. Περιλαμβάνει, επίσης, πρόβλεψη που επέτρεπε στον πρωθυπουργό να επικυρώσει την συμφωνία για το Brexit έγκαιρα, ώστε το ΗΒ να μην αποχωρήσει χωρίς συμφωνία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 22 Οκτωβρίου το νομοσχέδιο της «Συμφωνίας Αποχώρησης» εγκρίθηκε κατά τη δεύτερη ανάγνωσή του, κάνοντας έτσι το πρώτο βήμα προς την εφαρμογή της συμφωνίας αυτής από το Κοινοβούλιο, ώστε το ΗΒ να αποχωρήσει στις 31 Οκτωβρίου από την ΕΕ. Δεν είχε όμως την ίδια τύχη και το χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης του Brexit το οποίο καταψηφίστηκε. Ο Τζόνσον ανακοίνωσε πως αναστέλλει την εξέταση της συμφωνίας για το Brexit έως ότου η ΕΕ αποφασίσει για τη αναβολή του. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Η παράταση προθεσμίας που αποφάσισε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, δεδομένης της πρόθεσης του ΗΒ να αποχωρήσει από την ΕΕ και των εξελίξεων εκεί, εγκρίθηκε έως τις 31 Ιανουαρίου 2020, ώστε να δοθεί χρόνος για την επικύρωση της συμφωνίας αποχώρησης. Το ΗΒ θα μπορούσε να αποχωρήσει και νωρίτερα, την 1η Δεκεμβρίου 2019 ή την 1η Ιανουαρίου 2020, εάν η συμφωνία επικυρωθεί από αμφότερα τα μέρη. Ο Τζόνσον επιβεβαίωσε σε επιστολή του προς τον Ντόναλντ Τρούμπ ότι αποδέχεται την παράταση της ΕΕ

Τελικά στις 28 Οκτωβρίου μετά από επανειλημμένες προσπάθειες ο πρωθυπουργός της Βρετανίας Μπόρις Τζόνσον πέτυχε να υπερψηφιστεί η πρότασή του για διεξαγωγή πρόωρων εκλογών τον Δεκέμβριο σε μια προσπάθεια να αρθεί το αδιέξοδο του Brexit. Έτσι η χώρα οδηγείται σε εκλογές για άλλη μία φορά μετά το δημοψήφισμα του Brexit, με αυτές να ορίζονται για την 12^η Δεκεμβρίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ BREXIT ΓΙΑ ΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Είναι γεγονός ότι δεν υφίστανται προηγούμενα παραδείγματα που θα μπορούσαν να μας δώσουν ασφαλείς ενδείξεις για το τι συνέπειες θα επιφέρει το Brexit στο ΗΒ. Και αυτό γιατί ποτέ στο παρελθόν μία χώρα με τα χαρακτηριστικά του ΗΒ δεν αποχώρησε από ένα μπλοκ με τα χαρακτηριστικά της ΕΕ. Ακόμα και οι ειδικοί σε κάθε τομέα μπορούν να καταγράψουν ενδεχόμενα σενάρια που στηρίζονται σε υποθέσεις ή συγκρίσεις με ανόμοιες καταστάσεις που περιέχουν ελάχιστα κοινά σημεία. Τι θα συμβεί όμως τελικά; Κατά πόσο μπορούμε να είμαστε σίγουροι στο 100% των προβλέψεων;

Στην παρούσα εργασία θα αρκεστούμε στην καταγραφή συνεπειών που έγιναν ορατές στο χρονικό διάστημα που διανύθηκε από το δημοψήφισμα του 2016 μέχρι και σήμερα, που ακόμα το Brexit δεν έχει γίνει πραγματικότητα, ενώ οι ψηφοφόροι του ΗΒ έχουν κληθεί στις κάλπες προκειμένου να εκλέξουν τους νέους κοινοβουλευτικούς αντιπροσώπους τους. Επιπρόσθετα θα καταγραφούν οι προβλέψεις των ειδικών κατά περίπτωση για το τι θα συμβεί εάν η «αποχώρηση» γίνει τελικά πραγματικότητα.

Προκειμένου να υπάρξει μία ομαδοποίηση που θα κάνει την εργασία φιλική στον αναγνώστη οι συνέπειες ομαδοποιήθηκαν και καταγράφηκαν σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Επιπρόσθετα λόγω της φύσης του επαγγέλματος του γράφοντος θεωρήθηκε επιβεβλημένο να γίνει μια σύντομη αναφορά και στις συνέπειες στο στρατιωτικό επίπεδο.

Τέλος στο συγκεκριμένο κεφάλαιο δεν θα γίνει εκτενή αναφορά σε επιπτώσεις σε τμήματα του ΗΒ που αποτελούν ξεχωριστή περιπτώσιολογική μελέτη σε επόμενα κεφάλαια της εργασίας .

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Εθνική Κυριαρχία

Η Εθνική Κυριαρχία είναι σημαντική για κάθε βρετανό και στο βωμό της ανάκτησης της, το Brexit θεωρήθηκε ως νίκη, αφού ακόμα και οι υποστηρικτές της «*παραμονής*» (Brexiters), δέχονται ότι η συμμετοχή στην ΕΕ εμπεριέχει ως ένα βαθμό, έλεγχο στις εσωτερικές υποθέσεις του κράτους. Πέραν από τους Εργατικούς

της αντιπολίτευσης, που βλέπουν την ΕΕ σαν «μια μόνιμη διοίκηση προς το συμφέρον του μεγάλου κεφαλαίου» και οι Συντηρητικοί κυβερνώντες συμφωνούν ότι «τα θεσμικά όργανα της ΕΕ στραγγίζουν ισχύ από το κοινοβούλιο του ΗΒ» (Week 2019). Για τους υποστηρικτές της «εξόδου» (Brexiters), το Brexit θα αποκαταστήσει το ΗΒ ως ένα ανεξάρτητο κράτος.

Για τους Breainers η ένταξη στην ΕΕ ήταν μια ανταλλαγή *Κυριαρχίας για Επιρροή*, αύξησε την ισχύ της χώρας και της επέτρεψε να υπερβεί το ρόλο που μεμονωμένα θα κατείχε στη διεθνή σκηνή (Σερρέτ 2019). Με το Brexit η ισχύς και διαπραγματευτική της ικανότητα του ΗΒ περιορίζονται. Χάνει τη δυνατότητα να διαμορφώνει την Ευρωπαϊκή πολιτική και αφήνει πεδίο ελεύθερο για Γαλλογερμανική κυριαρχία σε κοινά στρατηγικά συμφέροντα, επιλέγοντας ρόλο παρατηρητή.

Απώλεια Soft Power και Απομόνωση

Μέχρι το 2015 το ΗΒ βρίσκονταν στην κορυφή της λίστας 30 κρατών ως το πιο δυνατό κράτος σε Soft Power. Το 2016 το ΗΒ έχασε την πρωτοκαθεδρία, λόγω Brexit. (Dore 2016) Με το όρο περιγράφουμε την ικανότητα επηρεασμού της συμπεριφοράς και της σκέψης, μέσα από την δύναμη των ιδεών, την γοητεία, την επικοινωνία αφηγήσεων, την δημιουργία δικτύων, την θέσπιση διεθνών κανόνων και την εκμετάλλευση πόρων που κάνει μία χώρα ελκυστική στον κόσμο. Αυτό σημαίνει ότι εκεί που είχε την δυνατότητα να πείθει τους άλλους να κάνουν αυτό που θέλει, χωρίς την επιβολή δύναμης, τώρα θέλει προσπάθεια.

Το ΗΒ με το Brexit θα χάσει και την ικανότητα να επηρεάζει χώρες προωθώντας την εξωτερική του πολιτική μέσα από τις ευρωπαϊκές επιδιώξεις. Δεν είναι άλλωστε λίγες οι φορές που η εξωτερική πολιτική της χώρας χρησιμοποίησε τις επιδιώξεις κρατών όπως η Ουκρανία και η Τουρκία για ένταξη στην Ευρωπαϊκή οικογένεια προκειμένου να προωθήσει τα συμφέροντα της.

Άλλωστε μετά την υπερψήφιση του Brexit το ΗΒ άρχισε να εγκαταλείπει θέσεις ισχύος και επιρροής που κατείχε στην ΕΕ όπως εκείνη του Επιτρόπου για την χρηματοπιστωτική σταθερότητα, τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και την κεφαλαιαγορά. Στις 16 Ιουλίου 2016 ο μέχρι τότε Βρετανός Επίτροπος Τζόνθαν Χιλ παραιτήθηκε διαδεχόμενος από τον Βάλντις Ντομπρόβσκις (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Η εικόνα απομόνωσης και η απώλεια συμμάχων ήδη αποδεικνύεται καταστροφική εντός των διεθνών οργανισμών. Πιο συγκεκριμένα τον Ιούνιο του 2017, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ παρέπεμψε στο ΔΔΧ τη διαμάχη του ΗΒ και του Μαυρίκιου σχετικά με τη νομιμότητα της Βρετανικής κυριαρχίας επί των νησιών Chagos¹⁵. Οι πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών μεταξύ αυτών και οι Γαλλία και Γερμανία απείχαν από την ψηφοφορία στερώντας από το ΗΒ σημαντική υποστήριξη, κάτι το οποίο μεταφράστηκε ως διπλωματική ήττα της χώρας και προφανές επακόλουθο του Brexit.

Επιπλέον, το 2018 η χώρα απέτυχε να εκλέξει τον υποψήφιό της, Sir Christopher Greenwood¹⁶, ως δικαστή του ΔΔΧ διακόπτοντας παράδοση 71 ετών. Το γεγονός χαρακτηρίστηκε ως διεθνής αποτυχία και επιβεβαίωσε την μείωση επιρροής του ΗΒ στην διεθνή σκηνή.

Εθνικές Αντιπαραθέσεις, Αποσχιστικές Τάσεις και Αμφισβητήσεις Εθνικής Κυριαρχίας

Από την εξέλιξη των πραγμάτων εύκολα καταλαβαίνουμε ότι ένα μεγάλο μέρος αυτών που ψήφισαν υπέρ της «αποχώρησης» δεν είχαν συνειδητοποιήσει πλήρως τις συνέπειες της, όπως για παράδειγμα ότι εγείρει ζητήματα ακόμα και για την ενότητα του ΗΒ. Το Brexit πυροδοτεί εθνικές αντιπαραθέσεις που μπορεί να οδηγήσουν ακόμα και σε διάλυση του ΗΒ.

Αυτό επιβεβαίωσε και δημοσκόπηση της Ipsos MORI που διενεργήθηκε τον Οκτώβριο 2019, με συμμετέχοντες 1000 βρετανούς από όλη την επικράτεια. Πιο συγκεκριμένα το 44% των ερωτηθέντων απάντησε ότι το ΗΒ που υφίσταται από τη Συνθήκη Ένωσης του 1707, δεν θα υπάρχει σε 5 χρόνια. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019). Η Σκωτία αλλά και η Βόρεια Ιρλανδία στο δημοψήφισμα του Brexit, είχαν ταχθεί υπέρ της «παραμονής» με ποσοστά 62% και 55,8% αντίστοιχα. (Σερέτη 2019). Το αποτέλεσμα όμως στο σύνολο της χώρας που οδήγησε στην «αποχώρηση» ενθάρρυνε και τις αποσχιστικές τάσεις στις δύο περιφέρειες.

¹⁵ Το μεγαλύτερο νησί του αρχιπελάγους Chagos, το Ντιέγκο Γκαρσία, έχει μισθωθεί από το ΗΒ στις ΗΠΑ το 1966 και εκεί έχει εγκατασταθεί μεγάλης στρατηγικής σημασίας στρατιωτική βάση.

¹⁶ Διεθνούς φήμης Βρετανός δικαστής που υπηρέτησε στο ΔΔΧ από το 2009 έως το 2018

Στην Σκωτία το 2014 έλαβε χώρα δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία από το ΗΒ. Οι Σκωτσέζοι τότε απέρριψαν την ανεξαρτησία τους με ποσοστό 55%, αλλά στην απόφαση των ψηφοφόρων βάρυνε η πιθανότητα εξόδου από την ΕΕ εάν επέλεγαν ανεξαρτησία (Severin Carrell 2014). Με το Brexit όμως η πολιτική επιλογή παραμονής στο ΗΒ ανατρέπεται, δημιουργώντας συζήτηση για την προκήρυξη νέου αποσχιστικού δημοψηφίσματος.

Αλλά και με το ζήτημα της Β. Ιρλανδίας και του «backstop» προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία σκληρών συνόρων στο νησί της Ιρλανδίας. Η πρόταση της Μέι δεν έγινε δεκτή, καθώς ένας πολύ μεγάλος αριθμός βουλευτών θεώρησαν ότι αν δημιουργηθεί αυτή η *sui generis*¹⁷ σχέση με την ΕΕ, τίθεται υπό αμφισβήτηση το σύνολο της ενότητας του ΗΒ στη βάση της αρχής της «ισοτιμίας». (Λίτσας 2019) Έτσι η Βόρεια Ιρλανδία, είναι πολύ πιθανό μέσω εθνικιστικών πολιτικών συνιστωσών, να θέσει θέμα ένωσης με την Ιρλανδία, ιδιαίτερα αν τελικά πληγεί το καθεστώς της ελεύθερης διέλευσης στα μεταξύ τους σύνορα. (stratfor.com 2017)

Βέβαια ΗΒ και ΕΕ δηλώνουν έτοιμες να τηρήσουν τις μεταξύ τους δεσμεύσεις και να υποστηρίξουν την συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής. Όμως μένει να δούμε εάν όλα αυτά που έχουν συμφωνηθεί μεταξύ των δύο πλευρών για την αποφυγή δημιουργίας σκληρών συνόρων στο νησί της Ιρλανδίας θα μπορέσουν να γίνουν πράξη. Εάν η εξέλιξη των γεγονότων δεν είναι η αναμενόμενη, τότε σίγουρα στο προσκήνιο θα επανέλθουν ιδέες επανένωσης της Ιρλανδίας. Ήδη ο πρόεδρος του εθνικιστικού κόμματος Σιν Φέιν¹⁸, Τζέρι Ανταμς έχει δηλώσει ότι η βρετανική ψήφος υπέρ του Brexit φέρνει πιο κοντά την ιδέα ενός του δημοψηφίσματος για μία ενωμένη Ιρλανδία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Με το ΗΒ εκτός ΕΕ, μπορεί να τεθεί σε αμφισβήτηση η πολιτική κυριαρχία του και σε υπερπόντιες κτήσεις, όπως το Γιβραλτάρ και οι Βρετανικές βάσεις της Κύπρου. Η Ισπανία, που διαχρονικά διεκδικεί τμήμα του Γιβραλτάρ, πέτυχε αυτό να μνημονεύεται στους κόλπους της ΕΕ ως αποικία του ΗΒ, πράγμα που συνειρμικά σημαίνει ότι σε περίπτωση υλοποίησης του Brexit, μπορεί να αποτελέσει υποκείμενο αποαποικιοποίησης στο μέλλον (MIGUEL 2019). Επίσης, η Κύπρος,

¹⁷ είναι μια λατινική έκφραση, που χρησιμοποιείται συχνά στην επιστήμη της νομικής ως τρόπος αναφοράς και περιγραφής μιας ιδέας, μιας οντότητας ή μιας πραγματικότητας η οποία δεν μπορεί να συμπεριληφθεί σε μια ήδη υπάρχουσα ευρύτερη έννοια.

¹⁸ Το κόμμα αποτελεί την πολιτική «βιτρίνα» του πρώην Απελευθερωτικού Στρατού της Ιρλανδίας (IRA)

είναι πιθανό μελλοντικά να εγείρει θέμα για το καθεστώς των στρατιωτικών βάσεων του ΗΒ στη Δεκέλεια και στο Ακρωτήρι. (VANHOLME 2018)

Πολυδιάσπαση του Πολιτικού κόσμου του ΗΒ

Όταν ο Κάμερον αποφάσιζε να διενεργήσει δημοψήφισμα ουσιαστικά άνοιγε τους ασκούς του Αιόλου στο εσωτερικό του κόμματός του για να βγουν προς τα έξω οι εσωτερικές έριδες των Συντηρητικών με την ΕΕ. Ο διχασμός στον πολιτικό κόσμο του ΗΒ ήταν χαρακτηριστικός με τα κόμματα της αντιπολίτευσης να υποστηρίζουν σχεδόν στο σύνολό τους την «παραμονή» μαζί με ένα ευκαταφρόνητο κομμάτι του Συντηρητικού Κόμματος συμπεριλαμβανομένου και του ίδιου του πρωθυπουργού. Το υπόλοιπο κομμάτι των κυβερνώντων τάχθηκε υπέρ της «αποχώρησης». (Παπαγεωργίου 2017). Επιπλέον είναι χαρακτηριστικό ότι μόνο εντός των Συντηρητικών υπήρχαν 3 διαφορετικές γραμμές για την μορφή που έπρεπε να λάβει η «αποχώρηση» από την ΕΕ.

Στην μείζονα αντιπολίτευση ο ηγέτης του Εργατικού Κόμματος Τζέρεμι Κόρμπιν βρέθηκε αντιμέτωπος με μία εσωκομματική πρόταση μομφής στην οποία δεν κατάφερε να λάβει την ψήφο εμπιστοσύνης των στελεχών του. Η απόφαση δεν είχε δεσμευτικό χαρακτήρα και ο Κόρμπιν δεν παραιτήθηκε. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016). Αναγκάστηκε όμως πολλές φορές στην πορεία για την έξοδο να αλλάξει την επίσημη γραμμή του κόμματος για να ικανοποιήσει τις εσωκομματικές αντιπαραθέσεις.

Η ηγέτης του SNP προώθησε μία πολιτική απόσχισης από το ΗΒ μέσα από μία φιλοευρωπαϊκή στάση. Οι φιλοευρωπαίοι Φιλελεύθεροι Δημοκρατικοί μετά το δημοψήφισμα εμφανίστηκαν πανταχού απόντες και το Ενωτικό DUP προσπαθούσε να υποστηρίξει τα συμφέροντα της Βόρειας Ιρλανδίας μέσα από την ισχύ που του έδινε το γεγονός ότι η Κυβέρνηση στήριζε την κοινοβουλευτική της πλειοψηφία στους 10 βουλευτές του.

Η πόλωση ανάμεσα στους Βρετανούς βουλευτές αναφορικά με το Brexit ήταν εμφανής στα έδρανα του Κοινοβουλίου καθόλη την διάρκεια της πορείας προς την «έξοδο». Ακόμα και όταν τους δώθηκε η επιλογή δια ψήφου να οργανώσουν σειρά ενδεικτικών επιλογών για τη μορφή που θα πάρει η συμφωνία για την «αποχώρηση» δεν κατάφεραν να συμφωνήσουν σε καμία από τις 8 επιλογές. Το

μόνο πράγμα που φαινόταν να υπήρχε μία συναίνεση ήταν στο ότι «δεν επιθυμούσαν να φύγουν από την ΕΕ χωρίς συμφωνία». (Κουσκουβέλης 2019)

Υποβάθμιση της «Ειδικής Σχέσης» με τις ΗΠΑ;

Ο Ουίνστον Τσόρτσιλ ήταν ο πρώτος που έκανε χρήση του όρου «ειδική σχέση» μετά τον Β' ΠΠ, θέλοντας να περιγράψει τους πολιτικούς, πολιτισμικούς και γλωσσικούς δεσμούς ΗΒ-ΗΠΑ που είχαν συναφθεί ανά τους αιώνες. Οι προκλήσεις του περασμένου αιώνα είδαν το ΗΒ και τις ΗΠΑ να στέκονται δίπλα-δίπλα, όχι μόνο στον αγώνα εναντίον των «εμπνευσμένων» του Εθνικο-Σοσιαλισμού και του Σοβιετικού Σοσιαλισμού, αλλά επίσης στην σφυρηλάτηση μιας νέας εποχής της παγκοσμιοποίησης (Dempsey 2015).

Η σχέση έχει περάσει από διάφορες φάσεις και δυνατά σκαμπανεβάσματα. Εντούτοις εξακολουθεί να είναι ισχυρή. Χαρακτηριστικό είναι ότι το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών ξεπερνάει τα \$200δισ. το χρόνο, με τις ΗΠΑ να επενδύουν περισσότερο στο ΗΒ απ' ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη χώρα του κόσμου. Αυτή η ισχυρή οικονομική σχέση είναι ίσως και ο βασικός λόγος που η Βρετανία αναπτύσσεται πολύ πιο γρήγορα από τις άλλες οικονομίες της Ευρώπης. (Καρυπίδης 2016)

Είναι γεγονός, ότι μετά την ανακοίνωση του Κάμερον για την διενέργεια του Δημοψηφίσματος για την «έξοδο», ο πρόεδρος των ΗΠΑ Μπαράκ Ομπάμα, είχε θέσει τον εαυτό του σε μία ριποκίνδυνη θέση να υποστηρίξει ότι το καλύτερο για το ΗΒ ήταν να παραμείνει μέλος της ΕΕ. Μάλιστα είχε προειδοποιήσει ότι εάν το ΗΒ επιλέξει «αποχώρηση» τότε η χώρα δεν θα ήταν εύκολο να συνάψει μία συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών με τις ΗΠΑ κατά το υπόδειγμα της Διατλαντικής Εταιρικής Σχέσης Εμπορίου & Επενδύσεων (TTIP) που βρίσκονταν υπό διαπραγμάτευση μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ και από την οποία το ΗΒ θα αποκλειόταν σε περίπτωση «εξόδου». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Και ενώ εξελίσσονταν οι διαπραγματεύσεις για τους όρους του «διαζυγίου», οι ΗΠΑ αναζητούσαν τους νέους «καλύτερους» φίλους τους στην ΕΕ με την Ιρλανδία, την Ολλανδία και την Πολωνία να εμφανίζονται ως υποψήφιος. Όμως η ανάληψη της προεδρίας από τον Τραμπ κλόνισε την σχέση με την ΕΕ κυρίως λόγω των μονομερών ιδιότυπων προσεγγίσεων του στις παγκόσμιες υποθέσεις. Ο Τραμπ, υποστήριξε με κάθε τρόπο το Brexit. Παρόλα αυτά επέκρινε επανειλημμένα

την Τερέζα Μέι για την πολιτική της στο θέμα αλλά και για την στάση που κρατούσε απέναντι σε Κίνα και Ιράν. (Birnbbaum 2018)

Στον αντίποδα όμως ο Ντόναλντ Τραμπ έχει δείξει ότι λατρεύει τον ιδιόμορφο χαρακτήρα του Μπόρις Τζόνσον και τις κινήσεις του για να βγάλει την χώρα από την ΕΕ. Οι δύο τους στην πρόσφατη σύνοδο των G7 συμφώνησαν ότι μόλις το Brexit ολοκληρωθεί οι δύο χώρες θα συνάψουν μία μεγάλη εμπορική συμφωνία. (iefimerida 2019) Δεν αποκλείεται λοιπόν να δούμε τελικά μία αναβάθμιση της «ειδικής σχέσης» ΗΒ και ΗΠΑ.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Όλοι θα συμφωνήσουν ότι κατά την διάρκεια της πορείας προς την «έξοδο» οι περισσότερες συνέπειες που καταγράφηκαν ή προβλέφθηκαν αφορούσαν την οικονομία. Αυτό είναι απόλυτα λογικό γιατί πρόκειται για κάτι μετρήσιμο αλλά και γιατί οι οικονομικοί αναλυτές ασχολήθηκαν εκτενώς με το θέμα.

Η Αποψη των Διεθνών Οργανισμών

Οι διεθνείς οργανισμοί από την αρχή της ανακοίνωσης της πρόθεσης διενέργειας δημοψηφίσματος για αποχώρηση από την ΕΕ εξέφρασαν την αντίθεση τους και τους φόβους τους για τις συνέπειες που θα μπορούσε να επιφέρει. Τον Απρίλιο του 2016 η διευθύντρια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) Κριστίν Λαγκάρντ, αναγνώρισε ένα πιθανό Brexit ως έναν από τους πιο σοβαρούς πτωτικούς κινδύνους για την παγκόσμια οικονομία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Σε άλλη ανάλυση του το ΔΝΤ εκτίμησε ότι μία «αποχώρηση» του ΗΒ από την ΕΕ θα πλήξει σοβαρά το εμπόριο, την παραγωγή και θα μειώσει το εισόδημα των βρετανικών νοικοκυριών. Επιπλέον θα ήταν επιζήμια για την βρετανική τουριστική βιομηχανία θέτοντας σε κίνδυνο δεκάδες χιλιάδες θέσεις εργασίας. (Πρεβεζά 2016).

Στο ίδιο μήκος κύματος και ο Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) ο οποίος έκανε λόγω για απώλειες εισοδήματος ύψους ενός μηνιαίου μισθού για κάθε μέσο βρετανό εργαζόμενο έως το 2020. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Αλλά και μετά την ανακοίνωση του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος, παρακολουθώντας τις εξελίξεις στην οικονομία, το ΔΝΤ στις 17 Σεπτεμβρίου 2018

παρουσίασε έκθεση στην οποία μιλούσε για συρρίκνωση της οικονομίας του ΗΒ, η οποία προβλεπόταν πολύ χειρότερη εάν η «αποχώρηση» πραγματοποιηθεί χωρίς συμφωνία. (Newsroom 2018) Αλλά και την επόμενη χρονιά η αβεβαιότητα στις εξελίξεις του Brexit τροφοδοτούσε τις εκθέσεις του ΔΝΤ παρουσιάζοντας το Βρετανικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) υποψήφιο να μειωθεί κατά 6% σε σχέση με αυτό που θα ήταν εάν η Βρετανία παρέμενε στην ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Πέραν του ΔΝΤ παρόμοια εικόνα κατέγραφε και η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (ΔΗΕΕΑ). Η ΔΗΕΕΑ έκανε λόγο για εξαγωγικές απώλειες για το ΗΒ ύψους €14,6δισ στην περίπτωση «αποχώρησης» χωρίς συμφωνία. Κάτι τέτοιο θα ισοδυναμούσε με μείωση 7% στις συνολικές εξαγωγές του ΗΒ στην ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Ο Λογαριασμός του Διαζυγίου

Ο όρος «Λογαριασμός του Διαζυγίου» αναφέρεται στο ποσό που θα κληθεί να πληρώσει το ΗΒ ως οφειλή για τις δεσμεύσεις που είχε αναλάβει ως μέλος του μπλοκ για οικονομικές συνεισφορές που αναφέρονται στο τρέχοντα ευρωπαϊκό προϋπολογισμό δηλαδή μέχρι το 2020. Αυτό το ποσό υπολογίζονταν σε £50δισ. (Χάρρυ 2017)

Το 2016, η χώρα είχε καταβάλει στην ΕΕ £13,1δισ, αλλά είχε λάβει και £4,5δισ ως επιχορηγήσεις. (M.Meilak 2018) Οι Brexiteers είχαν υποστηρίξει ότι η «έξοδος» θα οδηγήσει σε άμεση εξοικονόμηση χρημάτων, καθώς το ΗΒ δεν θα συμβάλλει πια στον κοινό προϋπολογισμό της ΕΕ. Μάλιστα είχαν εξαγγείλει που θα διοχετεύονταν τα χρήματα αυτά. Δεν είχαν κάνει όμως καμία αναφορά για τις απώλειες κεφαλαίων από τις επιχορηγήσεις της ΕΕ.

Για αυτόν τον «λογαριασμό» υπήρξε πλήθος δηλώσεων και από τις δύο πλευρές στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για μία συμφωνία, με τους βρετανούς να επιχειρούν γενναίο «κούρεμα» του συνολικού ύψους της εισφοράς διατρανώνοντας το «μία καθόλου συμφωνία είναι καλύτερη από μία κακή συμφωνία», αλλά και τους Ευρωπαίους να εμφανίζονται άκαμπτοι τονίζοντας ότι μονό με συμφωνία δεν θα γίνει απαιτητό το σύνολο του ποσού.

Τι Χάνουν τα Νοικοκυριά.

Όπως προαναφέρθηκε όλες οι μελέτες και εκθέσεις των ειδικών, πριν αλλά και μετά το δημοψήφισμα, έκαναν λόγο για δυσμενείς επιπτώσεις στα βρετανικά νοικοκυριά. Το κόστος ανά νοικοκυριό υπολογιζόταν ότι θα ανέλθει σωρευτικά στις 2.200£ μέχρι το 2020. Μεσοπρόθεσμα, για την περίοδο έως το 2030, τα βασικά σενάρια είναι δύο. Στην περίπτωση που υπάρξει μεγάλη πρόσβαση του ΗΒ στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά, το κόστος ανά νοικοκυριό υπολογίζεται σε 3.200£. Στην περίπτωση που η πρόσβαση στην ενιαία αγορά είναι μικρή, η επιβάρυνση υπολογίζεται στις 5.000£ ανά νοικοκυριό. (Χάρρου 2017)

Την δυσμενή επίπτωση της αποχώρησης στα εισοδήματα των νοικοκυριών επιβεβαίωσε το Μάιο του 2018 και ο Διοικητής της ΤτΑ. Συγκεκριμένα έκανε λόγο ότι οι εκθέσεις της τράπεζας κατέγραφαν απώλειες 900£/νοικοκυριό το 2017 σε σχέση με το 2016. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Τον Ιανουάριο του 2019, η στατιστική υπηρεσία του ΗΒ ανακοίνωσε ότι ο μισθός των Βρετανών εργαζομένων αυξήθηκε με τον ταχύτερο ρυθμό των τελευταίων 10 ετών. Πιο συγκεκριμένα οι μέσες εβδομαδιαίες αποδοχές, αυξήθηκαν κατά 3,4% σε ετήσια βάση, καταγράφοντας τη μεγαλύτερη αύξηση από το 2008. Όμως σε προσαρμογή με τον πληθωρισμό, οι Βρετανοί και πάλι κέρδιζαν λιγότερα σε πραγματικούς όρους απ' ότι πριν. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Επιπτώσεις στο Εμπόριο.

Στο τομέα του εμπορίου το ΗΒ δείχνει να έχει ανάγκη την ΕΕ. Και αυτό γιατί το 44,6% του συνόλου των αγαθών και υπηρεσιών που εξάγει καταλήγει στην Ευρώπη. Από την άλλη είναι χαρακτηριστικό ότι το 2014 η χώρα εισήγαγε από την ΕΕ προϊόντα και υπηρεσίες συνολικής αξίας £288,26δισ (Gov.uk 2015). Αυτή η ωραία σχέση είχε αναπτυχθεί στην βάση της ενιαίας αγοράς και της αρχής της ελεύθερης διακίνησης αγαθών και υπηρεσιών. Όμως τέθηκε σε αμφισβήτηση όταν οι Βρετανοί επέλεξαν το «διαζύγιο».

Τον Μάιο του 2016, ο πρόεδρος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), Ρομπέρτο Αζεβέντο, σε συνέντευξή στην εφημερίδα Financial Times έκανε λόγο για πρόσθετους δασμούς £9δισ ετησίως στις εισαγωγές και £5,5δισ στις εξαγωγές. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Μετά το Brexit το ΗΒ, πέραν της πρόσβασης στην ευρωπαϊκή ενιαία αγορά, θα χάσει και την αδασολόγητη ή με

χαμηλούς δασμούς πρόσβαση στις 58 χώρες που διατηρούν εμπορικές συμφωνίες με την ΕΕ και θα πρέπει να ξεκινήσει από το μηδέν ώστε να διαπραγματευτεί ξεχωριστά με κάθε ένα από τα 161 κράτη μέλη του ΠΟΕ με την ρήτρα του «μάλλον ευνοούμενου κράτους»¹⁹, κάτι εξαιρετικά δύσκολο, περίπλοκο και χρονοβόρο. Αυτό σημαίνει ότι η οικονομία της χώρας θα επηρεαστεί από την αποτελεσματικότητα της πολιτικής που θα ακολουθήσει στις εμπορικές συμφωνίες που θα συναφθούν αλλά και τη μελλοντική συνεργασία με την ΕΕ.

Επιπτώσεις στην ανάπτυξη της οικονομίας.

Λίγες μέρες πριν από το δημοψήφισμα του Ιουνίου 2016 ο τότε βρετανός υπουργός οικονομικών Τζορτζ Όσμπορν, ανέφερε ότι οι εκτιμήσεις του υπουργείου του, προέβλεπαν μείωση του ΑΕΠ της χώρας κατά 5 ή 6 ποσοστιαίες μονάδες. Παράλληλα, η ίδια εκτίμηση μιλούσε για επιθετικό πληθωρισμό, αλλά και μείωση των τιμών των κατοικιών σε ποσοστό 18%. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Πραγματικά ένα χρόνο μετά, και αφού οι Βρετανοί είχαν ψηφίσει υπέρ της «αποχώρησης» ο πληθωρισμός κατέγραφε το υψηλότερο επίπεδο πενταετίας. Οι τιμές καταναλωτή είχαν αυξηθεί κατά 3,0% σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στις 28 Νοεμβρίου 2018 δημοσιεύθηκε έκθεση βρετανών αξιωματούχων που παρουσίαζε το ΑΕΠ να μειώνεται κατά 9,3% σε 15 χρόνια στην περίπτωση Brexit χωρίς συμφωνία. Η λιγότερο επώδυνη περίπτωση ήταν η συμφωνία της Μέι που θα κόστιζε 3,9% του ΑΕΠ του ΗΒ. Οι προβλέψεις, δέχονταν ως προϋπόθεση ότι η χώρα θα είναι σε θέση να συνομολογήσει όλες τις συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου που επιδιώκει. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 11 Φεβρουαρίου 2019 ανακοινώθηκαν στοιχεία για το σύνολο του 2018 που εμφάνιζαν επιβράδυνση του τριμηνιαίου ρυθμού ανάπτυξης στο 0,2% και υποχώρηση της ανάπτυξης στο χαμηλότερο επίπεδό της από το 2012, στο 1,4%.

¹⁹ Η ρήτρα [Most Favored Nation clause, (MFN)] αποτελεί μία από τις βασικότερες γενικές υποχρεώσεις της Γενικής Συμφωνίας για το Εμπόριο (GATS), σύμφωνα με την οποία, το κάθε κράτος-μέλος υποχρεούται να παρέχει αμέσως και άνευ όρων σε υπηρεσίες και παρόχους υπηρεσιών των άλλων κρατών-μελών του οργανισμού όχι λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση από αυτή που παρέχει σε παρεμφερείς υπηρεσίες και παρόχους υπηρεσιών οποιασδήποτε άλλης χώρας.

Οι εξαγωγές υπέστησαν πλήγμα με τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις να εμφανίζονται ολοένα και πιο ανήσυχοι. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Η Goldman Sachs, σε έκθεση της την 1^η Απριλίου 2019, κατέγραφε απώλειες στην οικονομία του ΗΒ £600εκατ./εβδομάδα μετά το 2016. Αυτό είχε κοστίσει στην πέμπτη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου σχεδόν 2,5% του ΑΕΠ στο τέλος του 2018, συγκριτικά με την αναπτυξιακή πορεία που είχε πριν. Η ίδια έκθεση εμφάνιζε μείωση του ΑΕΠ του ΗΒ κατά 5,5% στη περίπτωση μίας «άτακτης αποχώρησης». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Το Εθνικό Ινστιτούτο Οικονομικών και Κοινωνικών Ερευνών του ΗΒ στην δική του έκθεση έκανε λόγο για περαιτέρω επιβράδυνση της οικονομίας και ενδεχόμενη ύφεση το τρίτο τρίμηνο του 2019 και προέβλεπε ρυθμό ανάπτυξης 1,2% το 2019. Επιπλέον έδινε πιθανότητες 30% περαιτέρω συρρίκνωσης το 2020, βάσει του μέσου όρου όλων των σεναρίων του Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 4 Σεπτεμβρίου 2019 ο διοικητής της ΤτΑ εκτίμησε σε επιστολή του στην Βουλή των Κοινοτήτων, ότι η «έξοδος χωρίς συμφωνία» θα οδηγούσε σε απώλειες 5,5% στο ΑΕΠ, θα ανέβαζε την ανεργία κατά 7% και τον πληθωρισμό κατά 5,5%. Την ίδια στιγμή ο πληθωρισμός στο ΗΒ βρίσκονταν στο 2,1% και η ανεργία στο 3,9%. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Από τα παραπάνω εύκολα καταλαβαίνουμε ότι η οικονομία της χώρας μόνο χαμένη από την υπόθεση Brexit βγαίνει τουλάχιστον μέχρι τώρα. Και μάλιστα μιλάμε για την 5^η μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου. Αν μάλιστα σκεφτούμε πόσο συρρικνώνεται σε σχέση με τις άλλες αντίστοιχες αναπτυσσόμενες οικονομίες θα καταλάβουμε το μέγεθος της ζημιάς. Η αβεβαιότητα για το μέλλον και τι θα συμβεί τελικά μετά την «έξοδο» υπαρκτή. Ο χρόνος θα δείξει εάν τελικά θα κερδίσει κάτι η οικονομία του ΗΒ από την κίνηση Brexit ή μόνο χαμένη θα είναι.

Η Υποβάθμιση του Αξιόχρεου

Τα μαύρα σύννεφα άρχισαν να εμφανίζονται την επόμενη του δημοψηφίσματος. Ο οίκος αξιολόγησης Standard&Poor's (S&P) προχώρησε στις 27 Ιουνίου 2016 σε υποβάθμιση κατά δύο βαθμίδες του αξιόχρεου του ΗΒ από το

επίπεδο «ΑΑΑ»²⁰ στο «ΑΑ+» ενώ στις 30 Ιουνίου 2016 προχώρησε σε νέα μείωση στο «ΑΑ» (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016). Έκτοτε ο οίκος διατήρησε την αξιολόγηση του αμετάβλητη.

Στο ίδιο μήκος κύματος και ο οίκος Fitch, που μείωσε το αξιόχρεο της χώρας από το «ΑΑ+» σε «ΑΑ» με αρνητικές προοπτικές. Την αξιολόγηση του αυτή διατήρησε μέχρι τις 26 Οκτωβρίου 2018 οπότε και αξιολόγησε την χώρα με «ΑΑ» με σταθερές προοπτικές. (countryeconomy.com 2019)

Αλλά και ο οίκος αξιολόγησης Moody's μετά το δημοψήφισμα εκτίμησε ότι πυροδοτείτε «μια μακρά περίοδο αβεβαιότητας», που θα έχει αρνητικές συνέπειες για τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης της βρετανικής οικονομίας αξιολογώντας το αξιόχρεο της χώρας στη βαθμίδα «Αα1». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Τον επόμενο μήνα ο οίκος θα μεταβάλει την αξιολόγηση του ΗΒ σε «Αα1» με αρνητική προοπτική την οποία και θα διατηρήσει μέχρι τις 22 Σεπτεμβρίου 2017 οπότε θα προχωρήσει σε νέα υποβάθμιση σε «Αα2» με σταθερή προοπτική. Στις 9 Νοεμβρίου 2019 ο οίκος προχώρησε σε υποβάθμιση του αξιόχρεου σε «Αα2» με αρνητική προοπτική εκτιμώντας ότι η οικονομική και δημοσιονομική δύναμη του ΗΒ είναι πιθανό να μειωθεί και η χώρα να γίνει πιο ευάλωτη σε σοκ από ότι αποτιμάτο ως τώρα. (Org 2019)

Οι «Βουτιές» του Εθνικού Νομίσματος

Την ίδια στιγμή που οι Βρετανοί ψήφισαν Brexit τον Ιούνιο του 2016 ξεκινούσε και ο Γολγοθάς του εθνικού νομίσματος του ΗΒ. Ένας Γολγοθάς όμως προς τα κάτω καθώς η λίρα Αγγλίας, από τότε μέχρι σήμερα θα χάσει το 12% της αξίας της. Τα προβλήματα της στερλίνας εκκινούσαν σχεδόν πάντα από την αβεβαιότητα, τις πολιτικές εξελίξεις και τις άστοχες πράξεις και δηλώσεις των Βρετανών πολιτικών.

Η «βουτιές» ξεκίνησαν την επόμενη της ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων του δημοψηφίσματος, με το εθνικό νόμισμα να αντιστοιχίζεται σε ισοτιμία 1/1,33 έναντι του δολαρίου. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016). Λίγες μέρες μετά στις 6 Ιουλίου 2016 η στερλίνα καταγράφει νέο χαμηλό 31 ετών υποχωρώντας κάτω από

²⁰ Αποτελεί την άριστη βαθμολογία.

τα 1,28 δολάρια με τους επενδυτές να στρέφονται σε άλλα νομίσματα. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Στις 6 Οκτωβρίου 2016 ξεκίνησε νέα πτωτική πορεία της στερλίνας η οποία έφτασε σε ισοτιμία 1/1,2720 έναντι του δολαρίου. Την επόμενη κιόλας ημέρα νέα βουτιά οδήγησε σε νέο χαμηλό 31 ετών στο 1/1,2410 δολάρια εξαιτίας της αυξανόμενης ανησυχίας ότι το ΗΒ θα επιδιώξει ένα «σκληρό» Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Η συνεχιζόμενη ανησυχία θα οδηγήσει σε νέα πτώση κατά 0,2% έναντι του δολαρίου στο 1/1,1491 στις 10 Οκτωβρίου 2016. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Στις 27 Οκτωβρίου 2016 ανακοινώθηκε ότι η βρετανική οικονομία επιβραδύνθηκε ελαφρά μόνο στο τρίτο τρίμηνο του έτους, δίνοντας στην στερλίνα μία μικρή ώθηση έναντι του δολαρίου. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Έξι μέρες μετά η ΤτΑ ανακοίνωσε την ακύρωση των σχεδίων της για μείωση των επιτοκίων οδηγώντας την στερλίνα σε νέα άνοδος 1,5%. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Νέα άνοδος καταγράφηκε και στις 29 Νοεμβρίου φέρνοντας την ισοτιμία με το δολάριο στις 1/1,2458. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Στις 16 Ιανουαρίου 2017 η λίρα Αγγλίας έκανε νέα βουτιά με αφορμή δημοσιεύματα που έκαναν λόγω ότι την επομένη η βρετανίδα πρωθυπουργός θα αναγγείλει σχέδια για ένα «σκληρό» Brexit. Σε αντίθεση με τις φήμες η Μέι έκανε λόγο για συμφωνία με την ΕΕ δίνοντας έτσι την δυνατότητα στην στερλίνα να καταγράψει την μεγαλύτερη άνοδο από την ημέρα του δημοψηφίσματος στο 2% φτάνοντας στα 1,2278 δολάρια. Μια εβδομάδα μετά με αφορμή την απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου της Αγγλίας κινήθηκε και πάλι ανοδικά με τις αγορές ελπίζοντας σε ένα «ηπιότερο» Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Η κατάσταση βελτιώθηκε στην συνέχεια όμως το κακό εκλογικό αποτέλεσμα για την Τερέζα Μέι οδήγησε σε νέες βουτιές φέρνοντας την λίρα σε ισοτιμία 1/1,2753 δολάρια. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Πτώση της παρατηρήθηκε και μετά το συνέδριο του Συντηρητικού κόμματος του 2017, όταν φάνηκαν οι εσωκομματικές αντιθέσεις στο κόμμα των Συντηρητικών. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Το 2018 ξεκίνησε καλά με την πρωθυπουργό να επιβιώνει σε νέες προκλήσεις απέναντι στην ηγεσία της και στην βάση της προόδου των συζητήσεων με την ΕΕ το εθνικό νόμισμα να πετυχαίνει άνοδο. Η πετυχημένη πορεία ανακόπηκε

τον Φεβρουάριο από την αδυναμία προόδου των διαπραγματεύσεων στην 2^η φάση. Έτσι η στερλίνα υποτιμήθηκε έναντι του δολαρίου κατά 0,8% κλείνοντας σε ισοτιμία 1/1,3798. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Η πτώση συνεχίστηκε μέχρι και τον Μάιο πάλι λόγω της αβεβαιότητας που προκαλούσε η διαπραγμάτευση με την ΕΕ. Το Ιούλιο όμως και μετά την παραίτηση του αρμόδιου υπουργού για το Brexit οι επενδυτές στήριξαν την στερλίνα με αποτέλεσμα την άνοδο της σε ισοτιμία 1/1,3363 δολάρια. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Την ίδια μέρα όμως και μετά την κοινοποίηση της παραίτησης και του ΥΠΕΞ Μπόρις Τζόνσον, η λίρα έκανε νέα βουτιά υποχωρώντας στο 1/1,3189.

Τα σκαμπανεβάσματα του βρετανικού νομίσματος συνεχίστηκαν σε όλο το υπόλοιπο δεύτερο εξάμηνο του 2018 με την ισοτιμία της να κυμαίνεται μεταξύ 1/1,3067 και 1/1,2687 του δολαρίου. (Inc. 2019) Αφορμές για τα σκαμπανεβάσματα και πάλι στάθηκαν οι εξελίξεις στο Brexit με τις δηλώσεις αξιωματούχων, τις παραιτήσεις υπουργών και τις διαδοχικές απορρίψεις του σχεδίου να είναι υπεύθυνες για τα «πάνω κάτω» του νομίσματος. Η μεγαλύτερη βουτιά της περιόδου καταγράφηκε στις 11 Δεκεμβρίου 2018 όταν η στερλίνα έκλεισε σε ισοτιμία 1/1,2562 έναντι του δολαρίου, με αφορμή την ανακοίνωση της Τερέζα Μέι για αναβολή της ψηφοφορίας για τη συμφωνία του Brexit, καθώς στο θέμα της Βόρειας Ιρλανδίας επικρατούσε βαθιά και εκτενής ανησυχία που της απαγόρευε να συγκεντρώσει την απαραίτητη πλειοψηφία στην βουλή.

Το 2019 βρίσκει την Στερλίνα σε ισοτιμία κοντά στο 1/1,3124 δολάρια. Όμως από εκεί και έπειτα ξεκινάει η συνεχής πτώση. Στις 17 Μαΐου θα κινηθεί στο 1/1,2821 δολάρια καθώς οι διακομματικές συνομιλίες συναίνεσης που επιχειρούσε η Μέι έπεφταν στο κενό. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Στις 9 Ιουλίου η βρετανική λίρα έφτανε στα χαμηλότερα επίπεδα των τελευταίων δύο ετών στο 1/1,2455 δολάρια εξαιτίας της επιδείνωσης των οικονομικών προοπτικών και των αυξανόμενων φόβων για ένα Brexit χωρίς συμφωνία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Στις 29 Ιουλίου έπεσε ακόμα πιο χαμηλά στο 1/1,2317 δολάρια. Η νέα πτώση οφείλονταν πέρα του υπαρκτού κινδύνου για μία «άτακτη αποχώρηση» στις αυξανόμενες φήμες ότι ο νέος πρωθυπουργός Μπόρις Τζόνσον θα προκηρύξει εκλογές. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Η βουτιά θα γίνει μεγαλύτερη την επόμενη μέρα με την στερλίνα να υποχωρεί στο 1/1,2120 δολάρια. Μέχρι εκείνη την ημέρα θα έχει χάσει το 2,4% της αξίας της σε σχέση με την ημέρα που ανέλαβε ο νέος πρωθυπουργός. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 28 Αυγούστου 2019 η απόφαση του Τζόνσον να αναστείλει την λειτουργία του Κοινοβούλιο αύξησε τις υποθέσεις περί ενός «σκληρού» Brexit και οδήγησε την Στερλίνα σε νέα πτώση. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Στις 3 Σεπτεμβρίου η πτώση έγινε μεγαλύτερη φτάνοντας σε νέο χαμηλό τριετίας στο 1/1959 δολάρια, ισοτιμία που δεν έφτασε ποτέ από το 1985 το βρετανικό νόμισμα. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Από την επόμενη μέρα και με αφορμή την ψήφιση της τροπολογίας που έδινε στους βρετανούς Βουλευτές τον έλεγχο του προγραμματισμού της Βουλής στην πορεία για το Brexit η στερλίνα ανέκαμψε σημειώνοντας άνοδο 0,7% στα 1,2170 δολάρια. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019). Η ανοδική πορεία θα συνεχιστεί όλο τον Σεπτέμβριο αλλά το νόμισμα θα παραμείνει σταθερά κάτω από το 1/1,31 δολάρια. (Inc. 2019).

Η ισχυρή στερλίνα είχε ξεκινήσει από ισοτιμία 1/1,4789 δολάρια στις 17 Ιουνίου 2016 για να φτάσει τον Δεκέμβρη του 2019 κάτω από το 1/1,31 δολάρια έχοντας χάσει το 11.2% της αξίας της και έχοντας βρεθεί κατά την διάρκεια αυτής της πορείας πολλές φορές σε χαμηλότερη ισοτιμία. Σίγουρα δεν ήταν αυτό που είχαν στο μυαλό τους οι Brexiters και δεν γνωρίζουμε εάν οι επενδυτές θα συνεχίσουν ή όχι να εμπιστεύονται το βρετανικό νόμισμα μετά το Brexit. Το σίγουρο είναι ότι ο δρόμος είναι ακόμα μακρύς και κάθε βήμα του θα επηρεάζει την στερλίνα.

Επιπτώσεις στις Επιχειρήσεις

Οι επιχειρήσεις ήταν εκείνες που από την αρχή φάνηκε ότι θα πληγούν όσο κανένας άλλος από το Brexit. Στο ΗΒ είχαν βρει βάση οι κολοσσοί των χρηματοπιστωτικών οίκων, λιμάνι οι μεγαλύτερες ναυτιλιακές εταιρίες του κόσμου αλλά και στο έδαφος της χώρας λειτουργούν πλήθος βιομηχανικών μονάδων και εγκαταστάσεων της αεροπορικής βιομηχανίας και των μεγαλύτερων αυτοκινητοβιομηχανιών του κόσμου. Όλοι αυτοί οι μεγάλοι αλλά και μικρότερες επιχειρήσεις επλήγησαν και συνεχίζουν να πλήττονται από την «αποχώρηση».

Από την επόμενη κιάλας της ανακοίνωσης του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος για το Brexit, ο όμιλος Virgin Group²¹ έχασε το 1/3 της αξίας του

²¹ Επιχειρηματικός όμιλος εταιριών με έδρα το Λονδίνο με ετήσια έσοδα £19,5 δις. και 72000 εργαζόμενους που δραστηριοποιείται παγκοσμίως στις αερομεταφορές, στην αεροδιαστημική, στα ηλεκτρονικά, στην Υγείας, στην μουσική, στην κινητή τηλεφωνία και Ιντερνετ, στα ΜΜΕ κτλ

σύμφωνα με δήλωση του ιδρυτή και προέδρου του ομίλου Ρίτσαρντ Μπράνσον. Ο ίδιος ανακοίνωσε την ακύρωση συμφωνίας δισεκατομμυρίων που περιλάμβανε την δημιουργία 3000 θέσεων εργασίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Πολλές βρετανικές εταιρίες μετά το δημοψήφισμα μπήκαν στην διαδικασία να εξετάσουν την μεταφορά των δραστηριοτήτων τους στο εξωτερικό. Αυτό αποτυπώθηκε σε έρευνα που δημοσιεύθηκε τον Σεπτέμβριο του 2016 που παρουσίαζε το 76% των ερωτηθέντων διευθυνόντων συμβούλων βρετανικών εταιριών με έσοδα από £100εκατ. έως £1δισ. να εξετάζουν την μεταφορά των δραστηριοτήτων τους σε άλλη χώρα εξαιτίας της αβεβαιότητας αλλά και της απουσίας σχεδίων εκτάκτου ανάγκης για το Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Την αρχή έκανε η βρετανική αεροπορική εταιρία χαμηλού κόστους easyJet, που τον Ιούλιο του 2017, υπέβαλλε αίτηση για πιστοποιητικό αερομεταφορέα στην Αυστρία, για μια νέα αεροπορική εταιρία, την easyJet Europe, με σκοπό να προστατεύσει τα πτητικά της δικαιώματα μετά το Brexit. Η νέα αεροπορική εταιρία πρέπει να έχει πιστοποιητικό αερομεταφορέα (AOC) σε κράτος-μέλος της ΕΕ για να μπορεί να συνεχίσει να «πετάει» μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ μετά «την έξοδο». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Μάλιστα πολλές βρετανικές επιχειρήσεις αναζήτησαν καταφύγιο στην Γερμανία. Έρευνα του γερμανικού κρατικού οργανισμού Germany Trade&Invest (GTAI), κατέγραψε τον Μάιο του 2018 ότι 152 βρετανικές επιχειρήσεις μετακινήθηκαν στην Γερμανία το 2017 αριθμός που ήταν αυξημένος κατά 20% σε σχέση με το 2016. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Αλλά και οι Ευρωπαϊκές εταιρίες του ΗΒ σκέφτονταν παρόμοια. Το 1/5 των 500 μεγαλύτερων επιχειρήσεων της Ευρώπης είχαν τα στρατηγεία τους στο Λονδίνο. Μετά το Brexit αυτές δεν θα μπορούσαν να μείνουν σε βρετανικό έδαφος στο βαθμό που θα επιθυμούσε το ΗΒ. Και γιατί να παραμείνουν σε μία χώρα που οι ρυθμοί ανάπτυξης φθίνουν και ο πληθωρισμός αυξάνεται. Την ίδια στιγμή μία άλλη χώρα η Ιρλανδία στο ίδιο αγγλοσαξονικό περιβάλλον παραμένει εντός ΕΕ και παρουσίαζε ρυθμούς ανάπτυξης της τάξης του 26% προσφέροντας ασφαλές καταφύγιο για αυτές τις επιχειρήσεις. (Χάρρυ 2017).

Τον δρόμο αυτό ακολούθησε η ασφαλιστική εταιρία Aviva²², που στις 20 Φεβρουαρίου 2019 ανακοίνωσε ότι θα μεταφέρει κεφάλαιά της, αξίας £9δισ στην Ιρλανδία. Η μεταφορά θα πραγματοποιούνταν πριν την συντέλεση του Brexit προκειμένου να μπορεί η εταιρία να χρησιμοποιήσει την δυνατότητα μεταφοράς τίτλων και κεφαλαίων όσο βρίσκονταν σε ισχύ η ενιαία αγορά. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Το πρόσθετο κόστος συμμόρφωσης στις τελωνειακές ρυθμίσεις που θα πρόκυπταν μετά το Brexit για τις επιχειρήσεις ήταν ακόμα ένας βραχνάς. Αυτό υπολογίζονταν σύμφωνα με τον Τζον Τόμσον, μόνιμο γραμματέα στην αρμόδια βρετανική υπηρεσία εσόδων και τελωνείων, σε £20δισ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Αυτό το κόστος θα ήταν μεγαλύτερο στην περίπτωση που η χώρα αναγκάζονταν να καταφύγει στους κανόνες του ΠΟΕ.

Επιπλέον το Brexit είχε σοβαρό αντίκτυπο στην επιβίωση πολλών επιχειρήσεων. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός, ότι μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2018, είχαν βάλει λουκέτο στο HB 1219 εστιατόρια λόγω αβεβαιότητας του Brexit και αύξησης των επιτοκίων που με την σειρά τους επιβράδυναν τις καταναλωτικές δαπάνες. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Η Αποχώρηση του Χρηματοπιστωτικού Κλάδου

Ο χρηματοπιστωτικός κλάδος ολόκληρης της Ευρώπης έβρισκε καταφύγιο στην ατμόσφαιρα σταθερότητας και σιγουριάς που ενέπνεε το HB. Από τις πρώτες κιόλας μέρες μετά την ανακοίνωση της πρόθεσης διενέργειας δημοψηφίσματος για το Brexit αυτό ο αέρας «σιγουριάς» έπαψε να φυσάει στο Λονδίνο. Πολύ πριν την ψηφοφορία ευρωπαϊκοί χρηματοπιστωτικοί κολοσσοί όπως η Deutsche Bank προειδοποιούσαν ότι θα μεταφέρουν τις δραστηριότητες τους εκτός Βρετανίας στη περίπτωση που επιλεγεί το Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2015) Επιπλέον σχεδόν όλα τα τραπεζικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνταν στο Λονδίνο προειδοποιούσαν ότι σε ένα ενδεχόμενο Brexit θα αναγκάζονταν να μεταφέρουν χιλιάδες θέσεις εργασίας εκτός HB. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Άλλωστε το μεγαλύτερο πλεονέκτημα για ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που είχε έδρα στο HB ήταν τα επονομαζόμενα δικαιώματα «διαβατηρίου» (passporting)

²² Ασφαλιστικός Οίκος παγκόσμιας εμβέλειας με ετήσια έσοδα £17,8 δισ και 30000 εργαζόμενους.

που τους επέτρεπαν να δραστηριοποιούνται σε όλη την ΕΕ. Η «αποχώρηση» από την ΕΕ ουσιαστικά σημαίνει και τέλος αυτού του πλεονεκτήματος. Βέβαια στην περίπτωση που το ΗΒ επέλεγε μετά το Brexit να μείνει στην ενιαία αγορά τα πράγματα δεν θα ήταν και τόσο τραγικά, καθόσον το «passporting» θα μπορούσε να συνεχίσει να ισχύει.

Το 2017 παγκόσμια τραπεζικά ιδρύματα όπως η Standard Chartered και η JPMorgan παρουσίασαν σχέδιά τους για μεταφορά των δραστηριοτήτων τους εκτός Λονδίνου. Συνολικά δεκατρείς κολοσσοί του χρηματοπιστωτικού κλάδου, μεταξύ τους η Goldman Sachs, η UBS και η Citigroup προετοιμάστηκαν για να μεταφερθούν σε άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες ώστε να διασφαλίσουν την πρόσβαση στην ενιαία αγορά της ΕΕ μετά την «αποχώρηση». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Έτσι το Λονδίνο έπαψε να είναι το πλέον ελκυστικό χρηματοπιστωτικό κέντρο του πλανήτη σύμφωνα με έρευνα που δημοσιεύθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 2018, παραχωρώντας την πρωτιά στην Νέα Υόρκη. Η κύρια αιτία σύμφωνα με την έρευνα ήταν η μαζική φυγή των τραπεζών από την Βρετανική πρωτεύουσα σε μια προσπάθεια να διατηρήσουν την πρόσβασή τους στην ενιαία αγορά της Ευρώπης. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Και οι Ιάπωνες Αποχωρούν

Για την Ιαπωνία το ΗΒ αποτελούσε την πύλη εισόδου των Ιαπωνικών προϊόντων προς την υπόλοιπη ΕΕ. Οι ιαπωνικές επιχειρήσεις δημιουργούσαν θυγατρικές ή παραρτήματα στην Βρετανία προκειμένου τα προϊόντα τους να έχουν πρόσβαση στην μεγαλύτερη παγκοσμίως αγορά, την ευρωπαϊκή. Οι ιαπωνικές εταιρίες υπολογίζονται σε 1000 μεταξύ των οποίων μεγάλες αυτοκινητοβιομηχανίες όπως η HONDA και η NISSAN και τεχνολογικές επιχειρήσεις όπως η PANASONIC και η SONY, απασχολούν 140.000 άτομα ενώ το συνολικό κόστος επένδυσης των Ιαπώνων στο ΗΒ υπολογίζεται σε £60δισ. (fortunegreece.com 2019)

Οι προβληματισμοί των Ιαπώνων είχαν γίνει γνωστοί από την αρχή. Στις 8 Φεβρουαρίου 2018 μάλιστα, ο πρεσβευτής της Ιαπωνίας στο Λονδίνο προειδοποίησε την ίδια την πρωθυπουργό Μέι, ότι οι ιαπωνικές εταιρίες δεν θα μπορούσαν να συνεχίσουν να λειτουργούν στην Βρετανία χωρίς κέρδη φοβούμενος τυχών φραγμούς που θα έμπαιναν εξαιτίας του Brexit. Τον είχαν ακολουθήσει και 19 διευθυντικά στελέχη των αυτοκινητοβιομηχανιών NISSAN, HONDA και

ΤΟΥΟΤΑ. Η Μεί από την πλευρά της αφού παραδέχθηκε το δύσκολο του εγχειρήματος, υποσχέθηκε συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου και ενίσχυση δεσμών με τους Ιάπωνες. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Όμως οι εξελίξεις και κυρίως η αβεβαιότητα δεν κατάφεραν να κρατήσουν τους Ιάπωνες στην Βρετανία.

Ένα χρόνο μετά η HONDA ανακοίνωσε το κλείσιμο του εργοστασίου της στο Σουίντον στο οποίο συναρμολογούνταν επί 24 χρόνια η σειρά CIVIC. Το εργοστάσιο απασχολούσε 3.500 εργαζόμενους. Αν και για πολλούς αναλυτές το κλείσιμο του εργοστασίου οφείλονταν στην ανάγκη της εταιρίας να προσαρμοστεί στις μεταβολές της διεθνούς αγοράς αυτοκινήτου, όλοι συμφώνησαν ότι η αβεβαιότητα του Brexit επιτάχυνε τις διαδικασίες. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Σχεδόν ταυτόχρονα η εταιρεία ηλεκτρονικών SONY αποφάσισε να μεταφέρει την έδρα της στην Ευρώπη από τη Βρετανία στην Ολλανδία, εξαιτίας του Brexit και με σκοπό την αποφυγή τελωνιακών διαδικασιών και επιπλοκών. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019) Αλλά και η αυτοκινητοβιομηχανία NISSAN ακύρωσε τα σχέδια για την κατασκευή του νέου X-Trail στο εργοστάσιό της στο Σάντερλαντ του ΗΒ, λόγω έντονου προβληματισμού, εν όψει του Brexit. Λίγους μήνες πριν η εταιρία είχε μειώσει τις θέσεις εργασίας στο εργοστάσιο λόγω της χαμηλής ζήτησης για μοντέλα ντίτζελ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Τα προβλήματα στην Αυτοκινητοβιομηχανία και η Νέα Ελπίδα

Πέραν της ιαπωνικής βιομηχανίας αυτοκινήτου, ολόκληρος ο κλάδος της αυτοκινητοβιομηχανίας που δραστηριοποιείται στο ΗΒ αντιμετώπισε παρόμοια προβλήματα εξαιτίας του Brexit. Η βιομηχανία του αυτοκινήτου άρχισε να ανθίζει στο ΗΒ την δεκαετία του 1980 για να φτάσει επιτυχώς στις μέρες μας να προσφέρει στην χώρα 800.000 θέσεις εργασίας και να παράγει ετησίως έσοδα £82,16δισ. Επιπλέον αναλογιζόμενοι ότι το 51% των αυτοκινήτων που κατασκευάζονται στο ΗΒ αγοράζονται από πελάτες στην ΕΕ μπορούμε να καταλάβουμε πόσο μεγάλος θα είναι ο αντίκτυπος του Brexit για την αυτοκινητοβιομηχανία στην Βρετανία. Από τα παραπάνω γίνεται εύκολα κατανοητό πόσο σημαντική είναι η επιβίωση της βιομηχανίας αυτοκινήτων για την χώρα. Εταιρίες όπως η Jaguar Land Rover (JLR), η BMW, η Ford αλλά και ο γαλλικός όμιλος PSA (Peugeot, Citroen, DS, Opel/Vauxhall), συχνά προχωρούσαν σε δηλώσεις που απεικόνιζαν την αντίθεση τους στο Brexit, πόσο λάθος θα μπορούσε να είναι μία «χωρίς συμφωνία

αποχώρηση» για τα συμφέροντά τους αλλά και την απώλεια θέσεων εργασίας που θα την ακολουθούσε.

Τον χορό των προειδοποιήσεων άνοιξε η JLR με τον διευθύνοντα σύμβουλό της Ραλφ Σπεθ, στις 11 Σεπτεμβρίου 2018, να δηλώνει ότι ένα «hard Brexit» θα έθετε σε κίνδυνο ακόμα και την λειτουργία των εργοστασίων του ομίλου στην χώρα, ενώ σίγουρα θα οδηγούσε σε απώλεια δεκάδων χιλιάδων θέσεων εργασίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Αλλά και η BMW, το εργοστάσιο της οποίας στην Οξφόρδη παράγει 220.000 οχήματα ετησίως, στις 18 Σεπτεμβρίου 2018 προειδοποίησε για τον κίνδυνο βραχυπρόθεσμων προβλημάτων στην τροφοδοσία των εξαρτημάτων και αποφάσισε ότι θα μεταφέρει την ετήσια διακοπή για συντήρηση του εργοστασίου της τον Απρίλιο, προκειμένου να αποφύγει ενδεχόμενα προβλήματα από το Brexit που ήταν τότε προγραμματισμένο για τις 29 Μαρτίου. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Για τα προβλήματα που θα προκαλούσε το Brexit στην αλυσίδα εφοδιασμού της αυτοκινητοβιομηχανίας προειδοποίησε στις 19 Μαρτίου 2018 και η Ευρωπαϊκή Ένωση Κατασκευαστών Αυτοκινήτων [European Automobile Manufacturers Association (ACEA)]. Σήμερα στην Ευρώπη υπάρχουν πάνω από 300 μονάδες παραγωγής εξαρτημάτων αυτοκινήτων. Τα μέρη του αυτοκινήτου συναρμολογούνται σε διαφορετική χώρα από ότι κατασκευάζονται. Σε καμία χώρα δεν κατασκευάζεται καθ' ολοκληρία ένα όχημα. Αυτό όμως έχει σαν αποτέλεσμα αλλαγές σε μία χώρα να προκαλέσουν αλλαγές σε όλη την αλυσίδα παραγωγής και αυτό αποτελεί τον φόβο της ACEA. Επιπλέον η ένωση δήλωσε ανησυχία για το κατά πόσο τα αυτοκίνητα που κατασκευάζονταν στο ΗΒ και θα πωλούνταν στην ΕΕ θα συμμορφώνονταν με τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές στους τομείς του περιβάλλοντος και της ασφάλειας επιβατών και πεζών. (Παρασίδης 2018)

Τις παραμονές του προγραμματισμένου Brexit της 29 Μαρτίου 2019 η μισή αυτοκινητοβιομηχανία της Βρετανίας προχώρησε σε αναστολή λειτουργίας των εργοστασίων σε μια προσπάθεια αποφυγής της ενδεχόμενης αναταραχής που ενδεχομένως θα πρόκυπτε. Στο ίδιο πνεύμα και η JLR έκλεισε στις 8 Απριλίου τις μονάδες της στο ΗΒ λόγω του Brexit για πέντε ημέρες. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 6 Ιουνίου 2019 η Ford ανακοίνωσε ότι κλείνει το εργοστάσιο της, στο Bridgend της Ουαλίας, λόγω των προβλημάτων που θα δημιουργήσει στη

βιομηχανία το Brexit. Το εργοστάσιο που ήταν η μία από τις δύο μονάδες της Ford στο HB απασχολούσε 2.000 εργαζόμενους. (Ρέκκα, www.amna.gr 2019)

Η αβεβαιότητα του Brexit επιβράδυνε σημαντικά και τις νέες επενδύσεις στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας με την συνομοσπονδία του κλάδου στην χώρα, την Society of Motor Manufacturers and Traders (SMMT) να κάνει λόγο για μείωση επενδύσεων στους τομείς των μηχανών, του μηχανολογικού εξοπλισμού, των εργαλείων, του εξοπλισμού και της ανάπτυξης νέων μοντέλων κατά £120εκατ. το πρώτο εξάμηνο του 2018 σε σχέση με το αντίστοιχο του 2017. Αιτία για αυτό η επικρατούσα αβεβαιότητα του Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Την επόμενη όμως χρονιά υπήρξαν και καλά νέα με ενθαρρυντικά μηνύματα στο HB. Στις 9 Μαΐου 2019 ήρθε η τολμηρή απόφαση της Σουηδικής Volvo για δημιουργία κέντρου έρευνας και εξέλιξης στο HB. Το κέντρο στο Coventry θα απασχολήσει αρχικά 60 άτομα και σκοπεύει να αξιοποιήσει την τεχνογνωσία των μηχανικών που εργάζονται στο τομέα του αυτοκινήτου. (Ρέκκα, www.amna.gr 2019)

Άλλη μία ενθαρρυντική προοπτική για την αυτοκινητοβιομηχανία ήταν η ανακοίνωση στις 5 Ιουλίου 2019 από την JLR, ότι προχωρεί σε μια επένδυση πολλών εκατομμυρίων στερλινών για την κατασκευή ηλεκτρικών οχημάτων στη Βρετανία. Η εταιρεία έχει στόχο να προσφέρει από το 2020 μια ηλεκτροκίνητη επιλογή για όλα τα νέα μοντέλα της. Η ανακοίνωση της επένδυσης ήταν μια ενθαρρυντική κίνηση μετά από δύσκολους μήνες για την εταιρία στους οποίους είχε υποχρεωθεί σε περικοπή 4.500 θέσεων εργασίας και είχε ανακοινώσει για την περίοδο 2018/2019 ζημιά £3,66δισ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Μείωση στις Μεταναστευτικές Ροές αλλά και Ελλείψεις σε Προσωπικό.

Η Ευρωπαϊκή νομοθεσία επέτρεπε σε ευρωπαίους να ζουν και να εργάζονται στο HB αλλά και οι Βρετανοί επωφελήθηκαν από ένα ισοδύναμο δικαίωμα στην ΕΕ. Είναι λοιπόν σίγουρο, ότι το Brexit θα επηρεάσει την ζωή των Ευρωπαίων του HB και των Βρετανών της ΕΕ. Είναι αλήθεια ότι οι Brexiteers έφεραν το θέμα της απασχόλησης και της μετανάστευσης στο επίκεντρο της εκστρατείας τους πριν το δημοψήφισμα. Λιγότεροι μετανάστες στη χώρα θα σήμαινε περισσότερες θέσεις εργασίας για Βρετανούς, λιγότερο ανταγωνισμό για αυτές και υψηλότερους μισθούς.

Στον αντίποδα οι Breainers υποστήριξαν ότι οι ελλείψεις εργατών και η αύξηση των μισθών θα μειώσουν την οικονομική ανταγωνιστικότητα και ανάπτυξη ενώ η μειωμένη μετανάστευση θα προκαλέσει ελλείψεις εργατικού δυναμικού. (Week 2019).

Ο παραπάνω προβληματισμός για την μετανάστευση φαίνεται ότι έπαιξε σημαντικό ρόλο στο δημοψήφισμα «αποχώρησης» και βάρυνε ιδιαίτερα στην απόφαση πολλών Βρετανών στο να ψηφίσουν Brexit. Βέβαια υπήρχε και άλλη οδός για να αντιμετωπιστεί η μετανάστευση, καθόσον η χώρα είχε πρόσβαση στα ευρωπαϊκά κονδύλια του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου [European Social Fund(ESF)] και μπορούσε να βοηθήσει οικονομικά τους δήμους αλλά επέλεξε να μην το κάνει. (Andor 2016)

Άλλωστε το ίδιο το Brexit έθετε σε κίνδυνο συμφωνίες που είχαν σαν στόχο να περιορίσουν την παράνομη μετανάστευση όπως τη Γαλλο-βρετανική συμφωνία που αφορούσε συγκέντρωση και φιλοξενία προσφύγων που επιχειρούσαν να περάσουν από την Γαλλία στην Βρετανία στο Καλαί. Μάλιστα για την πιθανότητα απόσυρσης από την συμφωνία είχε προειδοποιήσει ο ίδιος ο Πρόεδρος της Γαλλίας Εμμανουέλ Μακρόν από την θέση τότε του υπουργού οικονομικών. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Από την άλλη η Τερέζα Μέι στην προεκλογική της εκστρατεία για τις βουλευτικές εκλογές είχε υποσχεθεί έλεγχο και μείωση των μεταναστευτικών ροών στο ΗΒ μετά την «αποχώρηση». Όμως το ανεξάρτητο κέντρο ερευνών και «δεξαμενή σκέψης» (Think Tank) Institute for Government το πρώτο εξάμηνο του 2017 εκτιμούσε ότι η οικοδόμηση ενός νέου μεταναστευτικού συστήματος είναι δύσκολη υπόθεση, η εκπόνηση του θα απαιτήσει χρόνο, 5000 άτομα επιπλέον προσωπικό, διοικητικά βάρη και αναστάτωση στην αγορά εργασίας και στην οικονομία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Μία άλλη έρευνα την ίδια χρονιά από το κέντρο ερευνών Resolution Foundation έδειχνε ότι το 47% των βρετανών εργοδοτών δεν ήταν καθόλου προετοιμασμένο για αλλαγές στους μεταναστευτικούς νόμους. Τα 2/3 από αυτούς περίμεναν ότι η ελευθερία μετακίνησης Ευρωπαίων στο ΗΒ θα συνεχίζονταν ενώ το υπόλοιπο 1/3 πίστευε ότι δεν θα υπάρξει καμία αλλαγή. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Και κάπου εκεί, τον Αύγουστο του 2017 άρχισε να γίνεται αισθητή η έλλειψη προσωπικού στις επιχειρήσεις, λόγω της αποχώρησης και επιστροφή στις πατρίδες

τους υπαλλήλων που ήταν ευρωπαϊοί υπήκοοι. Αυτό δημιούργησε πίεση στα κομμάτια της οικονομίας που στηρίζονταν σε ευρωπαϊούς εργαζόμενους όπως τον χρηματοπιστωτικό κλάδο. Το μόνο καλό ήταν ότι εξαιτίας των ελλείψεων αυξήθηκε η ωρομίσθια αποζημίωση στους μη μόνιμους. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Απώλειες Θέσεων Εργασίας

Οι τάσεις φυγής που είχαν εκφράσει τα χρηματοπιστωτικά μεγαθήρια που είχαν την έδρα τους στο Λονδίνο αλλά και το δυσκολότερο οικονομικό περιβάλλον οδήγησαν σε μείωση στις θέσεις εργασίας. Ένα μήνα μετά το δημοψήφισμα τον χορό άνοιξε ο τραπεζικός όμιλος Lloyds ανακοινώνοντας ότι μέχρι το τέλος του 2017 θα περικόψει 3000 θέσεις εργασίας κλείνοντας 200 υποκαταστήματα με στόχο εξοικονόμηση £400εκατ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Τον Μάιο 2017, οι εκτιμήσεις μιλούσαν για απώλεια 9000 θέσεων εργασίας από τις 13 μεγάλες τράπεζες που είχαν καταστήσει γνωστό ότι με τον ένα ή τον άλλο τρόπο θα μεταφέρουν τις δραστηριότητές τους αλλού. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Τον Σεπτέμβριο 2017 νέα αλλά ολοκληρωμένη έρευνα του Reuters ανέβαζε τις εκτιμήσεις σε 10.000 τονίζοντας την αναγκαιότητα στην Βρετανία να μείνει όσο πιο δεμένη γίνεται με την ενιαία αγορά (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Η ΤτΑ τον Οκτώβριο 2017 έκανε λόγω για απώλεια 75.000 θέσεων εργασίας από τον χρηματοπιστωτικό κλάδο. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Το Δεκέμβριο 2017 οι διαθέσιμες θέσεις εργασίας στο χρηματοπιστωτικό τομέα στο Σίτι του Λονδίνου ήταν κατά 37%²³ λιγότερες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2016 (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018).

Το Reuters θα υποβαθμίσει τον αριθμό των θέσεων που θα χάνονταν σε 5000 σε νέα έρευνα τον Μάρτιο του 2018 (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Όμως τον Ιούλιο του ίδιου έτους η επικεφαλής του χρηματοπιστωτικού κέντρου του Σίτι του Λονδίνου μιλώντας στην αρμόδια Κοινοβουλευτική επιτροπή ανέβασε τις εκτιμήσεις στις 12.000 θέσεις. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις αρχές του Αυγούστου 2019 αποχώρησε απροσδόκητα ο διευθύνων σύμβουλος της βρετανική τράπεζας HSBC. Την ίδια μέρα η παγκόσμιας εμβέλειας τράπεζα, που έχει την έδρα της στο Σίτι του Λονδίνου, ανακοίνωσε την κατάργηση

²³ 1830 λιγότερες θέσεις εργασίας

4.000 θέσεων εργασίας στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης της προκειμένου να αντιμετωπίσει τον εμπορικό πόλεμο, τα χαμηλά επιτόκια και το Brexit. Στις 7 Οκτωβρίου η τράπεζα ανακοίνωσε ότι θα προχωρήσει στην κατάργηση ακόμα 10.000 θέσεων εργασίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Σαν να μην έφταναν οι απώλειες στις θέσεις εργασίας του χρηματοπιστωτικού κλάδου και άλλοι κλάδοι ήρθαν να δηλώσουν τους προβληματισμούς τους. Στην αεροπορική βιομηχανία η ιρλανδική Ryanair πάγωσε τις προσλήψεις προσωπικού στο ΗΒ στις του 2017, λόγω της αβεβαιότητας του Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Αλλά και η Airbus προειδοποίησε για «οδυνηρές» αποφάσεις κατάργησης χιλιάδων θέσεων εργασίας εξαιτίας του Brexit. (in.gr 2019)

Επιπλέον, οι μακροπρόθεσμες προβλέψεις για την μετά Brexit εποχή ήταν απαισιόδοξες. Έρευνα της εταιρίας οικονομικών συμβούλων Cambridge Econometrics που διενεργήθηκε για λογαριασμό του δημάρχου του Λονδίνου Σαντίκ Καν και είδε το φως της δημοσιότητας στις 11 Ιανουαρίου 2018 έκανε λόγο για απώλειες μισού εκατομμυρίου θέσεων εργασίας και επενδύσεων £50δισ μέσα στα επόμενα 12 έτη. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Το 2013 είχε ξεκινήσει στο ΗΒ μία εκστρατεία προσέλκυσης ιατρικού προσωπικού από την ΕΕ προκειμένου να καλυφθούν ανελαστικές ανάγκες στελέχωσης του Εθνικού Συστήματος Υγείας [National Health System (NHS)]. Αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν να υπερδιπλασιαστεί το εργαζόμενο μέχρι τότε προσωπικό στις δομές υγείας του ΗΒ. Μετά το δημοψήφισμα όμως συνέβη το ακριβώς αντίθετο. Πέραν από την μείωση κατά 90% των νέων αιτήσεων ευρωπαίων που ζητούσαν να εργαστούν στα βρετανικά νοσοκομεία, αυξήθηκε κατακόρυφα και ο αριθμός αιτήσεων διαγραφής ήδη εργαζομένων από τα μητρώα. Αυτό έφερε στην επιφάνεια φόβους ότι η συνέχιση αυτής της κατάστασης μπορεί να οδηγήσει το NHS ακόμα και σε αδυναμία λειτουργίας λόγω ελλείψεων προσωπικού. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Ακριβότερες Διακοπές για τους Βρετανούς

Οι Βρετανοί έδειχναν να επιλέγουν μαζικά την Ευρώπη για τις διακοπές τους καθώς το 90% από αυτούς διάλεγε ως προορισμό αναψυχής μία χώρα της ΕΕ. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2018, 15,6εκατ. βρετανοί επισκέφθηκαν την Ισπανία, 8,5εκατ

την Γαλλία, 4,3εκατ την Ιταλία, 3,2εκατ την Ιρλανδία, 2,8εκατ την Γερμανία και 2,4εκατ την Ελλάδα. Τα στατιστικά της ίδιας χρονιάς έδειχναν ότι οι Βρετανοί πραγματοποίησαν 71,7εκατ ταξίδια με μέσο όρο 9,8 διανυκτερεύσεις και ξοδέψαν £45,43δισ. Το 2017 είχαν πραγματοποιήσει 72,7εκατ ταξίδια και είχαν ξοδέψει £44,8δισ. (Johnson 2019) Η πτώση κατά 1% στο σύνολο των ταξιδιών και η αύξηση κατά 2% των χρημάτων που ξοδεύονταν ήταν αποτέλεσμα της απώλειας της αξίας του βρετανικού νομίσματος που περιεγράφηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο. Έτσι τα ταξίδια γίνονταν ακριβότερα για αυτούς που τα πραγματοποιούσαν τελικά. Και αυτό γιατί τα ακριβότερα ταξιδιωτικά πακέτα λειτουργούσαν αποτρεπτικά μειώνοντας την διαρκώς αυξανόμενη, τα τελευταία χρόνια, πορεία του συνόλου των ταξιδιών.

Συναφώς η πτώση του εθνικού νομίσματος καθιστά και τα αεροπορικά καύσιμα ακριβότερα για τις εταιρίες που εδρεύουν ή ανεφοδιάζονται στο έδαφος του ΗΒ κάτι που με την σειρά του αυξάνει το οικονομικό βάρος που καλούνται να σηκώσουν οι αεροπορικές εταιρίες, που με την σειρά του αυξάνει τις τιμές των εισιτηρίων καθιστώντας τα ταξίδια ακριβότερα.

Επιπλέον εάν το ΗΒ επιλέξει να μην συμμετέχει στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά μετά την αποχώρηση του από την ΕΕ, θα πάψει να έχει πρόσβαση και στις κοινοτικές συμφωνίες που έφεραν την επανάσταση στα φθηνά αεροπορικά ταξίδια. Η σχέση του ΗΒ ως «Τρίτη χώρα» με την ΕΕ θα επηρεάσει την επιβολή ΦΠΑ στις συναλλαγές εταιριών που δραστηριοποιούνται στο χώρο (αερομεταφορείς, handling & catering, συντηρήσεως κτλ) και εδρεύουν στο ΗΒ. Επιπρόσθετα θα αρθεί το ελεύθερο τελωνειακό καθεστώς για αεροσκάφη, κινητήρες και αεροπορικά ανταλλακτικά. Συνάμα ενδέχεται να προκύψει εμπλοκή στο code sharing αεροπορικών εταιριών που η μια ευρίσκεται σε χώρα της ΕΕ και η άλλη στο ΗΒ καθώς και να χρειάζονται οι εταιρείες με έδρα την ΕΕ αδειοδότηση για δρομολόγιά στη Βρετανία και οι βρετανικές για δρομολόγιά τους στην ΕΕ. (SETE 2019) Όλα τα παραπάνω θα κάνουν τα αεροπορικά ταξίδια εκτός από ακριβότερα και δυσκολότερα.

Ανησυχία για τις Κοινωνικές Παροχές

Όπως προαναφέρθηκε 1,3 εκατομμύρια βρετανοί πολίτες ζουν σε ευρωπαϊκές χώρες, κυρίως στην Ισπανία (319.000), την Ιρλανδία (249.000), τη Γαλλία (171.000) και τη Γερμανία(100.000) (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Με το Brexit αναδύονται πέραν του εργασιακού και προβλήματα που έχουν να κάνουν με

κοινωνικές παροχές. Μέχρι την «αποχώρηση» η ιατρική περίθαλψη και φαρμακευτική κάλυψη θα παρέχεται από το εθνικό σύστημα υγείας της χώρας διαμονής μετά από διμερή συμφωνία με την χώρα προέλευσης. Μετά το Brexit όμως τι θα συμβεί; Επιπλέον τι θα συμβεί και με το θέμα της κοινωνικής ασφάλισης και των συντάξεων; Τι θα συμβεί με τα κοινωνικά επιδόματα; Η ΕΕ έχει δεσμευθεί ότι οι Βρετανοί πολίτες θα τύχουν πλήρους προστασίας εάν συμβεί το ίδιο και με του Ευρωπαίους του ΗΒ. Επιπρόσθετα στις συμφωνίες που έχουν οι δύο πλευρές καταλήξει, φαίνεται να υπάρχουν επαρκείς προβλέψεις για το θέμα. Όμως όλοι να συμφωνούν ότι μετά την «αποχώρηση» τίποτα δεν θα είναι όπως πριν.

Παρόμοια προβλήματα φαίνεται να απασχολούν και τους Ευρωπαίους που ζουν και εργάζονται στο ΗΒ. Πολλοί από αυτούς επιχείρησαν να εξασφαλίσουν βρετανική υπηκοότητα ώστε να αποφύγουν τις παρενέργειες του Brexit. Όμως έμπλεξαν σε ένα λαβύρινθο 85 εγγράφων που έπρεπε να συμπληρωθούν, συγκεντρωθούν και υποβληθούν. Συνάμα ήρθε να προστεθεί και ένα αίσθημα ανασφάλειας και η εντύπωση του «ανεπιθύμητου» που προξένησε ο σκόπελος της ξενοφοβίας. Η ανοικτή βρετανική κοινωνία μεταλλάχτηκε και εκείνο που την χαρακτηρίζει πλέον είναι η ψυχρότητα, η προσβολή και οι ξενοφοβικές επιθέσεις. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στην αυγή του 2019 οι θιγόμενοι άμεσα από το Brexit Βρετανοί και Ευρωπαίοι θα οργανωθούν. Τα 3 εκατομμύρια Ευρωπαίων που ζούσαν και εργάζονταν στο ΗΒ θα συγκροτηθούν στην οργάνωση «The 3 million», ενώ οι Βρετανοί της Ευρώπης θα συγκροτήσουν την «British in Europe». Οι δύο οργανώσεις θα συνεργαστούν και θα αναλάβουν δράσεις με στόχο την εξασφάλιση των δικαιωμάτων τους και αποφυγή ενός Brexit «χωρίς συμφωνία». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Οι Βρετανοί Ζητούν να Γίνουν Πολίτες Άλλου Κράτους

Η ανάγκη εξασφάλισης ελεύθερης μετακίνησης και εργασίας εντός ΕΕ μετά την «αποχώρηση» οδήγησε πολλούς Βρετανούς να επιζητήσουν, το αδιανόητο για άλλες εποχές, να γίνουν πολίτες μίας άλλης ευρωπαϊκής χώρας. Αυτό άρχισε από την ίδια βραδιά της ανακοίνωσης του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος. Σύμφωνα την Google οι αναζητήσεις, εκείνο το βράδυ, σχετικά με αιτήσεις για Ιρλανδικό διαβατήριο εκτινάχθηκαν, με την συντριπτική πλειονότητα των αναζητήσεων να προέρχονται από τη Βόρεια Ιρλανδία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Πραγματικά πέντε ημέρες μετά το δημοψήφισμα στην πρεσβεία της Ιρλανδίας

είχαν κατατεθεί 4000 αιτήματα για έκδοση Ιρλανδικού διαβατηρίου. Όποιος κατείχε ιρλανδικό διαβατήριο θα μπορούσε να ταξιδεύει ελεύθερα, να εργάζεται ελεύθερα, να χρησιμοποιεί υγειονομικές υπηρεσίες και να επωφελείται πρόνοιακών επιδομάτων σε όλη την ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Μέσα στο 2017, 17.000 Βρετανοί που ζούσαν σε ευρωπαϊκές χώρες αιτήθηκαν την υπηκοότητα τη χώρας που βρίσκονταν με σκοπό να αποφύγουν δυσάρεστες καταστάσεις μετά την «αποχώρηση». Αν και οι 9000 από αυτές έγιναν στην Ιρλανδία υπήρξαν και άλλες ευρωπαϊκές χώρες που κλήθηκαν να εξετάσουν έναν μεγάλο και ασυνήθη αριθμό αιτήσεων. Ακόμα και στην Ελλάδα ο αριθμός τετραπλασιάστηκε σε σχέση με την συνήθη ετήσια κίνηση φτάνοντας τις 306 αιτήσεις για χορήγηση της ελληνικής υπηκοότητας. (Κωστακοπούλου 2017)

Αυξημένος αριθμός αιτήσεων καταγράφηκε την ίδια χρονιά και στην Γερμανία παρουσιάζοντας αύξηση κατά 162% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Σύμφωνα με ανακοίνωση του Ομοσπονδιακού Γραφείου Στατιστικών της Γερμανίας 7.500 Βρετανοί πήραν γερμανική υπηκοότητα το 2017, εξασφαλίζοντας το δικαίωμά τους να ζουν και να εργάζονται στην ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Την αυγή του 2019 τα πράγματα είχαν πάρει απίθανες διαστάσεις. Το υπουργείο εξωτερικών της Ιρλανδίας ανακοίνωσε ότι με την 31^η Δεκεμβρίου 2018 ο αριθμός των αιτήσεων για χορήγηση ιρλανδικού διαβατηρίου από Βρετανούς πλησίασε τις 100.000 σημειώνοντας αύξηση 22% σε σχέση με το 2017. Σύμφωνα με την ιρλανδική νομοθεσία όποιος έχει γεννηθεί στην Ιρλανδία ή στην Βόρεια Ιρλανδία ή έχει γονιό ή παππού Ιρλανδικής Καταγωγής δικαιούται να λάβει την Ιρλανδική υπηκοότητα. Οι δικαιούχοι βρετανοί υπολογίζονταν σε 6 εκατομμύρια. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Πέραν αυτών όμως και χιλιάδες βρετανοί πολίτες με καταγωγή της Γερμανία που ως θύματα του Ναζισμού είχαν εκδιωχθεί από την χώρα τους από το 1933 έως το 1945 και είχαν καταφύγει στην Βρετανία λαμβάνοντας βρετανική υπηκοότητα επιδίωξαν να ξαναπάρουν την Γερμανική κάνοντας χρήση του σχετικού άρθρου του Γερμανικού Συντάγματος. Το 2016, 2865 Βρετανοί και 7493 το 2017 έκαναν χρήση αυτής της πρόβλεψης εξασφαλίζοντας ότι θα συνεχίσουν να τυγχάνουν των ευεργετημάτων του να είσαι ευρωπαίος πολίτης. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Αποκλεισμός από Ευρωπαϊκά Κονδύλια για την Περιφερειακή Ανάπτυξη και Έρευνα

Σοβαρό κοινωνικό αντίκτυπο θα έχει ο αποκλεισμός από τα κονδύλια της ΕΕ που αφορούν κοινωνική πολιτική, περιφερειακή ανάπτυξη, εκπαίδευση και έρευνα καθώς μετά το Brexit οι Βρετανοί δεν θα έχουν πρόσβαση σε Ευρωπαϊκά ταμεία όπως το European Fund for the Most Deprived, το European Globalisation Adjustment Fund κα (Andor 2016). Άλλωστε από πολύ νωρίς, οργανισμοί και φορείς του ΗΒ που έκαναν χρήση ευρωπαϊκών κονδυλίων μιλούσαν για πάγωμα της χρηματοδότησης και δυσμενείς συνέπειες. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Αυτός ο αποκλεισμός έχει προκαλέσει έντονη ανησυχία στην επιστημονική και ερευνητική κοινότητα του ΗΒ φοβούμενη διαρροή ερευνητικών κονδυλίων και «εγκεφάλων» ως συνέπεια του Brexit. Ήδη περιγράψαμε ότι ο επιστημονικός κόσμος τάχθηκε ενάντια στην «αποχώρηση» από την πρώτη στιγμή. Οι επιχορηγήσεις από την ΕΕ στο ΗΒ για την έρευνα την περίοδο 2007-2013 ανήλθε σε €8,8δισ ποσό που αναλογεί στο 1/5 των συνολικών χρηματοδοτήσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας. Μόνο για το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020»²⁴ υπολογίζεται ότι το ΗΒ θα απωλέσει εξαιτίας του Brexit €1δισ/χρόνο. Επιπλέον αυτή η έλλειψη επιχορήγησης θα κάνει το ΗΒ λιγότερο ελκυστικό στους ταλαντούχους νέους επιστήμονες από όλο τον πλανήτη. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Τον Μάιο του 2017 δημοσιεύθηκε κοινή έκθεση των τεσσάρων ακαδημιών του ΗΒ ²⁵ σχετικά με τις επιπτώσεις την «εξόδου» στην επιστημονική, ερευνητική και ακαδημαϊκή κοινότητα της χώρας. Σύμφωνα με την έρευνα το Brexit θα πλήξει σοβαρά τον τομέα της αρχαιολογίας, τις κλασικές σπουδές και τη πληροφορική. Και οι τρεις αυτοί τομείς, στηρίζουν περισσότερο από το 1/3 της χρηματοδότησης τους σε ευρωπαϊκά κονδύλια. Σύμφωνα με την ίδια έκθεση και σε απόλυτους αριθμούς ο τομέας της ιατρικής απορροφούσε £120εκατ., ακολουθούν οι βιοεπιστήμες με £91εκατ., ο τομέας της φυσικής £55εκατ. όπως και της χημείας. (Δρακόπουλου 2017)

²⁴ Πρόκειται για το μεγαλύτερο πρόγραμμα της ΕΕ για την έρευνα και την καινοτομία που δρομολογήθηκε ποτέ. Αποσκοπεί σε επιτεύγματα, ανακαλύψεις και παγκόσμιες πρωτιές μεταφέροντας τις σπουδαίες ιδέες από το εργαστήριο στην αγορά. Προβλέπει επιχορηγήσεις € 80 δισ για την επταετία (2014–2020)

²⁵ Ακαδημία Ιατρικών Επιστημών, Βρετανική Ακαδημία, Βασιλική Ακαδημία Μηχανικής και Βασιλική Εταιρεία

Επίδραση στις Τέχνες

Οι αστέρες της βρετανικής μουσικής σκηνής χαρακτηρίζαν το Brexit με πολύ άσχημους χαρακτηρισμούς. Έκαναν λόγο για «παραφροσύνη» και σοβαρό «σφάλμα». Μάλιστα τον Οκτώβριο 2018 ομάδα βρετανών μουσικών, μεταξύ των οποίων και Εντ Σιράν, ο Στινγκ και η Ρίτα Όρα υπέγραψαν ανοιχτή επιστολή προς την πρωθυπουργό Τερέζα Μέι κάνοντας λόγο για ευρεία απειλή σε «κάθε πτυχή της μουσικής βιομηχανίας». Την επιστολή υπέγραψαν δεκάδες ηχηρά ονόματα της μουσικής σκηνής τα οποία υποστήριξαν ότι με την «αποχώρηση» οι βρετανοί θα κλειστούν σε μία «πολιτισμική φυλακή» που κατασκεύασαν οι ίδιοι. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Αυτό που ήθελαν να δώσουν να καταλάβει η Μέι είναι ότι η μουσική απελευθερώνει και ενώνει όλους τους ανθρώπους και δεν μπορεί να κλειστεί σε σύνορα.

Άλλωστε η ΕΕ ελευθέρωσε την τέχνη. Έργα τέχνης από όλη την ήπειρο μπορούσαν να μεταφερθούν και να εκτεθούν με την μορφή δανεισμού γρήγορα απλά και οικονομικά μεταξύ των κρατών-μελών. Τα μουσεία του ΗΒ μέχρι σήμερα είχαν εκμεταλλευτεί στο έπακρο τη δυνατότητα αυτή οργανώνοντας πολύ επιτυχημένες εκθέσεις που προσέλκυαν πλήθος επισκεπτών. Είναι χαρακτηριστικό ότι 4 στους 5 που επισκέπτονται το Λονδίνο για τουριστικούς λόγους έρχονται για πολιτισμικό τουρισμό και επισκέπτονται ένα τουλάχιστον από τα 5 μεγάλα μουσεία της βρετανικής πρωτεύουσας. Η «αποχώρηση» του ΗΒ θα το θέσει «εκτός νυμφώνος». Αντίστοιχοι δανεισμοί θα απαιτούν χρονοβόρες και πολυδάπανες διμερείς συμφωνίες που θα υπόκεινται σε φόρους εξαγωγής. Αυτό με την σειρά του θα έχει άσχημες συνέπειες για τα μουσεία και την τέχνη γενικότερα. (Δάβος 2018)

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΕ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Διάβρωση του Ρόλου του ΗΒ στην Ευρωπαϊκή Ασφάλεια.

Το Brexit είναι σίγουρο ότι θα υποβαθμίσει της ανταπόκριση του ΗΒ στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, του εξτρεμισμού, της τρομοκρατίας και των επεκτατικών τάσεων της Ρωσίας εξαιτίας της μείωσης της συνεργασίας με την ΕΕ στο κομμάτι αυτό. Οι Brexiteers υποστήριξαν ότι το ΗΒ θα αποχωρήσει από «την ανοιχτή πόρτα τρομοκρατικών επιθέσεων». Ωστόσο, οι βρετανοί πρώην ΑΓΕΕΘΑ Bramall και Jock, υποστήριξαν ότι η ΕΕ είναι «ο πιο σημαντικός πυλώνας της ασφάλειάς του ΗΒ, ειδικά σε μια εποχή αστάθειας» (M.Meilak 2018).

Άλλωστε και ο ίδιος ο Ντέιβιντ Κάμερον, πριν από το δημοψήφισμα δήλωνε ότι η χώρα χρειάζεται την ΕΕ στην προσπάθεια της να καταπολεμήσει το Ισλαμικό Κράτος αλλά και την «προσφάτως» πολεμοχαρή Ρωσία. Επιπλέον επικαλέστηκε τα λόγια του Ουίνστον Τσώρτσιλ περί αποφυγής του απομονωτισμού και υποστήριξε ότι η συμμετοχή στην ΕΕ ήταν ένα εργαλείο με το οποίο διατηρήθηκε η ειρήνη και κρατήθηκε ο λαός ασφαλής για πάνω από 70 χρόνια ώστε να ευημερήσει. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Ανεξάρτητα με την πρόθεση του να αποχωρήσει από την ΕΕ, το ΗΒ έδειχνε τουλάχιστον ότι επιθυμούσε να παραμείνει κοντά στα στρατιωτικά δρώμενα και στην πολιτική ασφαλείας της Ευρώπης. Στο πνεύμα αυτό κατά την διάρκεια του 4^{ου} γύρου των διαπραγματεύσεων για την συμφωνία του Brexit τον Σεπτέμβριο του 2017, προτάθηκε στην ΕΕ η υπογραφή νέας συνθήκης Ασφαλείας με σκοπό την ενίσχυση της συνεργασίας των δύο πλευρών στις αυξανόμενες διασυνοριακές απειλές. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Αλλά και η Βρετανίδα πρωθυπουργός δύο μήνες μετά θα επαναλάβει την δέσμευση του ΗΒ για να «προστατεύει» την Ευρώπη ενάντια στην ρωσική επιθετικότητα δέσμευση που επανέλαβε ένα χρόνο αργότερα. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Παρόλα αυτά η αναγνώριση του ρόλου και κυρίως των στρατιωτικών δυνατοτήτων που η χώρα μπορούσε να προσφέρει ήταν αδιαμφισβήτητη στους κόλπους της ΕΕ. Το Brexit φυσικά είχε αρνητική επίδραση σε αυτό. Μάλιστα η ζημιά ξεκίνησε και πριν από την προγραμματισμένη «αποχώρηση» του Μαρτίου του 2019 υποβαθμίζοντας τον παραδοσιακό ρόλο του ΗΒ στην ευρωπαϊκή άμυνα σε σημείο που απόστρατοι βρετανοί πρώην ΑΓΓΕΘΑ αμφισβητούσαν τις μακροπρόθεσμες στρατιωτικές δυνατότητες της χώρας τους.

Τρανό παράδειγμα η επιχείρηση «ΑΤΑΛΑΝΤΑ» ενάντια στην Ναυτική πειρατεία στο κέρασ της Αφρικής. Η επιχείρηση ξεκίνησε το 2008 και ήταν πρώτη κοινή ναυτική επιχείρηση στην ιστορία της ΕΕ. Η επιχείρηση στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία προστατεύοντας την διεθνή ναυτιλία και πετυχαίνοντας να περιορίσει τις πειρατικές επιθέσεις σε πλοία σε 9 το 2017 από 237 το 2011.

Με την έναρξη της επιχείρησης, δόθηκε ο επιχειρησιακός έλεγχος στο ΗΒ, ως ένδειξη αναγνώρισης της τεράστιας ναυτικής εμπειρίας αλλά και τις κατάταξης της χώρας σαν μία από τις ισχυρότερες της Ευρώπης. Ωστόσο τον Ιούλιο του 2018 η ΕΕ, μετέφερε την επιχειρησιακή έδρα και το Κέντρο Ναυτικής Ασφαλείας της

«ΑΤΑΛΑΝΤΑ» από το Northwood του ΗΒ, στην Rota της Ισπανία και στην Brest της Γαλλίας αντίστοιχα. (Barber 2018) Εν τω μεταξύ, προέκυψε ότι το βρετανικό στρατιωτικό προσωπικό που συνδέεται με τις αποστολές της ΕΕ δεν θα ανανεώσει τις αποσπάσεις του μετά τον Brexit.

Εκτός αυτού, μια έκθεση της Βιβλιοθήκης της Βουλής του ΗΒ προειδοποίησε ότι οι βρετανικές εταιρείες αμυντικών συστημάτων πιθανότατα θα έχουν περιορισμένη πρόσβαση στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας [European Defence Fund (EDF)]. Αυτή η πρωτοβουλία της ΕΕ, η οποία δρομολογήθηκε τον Ιούνιο του 2017, στοχεύει στην υποστήριξη επενδύσεων στην έρευνα και ανάπτυξη στρατιωτικού εξοπλισμού και τεχνολογιών αιχμής.

Από όλα τα παραπάνω γίνεται ξεκάθαρα σαφές ότι αποτελεί πραγματική πρόκληση για το ΗΒ το να καταφέρει να ανακάμψει και να αναλάβει ξανά μετά το Brexit τον ηγετικό της ρόλο στην Ευρώπη. Άλλωστε μέχρι να εγκαταλείψει οριστικά η χώρα την ΕΕ παραμένει πλήρες κράτος μέλος της και ως τέτοια παραμένει πλήρης συμμετέχουσα στις δραστηριότητες στον τομέα της άμυνας, συμπεριλαμβανομένων των δομών της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ), της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ), της χρηματοδότησης των σημερινών πρωτοβουλιών και των στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ στις οποίες το ΗΒ έχει δεσμευτεί να συμμετέχει.

Ωστόσο, ο ρόλος του ΗΒ σε σχέση με την ευρωπαϊκή άμυνα μετά τη Brexit παραμένει αβέβαιος. Όπως είδαμε η κυβέρνηση έχει δηλώσει ότι η υποστήριξη του ΗΒ για την ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια είναι άνευ όρων και ως εκ τούτου έχει εκφράσει την επιθυμία να συνεχίσει τη συμμετοχή ως «τρίτη χώρα» στις επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ και να εξετάσει την ανάπτυξη στρατιωτικών ικανοτήτων και αμυντικής βιομηχανίας μέσω της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας [Permanent Structured Cooperation (PESCO)] και του EDF. Το προβληματικό σε αυτή την σχέση όμως θα είναι ότι το ΗΒ θα είναι μόνιμα συνδεδεμένο με τις αμυντικές δομές της ΕΕ, για τις οποίες δεν θα έχει λόγο ως «τρίτη χώρα». (Mills 2019)

Απώλεια Θέσεων Επιρροής και Ισχύος εντός NATO και ΟΗΕ

Στην αρχή του κεφαλαίου αναπτύχθηκε το ενδεχόμενο υποβάθμισης της «Ειδικής Σχέσης» ΗΒ-ΗΠΑ. Στον αντίποδα θα πρέπει να αναφέρουμε ότι την επομένη της ετυμηγορίας του Βρετανικού λαού υπέρ της «αποχώρησης» ο Λευκός

Οίκος έσπευσε να διαβεβαιώσει ότι οι στενές σχέσεις που διατηρούν στον τομέα της ασφάλειας οι δύο χώρες δεν θα επηρεαστούν, προσθέτοντας ότι το ΗΒ παραμένει ένας πολύ σημαντικός σύμμαχος στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Παρά τις διαβεβαιώσεις όμως πριν από τη σύνοδο κορυφής της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας [North Atlantic Treaty Organization (NATO)] στις Βρυξέλλες τον Ιούλιο 2018, ο Αμερικανός ΥΕΘΑ Τζίμ Μάτις, εξέφρασε σε επιστολή του στον βρετανό ομόλογό του Γκάβιν Ουίλιαμσον, την έντονη ανησυχία του για τον περιορισμό των αμυντικών δαπανών του ΗΒ που μπορεί να οδηγούσαν σε μείωση των στρατιωτικών δυνατοτήτων της χώρας υπονοώντας ότι ακόμα και μέσα στο ΝΑΤΟ το ΗΒ μπορεί να πάψει να είναι ο συνεργάτης «πρώτης» επιλογής.

Εδώ κρίνεται σκόπιμο να γίνει αντιληπτό το πώς φέρετε να αντιλαμβάνεται το ΗΒ την σχέση του με το ΝΑΤΟ. Είναι ξεκάθαρο ότι σε αντίθεση με την συμμετοχή στην ΚΕΠΠΑ και την ΚΠΑΑ η Βρετανία ήταν πάντα πρόθυμη να συμβάλει στις επιχειρήσεις του ΝΑΤΟ γιατί η υπερατλαντική διάσταση της συμμαχίας ταίριαζε στις γεωπολιτικές κατευθύνσεις της χώρας.

Και σε αυτή την περίπτωση το Brexit επηρέασε την ισχύ και θέση του ΗΒ εντός των οργανισμών. Στο ΝΑΤΟ, το ΗΒ θα αναγκαστεί να παραχωρήσει σε κάποιο κράτος που θα είναι μέλος και της ΕΕ, την πολύτιμη θέση του Αναπληρωτή Ανώτατου Συμμαχικού Διοικητή Ευρώπης [Deputy Supreme Allied Commander Europe (DSACEUR)], την οποία κατέχει από το 1951. Όπως προβλέπει συμφωνία ΝΑΤΟ και ΕΕ του 2002 στα καθήκοντα της θέσης αυτή συγκαταλέγεται και η Διοίκηση Επιχειρήσεων Διαχείρισης Κρίσεων της ΕΕ στις οποίες οι ΗΠΑ δεν συμμετέχουν. Σύμφωνα με την προοπτική στρατιωτικών κύκλων των Βρυξελλών δεν μπορεί αυτή η θέση να καλύπτεται από χώρα εκτός της ΕΕ που ανήκει στο ΝΑΤΟ. (Barber 2018)

Ένα ακόμα μεγαλύτερο πρόβλημα θα ήταν η αμφισβήτηση της θέσης της χώρας ως μόνιμο μέλος στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ λόγω της σταδιακής αλλά ουσιαστικής υποχώρησης από τη διεθνή πραγματικότητα. Η πιθανότητα μεταρρύθμισης του Συμβουλίου ασφαλείας συζητιέται εδώ και κάποιες δεκαετίες και μάλιστα έχει υποστηριχθεί από την ίδια τη Βρετανία. Σε αυτή την περίπτωση όμως η θέση της χώρας ως μόνιμο μέλος του συμβουλίου ίσως αμφισβητηθεί λόγω της σταδιακής αλλά ουσιαστικής υποχώρησης του ΗΒ από τη διεθνή πραγματικότητα

Αύξηση των Αμυντικών Δαπανών

Σε μία προσπάθεια λοιπόν για αύξηση των αμυντικών δαπανών στο πλαίσιο των δεσμεύσεων ως μέλος του ΝΑΤΟ, μετά τις γκρίνιες των ΗΠΑ, με φόντο την ανάπτυξη στρατιωτικών δυνατοτήτων για την προάσπιση των συμφερόντων της χώρας στο κόσμο αλλά κυρίως για να αυξηθεί ο ηγετικός ρόλος του ΗΒ στην υφήλιο ο βρετανός ΥΕΘΑ ανακοίνωσε την αύξηση αμυντικών δαπανών. Συγκεκριμένα παρουσίασε ένα σχέδιο επενδύσεων ύψους £7εκατ. για κατασκευή μη επανδρωμένων αεροσκαφών καταστολής αεράμυνας. Επιπλέον υποστήριξε ότι το ΗΒ θα πρέπει να είναι σε θέση να στέλνει το νέο του αεροπλανοφόρο ακόμα και στο Ειρηνικό προκειμένου να υπερασπίσει τα συμφέροντά του και να ενισχύσει την παγκόσμια παρουσία του. Ο ίδιος ανακοίνωσε, την ανάπτυξη δύο νέων «πολυχρηστικών» στρατιωτικών πλοίων που θα μπορούν να συμμετέχουν σε αποστολές «πολέμου ή υποστήριξης» και την ενίσχυση των δυνατοτήτων «εναντίον των κυβερνοεπιθέσεων», με χρηματοδότηση ύψους £64εκατ. προκειμένου να αυξηθεί η δυνατότητα της χώρας να μπορεί να καταφέρνει αποφασιστικά πλήγματα σε αυτόν τον τομέα. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Μία άλλη εξέλιξη ήταν το γεγονός ότι η βρετανική κυβέρνηση τον Ιούλιο του 2019, σε μία από τις τελευταίες κινήσεις της Τερέζα Μέι πριν αποχωρήσει από το τιμόνι της χώρα, ανακοίνωσε αύξηση, μεταξύ άλλων, και των μισθών των στρατιωτικών. Η αύξηση ανέρχονταν σε 2,9% που για τον βαθμό του δεκανέα μεταφράζονταν σε £995 επιπλέον τον χρόνο. Μέχρι τότε η συνήθης ετήσια αύξηση ορίζονταν με μέγιστη τιμή το 1%. Με αυτή την κίνηση καθιστούσε το επάγγελμα περισσότερο ελκυστικό στοχεύοντας σε αύξηση των κατατασσόμενων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΚΩΤΙΑΣ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΚΩΤΙΑΣ

Η πρώτη καταγεγραμμένη ιστορία της χώρας ξεκίνησε με την κατάκτηση της Βρετανικής νήσου το 124 μ.Χ. από τους Ρωμαίους οι οποίοι επιχείρησαν ανεπιτυχώς να κατακτήσουν του Καληδονιανούς και τους Πικτ αλλά τελικά αποσύρθηκαν στην Βρετανία. Το 800 μ.Χ. αφίχθηκαν οι Βίκινγκς από την θάλασσα και εγκαταστάθηκαν δυτικά ξεκινώντας εμπορικές δραστηριότητες. Οι Πίκτς τότε δημιούργησαν το Βασίλειο της Άλμπας που άκμασε από το 1040 έως το 1057.

Μέχρι το 12ο αιώνα, το Βασίλειο της Άλμπας συνέχισε να μεγαλώνει με τους βασιλείς του να κατακτούν τα αγγλόφωνα εδάφη στα νοτιοανατολικά. Στο τέλος του 13ου αιώνα με την Συνθήκη του Φαλάις διαμορφώθηκαν τα σύνορα Αγγλίας-Σκωτίας όπως είναι γνωστά περίπου σήμερα και ξεκίνησε μία περίοδος σχετικής ειρήνης, προόδου και ανάπτυξης.

Ο μονάρχης της Αγγλίας, Έντουαρντ Α', μετά το θάνατο του σκωτσέζου μονάρχη Αλεξάνδρου Γ', πίστευε ότι έπρεπε να αναγνωριστεί ως υπερεθνικός ηγέτης και τα στρατεύματά του ανέβηκαν βόρεια προκειμένου να πετύχουν την καθολική κατάκτηση. Νικήθηκαν όμως το 1297, στην μάχη της γέφυρας του Stirling από τους Σκωτσέζους του Γουίλιαμ Γουάλας και υποχώρησαν. Στην συνέχεια το 1306, ο Ρόμπερτ Μπρους στέφθηκε βασιλιάς αλλά οι αναταραχές συνεχίστηκαν μέχρι που ο Μπρους νίκησε οριστικά τον Έντουαρντ Β' το 1314. Έτσι το 1320 με την διακήρυξη του Abroath, μια επιστολή γραμμένη στα λατινικά που οι Σκωτσέζοι έστειλαν στον Πάπα Ιωάννη XXII, κηρύχθηκε η Σκωτία ως ανεξάρτητο κράτος.

Το 1542 ο Βασιλιάς της Σκωτίας Τζέιμς Ε' πέθανε και στέφθηκε βασίλισσα η μόλις 6 ημερών κόρη του Μαρία. Η βασιλεία της σηματοδοτήθηκε από συγκρούσεις καθολικών-προτεσταντών και από πολιτικές αναταραχές. Στην Αγγλία η βασίλισσα Ελισάβετ Α' φοβούμενη μία καθολική εκστρατεία εναντίων της φυλάκισε την Μαρία την οποία εκτέλεσε μετά από 19 χρόνια αιχμαλωσίας το 1567. Το 1603 ανέβηκε στον σκωτσέζικο θρόνο ο Τζέιμς Στ'. Όταν η Ελισάβετ Α' πέθανε χωρίς τέκνα ο Τζέιμς την διαδέχθηκε ενώνοντας τους θρόνους των δύο χωρών.

Η πράξη της Ένωσης του 1707 έφερε τη Σκωτία ακόμη πιο κοντά στη Βρετανία δημιουργώντας ένα ενιαίο Κοινοβούλιο του Ηνωμένου Βασιλείου της

Μεγάλης Βρετανίας στο παλάτι του Westminster. Το 1746 ξεκίνησε μια περίοδος γνωστή ως το ξεκαθάρισμα των Highlands. Στην προσπάθεια αφομοίωσης των Highlanders εκδόθηκε αριθμός νόμων που απαγόρευαν την ενδυμασία με τα παραδοσιακά ενδύματα tartan ενώ η αρχηγοί των Φυλών έχασαν τα ηγετικά τους δικαιώματά .

Οι αρχές του 19^{ου} αιώνα βρήκαν την Σκωτία να αναπτύσσεται αστικά και βιομηχανικά. Στους δύο παγκόσμιους πολέμους οι σκωτσέζοι πολέμησαν ως στρατιώτες του ΗΒ. Το 1967 πραγματοποιήθηκαν επιτυχείς γεωτρήσεις στην Βόρεια θάλασσα και στη Σκωτία αναπτύχθηκε τεράστια βιομηχανία υποστήριξης υδρογονανθράκων.

Το 1979 οι εκκλήσεις για περισσότερες αποκεντρωμένες εξουσίες και το δημοψήφισμα του 1979 οδήγησαν στην επαναλειτουργία το 1999 του Κοινοβουλίου της Σκωτίας μετά από 300 χρόνια.

Το 2012, η συμφωνία του Εδιμβούργου που έδινε εξουσία στο Κοινοβούλιο της Σκωτίας να κηρύξει δημοψήφισμα για την παραμονή ή όχι στο ΗΒ υπογράφηκε από τον πρωθυπουργό της Σκωτίας Άλεξ Σάλμοντ και τον πρωθυπουργό του ΗΒ. Στις 18 Σεπτεμβρίου 2014, ο λαός της Σκωτίας ψήφισε απαντώντας στην ερώτηση «Εάν η Σκωτία πρέπει να προχωρήσει ως ανεξάρτητη χώρα», με 1.617.989 (45%) Σκωτσέζους να απαντούν «Ναι» και 2.001.926 (55%) να ψηφίζουν «Όχι». (scotland.org 2019)

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΣΚΩΤΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ «ΕΞΟΔΟΥ»

Το εκλογικό σώμα της Σκωτίας αριθμεί 3.987.112 ψηφοφόρους. Την ημέρα του δημοψηφίσματος για την «αποχώρηση» προσήλθε στις κάλπες το 67,2%. 1.661.191 Σκωτσέζοι ψήφισαν υπέρ της «παραμονής» του ΗΒ στην ΕΕ και μόλις 1.018.322 στήριξαν την «έξοδο». (electoralcommission.org.uk 2019)

Από την επόμενη κιόλας ημέρα από την ανακοίνωση του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος, η πρωθυπουργός της Σκωτίας Νικόλα Στέρτζον, έκανε λόγο για επιλογή των Σκωτσέζων να συμπορευτούν με την ΕΕ, βλέποντας το μέλλον τους στους κόλπους της ΕΕ, ξεκινώντας ουσιαστικά μία συζήτηση για την διενέργεια ενός νέου δημοψηφίσματος για να κηρυχθεί η Σκωτία ανεξάρτητη από το ΗΒ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Στις 29 Ιουνίου 2016 μάλιστα η Στέρτζον μετέβηκε στις

Βρυξέλλες και συναντήθηκε με τον Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ και τον Μάρτιν Σουλτς προκειμένου να υποστηρίξει την θέση της στο θέμα του Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Επιστρέφοντας δήλωσε ενθαρρυμένη από το γεγονός ότι οι Ευρωπαίοι την άκουσαν αλλά παραδέχτηκε ότι η συνέχεια δεν είναι εύκολη για την Σκωτία δηλώνοντας ότι θα επιδιώξει μόλις ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις να εξασφαλίσει ότι οι επιλογές της Σκωτίας θα γίνουν σεβαστές. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Σύμφωνα με το περίπλοκο αποκεντρωμένο σύστημα εξουσιών του ΗΒ του 1997, νομοθεσία που ψηφίζεται στην Βουλή των Κοινοτήτων στο Λονδίνο πρέπει να κερδίσει την συγκατάθεση των Κοινοβουλίων της Σκωτίας, της Ουαλίας και της Βόρειας Ιρλανδίας σε θέματα που έχει παραχωρηθεί δικαιοδοσία στα κοινοβούλια των επαρχιών αυτών. Η Στέρτζον δήλωσε στις 26 Ιουνίου 2016 ότι ενδέχεται να το χρησιμοποιήσει αυτό προκειμένου να μπλοκάρει οποιαδήποτε νομοθεσία που αντίκειται στο καλό της Σκωτίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Στις 2 Σεπτεμβρίου 2016, επιλέγοντας συμβολικά το Στέρλινγκ, έστειλε νέο μήνυμα στο Λονδίνο ανακοινώνοντας ότι θέτει την ιδέα της ανεξαρτησίας της Σκωτίας σε διαβούλευση, καθόσον κρίνει ότι το Brexit θίγει ζωτικά συμφέροντα της επαρχίας οδηγώντας την εκτός ΕΕ και ενιαίας αγοράς χωρίς την θέλησή της. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Στις 24 Οκτωβρίου 2016 η Μέι προσπάθησε να πείσει τους ηγέτες της Σκωτίας, της Ουαλίας και της Βόρειας Ιρλανδίας για μια κοινή διαπραγματευτική γραμμή για το Brexit, προτείνοντας την θέσπιση ενός οργάνου στο οποίο οι επαρχίες του ΗΒ θα εξέφραζαν τις απόψεις τους. Όμως η Στέρτζον χαρακτήρισε την συνάντηση «ιδιαίτερα απογοητευτική» καθόσον η βρετανίδα πρωθυπουργός δεν έθεσε υπόψη των κοινοτήτων ποια ήταν η διαπραγματευτική γραμμή του ΗΒ. Παρόλα αυτά δήλωσε ότι θα καταθέσει συγκεκριμένες προτάσεις μέσα στις επόμενες λίγες εβδομάδες ώστε η Σκωτία να παραμείνει εντός της ενιαίας αγοράς της ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Στις 3 Μαρτίου του 2017 η Μέι είχε την ευκαιρία να επιτεθεί σε ομιλία της εναντίων των εθνικιστών της Σκωτίας υποστηρίζοντας ότι ενδεχόμενη διάσπαση του ΗΒ θα είχε απρόβλεπτες οικονομικές επιπτώσεις. Επιπλέον επέκρινε το SNP για την πολιτική που ακολουθεί, ζητώντας ένα δημοψήφισμα ανεξαρτησίας, αντί να επικεντρώνεται στη βελτίωση των δημόσιων υπηρεσιών στη Σκωτία. (ΑΠΕ-ΜΠΕ,

www.amna.gr 2017) Η Στέρτζον απάντησε στις 9 Μαρτίου, ανακοινώνοντας ότι μία καλή ημερομηνία για διενέργεια ενός δημοψηφίσματος για ανεξαρτητοποίηση της Σκωτίας θα ήταν το φθινόπωρο του 2018, λίγους μήνες πριν την προγραμματισμένη «αποχώρηση» του ΗΒ από την ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Φρένο όμως σε αυτά τα σχέδια της Σκωτίας έβαλε η ίδια η ΕΕ. Στις 13 Μαρτίου 2017 η Κομισιόν, δια στόματος του επικεφαλής εκπροσώπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Μαργαρίτη Σχοινά, υπενθύμισε ότι εξακολουθεί να ισχύει η θέση που είχε διατυπώσει ο πρώην πρόεδρος Ζοζέ Μανουέλ Μπαρόζο, πριν από το προηγούμενο δημοψήφισμα ανεξαρτησίας, ότι μια ανεξάρτητη Σκωτία θα χρειαζόταν να θέσει υποψηφιότητα προκειμένου να γίνει κράτος μέλος της ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Η Νικόλα Στέρτζον, κατέβηκε στις εκλογές που προκήρυξε η Τερέζα Μέι, επιδιώκοντας να επιτραπεί στην Σκωτία να έχει ειδικό καθεστώς μετά το Brexit και να διεξαχθεί δεύτερο δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία πριν από την «αποχώρηση» του ΗΒ από την ΕΕ. Για το σκοπό αυτό ζήτησε θέση στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για το Brexit. Διακήρυξε ότι πρέπει η Σκωτία να παραμείνει στην ενιαία αγορά της ΕΕ και πίεσε την κυβέρνηση της Βρετανίας ώστε να διασφαλιστεί η θέση των εργαζομένων από την ηπειρωτική Ευρώπη στο Εθνικό Σύστημα Υγείας. Τέλος αντιτάχθηκε σε οποιαδήποτε προσπάθεια μεταχείρισης της αλιευτικής βιομηχανίας ως «διαπραγματευτικού χαρτιού». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στις εκλογές όμως τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν όπως τα ήθελε η Στέρτζον. Το SNP υπέστη ισχυρό πλήγμα χάνοντας 21 από τις 56 έδρες που κατείχε στην Βουλή των Κοινοτήτων. Κερδισμένο ήταν το Συντηρητικό Κόμμα. Η ψήφος των Σκωτσέζων έθετε στο ψυγείο την πρόθεση της πρωθυπουργού της Σκωτίας για νέο δημοψήφισμα ανεξαρτησίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017) Μάλιστα στις 27 Ιουλίου 2017 η Στέρτζον θα δηλώσει ότι δεν θα καταθέσει σχέδιο νόμου για δημοψήφισμα ανεξαρτησίας αναμένοντας την εξέλιξη των διαπραγματεύσεων Λονδίνου-Βρυξελλών. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Στο ετήσιο συνέδριο του SNP τον Οκτώβριο του 2018 η Νικόλα Στέρτζον επιχείρησε να διαχωρίσει το Brexit από το θέμα της Ανεξαρτησίας της Σκωτίας από το ΗΒ. Υποστήριξε ότι η Σκωτία επιθυμεί ένα Brexit που δεν θα οδηγεί στην παρακμή την χώρα της και περιμένει να δει την εξέλιξη των διαπραγματεύσεων. Σε κάθε περίπτωση όμως οι Σκωτσέζοι θα πρέπει να μπορούν να επιλέξουν το μέλλον

τους και τέτοια ήταν και η εντολή που είχε λάβει το κόμμα της στις εκλογές. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Το Δεκέμβριο 2017 και ενώ είχε αρχίσει να διαμορφώνεται η ρύθμιση του *backstop* για την Βόρεια Ιρλανδία, η Στέρτζον εμφανίστηκε επικριτική προς την βρετανική Κυβέρνηση καθώς δεν έβλεπε το λόγο να διατηρείται ιδιαίτερη κανονιστική ρύθμιση για ένα κομμάτι του ΗΒ και για ένα άλλο όχι. Σε μήνυμα της στο Twitter ζήτησε να εφαρμοστούν κανονιστικές ρυθμίσεις και στην Σκωτία ώστε να παραμείνει στην ενιαία αγορά όπως αντίστοιχα και σωστά προωθούνται για την Βόρεια Ιρλανδία ενώ σε αυτή της κίνηση βρήκε συμπαράστατη το δήμαρχο του Λονδίνου που ζητούσε αντίστοιχες ρυθμίσεις για την πόλη του. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Τον Οκτώβριο του 2018, βλέποντας τα πράγματα στις διαπραγματεύσεις ΗΒ και ΕΕ να μη εξελίσσονται κατά τον τρόπο που επιθυμούσε η Σκωτία, η Στέρτζον επανέφερε στο συνέδριο του κόμματος της, την επιλογή μίας Ανεξάρτητης Σκωτίας. Κατηγόρησε την κυβέρνηση της Τερέζα Μέι για περιφρόνηση και επισήμανε ότι το ΗΒ δεν είναι πια μία ένωση «ίσων». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 15 Μαΐου 2018 το κοινοβούλιο της Σκωτίας καταψήφισε το νομοσχέδιο της «αποχώρησης» από την ΕΕ, της πρωθυπουργού του ΗΒ, δημιουργώντας έτσι συνταγματικά προβλήματα, καθώς η άρνησή του να συγκατατεθεί συνιστούσε μια άνευ προηγουμένου συνταγματική σύγκρουση μεταξύ Εδιμβούργου και Λονδίνου. Παρά την άρνηση είναι γεγονός ότι ουσιαστικά το Σκωτσέζικο Κοινοβούλιο δεν είχε δικαίωμα να ασκήσει βέτο.

Τα προβλήματα συγκεντρώνονταν σε ρήτρα του νομοσχεδίου που αφαιρούσε δικαιοδοσίες από το Σκωτσέζικο κοινοβούλιο που έχουν να κάνουν με τοπικά ζητήματα όπως η γεωργία και η αλιεία. Μία τέτοια ρήτρα θα οδηγούσε σε τροποποίηση των αρμοδιοτήτων του Σκωτσέζικου Κοινοβουλίου αλλά και όλων των περιφερειακών κοινοβουλίων για πρώτη φορά από το 1997 κατά παράβαση της Σύμβασης Sewel. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Ένα μήνα μετά οι βουλευτές του SNP αποχώρησαν από την Βουλή των Κοινοτήτων σε μία ένδειξη διαμαρτυρίας αφού αποπέμφθηκε ο επικεφαλής της κοινοβουλευτικής ομάδας Ιαν Μπλάκφορντ από το πρόεδρο της Βουλής όταν αρνήθηκε να καθίσει στην θέση του ζητώντας συζήτηση για το Brexit και την Σκωτία.

Το ζήτημα ήταν ότι η προωθούμενη νομοθεσία, αφαιρούσε δικαιοδοσίες του Σκωτσέζικου κοινοβουλίου σε θέματα που επηρέαζαν τη Σκωτία, όπως η γεωργία και τη αλιεία. Η νομοθεσία τελικά υπερψηφίστηκε από την Βουλή των κοινοτήτων (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 14 Νοεμβρίου και αφού η Μέι είχε παρουσιάσει την «συμφωνία αποχώρησης» που είχε επιτευχθεί με τις Βρυξέλλες, η Στέρτζον χαρακτήρισε την συμφωνία πολύ κακή για την οικονομία της Σκωτίας, προσθέτοντας ότι θεωρεί ότι είναι πολύ δύσκολο να εγκριθεί από την Βουλή των Κοινοτήτων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018) Επιπλέον εξέφρασε φόβους ότι θα κάνει τους φτωχούς Σκωτσέζους φτωχότερους. Το επίμαχο ζήτημα ήταν και πάλι η αλιεία. Μάλιστα η Μέι στις 28 Νοεμβρίου αποφάσισε να ταξιδέψει στην Σκωτία προκειμένου να καθησυχάσει τις ανησυχίες των Σκωτσέζων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Στις 24 Απριλίου 2019 η Στέρτζον σε ομιλία της στο Κοινοβούλιο της Σκωτίας επανέφερε το ζήτημα ενός νέου δημοψηφίσματος για ανεξαρτησία. Προηγουμένως είχε ενημερώσει το σώμα για τις εξελίξεις στο θέμα του Brexit και υποστήριξε ότι το κόμμα της είχε έρθει στην εξουσία με την εντολή να παρέχει μια τέτοια δυνατότητα στο Σκωτσέζικο λαό πράγμα και το οποίο σκοπεύει να κάνει μέχρι τις επόμενες εκλογές του 2021. Πρόσθεσε ότι θα δρομολογηθεί σχέδιο νόμου για ψήφιση που θα έδινε την δυνατότητα διενέργειας οποιουδήποτε δημοψηφίσματος χωρίς την έγκριση της βρετανικής κυβέρνησης. Σύμφωνα με την Στέρτζον η «αποχώρηση» από την ΕΕ έφερε στο φώς το δημοκρατικό έλλειμμα με το οποίο διοικείται η Σκωτία από την κυβέρνηση του Λονδίνου. Υποστήριξε ότι η χώρα ωθείται στο περιθώριο ενώ μπορεί να πρωταγωνιστήσει στην ΕΕ και στην διεθνή σκηνή. Μετά την ομιλία της οι Εργατικοί Σκωτσέζοι εμφανίστηκαν να τάσσονται στο πλευρό της στο θέμα του Brexit δηλώνοντας μάλιστα ότι θα την υποστηρίξουν σε κάθε προσπάθεια της να αποτρέψει μία «αποχώρηση» χωρίς συμφωνία. Όμως εμφανίστηκαν ουδέτεροι στο θέμα της ανεξαρτησίας σε αντίθεση με τους Συντηρητικούς που το καταδίκασαν. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 9 Μαΐου 2019 στην έναρξη της εκστρατείας του κόμματός της για τις Ευρωεκλογές η Στέρτζον τις χαρακτήρισε ως τις σημαντικότερες στην ιστορία της Σκωτίας. Κάλεσε τους ψηφοφόρους να αντιμετωπίσουν Συντηρητικούς και Εργατικούς ως φιλικά προσκείμενους στο Brexit και επανέλαβε την αναγκαιότητα για νέο δημοψήφισμα ανεξαρτησίας πριν το 2021. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Στις εκλογές της 27ης Μαΐου 2019 οι Σκωτσέζοι προσήλθαν στις κάλπες προκειμένου να αναδείξουν τους εκπροσώπους τους στο Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο την στιγμή που το ΗΒ δεν μπορούσε ακόμα να επικυρώσει μία συμφωνία για να αποχωρήσει από την ΕΕ. Η προσέλευση στις κάλπες ήταν αυξημένη σε σχέση με τις ευρωεκλογές του 2014. Και σε αυτές τις εκλογές οι Σκωτσέζοι επιβεβαίωσαν τον φιλοευρωπαϊκό τους προσανατολισμό, καθώς πρώτο κόμμα αναδείχθηκε το SNP με ποσοστό 38,1% και τρίτο με 13,1% το κόμμα των Φιλελεύθερων Δημοκρατών τα οποία είχαν ξεκάθαρα φιλοευρωπαϊκή κατεύθυνση. Στην δεύτερη θέση βρέθηκε το κόμμα του Brexit με 15,9 % ενώ το κυβερνών κόμμα των Συντηρητικών ήρθε τέταρτο με 11,9%. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στις 27 Ιουνίου 2019 ο διεκδικητής του χρίσματος των Συντηρητικών και του πρωθυπουργικού θώκου του ΗΒ Μπόρις Τζόνσον, σε συνέντευξή του στην ιστοσελίδα ConservativeHome, έριξε λάδι στην φωτιά της αντιπαράθεσης με το SNP ισχυριζόμενος ότι οποιαδήποτε αποτυχία ολοκλήρωσης του Brexit, θα έδινε ώθηση στην υπόθεση της ανεξαρτησίας της Σκωτίας ενώ αντίθετα η αποχώρηση θα συνέβαλε στην ενίσχυση της ένωσης του ΗΒ. Συγκεκριμένα υποστήριξε ότι εάν η «αποχώρηση» ολοκληρωθεί πολλά από τα επιχειρήματα του SNP θα πάψουν να υφίστανται και αυτό θα κάνει τον κόσμο να στραφεί προς την «ένωση». (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Ο Τζόνσον τελικά πέτυχε να ανέλθει στον πρωθυπουργικό θώκο και τον Ιούλιο του 2019, συναντήθηκε για πρώτη φορά με την Στέρτζον στο Εδιμβούργο. Η Στέρτζον γνωστοποίησε την πρόθεσή της να ζητήσει νέο δημοψήφισμα ανεξαρτησίας γιατί η χώρα της αγνοήθηκε καθ'όλη την διάρκεια των διαπραγματεύσεων, η δε συμφωνία που προωθείτε την καταδικάζει σε ένα δρόμο οικονομικού μαρασμού. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Στο ετήσιο συνέδριο του SNP τον Οκτώβριο του 2019, Στέρτζον στην ομιλία της την τελευταία μέρα, ανακοίνωσε ότι θα ζητήσει εξουσιοδότηση από την Βρετανική κυβέρνηση για διεξαγωγή νέου δημοψηφίσματος ανεξαρτησίας το οποίο σχεδιάζει να διεξαχθεί πριν το τέλος του 2020. Ο Τζόνσον αλλά και το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης των Εργατικών απέκλεισαν ότι θα συναινέσουν στην διενέργεια ενός νέου τέτοιου δημοψηφίσματος. (Ρακιτζή, www.amna.gr 2019)

Στις 2 Νοεμβρίου οι Σκωτσέζοι κατέβηκαν στους δρόμους της Γλασκόβης, με επικεφαλής την πρωθυπουργό Στέρτζον, προκειμένου να διαδηλώσουν υπέρ της

ανεξαρτησίας. Την προηγούμενη μέρα η πρωθυπουργός της Σκωτίας είχε ανακοινώσει ότι θα καταθέσει το αίτημα για νέο δημοψήφισμα ανεξαρτησίας πριν από τις εκλογές της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2019 παρουσιάζοντας το νέο αίτημα σαν την μοναδική ευκαιρία να γλιτώσει η Σκωτία ένα επιζήμιο Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

ΤΟ BREXIT ΟΔΗΓΕΙ ΤΗΝ ΣΚΩΤΙΑ ΕΚΤΟΣ ΕΕ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΗΒ

Οι Σκωτσέζοι απέρριψαν την ανεξαρτησία στο δημοψήφισμα του 2014 με ποσοστό 55%, όμως το 2016 ψήφισαν με ποσοστό 62%, υπέρ της παραμονής της χώρας στην ΕΕ. Μετά όμως την ανακοίνωση των συγκεντρωτικών αποτελεσμάτων στο ΗΒ, οι Σκωτσέζοι ξεκίνησαν να ζητούν τη διενέργεια δεύτερου δημοψηφίσματος ανεξαρτησίας, με το σκεπτικό ότι η Σκωτία ωθείται εκτός της ΕΕ παρά τη θέλησή της. Κατά πόσο όμως ένα νέο δημοψήφισμα ανεξαρτησίας θα οδηγούσε σε μία ανεξάρτητη Σκωτία;

Η απάντηση που θα δίναμε στην ερώτηση στο πέρασμα της τριετίας 2016-2019 θα ήταν διαφορετική κάθε φορά. Μόλις δύο μέρες μετά την ανακοίνωση του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος του Brexit, έρευνα του ινστιτούτου Panelbase που διενεργήθηκε για λογαριασμό των Sunday Times αντέστρεψε το αποτέλεσμα του 2014 καταδεικνύοντας, ότι το 52% των ερωτηθέντων Σκωτσέζων τάσσονταν υπέρ μίας ανεξάρτητης Σκωτίας σε αντίθεση με το 48% που ήθελε την παραμονή στο ΗΒ που αποχωρεί από την ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016) Σε νέα δημοσκόπηση όμως ένα μήνα μετά, για λογαριασμό της εταιρείας YouGov, είχαμε εκ νέου αντιστροφή του αποτελέσματος με το 53% των Σκωτσέζων τάσσεται υπέρ της παραμονής στο ΗΒ, ενώ το 47% υπέρ της ανεξαρτησίας. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Τα δεδομένα όμως δείχνουν να ανατρέπονται τον Αύγουστο του 2019 όταν η εφημερίδα Times του Λονδίνου δημοσίευσε δημοσκόπηση σύμφωνα με την οποία ένα νέο δημοψήφισμα για ανεξαρτησία θα οδηγούσε σε μία νίκη των αυτονομιστών με διαφορά 6%. (Βούρβουλη 2019) Μπορεί η εφημερίδα να υπενθύμιζε ότι για να οδηγηθούμε σε ένα νέο δημοψήφισμα θα πρέπει πρώτα αυτό να εγκριθεί από την Βρετανική Βουλή δηλαδή από την Κυβέρνηση του Μπόρις Τζόνσον, όμως ήταν η πρώτη φορά που δημοσκοπήσεις έδιναν τέτοια ευρεία διαφορά στους υποστηρικτές

της ανεξαρτησίας. Είναι δυνατόν τελικά οι Σκωτσέζοι να θέλουν να προχωρήσουν ανεξάρτητοι;

Είναι γεγονός ότι η ιστορία μας δείχνει ένα ευρύ φάσμα δεσμών που συνδέουν Άγγλους και Σκωτσέζους ανά τους αιώνες. Άλλωστε και οι δύο λαοί αναγνωρίζουν το ίδιο κοινό ανώτατο ηγέτη την Βασίλισσα και αυτό κρατάει από το 1608 με την ένωση των θρόνων. Στον αντίποδα βέβαια η ιστορία έχει να καταδείξει αντιπαραθέσεις και διωγμούς όπως η εκκαθάριση και αφομοίωση των Highlanders. Ενωμένοι οι δύο λαοί πολέμησαν στους δύο παγκόσμιους πολέμους και πότισαν με το αίμα τους το δέντρο της ελευθερίας. Επιπλέον μέσα στο ΗΒ η Σκωτία απόλαυσε ευημερία και σιγουριά απολαμβάνοντας την ασφάλεια που προσέφερε. Στον αντίποδα όμως τώρα παραγκωνίζεται στο βωμό του Brexit προκειμένου να υποστηριχθούν πολιτικές που θα οδηγήσουν την χώρα σε οικονομικό μαρασμό.

Και εδώ προκύπτει ένα άλλο ερώτημα. Θα ήταν σε θέση η Σκωτία να σταθεί μόνη της στο κόσμο και πόσο εύκολο θα ήταν αυτό; Εξετάζοντας το οργανωτικό σύστημα της Σκωτίας θα διαπιστώσουμε ότι διαθέτει τα δικά της νομικά, εκπαιδευτικά και υγειονομικά συστήματα και δεν έχει βιώσει θρησκευτικές διαμάχες σε οποιαδήποτε κλίμακα όπως για παράδειγμα η Βόρεια Ιρλανδία. (tvxs.gr 2019) Επιπλέον δεν έχει να αντιμετωπίσει άμεσες απειλές για την ασφάλεια της ενώ πολύ εύκολα θα μπορούσε να οργανωθεί ένα σύστημα ενόπλων δυνάμεων και σωμάτων ασφαλείας με βάση τις ήδη υπάρχουσες. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι θεωρητικά τουλάχιστον θα ήταν δυνατό να ανεξαρτητοποιηθεί η χώρα πολύ εύκολα.

Πόσο εύκολο όμως θα ήταν η νέα χώρα να μπει στην αγκαλιά της ΕΕ αφού αυτό είναι και το ζητούμενο; Οι ευρωπαίοι έχουν ήδη και σωστά επιλέξει να μείνουν έξω από την συγκεκριμένη διαμάχη. Περιορίστηκαν μόνο στο να δηλώσουν ότι μία ανεξάρτητη Σκωτία θα πρέπει να ακολουθήσει το δρόμο των ενταξιακών διαπραγματεύσεων που ακολουθεί κάθε χώρα για να γίνει μέλος της ΕΕ. Θεωρητικά τουλάχιστον αυτή η διαδικασία ενδέχεται να κρατήσει χρόνια. Με μία πιο προσεκτική ματιά όμως θα διαπιστώσουμε ότι στην ουσία η χώρα ήδη εφαρμόζει το ευρωπαϊκό κεκτημένο ως κομμάτι του ΗΒ άρα πρακτικά θα ήταν πολύ εύκολο να ενταχθεί με συνοπτικές διαδικασίες.

Και καθόσον το διακύβευμα για τους Σκωτσέζους είναι η παραμονή στην ΕΕ δεν απομένει παρά να περιμένουμε να δούμε το πότε και κυρίως με ποιον τρόπο θα γίνει το Brexit τελικά, εάν αυτό τελικά θα οδηγήσει σε ένα δημοψήφισμα

ανεξαρτησίας της Σκωτίας και στην περίπτωση που αυτή γίνει εάν η χώρα θα επιζητήσει να γίνει μέλος ξανά της ΕΕ.

ΟΙ ΕΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΕΞΟΔΟΥ»

θα παρατεθούν παρακάτω επιπτώσεις στην οικονομία, την κοινωνία της χώρας και επιπλέον θα καταγραφούν προβλήματα που επιφέρει μια ενδεχόμενη αυτονομία της Σκωτίας στις Ένοπλες Δυνάμεις του ΗΒ.

Επιπτώσεις στη Οικονομία

Από την αρχή των διαπραγματεύσεων η Σκωτία είχε επιζητήσει την παραμονή στην ενιαία αγορά. Σε αντίθετη περίπτωση οι εκτιμήσεις της Σκωτσέζικης Κυβέρνησης μιλούσαν για σοβαρότατες και ενδεχόμενα μη αναστρέψιμες βλάβες στην Οικονομία. Κυβερνητικοί κύκλοι ανέβαζαν τα μεγέθη των απωλειών του μεγέθους της οικονομίας σε 8,5% μέχρι το 2030. Επιπλέον γίνονταν λόγος για μείωση των επενδύσεων των επιχειρήσεων κατά 10,2%. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Εκείνο που πρέπει όμως πρωτίστως να λάβουμε υπόψη μας είναι ότι η Σκωτία αποτελεί μία κατεξοχήν χώρα εξαγωγής φρέσκων θαλασσινών, τροφίμων και ποτών. Η αποχώρηση από την ΕΕ θα σήμαινε δυσκολίες και εμπόδια στο εμπόριο, πράγμα που θα έβλαπτε σοβαρά τους τομείς αυτούς της οικονομίας. Άλλωστε η ΕΕ παρείχε στη Σκωτία νομική προστασία για το ουίσκι της, ένα σημαντικό εξαγωγικό προϊόν και μια ξεχωριστή μάρκα στις διεθνείς αγορές.

Μόνο για τις εξαγωγές του σκωτσέζικου ουίσκι ο Σύνδεσμος Παραγωγών Ουίσκι της χώρας έκανε λόγω για πτώση του υγιούς ρυθμού αύξησης των εξαγωγών και απώλειες \$65εκατ ετησίων σε δασμούς. Επιπλέον ο σύλλογος εξέφρασε ανησυχίες για την ικανότητα των λιμενικών φορέων να ανταπεξέλθουν στις αλλαγές της τελευταίας στιγμής στα εξαγωγικά συστήματα κάτι που θα παρακωλύσει περαιτέρω τις εξαγωγές. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Επιπτώσεις στη Κοινωνία

Οι Σκωτσέζοι διατήρησαν μία διαφορετική στάση απέναντι στους Ευρωπαίους που ζουν και εργάζονται στην Σκωτία σε σχέση με εκείνη που αντιμετώπισαν οι Ευρωπαίοι στο υπόλοιπο ΗΒ. Είναι χαρακτηριστικό ότι όσοι ζουν

και εργάζονται στην επαρχία εξαίρουν την ποιότητα ζωής που απολαμβάνουν αλλά και για την ευγένεια και την φιλοξενία των Σκωτσέζων.

Τα παραπάνω διαπίστωσαν και σε έρευνα τους πανεπιστημιακοί από το ΗΒ οι οποίοι συζήτησαν με ευρωπαίους πολίτες 13 κρατών μελών που ζουν στην Σκωτία. Η έρευνα κατέληξε ότι οι Ευρωπαίοι πραγματικά αισθάνονται ευπρόσδεκτοι και πιο ασφαλείς στην Σκωτία. (Johnstone 2019)

Παρά το γεγονός όμως ότι οι Σκωτσέζοι χαρακτηρίστηκαν ως οι πιο φιλόξενοι από τους Βρετανούς η αποχώρηση ενδέχεται να οδηγήσει, όπως και στην περίπτωση του ΗΒ, σε ελλείψεις εξειδικευμένου προσωπικού που προέρχεται από την ευρωπαϊκή οικογένεια. Το πρόβλημα αυτό έρχεται να γίνει μεγαλύτερο από την αυξανόμενη γήρανση των Σκωτσέζων.

Τρανό παράδειγμα τα σκωτσέζικα σφαγεία, όπου το 60% των εργαζομένων αλλά κυρίως το 98% των κτηνιάτρων προέρχονται από ευρωπαϊκές χώρες. Ενδεχόμενη απώλεια αυτού του εργατικού δυναμικού θα σημάνει ουσιαστικά την αναστολή λειτουργίας των σφαγείων. Επιπλέον σοβαρές απώλειες σημαντικού ευρωπαϊκού προσωπικού καταγράφονται σε πανεπιστημιακές ομάδες έρευνας παγκόσμιου εμβέλειας αλλά και στον τομέα της καλλιέργειας των φρούτων. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Επιπτώσεις μιας Ενδεχόμενης Ανεξαρτησίας της Σκωτίας στις Ένοπλες Δυνάμεις του ΗΒ.

Εάν τελικά το Brexit αποτελέσει την αιτία για να οδηγηθεί η Σκωτία σε μία ανεξαρτησία από το ΗΒ, αυτή με την σειρά της θα δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα στο Πολεμικό Ναυτικό (Royal Navy) και την Πολεμική Αεροπορία (Royal Air Force (RAF)) του ΗΒ καθώς και άλλες θα χάσουν σημαντικές επιχειρησιακές βάσεις στην περιφέρεια της Σκωτίας. Αντίστοιχα προβλήματα αλλά μικρότερης κλίμακας θα αντιμετωπίσει και ο Βρετανικός Στρατός.

Για να γίνουν τα πράγματα πιο ξεκάθαρα, η Ναυτική Βάση «Faslane» στο Clyde της Σκωτίας αποτελεί το κέντρο της Διοίκησης Υποβρυχίων, της κύριας δύναμης πυρηνικής αποτροπής του ΗΒ. Στην βάση αυτή φιλοξενούνται τρία

πυρηνοκίνητα υποβρύχια κλάσης «Vanguard»²⁶, που δύνανται να φέρουν βαλλιστικούς πυραύλους με πυρηνικές κεφαλές «Trident» καθώς και τρία πυρηνοκίνητα επιθετικά stealth υποβρύχια κλάσης «Astute»²⁷ που δύνανται να φέρουν βαλλιστικούς πυραύλους «Tomahawk IV». Επιπλέον 8 μίλια από την ναυτική βάση στο Coulport βρίσκονται οι αποθήκες του Royal Naval, στις οποίες τηρούνται και συντηρούνται οι βρετανικοί πυρηνικοί βαλλιστικοί πύραυλοι Trident καθώς και όλα τα πυρομαχικά και υλικά των υποβρυχίων. (Navy 2019)

Σε περίπτωση αποχώρησης της Σκωτίας από το ΗΒ, η μόνη βάση ικανή να δεχτεί τα πυρηνικά υποβρύχια κλάσης «Vanguard» είναι η Ναυτική Βάση «Devonport», η οποία δεν μπορεί να υποστηρίξει τα νέα stealth υποβρύχια κλάσης «Astute» και επιπλέον αποτελεί την κύρια βάση ελλιμενισμού των τριών παλαιότερων υποβρυχίων κλάσης «Trafalgar» καθώς και 6 μονάδων πλοίων επιφανείας. Επιπρόσθετη συγκέντρωση ναυτικών μονάδων επιφανείας και υποβρυχίων στην εν λόγω βάση θα καταστήσει προβληματική την υποστήριξη των μονάδων καθώς και την βάση εύκολο στρατηγικό στόχο για κάθε επιβουλέα.

Σίγουρα η κατασκευή μίας νέας βάσης δεν είναι απαγορευτική για το ΗΒ και επιπλέον υφίστανται η σχετική τεχνογνωσία, καθόσον κατά την διάρκεια του δημοψηφίσματος του 2014, είχε εξεταστεί το θέμα και είχε προωθηθεί λύση για την δημιουργία βάσης στο Sanderland. (ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ 2017) Όμως είναι δεδομένο ότι η απώλεια μιας τέτοιας βάσης δεν θα είναι κάτι ασήμαντο για τις στρατηγικές κατευθύνσεις του βρετανού ΑΓΕΕΘΑ.

Συνάμα δεν πρέπει να αγνοηθεί ότι στην Σκωτία βρίσκονται, τα ιδιωτικοποιημένα από το 1990, Βασιλικά Ναυπηγεία του Rosyth, στα οποία γίνονται οι ανακατασκευές των πλοίων του Royal Navy αλλά κυρίως ναυπηγούνται τα νέα αεροπλανοφόρα κλάσης «Queen Elizabeth». (wikipedia, en.wikipedia.org 2019)

Εξίσου σημαντικά και τα προβλήματα στην RAF καθόσον θα χάσει τη στρατηγικής σημασίας αεροπορική βάση «Lossiemouth» στο Moray της Σκωτίας,

²⁶ το HMS Vanguard (S28), το HMS Victorious (S29), το HMS Vigilant (S30)

²⁷ το HMS Astute (S119), το HMS Ambush (S120) και το HMS Artful (S121).

όπου εδρεύουν 4 μοίρες²⁸ Α/Φ Eurofighter Typhoon FGR4, μία μοίρα²⁹ Α/Φ ναυτικής συνεργασίας P-8A Poseidon και δύο σημηναρχίες μάχης³⁰. Η βάση αυτή είναι ιδιαίτερη σημασίας, καθώς είναι μία από τις δύο υψηλής ετοιμότητας του ΗΒ και η μοναδική στο βορρά της χώρας με αποστολές αναγνώρισης, αναχαίτισης και προστασίας εντός ολόκληρου του βόρειου εναέριου χώρου του ΗΒ. Ταυτόχρονα, το σύστημα εγκαίρου προειδοποίησης θα χάσει δύο σταθμούς ραντάρ, και το Κέντρο Ελέγχου Εναέριας Κυκλοφορίας στο Prestwick της Γλασκόβης. (Force 2019)

Επιπλέον δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός ότι στο έδαφος της Σκωτίας εδρεύουν η 51 Βρετανική Ταξιαρχία, 6 Συντάγματα³¹, το 205 Στρατιωτικό Νοσοκομείο, οι 21 και 23 Μονάδες ειδικών Δυνάμεων (SAS), τρεις Στρατιωτικές Ακαδημίες αλλά κυρίως η Διοίκηση Πληροφοριών Ασφαλείας του Στρατού Ξηράς. (BritishArmy 2019) Οι χερσαίες δυνάμεις επανδρώνονται κυρίως από τοπικά διαμένοντες Σκωτσέζους που μπορούν να αποτελέσουν την μαγιά για οργάνωση Ενόπλων Δυνάμεων σε περίπτωση ανεξαρτησίας με το πρόβλημα να εστιάζεται στην απώλεια σημαντικών ανθρωπίνων πόρων που το ΗΒ υπολόγιζε στην οροφή των δυνάμεων του σε συσχετισμό με τις γεωπολιτικές του κατευθύνσεις. Επιπλέον είναι σίγουρα ότι ενδεχόμενη μετακίνηση της Διοίκησης Πληροφοριών Ασφαλείας είναι κάτι που θα χρειαστεί εγκαταστάσεις, χρήμα, χρόνο και σίγουρα θα οδηγήσει σε απώλεια έμπυχου υλικού με πολύτιμη τεχνογνωσία.

Σε κάθε περίπτωση και παρά στις όποιες υποχωρήσεις προβούν οι εκατέρωθεν κυβερνήσεις, οι επιπτώσεις αμυντικά και επιχειρησιακά θα είναι σημαντικές για τις Ένοπλες Δυνάμεις του ΗΒ οικονομικά, στρατηγικά, επιχειρησιακά και τακτικά.

²⁸ Η 1(F)RAF Squadron, η II(AC)RAF Squadron, η IX(B)RAF Squadron και η 6 RAF Squadron

²⁹ Η 120RAF Squadron

³⁰ Η 51RAF Regiment και η εφεδρική 2622RAF Regiment

³¹ Τα Βρετανικά Βασιλικά Συντάγματα έχουν δύναμη επιπέδου τάγματος πρόκειται για τα 154 Royal Regiment, το Scotland Royal Regiment, το Royal Scots Dragoon Regiment, το Royal Parachute Regiment, το 105 Royal Artillery Regiment, και το 225 Scottish Medical Regiment

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ «ΒΡΑΧΟΥ»

Η χερσόνησος του Γιβραλτάρ, είναι μία βραχώδη περιοχή στο σημείο που ενώνεται η Μεσόγειος Θάλασσα με τον Ατλαντικό Ωκεανό και συνδέεται με την ισπανική επαρχία της Ανδαλουσίας μέσω ενός στενού ισθμού. Καλύπτει έκταση 7 km² και είναι το μικρότερο Βρετανικό Υπερπόντιο Έδαφος (BYE). Στον αντίποδα είναι πιο πυκνοκατοικημένο από οποιαδήποτε άλλο BYE, με πάνω από 30.000 κατοίκους να πιέζονται στην μικρή κατοικήσιμη περιοχή έχοντας μια ακμάζουσα οικονομική βάση. (Cawley 2015)

Το φημισμένο σημείο της εισβολής των Βερβέρων στην Ιβηρική Χερσόνησο το 711 μ.χ. πήρε το όνομα «*Βράχος του Ταρίκ*» από τον Βερβέρο Jabal-Al-Tariq που το κατέλαβε. (el.wikipedia 2019). Ο Βράχος του Γιβραλτάρ έπεσε τελικά στα χέρια του Βασιλείου της Καστίλλης το 1462 και παρέμεινε υπό ισπανική κυριαρχία μέχρι τις αρχές του 18ου αιώνα. Στις 24 Ιουλίου 1704 κατελήφθη από τον Βρετανό ναύαρχο Sir George Rooke και τελικά προσαρτήθηκε στην Αγγλία κατά τη διάρκεια του Πολέμου για την Ισπανική Διαδοχή. Η βρετανική κυριαρχία αναγνωρίστηκε από την Συνθήκη της Ουτρέχτης το 1713 την οποία και ακολούθησαν οι Συνθήκες των Παρισίων 1763 και των Βερσαλλιών 1783.

Το 1969 η Ισπανία έκλεισε τα σύνορα με το Γιβραλτάρ ζητώντας την επιστροφή του από το ΗΒ όταν οι πολίτες του «Βράχου» σε δημοψήφισμα που ζήτησε ο ΟΗΕ για την ανεξαρτησία ή υπαγωγή του στην Ισπανία τάχθηκαν μαζικά υπέρ της συνέχισης της σύνδεσης με τη Βρετανία. Τα σύνορα ξανάνοιξαν στις 15 Δεκεμβρίου 1982 με απόφαση του Βασιλιά της Ισπανίας. Το 2002 η ισπανική πλευρά προώθησε πρόταση συγκυριαρχίας με το ΗΒ Και πάλι όμως, με νέο δημοψήφισμα, οι Γιβραλταριανοί επέλεξαν να μείνουν κάτω από την ομπρέλα της Βρετανίας. Αυτό οδήγησε σε ένα νέο Σύνταγμα το 2006 και τριμερείς συμφωνίες για την επίλυση των χρόνιων προβλημάτων. (el.wikipedia 2019).

ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ ΚΑΙ ΕΕ

Το Γιβραλτάρ εντάχθηκε στην ευρωπαϊκή οικογένεια μαζί με το ΗΒ το 1973, ως BYE. Δεσμεύεται από το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο με το άρθρο 355.3 που

αναφέρει ότι πρόκειται για «Ευρωπαϊκή επικράτεια της οποίας υπεύθυνο για τις εξωτερικές σχέσεις είναι το ΗΒ». Επιπλέον καταγράφεται ότι δεν πρόκειται για βρετανική επικράτεια και κράτος μέλος της ΕΕ. Αυτό δίνει το δικαίωμα στο Γιβραλτάρ να υιοθετεί το ευρωπαϊκό δίκαιο και το νομικό πλαίσιο με διαφοροποιήσεις και ιδιαιτερότητες. Για την ακρίβεια ο «Βράχος» συμμετέχει στην Ενιαία Αγορά αλλά δεν δεσμεύεται από τους κανονισμούς της τελωνειακής ένωσης, της Συνθήκης Σένγκεν, της ελεύθερης διακίνησης των αγαθών, της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής και της Κοινής Περιβαλλοντικής Πολιτικής. (del Valle-Galvez 2014)

Ως μέλος της Ενιαίας Αγοράς, απολαμβάνει το δικαίωμα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και διακίνησης κεφαλαίων, κάτι ιδιαίτερα σημαντικό για την οικονομία του καθόσον στηρίζεται αποκλειστικά στη διακίνηση κεφαλαίων από τον τουρισμό, τις ασφάλειες, τα επενδυτικά κεφάλαια και τον διαδικτυακό τζόγο. Δεν δεσμεύεται όμως από Ευρωπαϊκό Καθεστώς Φόρων και Δασμών πράγμα που του επιτρέπει να επιβάλλει δασμούς στα προϊόντα που εισάγει από χώρες εκτός της ΕΕ.

Το 2004 οι πολίτες του Γιβραλτάρ συμμετείχαν για πρώτη φορά σε ευρωεκλογές μετά την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το 1999 που τους αναγνώριζε ως ευρωπαίους πολίτες καταδικάζοντας ταυτόχρονα το ΗΒ διότι μέχρι τότε απαγόρευε την συμμετοχή τους στην Ευρωπαϊκή Εκλογική διαδικασία. Οι πολίτες του «Βράχου» εντάχθηκαν στην εκλογική περιφέρεια της Νοτιοδυτικής Αγγλίας προκειμένου να εκλέγουν αντιπροσώπους στην ευρωβουλή. Επιπλέον από το 2014 το Γιβραλτάρ επάνδρωσε γραφείο αντιπροσώπων στις Βρυξέλλες προκειμένου να ρυθμίζει τις σχέσεις του με τους Ευρωπαϊκούς Θεσμούς.

ΤΟ ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ ΚΑΙ Η «ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ»

Στο δημοψήφισμα του Ιουνίου 2016 για το Brexit οι ψηφοφόροι του Γιβραλτάρ πήραν μέρος παρά το γεγονός ότι δεν είχαν δεχθεί να το κάνουν στο αντίστοιχο του 1975. Όλα τα πολιτικά κόμματα του Γιβραλτάρ τάχθηκαν υπέρ της «παραμονής». Το ποσοστό συμμετοχής ήταν εξαιρετικά μεγάλο αγγίζοντας το 84%. Οι Γιβραλταριανοί τάχθηκαν σαφέστατα υπέρ της «παραμονής» του ΗΒ στην ΕΕ με ποσοστό που άγγιξε το 96% ενώ υπέρ της «εξόδου» ψήφισε μόλις ένα 4%. (Groome 2017)

Με την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων του δημοψηφίσματος, ο τότε πρωθυπουργός της Ισπανίας Μαριάνο Ραχόι, έσπευσε να ξεκαθαρίσει σε όσους Ισπανούς είχαν αναπτύξει οικονομικές σχέσεις, με το Γιβραλτάρ, ότι δεν πρόκειται να επηρεασθούν στο παραμικρό στις συναλλαγές τους έως ότου το ΗΒ οδηγηθεί οριστικά εκτός ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2016)

Μάλιστα τον Σεπτέμβριο του 2016 η Ισπανία παρουσίασε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο ΟΗΕ μία συνολική λύση για το Γιβραλτάρ σύμφωνα με την οποία θα εφαρμόζονταν μία περίοδος συγκυριαρχίας Ισπανίας και ΗΒ με τον «Βράχο» να απολαμβάνει καθεστώς αυτονομίας και την Ισπανία να είναι υπεύθυνη για τις εξωτερικές σχέσεις του Γιβραλτάρ μετά την «αποχώρηση». Η πρόταση εξασφάλιζε ότι το Γιβραλτάρ θα παρέμενε στην ΕΕ, ενώ σύνορα και συνοριακοί έλεγχοι με την Ισπανία θα εξέλειπαν. Το ΗΒ και η κυβέρνηση του Γιβραλτάρ απάντησαν ότι δεν θα διαπραγματευτούν τα κυριαρχικά δικαιώματα και το πολιτικό καθεστώς του ΒΥΕ της και δεσμεύθηκαν να προστατεύσουν την επιθυμία των Γιβραλταριανών.

Στις 31 Μαρτίου του 2017 και αφότου το ΗΒ είχε ενεργοποιήσει το άρθρο 50 της συμφωνίας της Λισσαβόνας, ο Ντόναλντ Τουσκ έστειλε στους 27 ηγέτες της ΕΕ το σχέδιο «προσανατολισμών» για τις διαπραγματεύσεις της συμφωνίας «αποχώρησης». Το σχέδιο αυτό προέβλεπε στο άρθρο 24 ότι μετά το Brexit, καμία συμφωνία μεταξύ ΕΕ-ΗΒ δεν θα είχε ισχύ εάν προηγουμένως δεν είχε αντίστοιχα συμφωνηθεί μεταξύ Ισπανίας-ΗΒ. Αυτό ουσιαστικά χορηγούσε βέτο στην Ισπανία στην μελλοντική σχέση Γιβραλτάρ-ΕΕ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Οι αντιδράσεις στην Βρετανία, μετά την δημοσιοποίηση του παραπάνω σχεδίου ήταν έντονες. Παρά το γεγονός ότι η κυβέρνηση κράτησε ουσιαστική στάση αναμονής δηλώνοντας, δια του εκπροσώπου της, ότι περιμένει να δει τί «προσανατολισμοί» θα εγκριθούν τελικά από τους 27 ηγέτες της ΕΕ, στις 27 Απριλίου 2017, ο πρώην επικεφαλής του Συντηρητικού Κόμματος Μάικλ Χάουαρντ κάλεσε την Βρετανίδα Πρωθυπουργό να είναι έτοιμη να κάνει πόλεμο για την υπεράσπιση του Γιβραλτάρ, όπως η Μάργκαρετ Θάτσερ πριν από 35 χρόνια για τα Φόκλαντ. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2017)

Οι 27 ηγέτες της ΕΕ ενέκριναν τελικά τους «προσανατολισμούς» στις 27 Απριλίου 2017 αναθέτοντας ουσιαστικά στο ΗΒ και την Ισπανία να εφαρμόσουν μόνες τους την όποια μελλοντική συμφωνία για το Brexit στον βρετανικό θύλακα. Αν

και πουθενά δεν αναφέρονταν η λέξη βέτο ήταν ξεκάθαρο ότι δίδονταν στην Ισπανία το δικαίωμα να αποκλείσει το Γιβραλτάρ από την συνολική συμφωνία αποχώρησης του ΗΒ. Η κυβέρνηση του βρετανικού θύλακα κατήγγειλε την νομιμότητα των «προσανατολισμών» του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου καθόσον σύμφωνα με το άρθρο 50 της συνθήκης της Λισαβόνας κανένα κράτος δεν έχει δικαίωμα να ασκήσει βέτο στις διαπραγματεύσεις αποχώρησης. Παρόλα αυτά οι κυβερνήσεις Ισπανίας και ΗΒ ξεκίνησαν συνομιλίες προκειμένου να καταλήξουν σε ένα πρωτόκολλο που θα συνοδεύει τη συνολική συμφωνία του Brexit με κύρια θέματα τη φορολογική και περιβαλλοντική πολιτική στο Γιβραλτάρ, τα δικαιώματα των εργαζομένων που πηγαινοέρχονται καθημερινά από την Ισπανία στο Γιβραλτάρ και αντίστροφα. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Όμως μέχρι τις 23 Νοεμβρίου 2018 το θέμα του πρωτοκόλλου του «Βράχου» παρέμενε σε εκκρεμότητα. Η βρετανική πλευρά δήλωνε ανοικτή στην συνεργασία για μία καλή συμφωνία αλλά η ισπανική πλευρά εξέφραζε αντιρρήσεις. Συγκεκριμένα προειδοποιούσε ότι θα αντιταχθεί στη συμφωνία του Brexit, εάν το δικαίωμά της για άσκηση βέτο όσον αφορά τη μελλοντική σχέση μεταξύ της ΕΕ και του Γιβραλτάρ δεν αναγνωριστεί ρητά γραπτώς. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Τελικά οι θέσεις την Ισπανίας έγιναν αποδεκτές. Στο προσχέδιο της συμφωνίας αναγράφηκε ότι μετά την «αποχώρηση» του ΗΒ από την ΕΕ, το Γιβραλτάρ δεν θα συμπεριληφθεί στο εδαφικό πλαίσιο των συμφωνιών που θα συναφθούν μεταξύ Ένωσης και Βρετανίας ωστόσο, αυτό δεν αποκλείει την πιθανότητα σύναψης ξεχωριστών συμφωνιών μεταξύ της ΕΕ και του ΗΒ αναφορικά με το Γιβραλτάρ οι οποίες όμως θα απαιτήσουν την προηγούμενη συμφωνία της Ισπανίας. Ο Πέδρο Σάντσεθ εξέφρασε την ικανοποίησή του και ότι η χώρα του άρει το βέτο για την συμφωνία του Brexit. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ

Επιπτώσεις σε Πολιτικό Επίπεδο

Τόσο πριν όσο και μετά από το δημοψήφισμα για την «αποχώρηση», η ισπανική κυβέρνηση επανάφερε τις προτάσεις της για συγκυριαρχία στον «Βράχο». Όμως αυτό σκόνταψε στην ισχυρή πολιτική αντίθεση των ίδιων των Γιβλαρταριανών που δήλωναν και δηλώνουν Βρετανοί. Άλλωστε η κυβέρνηση του Γιβραλτάρ είχε χρησιμοποιήσει επιτυχώς μέχρι εκείνη τη στιγμή την ΕΕ ως χρήσιμο υπερεθνικό

φόρουμ για την αντιμετώπιση των τοπικών διαφορών με την Ισπανία, συμπεριλαμβανομένης της αποστολής επιθεωρητών της ΕΕ για την προάσπιση της ελευθερίας μετακίνησης ανθρώπων κατά μήκος των συνόρων Ισπανίας-Γιβραλτάρ, όταν η Μαδρίτη επεδίωξε να καθυστερήσει τους ελέγχους στα σύνορα και απειλούσε ότι θα επιβάλλει κόμιστρο διέλευσης.

Ωστόσο, τροχοπέδη στην ικανότητα της Ισπανίας να διαταράξει τη διασυνοριακή κυκλοφορία, προκειμένου να ασκήσει πιέσεις στο ΗΒ, μπορεί να αποτελέσει και το γεγονός ότι αυτό ενδέχεται να βλάψει και τα συμφέροντα των πολιτών της, αφού το Γιβραλτάρ υποστηρίζει το 25% της οικονομίας της περιφέρειας Campo de Gibraltar στην Ανδαλουσία, η ανεργία της οποίας ανέρχεται στο 35%.

Επιπλέον ΗΒ και Γιβραλτάρ προχώρησαν σε συνταγματικό εκμοντερνισμό της μεταξύ τους σχέσης από το 2006. Το νέο σύνταγμα του «Βράχου» επικυρώθηκε με δημοψήφισμα το Νοέμβριο του ίδιου έτους. Όμως παρά το γεγονός ότι μεταξύ τους τα δύο μέρη συμφωνούν ότι η σχέση τους δεν είναι αποικιακή στα μάτια της διεθνούς κοινότητας το Γιβραλτάρ παραμένει αποικία του ΗΒ καθόσον ο ΟΗΕ θεωρεί ότι η διαδικασία που ακολουθήθηκε δεν συναντά τα κριτήρια αποαποικιοποίησης. (Gálvez 2013) Για τον ίδιο λόγο στην συμφωνία του Brexit το Γιβραλτάρ αναφέρεται ως αποικία του ΗΒ.

Επιπτώσεις στη Οικονομία

Η οικονομία του «βράχου» στηρίζεται στον τομέα των υπηρεσιών, όπως η ναυτιλία, η χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, ο τουρισμός και τα τυχερά παιχνίδια. Το Γιβραλτάρ έχει ένα ΑΕΠ ύψους περίπου £1,5δισ και κατατάσσεται ως ένα είναι ένα από τα πιο εύπορα μέρη στον κόσμο συγκρινόμενο σε μεγέθη κατά κεφαλήν εισοδήματος. Και αυτό οφείλεται κυρίως στη σχέση του «Βράχου» με το ΗΒ και την ΕΕ σε έναν ακμάζον τομέα υπηρεσιών που συνδέεται με την Ενιαία ευρωπαϊκή Αγορά. Το εξαιρετικά επιτυχημένο οικονομικό μοντέλο του Γιβραλτάρ εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ένταξη στην ΕΕ. Παρόλο που το 90% του εμπορίου χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών που εκτελεί είναι με το ΗΒ, οι υπηρεσίες αυτές, ιδίως τα ασφαλιστικά προϊόντα και τα διαδικτυακά τυχερά παιχνίδια, εξαρτώνται στη συνέχεια από τη βρετανική πρόσβαση στην ενιαία αγορά. Η πλειοψηφία του εργατικού δυναμικού που παράγει αυτές τις υπηρεσίες διασχίζει καθημερινά τα σύνορα από την Ισπανία. Η οικονομία του Γιβραλτάρ είναι ένα παράδειγμα της

διασυνοριακής οικονομίας της ΕΕ, τόσο από πλευράς εισροών όσο και από πλευράς απόδοσης. Το Γιβραλτάρ είναι πλούσιο, επειδή το κάνει πλούσιο η σχέση του με την ΕΕ και το ΗΒ. (Green 2017)

Μετά το Brexit το Γιβραλτάρ θα απωλέσει την ελεύθερη πρόσβαση στην βιομηχανία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και ελεύθερης διακίνηση κεφαλαίων εντός ΕΕ που απολάμβανε μέχρι σήμερα. Επίσης ενδέχεται να αποτελέσει παρελθόν ο χαμηλός φορολογικός συντελεστής για τις επιχειρήσεις της χρηματοπιστωτικής βιομηχανίας που το καθιστούσαν φορολογικό παράδεισο. (Ειρήνη 2017) Επιπλέον εκτιμάται ότι η αναζωπύρωση των διεκδικήσεων της Ισπανίας για να αποκτήσει λόγο στο μέλλον του «Βράχου» μπορεί να σχετίζεται περισσότερο με την επιθυμία να τορπιλίσει αυτό το καθεστώς. Με το Brexit οι απώλειες θα είναι σίγουρα υπολογίσιμες. Για να αντισταθμιστεί αυτό η κυβέρνηση του Γιβραλτάρ ζήτησε και έλαβε εγγυήσεις από το ΗΒ για αυξημένη πρόσβαση στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες του «Βράχου» συμπεριλαμβανομένης και της αυτόματης πρόσβασης σε όλες τις χρηματοπιστωτικές, ασφαλιστικές και επενδυτικές υπηρεσίες για τις οποίες σήμερα εφαρμόζονται διασυνοριακές οδηγίες. (wikipedia, en.wikipedia.org 2019)

Τέλος όπως και στην περίπτωση του ΗΒ έτσι και το Γιβραλτάρ με το Brexit απομακρύνεται από τα ευρωπαϊκά προγράμματα ανάπτυξης. Σύμφωνα με την ίδια την κυβέρνηση του ο «Βράχος» απορρόφησε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης €60εκατ ενώ τα επενδυτικά προγράμματα που υλοποιήθηκαν συνέβαλαν στην δημιουργία 3500 θέσεων εργασίας βελτιώνοντας δραματικά την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη του Γιβραλτάρ.

Το Θέμα του Αεροδρομίου του Γιβραλτάρ

Η διαμάχη Ισπανίας και ΗΒ για το εδαφικό καθεστώς του «Βράχου» ξεκίνησε 14 χρόνια μετά την Συνθήκης της Ουτρέχτης. Όπως περιγράφεται στο Άρθρο 10 της συνθήκης, στην Βρετανία παραχωρήθηκε η κυριαρχία της πόλης και του κάστρου του Γιβραλτάρ μαζί με το λιμάνι και τα οχυρά που ανήκαν σε αυτό. Δεδομένου ότι στην συνθήκη δεν απεικονίζεται κάποιος χάρτης, η ισπανική πλευρά θεωρεί ότι η συνθήκη είναι σαφής και ότι η βρετανική κυριαρχία πρέπει να περιοριστεί σε εκείνα τα κομμάτια του ισθμού, ενώ το υπόλοιπο τμήμα αποτελεί ισπανική επικράτεια. Οι βρετανοί από την άλλη υποστηρίζουν ότι όλο το νότιο τμήμα του ισθμού υπήρξε υπό βρετανική κατοχή από το 1713 οπότε δεν τίθεται θέμα κυριαρχίας για αυτά.

Το αεροδρόμιο του Γιβραλτάρ έχει κατασκευαστεί σε ακριβώς αυτό το διαφιλονικούμενο κομμάτι του ισθμού με αποτέλεσμα οι Ισπανοί να εγείρουν διεκδικήσεις παρεμποδίζοντας την αναγνώριση και την λειτουργία του αεροδρομίου. Το 1986 αντιτάχθηκαν στην εφαρμογή της Κοινής Πολιτικής Αερομεταφορών καθόσον το αεροδρόμιο αναγνωρίζονταν ως βρετανικό με αποτέλεσμα να αποκλειστεί από την εφαρμογή της διάταξης και να απαγορευτούν οι πτήσεις από και προς τις χώρες της ΕΕ. Ισπανία και ΗΒ ξεκίνησαν συνομιλίες που κατέληξαν σε συμφωνία συνεκμετάλλευσης του αεροδρομίου η οποία όμως ουδέποτε εφαρμόστηκε λόγω αντιδράσεων της κυβέρνησης του Γιβραλτάρ. Έτσι οι απαγορεύσεις πτήσεων από και προς ΕΕ παρέμειναν σε ισχύ μέχρι το 2006 όπου με την τριήμερη συμφωνία της Κόρδοβα άρθηκαν.

Το Φεβρουάριο του 2018 σε δηλώσεις του στους Financial Times ο Ισπανός ΥΠΕΞ Αλφόνσο Ντάσις, επανάφερε το θέμα της συνδιαχείρισης του αεροδρομίου γεννώντας ανησυχίες για νέα προβλήματα στην λειτουργία του, δηλώνοντας ότι η χώρα του επιθυμεί μία διμερή συμφωνία με το ΗΒ που θα περιλαμβάνει την από κοινού διαχείριση του αεροδρομίου. (euro2day 2018)

Απαντώντας ο αναπληρωτής πρωθυπουργός του Γιβραλτάρ Τζόσεφ Γκαρθία σε μία προσπάθεια ενίσχυσης της σχέσης του «Βράχου» με την Ισπανία στην μετά Brexit εποχή, έριξε νερό στο «κρασί» του ΒΥΕ δηλώνοντας ότι το Γιβραλτάρ είναι έτοιμο για μία από κοινού διαχείριση με την Ισπανία του αεροδρομίου, σύμφωνα με συμφωνία του 2006. Η ισπανική κυβέρνηση θα έπρεπε να χρηματοδοτήσει την επέκταση του αεροδρομίου προς την ισπανική πλευρά των συνόρων ύψους €6εκατ., προκειμένου να αναλάβει κοινό έλεγχο. Με την συνδιαχείριση θα εξασφαλιστεί η συνέχιση της αεροπορικής συνδεσιμότητας του Γιβραλτάρ μετά την «αποχώρηση», η συνέχιση λειτουργίας ενός αεροδρομίου που εξυπηρετεί ετησίως 500.000 επιβάτες αλλά και η μεταφορική αποσυμφόρηση του βεβαρημένου οδικού δικτύου του Γιβραλτάρ. (blueswandaily.com 2018)

Επιπτώσεις στον Τουρισμό

Το Γιβραλτάρ επωφελείται από εκατομμύρια τουρίστες που ταξιδεύουν διασυνοριακά από την Ισπανία κάθε χρόνο είτε προσεγγίζουν το λιμάνι του με κρουαζιερόπλοια. Εάν η Ισπανία θελήσει να επιστρέψει σε πρακτικές του παρελθόντος κλείνοντας ξανά τα σύνορα θα προκαλέσει κατάρρευση της τουριστικής βιομηχανίας του «Βράχου». Πέραν από αυτό όμως προβλήματα στο

τουρισμό μπορεί να επιφέρει η ενδεχόμενη εκ νέου αναστολή λειτουργίας του αεροδρομίου, εάν δεν προχωρήσει η πρόταση για συνδιαχείριση του.

Τέλος προβλήματα στον τουρισμό ενδέχεται να δημιουργήσει και η απόφαση της ισπανικής πλευράς να θέσει υπό αμφισβήτηση την συμφωνία που θα απαλλάσσει του βρετανούς υπηκόους από την υποχρέωση θεώρησης βίζας μετά την «αποχώρηση» από την ΕΕ. Ουσιαστικά αυτό θα δημιουργεί την υποχρέωση πληρωμής τέλους 52€ στους βρετανούς τουρίστες που θα ταξιδεύουν στην ηπειρωτική Ευρώπη. (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2019)

Συνέπειες στο Στρατιωτικό Τομέα

Η στρατηγική σημασία του Γιβραλτάρ είναι τεράστια καθόσον εδράζεται στο κέντρο ενός θεάτρου επιχειρήσεων ακτίνας 1500 χιλ, ελέγχοντας την είσοδο του Ατλαντικού Ωκεανού στην Μεσόγειο Θάλασσα και αντίστροφα και ίσως αυτό αποτελεί την αιτία για την συνεχή διεκδίκησή του. Για ακριβώς αυτόν το λόγο ο «Βράχος» διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο παγκόσμιο στρατιωτικό δίκτυο του ΗΒ.

Η βάση του Royal Navy στο βράχο μπορεί να φιλοξενήσει και να ανεφοδιάσει μεγάλα πλοία καθόσον βρίσκεται ουσιαστικά σε κεντρικό σημείο στην επικράτεια της Βρετανικής Κοινοπολιτείας. Εκεί ανεφοδιάζονται και τα αεροπλανοφόρα του ΗΒ πριν αναλάβουν αποστολές στην Καραϊβική. Σε αυτήν την βάση είχαν ελλιμενιστεί βρετανικά υποβρύχια κατά τις επιχειρήσεις του 2011 στην Λιβύη ενώ διατέλεσε σημείο ανεφοδιασμού και επισκευών για τις επιχειρήσεις των Πολέμων του Κόλπου. (Κων/να 2018)

Αλλά και η βάση της RAF παρά το γεγονός ότι δεν φιλοξενεί αεροσκάφη και ελικόπτερα σε μόνιμη βάση είναι ικανή να το πράξει ανά πάσα ώρα και στιγμή καθώς παραμένει σε εξαιρετικά υψηλή κατάσταση ετοιμότητας για υποστήριξη των Ενόπλων Δυνάμεων του ΗΒ στις περιοχές επιχειρήσεων της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής.

Επιπλέον στην εδαφική έκταση του βράχου είναι ανεπτυγμένο το διαρκώς ενισχυόμενο Βασιλικό Σύνταγμα Πεζικού του Γιβραλτάρ καθώς και οι εγκαταστάσεις για την λειτουργία ενός πλήρους Στρατηγείου Χερσαίων Επιχειρήσεων. Επιπρόσθετα, τα 30 μίλια σηράγγων που έχουν κατασκευαστεί από το Βασιλικό Σώμα του Μηχανικού χρησιμεύουν για εκπαίδευση των Ειδικών Δυνάμεων του ΗΒ. Ταυτόχρονα ο «Βράχος» αποτέλεσε και αποτελεί το χώρο ανάπαυσης και

αποκατάστασης για το στρατιωτικό προσωπικό του ΗΒ που επιχειρεί στην Μέση Ανατολή. (Cooper 2017)

Η οικονομία του Γιβραλτάρ στηρίζεται σε υπολογίσιμο βαθμό και στις οικονομικές σχέσεις που έχουν αναπτυχθεί με τις Ένοπλες Δυνάμεις. Άλλωστε και ο ίδιος ο πρωθυπουργός του Γιβραλτάρ έχει δηλώσει ότι δεν θα μπορούσε να φανταστεί την χώρα του χωρίς την ιδιαίτερη σχέση που έχει αναπτυχθεί με τις αυτές (forces.net 2018)

Η στρατηγική θέση του Γιβραλτάρ για την Βορειοατλαντική συμμαχία δημιούργησε την ανάγκη οι στρατιωτικές εγκαταστάσεις της να προσφερθούν από το ΗΒ και ως εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης μονάδων του ΝΑΤΟ. Άλλωστε το ίδιο το ΝΑΤΟ έχει πιέσει την Βρετανία να εγκαταστήσει στο «Βράχο» πυραυλικά συστήματα και συστήματα υψηλής τεχνολογίας ηλεκτρονικού πολέμου προκειμένου να εκμεταλλευτεί την θέση του στην περιοχή. Το ΗΒ δεν είχε προχωρήσει στην εγκατάσταση των συστημάτων λόγω κόστους αλλά είναι γεγονός ότι ΝΑΤΟϊκά σκάφη συχνά ελλιμενίζονται, ανεφοδιάζονται και επισκευάζονται στη ναυτική βάση του Γιβραλτάρ. (GARCIA 2018)

Όλη αυτή η μεγάλη προσφορά του Γιβραλτάρ, στα στρατιωτικά ζητήματα έκανε τους Βρετανούς να δηλώνουν ότι ανεξάρτητα από οποιαδήποτε εξέλιξη στο θέμα της κυριαρχίας κάθε στρατιωτική δραστηριότητα στο ΒΥΕ θα παρέμενε υπό τον έλεγχό τους. Έτσι θεωρείται ιδιαίτερα δύσκολο έως αδύνατο και με δεδομένη την επιλογή των Γιβραλταριανών να αυτοπροσδιορίζονται ως Βρετανοί να αλλάξει κάτι στην κυριαρχία του ΗΒ στην περιοχή. Μένει να δούμε όμως εάν η Βρετανία θα είναι σε θέση να ενισχύσει την Στρατιωτική παρουσία της στην περιοχή προκειμένου να εξασφαλίσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα σε ένα ιδιαίτερης στρατηγικής σημασίας ΒΥΕ με σημαντικούς οικονομικούς δεσμούς την στιγμή που ένας σύμμαχος της στο ΝΑΤΟ θεωρεί ότι διατηρεί κυριαρχικά δικαιώματα επ' αυτού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΗΒ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ

Η Μεγάλη Βρετανία εκμεταλλευόμενη την διάλυση του μεγάλου «ασθενή», της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, κατέλαβε το 1914 το νησί της Κύπρου και το κατέστησε αποικία της στην Μεσόγειο. 45 χρόνια αργότερα και με κόστος το αίμα εκατοντάδων κυπρίων αγωνιστών, το ΗΒ απελευθέρωσε το 97% του νησιού ώστε να ιδρυθεί το ενιαίο και ανεξάρτητο κράτος της Δημοκρατίας της Κύπρου με την διεθνή Σύμβαση Εγκαθίδρυσης του 1960.

Το υπόλοιπο 3% από το έδαφος του νησιού, με δεκαπέντε (15) χιλιόμετρα ακτογραμμή και τρία (3) μίλια αιγιαλίτιδα ζώνη, διατηρήθηκε υπό Βρετανική κατοχή και ιδρύθηκαν οι Περιοχές Κυρίαρχων Βάσεων³² (ΠΚΒ) του Ακρωτηρίου και Δεκέλειας, υπό Βρετανική διαχείριση και διοίκηση, ως ΒΥΕ. Το ΗΒ απαίτησε και πέτυχε την κατοχή αυτού του τμήματος της Κύπρου, υπό μορφή στρατιωτικών βάσεων προς όφελος των συμφερόντων του, λόγω της στρατηγικής θέσης της «αβύθιστου υποβρύχιου» της Κύπρου στη Μεσόγειο Θάλασσα. (STERGIOU 2015)

Στις δύο αυτές περιοχές οι αμιγώς στρατιωτικές εγκαταστάσεις καταλαμβάνουν ένα μικρό μόνο μέρος του εδάφους, είναι περιφραγμένες με συρματοπλέγμα και φρουρούνται όπως κάθε άλλη στρατιωτική βάση στον κόσμο. Το υπόλοιπο τμήμα σε μεγάλο βαθμό είναι ιδιόκτητο από Κυπρίους, αφού ουδέποτε δόθηκαν στους ιδιοκτήτες οι προβλεπόμενες αποζημιώσεις για να περιέλθουν σε Βρετανική ιδιοκτησία (Αναστασάκης 2018)

Επιπλέον των δύο στρατιωτικών βάσεων, από τις συμφωνίες προβλέπονται και άλλες «διευκολύνσεις» στο υπόλοιπο έδαφος της Κύπρου. Αυτές αφορούν σε χρήση του οδικού δικτύου για μετακινήσεις στρατιωτικών οχημάτων, προσωπικού και εξοπλισμού μεταξύ των δύο βάσεων, σε χώρους στους οποίους μπορούν να διεξάγονται ασκήσεις, αλλά και σε εγκατάσταση εξοπλισμού εκτός των βάσεων, όπως είναι για παράδειγμα το ραντάρ της RAF στην κορυφή του όρους Τρόδος.

Οι ΠΚΒ στην Κύπρο αποτελούν κομμάτι ενός δικτύου στρατηγικής σημασίας στρατιωτικών εγκαταστάσεων του ΗΒ σε μικρά ή απομακρυσμένα νησιά στη

³² Sovereign Base Areas (SBA)

Μεσόγειο, στον Ατλαντικό και τον Ινδικό Ωκεανό, καθώς και σε ξένες χώρες. Τέτοιες βάσεις βρίσκονται όπως αναφερθήκαμε παραπάνω στο Γιβραλτάρ αλλά και στα νησιά Φώκλαντ. Οι βάσεις χωρίζονται σε δύο τμήματα, στη Δυτική Περιοχή Κυρίαρχων Βάσεων [Western Sovereign Base Area (WSBA)] στη χερσόνησο Ακρωτήρι, η οποία περιλαμβάνει τη Φρουρά Επισκοπής, και στην Ανατολική Περιοχή Κυρίαρχων Βάσεων [Eastern Sovereign Base Area (ESBA)] στη Δεκέλεια, η οποία περιλαμβάνει τον Σταθμό Αγίου Νικολάου. (Βικιπαίδεια 2019)

ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΚΒ

Οι ΠΚΒ του ΗΒ στην Κύπρο απολαμβάνουν ένα καθεστώς *sui generis*. Με το Άρθρο 1 της Συνθήκης Εγγυήσεων του 1960, η περιοχή αναγνωρίζεται από την Κυπριακή Δημοκρατία ως περιοχή βρετανικής κυριαρχίας. Οι ΠΚΒ έχουν το προνόμιο να χρησιμοποιούν τα λιμάνια και τους αεροδιαδρόμους της Κυπριακής Δημοκρατίας όπως θέλουν. Για την χρήση αυτών των εγκαταστάσεων συμφωνήθηκε η Βρετανία να καταβάλει στην Κυπριακή Δημοκρατία οικονομική αποζημίωση ανά πέντε έτη. Την πρώτη πενταετία ένα ποσό £12εκατ. καταβλήθηκε κανονικά όμως μετά τις διακοινοτικές ταραχές του 1963 η Βρετανία αρνήθηκε να καταβάλει το ποσό ισχυριζόμενη πως τα χρήματα πρέπει να διανέμονται δίκαια στις δυο κοινότητες. (STERGIOU 2015)

Όπως προαναφέρθηκε οι ΠΚΒ είναι στρατιωτικές βάσεις και όχι αποικίες. Αυτή η είναι η βασική αρχή της διαχείρισης των βάσεων, όπως υπογράφηκε από την Βρετανική Κυβέρνηση στο «Παράρτημα Ο» της συμφωνίας του 1960. Το παράρτημα προνοούσε, ότι οι βάσεις θα χρησιμοποιούνταν μόνο για στρατιωτικούς σκοπούς, δεν θα λειτουργούσαν σημεία τελωνιακού ελέγχου μεταξύ ΠΚΒ και Δημοκρατίας της Κύπρου, δεν θα επιτρέπονταν η δημιουργία πολιτικών εμπορικών και βιομηχανικών επιχειρήσεων εντός των ΠΚΒ πέραν αυτών που θα σχετίζονταν με τις απαιτήσεις των βρετανικών Ενόπλων Δυνάμεων, δεν θα εγκαθιδρύονταν εμπορικά ή πολιτικά λιμάνια/αεροδρόμια εντός των ΠΚΒ, θα επιτρέπονταν μόνο η προσωρινή εγκατάσταση ανθρώπων εντός ΠΚΒ και δεν θα απαλλοτριώνονταν εκτάσεις παρά μονάχα για στρατιωτικούς σκοπούς κατόπιν δίκαιης αποζημίωσης.

Επιπλέον οι βάσεις απολάμβαναν το δικό τους νομικό σύστημα που δεν ήταν άλλο από τους νόμους της αποικίας της Κύπρου μέχρι το 1960. Αρμόδιο για τα μη στρατιωτικά παραπτώματα οποιουδήποτε ατόμου μέσα στις βάσεις ήταν το

Δικαστήριο των ΠΚΒ ενώ ο νόμος και η τάξη τηρούνται από την Αστυνομία του ΠΚΒ και ο Στρατιωτικός Νόμος από την Διακλαδική Αστυνομική Μονάδα Κύπρου³³. (STERGIOU 2015)

Σύμφωνα με το Βρετανικό ΥΠΕΘΑ, οι ΠΚΒ αναφέρουν σε αυτό καθόσον είναι πρωτίστως στρατιωτικές βάσεις και όχι εξαρτώμενα εδάφη. Δεν έχουν επίσημους δεσμούς με το Γραφείο Εξωτερικών της Κοινοπολιτείας ή με τη Βρετανική Υψηλή Διοίκηση στη Λευκωσία, παρότι υφίστανται στενές ανεπίσημες σχέσεις και με τα δύο γραφεία, πάνω σε θέματα πολιτικής. (SBA 2019)

Επικεφαλής των βάσεων είναι ο Διοικητής των ΠΚΒ, ο οποίος είναι και Διοικητής των Βρετανικών Ενόπλων Δυνάμεων Κύπρου. Διορίζεται από την Βασίλισσα, κατόπιν πρότασης του ΥΠΕΘΑ του ΗΒ και έχει όλες τις εκτελεστικές και νομικές δικαιοδοσίες ενός Διοικητή ενός ΒΥΕ. Για την πολιτική διακυβέρνηση διορίζεται ένας Ανώτατος Αξιωματούχος, ο οποίος αναφέρει στον Διοικητή. Στις βάσεις δεν γίνονται εκλογές, αν και οι Βρετανοί πολίτες μπορούν να ψηφίζουν στις εκλογές του ΗΒ, υπό ειδικό καθεστώς που ισχύει για τις Βρετανικές Δυνάμεις που βρίσκονται εκτός χώρας.

Με την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ οι ΠΚΒ του ΗΒ στο νησί απέκτησαν ένα ιδιαίτερο καθεστώς απολαμβάνοντας παρόμοια δικαιώματα με την Κυπριακή Δημοκρατία, σύμφωνα με την Πράξη Προσχώρησης και το Πρωτόκολλο 3. Πιο συγκεκριμένα ενώ δεν αποτελούν μέλος της Ένωσης ανήκουν στην Τελωνειακή Ένωση, στην Κοινή Αγροτική Πολιτική και έχουν υιοθετήσει το ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο στους τομείς της κτηνοτροφίας και της δημόσιας υγιεινής των τροφίμων. Σκοπός του πρωτοκόλλου 3 ήταν να διασφαλίσει ότι οι κάτοικοι και εργαζόμενοι των ΠΚΒ θα είχαν τα ίδια δικαιώματα με τους υπόλοιπους Κύπριους Πολίτες. Αυτό σήμαινε την απουσία συνοριακών ελέγχων μεταξύ θαλασσίων και χερσαίων συνόρων σε πολίτες και αγαθά αναγνωρίζοντας τις βασικές ελευθερίες της ΕΕ.

ΟΙ ΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΕΞΟΔΟΣ

Στους «προσανατολισμούς» των ευρωπαϊών ηγετών για την διαπραγματευτική στάση της ΕΕ στην αναζήτηση συμφωνίας για το Brexit,

³³ Μετάφραση του Cyprus Joint Police Unit

συμπεριλήφθηκε πρόβλεψη για την διευθέτηση του καθεστώτος των ΠΚΒ της Κύπρου. Πιο συγκεκριμένα το κείμενο προέβλεπε την αναγνώριση των Κύπρο-βρετανικών διμερών συμφωνιών, οι οποίες ήταν συμβατές με το ευρωπαϊκό δίκαιο.

Έτσι στις 11 Οκτωβρίου 2018, μετά την σχετική άδεια που ζήτησε και έλαβε η Κύπρος από τη διαπραγματευτική ομάδα της ΕΕ, εν μέσω προεκλογικής περιόδου για την Κύπρο και φωνών στον πολιτικό κόσμο του νησιού που ζητούσαν, με την ευκαιρία του Brexit, την πλήρη απομάκρυνση των ΠΚΒ από το νησί, ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις μεταξύ κυπριακής και βρετανικής κυβέρνησης για το καθεστώς των βάσεων μετά την «αποχώρηση». Η συμφωνία που θα κατέληγαν οι δύο πλευρές θα επισυνάπτονταν ως παράρτημα στην συνθήκη για το Brexit. (Χασαπόπουλος 2017)

Το αποτέλεσμα των διμερών συνομιλιών αποτυπώνεται στο προσχέδιο της συμφωνίας «εξόδου» το οποίο δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο του 2018. Σύμφωνα με αυτό οι μελλοντικές σχέσεις των ΠΚΒ του ΗΒ στην Κύπρο, θα καθορίζονταν από τις αντίστοιχες της Κύπρου με την ΕΕ ενώ οι λεπτομερείς συνθήκες του Πρωτοκόλλου 3 θα έπρεπε να καθοριστούν με ακρίβεια μεταξύ των κυβερνήσεων ΗΒ-Κύπρου. Όταν θα υπήρχε συμφωνία για την «αποχώρηση» η συμφωνία για τις ΠΚΒ της Κύπρου θα ενσωματώνονταν σε αυτή.

Στις 15 Νοεμβρίου 2018 με την δημοσίευση του σχεδίου συμφωνίας για το Brexit που προωθούσε η βρετανίδα πρωθυπουργός, έγινε γνωστό και τι συμπεριλαμβάνονταν στο πρωτόκολλο για τις βρετανικές βάσεις της Κύπρου. Συγκεκριμένα προέβλεπε τη διατήρηση των «υφιστάμενων μοναδικών διευθετήσεων» γύρω από τις βρετανικές βάσεις στην Κύπρο εξασφαλίζοντας την απρόσκοπτη συνέχιση της καθημερινότητας και διασφαλίζοντας τα δικαιώματα των περίπου 11.000 Κυπρίων που ζούσαν ή εργάζονταν στις περιοχές των βάσεων, παρά το Brexit. Στα 13 άρθρα του πρωτοκόλλου επαναδιατυπώνονταν η ισχύς του δικαίου της ΕΕ στις βάσεις σε συγκεκριμένους τομείς και μετά από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου του Brexit, όπως ορίζεται στο Πρωτόκολλο 3 της Πράξης Προσχώρησης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ. Οι τομείς αυτοί περιλαμβάνουν τους τελωνειακούς ελέγχους, τη διαχείριση δεδομένων, τα εμπορικά προϊόντα και τη γεωργία.

Τονίζονταν επίσης ότι όπου ισχύει το ευρωπαϊκό δίκαιο θα συνεχίσουν να ισχύουν και οι διευθετήσεις διακυβέρνησης της ΕΕ, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η

συνέχιση της ομαλής λειτουργίας των βάσεων και ότι οι Κύπριοι κάτοικοι των βάσεων θα έχουν τα ίδια δικαιώματα σε επανορθώσεις με τους κατοίκους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Σημειώνονταν επίσης, ότι το ΗΒ «θα εμπιστευόταν την ευθύνη εφαρμογής και επιβολής, χωρίς την χρήση βία, του δικαίου της ΕΕ στη Δημοκρατία της Κύπρου στους τομείς της φορολογίας, των προϊόντων, της γεωργίας, της αλιείας και των κτηνιατρικών και φυτουγειονομικών κανόνων.

Το πιο σημαντικό που προέβλεπε το πρωτόκολλο ήταν ότι οι ΠΚΒ θα παρέμεναν στη τελωνειακή σύνδεση της ΕΕ ακόμη και μετά το τέλος της μεταβατικής περιόδου. Επιπλέον το πρωτόκολλο εξέθετε λεπτομερώς το καθεστώς που θα διέπει τη διαχείριση προϊόντων που καταλήγουν ή φεύγουν από τις βάσεις, τα οποία πλην περιπτώσεων στρατιωτικού υλικού θα έπρεπε να εισάγονται και να εξάγονται από αεροδρόμια και λιμάνια της Κυπριακής Δημοκρατίας,

Επιπρόσθετα σημείωνε ότι δεν μπορεί λόγω του Brexit να αλλάξει η ισχύς του κανονισμού της ΕΕ για την Πράσινη Γραμμή, στο τμήμα όπου τα διοικητικά όρια της περιοχής βάσης Δεκελείας γειτνιάζουν με τα κατεχόμενα, παρά μόνο κατόπιν συναίνεσης της Κοινής Επιτροπής ΗΒ-ΕΕ και κατόπιν σύστασης της Εξειδικευμένης Επιτροπής για τις βάσεις. Ξεκαθαρίζονταν ότι τον έλεγχο των εξωτερικών διοικητικών ορίων των βάσεων που γειτνιάζουν με τα κατεχόμενα τον έχει το ΗΒ, αλλά με σαφή αναφορά σε συνεργασία της διοίκησης των βάσεων με τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης. Επαναδιατυπώνονταν επίσης οι ισχύοντες όροι για τη διενέργεια ελέγχων από τις κυπριακές αρχές σε προϊόντα που περνούν από τα κατεχόμενα μέσω βάσεων. (euronews 2018)

Στις 17 Ιανουαρίου 2019 εν μέσω αυξανόμενων φόβων για ένα Brexit «χωρίς συμφωνία» ο κύπριος ΥΠΕΞ, Νίκος Χριστοδουλίδης, ενημέρωσε το υπουργικό συμβούλιο ότι το καθεστώς της συμφωνίας του Πρωτοκόλλου για τις ΠΚΒ περιλαμβάνεται στα ζητήματα για τα οποία θα ισχύσει προσωρινή διευθέτηση στις σχέσεις Βρυξελλών-Λονδίνου σε περίπτωση «άτακτης αποχώρησης». Πρόσθεσε ωστόσο, ότι σε περίπτωση «hard Brexit», το κείμενο αυτό δεν θα ισχύει πλέον. (Βικέτος 2019)

Στον αντίποδα βέβαια στις 25 Φεβρουαρίου 2019 εκπρόσωπος της Βρετανικής Κυβέρνησης απαντώντας σε ερώτηση δημοσιογράφου του Κυπριακού Πρακτορείου Ειδήσεων δήλωσε ότι η βρετανική κυβέρνηση είναι έτοιμη να εργαστεί

με την κυπριακή κυβέρνηση για μια παρόμοια «συμφωνία» στο απευκταίο σενάριο του «no deal» Brexit (philenews 2019)

Στις 20 Αυγούστου 2019 το Κυπριακό ΥΠΕΞ θα επιβεβαιώσει ότι καμία συμφωνία ρύθμισης των σχέσεων Κύπρου-ΗΒ δεν έχει συναφθεί σε διμερές επίπεδο, καθώς ως μέλος της ΕΕ η Κύπρος εντάσσεται στις σχετικές ρήτρες που επιτρέπουν διαπραγματεύσεις ΗΒ μόνο με την ΕΕ και όχι με τα κράτη μέλη ξεχωριστά. Όμως διευκρινίστηκε ότι Κύπρος και ΗΒ έχουν προχωρήσει σε μία διμερή «συμφωνία κατανόησης» η οποία διασφαλίζει τα δικαιώματα όσων ζουν και εργάζονται μέσα στις ΠΚΒ, είτε σε περίπτωση «άτακτης αποχώρησης» είτε σε περίπτωση «αποχώρησης με συμφωνία», λόγω της ιδιαιτερότητας της Κύπρου σε αυτό το θέμα. (Μιχάλαρος 2019)

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΑΠΟΧΩΡΗΣΗΣ» ΣΤΙΣ ΠΚΒ

Επιπτώσεις σε Πολιτικό Επίπεδο

Οι ΠΚΒ του ΗΒ στην Κύπρο παραμένουν έδαφος του ΗΒ και μετά το Brexit. Κατά συνέπεια δεν μπορούμε να επικαλεστούμε ιδιαίτερες επιπτώσεις σε αυτό. Ωστόσο, το Brexit θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως ευκαιρία για την Κύπρο για να αποσαφηνίσει το νομικό καθεστώς των βάσεων ή ακόμη και να προσπαθήσει να πάρει πίσω τα εν λόγω εδάφη. Άλλωστε η νομιμότητα των βάσεων στην Κύπρο έχει αμφισβητηθεί νομικά, ως προσβολή του *jus cogens*³⁴ δικαιώματος της Κυπριακής Δημοκρατίας για αυτοδιάθεση και ακεραιότητα των εδαφών της. Επιπλέον, με τη διεθνή Σύμβαση Εγκαθίδρυσης του 1960, παραχωρήθηκε το δικαίωμα στις ΠΚΒ τριών μιλίων αιγιαλίτιδας ζώνης. Τέτοιο δικαίωμα απολαμβάνουν κανονικά μόνο κράτη κατά το διεθνές δίκαιο. Πολλοί θεωρούν ότι η Κύπρος μέσα από την ΕΕ έχει την δύναμη να διευκρινίσει σε ποιο βαθμό οι βάσεις είναι πραγματικά κυρίαρχες και να προσπαθήσει να κερδίσει όσα περισσότερα μπορεί.

Άλλωστε οι διεθνείς συγκυρίες δείχνουν να είναι ευνοϊκές προς αυτήν την κατεύθυνση. Στις 13 Φεβρουαρίου 2019, το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, το ανώτατο δικαστικό όργανο των Ηνωμένων Εθνών, με ψήφους 13 υπέρ και μόλις 1 κατά, εξέδωσε την ιστορική, αλλά βέβαια μη δεσμευτική απόφαση, σύμφωνα με την

³⁴Ένας κανόνας ή μια αρχή στο διεθνές δίκαιο που είναι τόσο θεμελιώδης ώστε να δεσμεύει όλα τα κράτη και να μην επιτρέπει εξαιρέσεις

οποία το ΗΒ θα πρέπει να τερματίσει την κατοχή του επί των νησιών του Αρχιπελάγους Chagos. Τα νησιά είχαν αποσπαστεί από τον Μαυρίκιο την δεκαετία του 1970 με αντάλλαγμα την ανεξαρτησία του. Επιπλέον οι κάτοικοι των νησιών είχαν εκδιωχθεί από τους Βρετανούς στο Μαυρίκιο προκειμένου να εγκατασταθεί στρατιωτική βάση. Το Διεθνές Δικαστήριο έκρινε ότι η απομάκρυνση των Τσαγκοσιανών ήταν παράνομη καθώς έγινε παρά την θέληση τους. (Online 2019) Το παράδειγμα των νησιών Chagos προσομοιάζει την περίπτωση των ΠΚΒ και μπορεί να τύχει ανάλογη εκμετάλλευσης από την Κύπρο για την επιστροφή των εδαφών την ίδια στιγμή που η παγκόσμια επιρροή που ασκεί το ΗΒ είναι στο ναδίρ.

Επιπτώσεις σε Στρατιωτικό Επίπεδο.

Οι Ένοπλες Δυνάμεις του ΗΒ ενδιαφέρονται για την κατά το δυνατόν λιγότερη διαταραχή της κανονικότητας των βάσεων διατηρώντας πάντα στο πίσω μέρος του μυαλού τους, ότι η χώρα τους παραμένει ένας από τους τρεις εγγυητές της ασφάλειας στο νησί. Επιπλέον φεύγοντας από έναν οργανισμό όπως η ΕΕ, παραμένοντας στο ΝΑΤΟ, λαμβάνοντας ενεργά μέρος στις εν εξελίξη επιχειρήσεις στην Μέση Ανατολή, με δεδομένο το αυξημένο γεοστρατηγικό ενδιαφέρον για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου εκτιμάται πως θα δώσει βάρος στα δικά του γεωστρατηγικά πλεονεκτήματά ένα από τα οποία είναι και οι ΠΚΒ της Μεγαλόνησου. Στο πλαίσιο αυτό λαμβάνοντας υπόψη τις δραστηριοποίηση του Βόρειο Ατλαντικού Συμφώνου στην περιοχή είναι πολύ πιθανόν να προτείνει στην συμμαχία την συνδιαχείριση των Βάσεων.

Μάλιστα για το σκοπό αυτό δεν διστάζει να δαπανήσει πόρους προκειμένου να διατηρήσει τις βάσεις επιχειρησιακές και αυτόρκεις ακόμα και για την περίπτωση ενός «hard Brexit». Μάλιστα το βρετανικό ΥΕΘΑ, εμφανίζονταν διατεθειμένο να ξοδέψει £100εκατ. προκειμένου να επεκτείνει τις λιμενικές εγκαταστάσεις της βάσης του Ακρωτηρίου ώστε να δύνανται να εξυπηρετήσουν τις αυξημένες ανάγκες της βάσης που ενδεχόμενα θα πληγούν από τελωνιακούς και άλλους ελέγχους που θα προκύψουν από μία «άτακτη αποχώρηση». (ΑΠΕ-ΜΠΕ, www.amna.gr 2018)

Επιπτώσεις σε Κοινωνικό Επίπεδο

Αμέσως μετά το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος εκφράστηκαν ανησυχίες σχετικά με το μελλοντικό καθεστώς των Κυπρίων-πολιτών της ΕΕ, που ζουν και εργάζονται στις ΠΚΒ και αυτό γιατί η «αποχώρηση» απειλεί να επηρεάσει όλες τις

φάσεις της κανονικότητας της καθημερινότητας τους, όπως την ελεύθερη κυκλοφορία, το δικαίωμά τους να εγκατασταθούν, να ξεκινήσουν επιχειρήσεις, να λάβουν κοινωνική ασφάλειά και να στείλουν τα παιδιά τους στα λίγα σχολεία που υπάρχουν στις ΠΚΒ. Παρά το γεγονός ότι στο πρωτόκολλο Κύπρου-ΗΒ που επισυνάφθηκε στην συμφωνία «αποχώρησης» προβλέπεται ειδική μέριμνα για όλα τα παραπάνω, με δεδομένο ότι μέχρι τώρα η επικύρωση της συμφωνίας δεν έχει τελεσιδικήσει στο βρετανικό κοινοβούλιο και ακόμα και τώρα η απειλή ενός «άτακτου Brexit» δεν έχει απομακρυνθεί από τραπέζι μετά τις εξελίξεις στο ΗΒ καθιστούν τις ανησυχίες των Κυπρίων των ΠΚΒ βάσιμες.

Η Κυπριακή Κυβέρνηση έλαβε σοβαρές πρωτοβουλίες σε διμερές επίπεδο με την αντίστοιχη της Βρετανίας και άφησε να εννοηθεί στον τύπο ότι ανεξάρτητα από την μορφή της αποχώρησης, τα συμφωνηθέντα των δύο πλευρών θα ισχύσουν και η κανονικότητα της ζωής στις ΠΚΒ δεν θα αλλάξει, εξασφαλίζονταν την συνέχιση εφαρμογής των υφιστάμενων συμφωνιών εντός και γύρω από τις ΠΚΒ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Επιχειρώντας να καταγράψουμε τα συμπεράσματα του παρόντος πονήματος θα μπορούσαμε να ξεκινήσουμε λέγοντας ότι το Brexit είναι ένα γεγονός που έχει πολιτικό, κοινωνικό οικονομικό αλλά και στρατιωτικό αντίκτυπο και χαρακτηρίζεται από την «μοναδικότητα» καθόσον δεν υπάρχει προηγούμενο αποχώρησης μίας χώρας του μεγέθους του ΗΒ από έναν υπερεθνικό οργανισμό του μεγέθους της ΕΕ.

Σε πολιτικό επίπεδο είναι σίγουρο ότι για τους περισσότερους Βρετανούς, το Brexit ήταν η μεγαλύτερη ευκαιρία ανάκτησης της εθνικής κυριαρχίας, που έδειχνε να έχει χαθεί μέσα στους κόλπους της ευρωπαϊκής οικογένειας. Μετά την αποχώρηση το «πλοίο» θα ταξιδεύει στην ρότα που θα επιθυμούν οι βρετανοί και όχι οι ευρωπαίοι.

Μέσα όμως στην ΕΕ το ΗΒ υπερέβαλε το ρόλο που θα διαδραμάτιζε μεμονωμένα στην παγκόσμια σκηνή, ακριβώς επειδή απολάμβανε από την αίγλη της Ένωσης στην οποία μάλιστα θεωρούνταν ο πρωταγωνιστής. Για το λόγο αυτό κατατάσσονταν ως ο ισχυρότερος παίκτης σε ήπια ισχύ παγκοσμίως, θέση από την οποία καταποντίστηκε μετά το δημοψήφισμα.

Έτσι η πάλαι ποτέ κραταιά Βρετανία εξαναγκάζεται σε απομόνωση στους διεθνείς οργανισμούς και καλείται ακόμα και να λογοδοτήσει για πράγματα που στο παρελθόν δεν θα έφταναν ποτέ να συζητηθούν στους κόλπους τους.

Ταυτόχρονα το Brexit ίσως αποδειχτεί επικίνδυνο για την ίδια την ενότητα του ΗΒ, καθόσον οι Σκωτσέζοι σε μεγάλο βαθμό και οι Βόρειο-Ιρλανδοί σε μικρότερο εμφανίζονται να συζητούν εάν θα πρέπει να συνεχίσουν να είναι κομμάτι της χώρας. Επιπλέον μπορεί να φέρει στην επιφάνεια διαχρονικά θαμμένες λόγω ΕΕ, διεκδικήσεις της Ισπανίας για το Γιβραλτάρ αλλά ενδεχόμενα και της Κύπρου για τις ΠΚΒ.

Στο πολιτικό επίπεδο των επιπτώσεων δεσπάζει η πολυδιάσπαση του πολιτικού κόσμου του ΗΒ. Ξεκινώντας από το πολιτικό λάθος του Κάμερον να θέσει ένα τέτοιας σοβαρότητας ζήτημα στην διάθεση του λαού, θα παρατηρήσουμε ότι κανένα πολιτικό κόμμα δεν κράτησε μία σταθερή στάση στο θέμα από το 2016 έως σήμερα. Διαφορετικές εσωκομματικές κατευθύνσεις, σε πλήθος περιπτώσεων αντίθετες, διαλύσαν το πολιτικό σκηνικό αναγκάζοντας την χώρα να εκτεθεί σε

παγκόσμιο επίπεδο, οδηγώντας την σε διαδοχικές και χωρίς λόγω εκλογικές αναμετρήσεις και καθιστώντας αδύνατη την τήρηση μιας σταθερής διαπραγματευτικής γραμμής με την ΕΕ.

Το Brexit δημιούργησε προβλήματα και στην «ειδική σχέση» που διαχρονικά έχουν οι ΗΠΑ με το ΗΒ την οποία κατάφερε να διασώσει η εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ στο τιμόνι των ΗΠΑ ο οποίος εμφανίστηκε ένθερμος υποστηρικτής της βρετανικής «εξόδου».

Στο οικονομικό επίπεδο σίγουρα καταγράφονται οι περισσότερες επιπτώσεις για το ΗΒ και αυτό είναι μάλλον φυσιολογικό όταν μία χώρα αποχωρεί από την μεγαλύτερη αγορά του κόσμου. Οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί είχαν προειδοποιήσει πριν από το δημοψήφισμα για τις επιπτώσεις αλλά και μετά παρακολουθώντας τις εξελίξεις κατέγραφαν την συρρίκνωση της βρετανικής οικονομίας.

Ο λογαριασμός του διαζυγίου αποτέλεσε ένα ακόμη κομμάτι τριβής μεταξύ ΕΕ-ΗΒ με τις δύο πλευρές να ανταλλάσσουν βαριές δηλώσεις προκειμένου να πετύχουν το καλύτερο για την πλευρά τους.

Μεγάλες και οι απώλειες για τα νοικοκυριά. Οι προβλέψεις στην αρχή ίσως θα χαρακτηρίζονταν υπερβολικές αλλά στην συνέχεια οι ετήσιες εκθέσεις της ΤτΑ και της Βρετανικής Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας έδειχναν ότι τα νοικοκυριά έχαναν ευκαταφρόνητα ποσά.

Το εμπόριο είναι κάτι που δείχνει ότι θα πληγεί σημαντικά. Μπορεί ακόμα να μην έχει οριστικοποιηθεί η μορφή της μελλοντικής εμπορικής συμφωνίας ΕΕ-ΗΒ όμως οι δύο πλευρές έχουν δεσμευθεί ότι θα επιζητήσουν μία όσο το δυνατόν στενή εμπορική σχέση.

Επιπτώσεις της «αποχώρησης» καταγράφονται και στην ανάπτυξη της οικονομίας με τον πληθωρισμό να αυξάνεται σταθερά σε ετήσια βάση και το ΑΕΠ στον αντίποδα να συρρικνώνεται.

Όλα τα παραπάνω οδήγησαν τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης να προβούν σε υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας τρεις φορές από το 2016 μέχρι σήμερα. Αλλά και το εθνικό νόμισμα έζησε το δικό του δύσκολο δρόμο με πολλά σκαμπανεβάσματα και συνολικές απώλειες της αξίας του 12%.

Επιχειρήσεις κάθε είδους αντιμετώπισαν πλειάδα προβλημάτων. Πολλές μετέφεραν τις δραστηριότητες τους στο εξωτερικό. Σε αυτές συγκαταλέγονταν εταιρίες του χρηματοπιστωτικού κλάδου που φοβόντουσαν μην χάσουν τα δικαιώματα «διαβατηρίου», αεροπορικές που ήθελαν να συνεχίσουν να «πετούν» στην Ευρώπη μετά το Brexit, Ναυτιλιακές, ασφαλιστικές που ήθελαν να αποφύγουν την αβεβαιότητα και να γλιτώσουν ενδεχόμενους δασμούς και τελωνειακές ρυθμίσεις. Αλλά και πολλές επιχειρήσεις, κυρίως της εστίασης και του τουρισμού, που έπαψαν να υπάρχουν λόγω μείωσης των καταναλωτικών δαπανών των Βρετανών.

Αλλά και οι ιαπωνικές επιχειρήσεις που θεωρούσαν το ΗΒ ως πύλη εισόδου των προϊόντων τους για την ΕΕ αποφάσισαν να αλλάξουν βάση. Πολλά εργοστάσια έκλεισαν και οι Ιάπωνες εξέτασαν την μεταφορά των δραστηριοτήτων τους σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Εργοστάσια της ιαπωνικής αυτοκινητοβιομηχανίας στο ΗΒ έκλεισαν οδηγώντας στην ανεργία χιλιάδες κόσμου.

Τα προβλήματα στην αυτοκινητοβιομηχανία δεν περιορίστηκαν μόνο στους Ιάπωνες εκπροσώπους της αλλά και σε όλα τα ηχηρά ονόματα του χώρου όπως η Jaguar, η Ford, η BMW κ.α. Αναστολές λειτουργίας εργοστασίων, μεταφορές και περιορισμοί παραγωγής, κλείσιμο εργοστασίων και απολύσεις, παρατηρήθηκαν σε όλους.

Σε κοινωνικό επίπεδο καταγράφεται ότι το Brexit ίσως σημαίνει λιγότεροι μετανάστες αλλά και λιγότερο εξειδικευμένο προσωπικό για τα βρετανικά πανεπιστήμια, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και το εθνικό σύστημα υγείας. Επιπλέον χάθηκαν και συνεχίζουν να χάνονται χιλιάδες θέσεις εργασίας από της αποχωρήσεις και το κλείσιμο επιχειρήσεων.

Ακόμα και οι διακοπές των βρετανών που παραδοσιακά επιλέγουν Ευρώπη γίνονται δυσκολότερες και οπωσδήποτε ακριβότερες εξαιτίας της πτώσης της λίρας, αλλά και ενδεχόμενης επιβολής τελωνειακών διευθετήσεων.

Ανησυχία όμως υπάρχει και στο θέμα των κοινωνικών παροχών που απολαμβάνουν οι Βρετανοί που ζουν και εργάζονται σε χώρες τις ΕΕ αλλά και οι Ευρωπαίοι που ζουν και εργάζονται στο ΗΒ. Αμφότεροι οι πρωταγωνιστές του «διαζυγίου» έχουν δεσμευθεί ότι οι κανονικότητες των πολιτών αυτών δεν θα αλλάξει αλλά όλοι ανησυχούν ότι συνέπειες θα υπάρξουν τελικά.

Σημαντικό κοινωνικό αντίκτυπο όμως θα έχει και το γεγονός ότι μετά την «έξοδο» η Βρετανία θα πάψει να έχει πρόσβαση στα Ευρωπαϊκά ταμεία Έρευνας και Περιφερειακής ανάπτυξης γεννώντας σωρεία προβλημάτων στην χρηματοδότηση πανεπιστημιακών και περιφερειακών αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Και βέβαια το Brexit δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστη την τέχνη οδηγώντας την χώρα σε πολιτισμική απομόνωση δημιουργώντας όπως χαρακτηριστικά δήλωσαν οι Βρετανοί τραγουδιστές μία «βρετανική πολιτισμική φυλακή».

Παρατηρώντας το Brexit από Στρατιωτικής πλευράς θα δούμε ότι θα έχει σοβαρές επιπτώσεις στο ΗΒ διαβρώνοντας την παραδοσιακή θέση που κατείχε ως ο βασικός πυλώνας της Ευρωπαϊκής Ασφάλειας. Με την αποχώρηση η χώρα απομακρύνεται από την ΚΕΠΠΑ, την ΚΠΑΑ και την ευκαιρία να αναπτύξει στρατιωτικές δυνατότητες μέσω της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας.

Στο αντίποδα θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι η χώρα δεν παύει να είναι μία από τις ισχυρότερες στρατιωτικά δυνάμεις και εξακολουθεί να κατέχει ηγετική θέση στο ΝΑΤΟ. Και εκεί όμως θα αναγκαστεί να παραδώσει σημαντικές θέσεις γοήτρου που πρέπει να επανδρώνονται από χώρα της ΕΕ. Επιπλέον για να τα διατηρήσει τις στρατιωτικές της ικανότητες και να προωθήσει τα γεωπολιτικά της συμφέροντα, όντας μόνη στον κόσμο θα αναγκαστεί να σπαταλήσει πόρους.

Εξετάζοντας την περίπτωση της Σκωτίας θα διαπιστώσουμε ότι η παραμονή στην ευρωπαϊκή οικογένεια βαραίνει ιδιαίτερα στις αποφάσεις των Σκωτσέζων. Άλλωστε το γεγονός ότι το Brexit θα θέσει τη Σκωτία εκτός ΕΕ είναι εκείνο που πυροδοτεί τα σενάρια νέου δημοψηφίσματος ανεξαρτησίας από το ΗΒ. Είναι όμως αλήθεια ότι είναι πολλά είναι και αυτά που δένουν Σκωτσέζους και Βρετανούς και η ΕΕ διατηρεί σωστά εαυτό εκτός αντιπαράθεσης.

Η αποχώρηση θα πλήξει σοβαρά την Σκωτσέζικη εξαγωγική βιομηχανία φρέσκων θαλασσινών και ποτών συρρικνώνοντας την οικονομία πάνω από 8% μακροπρόθεσμα. Επιπλέον θα θέσει το Σκωτσέζικο Ουϊσκι εκτός προστατευτικής ομπρέλας της ΕΕ.

Στο κοινωνικό τομέα σημαντικές θα είναι και η απώλειες σε θέσεις εργασίας πρόβλημα που φαντάζει να γιγαντώνεται όταν λάβουμε υπόψη την γήρανση του σκωτσέζικου πληθυσμού.

Επιπλέον στο Στρατιωτικό σκέλος εύκολα διαπιστώνουμε ότι εάν το Brexit οδηγήσει τελικά σε μία ανεξάρτητη Σκωτία το ΗΒ θα χάσει σημαντικές και στρατηγικής σημασίας στρατιωτικές εγκαταστάσεις στο έδαφος της επαρχίας που θα καταστήσουν προβληματική την επιχειρησιακή χρησιμοποίηση δυνάμεων στο βορρά.

Στην περίπτωση του Γιβραλτάρ θα συναντήσουμε την παραδοσιακή αμφισβήτηση της Ισπανίας στην Βρετανική κυριαρχία στον «Βράχο» αλλά και την αδιαπραγμάτευτη στάση των Γιβραλταριανών να αυτοπροσδιορίζονται ως Βρετανοί. Προβλήματα που θα προέρχονται από τις διεκδικήσεις των Ισπανών φαίνεται ότι θα συνεχίσουν να υπάρχουν με τους Ηγέτες του Γιβραλτάρ να εμφανίζονται πιο συγκαταβατικοί στις προτάσεις των Ισπανών

Σημαντικές όμως θα είναι οι απώλειες στην οικονομία του «Βράχου» κυρίως λόγω απώλειας της ελεύθερης πρόσβασης στην βιομηχανία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και διακίνηση κεφαλαίων εντός ΕΕ. Επιπλέον γιατί σίγουρα θα πληγεί η τουριστική βιομηχανία του Γιβραλτάρ ενώ κεφάλαια θα χαθούν από την αδυναμία πρόσβασης στα Ευρωπαϊκά Αναπτυξιακά Προγράμματα. Τέλος η στρατιωτική αξία του «Βράχου» είναι αδιαμφισβήτητη και επιβάλλει στο ΗΒ την διατήρηση της κυριαρχίας του εκεί με κάθε τρόπο.

Στην περίπτωση των ΒΚΒ στην Κύπρο διαπιστώνουμε ότι Κύπρος και ΗΒ συμφώνησαν εύκολα σε ένα πρωτόκολλο που εάν το εξετάσει κανείς προσεκτικά θα διαπιστώσει ότι διατηρεί την κατάσταση αμετάβλητη προωθώντας μάλιστα σε λίγες περιπτώσεις καλύτερες λύσεις από αυτές που ίσχυαν μέχρι στιγμής. Η εφαρμογή του πρωτοκόλλου βέβαια απαιτεί μία «συντεταγμένη έξοδο» αλλά δεν πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός ότι και οι δύο πλευρές έχουν δεσμευθεί ότι θα το εφαρμόσουν ακόμα και σε περίπτωση εξόδου χωρίς συμφωνία.

Τέλος παρά το γεγονός ότι για την ώρα δεν έχει φανεί κάτι τέτοιο οι ΠΚΒ μπορεί να αποτελέσουν μέσα από το Brexit, ευκαιρία για την Κυπριακή Δημοκρατία να επιχειρήσει να διευκρινίσει σε ποιο βαθμό οι βάσεις είναι πραγματικά κυρίαρχες και να προσπαθήσει να κερδίσει όσα περισσότερα μπορεί.

Τέλος οι Βρετανοί δείχνουν να αναγνωρίζουν την στρατηγική σημασία των ΠΚΒ της Κύπρου και ετοιμάζονται να ξοδέψουν σημαντικούς πόρους για να τις αναβαθμίσουν στο πλαίσιο των γεωπολιτικών κατευθύνσεων της χώρας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το αυθεντικό γεωλογικό Brexit που οδήγησε στον γεωλογικό διαχωρισμό Του Βρετανικού Νησιού συνέβη σε δύο φάσεις, πριν από 450.000 και 160.000 χρόνια αντίστοιχα, όταν κάλυψαν την Μάγχη νερά από την υπερχείλιση μεγάλη προπαγετωνική λίμνη στη Βόρεια Θάλασσα (Δρακόπουλος 2017) Το σύγχρονο Brexit ταλαιπώρησε εκτός από τους δύο πρωταγωνιστές, ΕΕ και ΗΒ, ολόκληρο τον κόσμο και δείχνει έτοιμο να οδηγήσει την Βρετανία σε μοναχικά μονοπάτια με την ανατολή της νέας χρονιάς.

Είναι ένα γεγονός με πολιτικές, οικονομικές αλλά και γεωστρατηγικές προεκτάσεις. Όσο «αθώα» και να ήταν η πολιτική κίνηση του Ντέιβιντ Κάμερον να υποσχεθεί δημοψήφισμα για «αποχώρηση» από την ΕΕ για να επικρατήσει έναντι των αντιπάλων του, επέφερε κοσμοϊστορικά αποτελέσματα που θα αναλυθούν από τους ιστορικούς μελετητές στο μέλλον ως σημαντικά για την ευρωπαϊκή και παγκόσμια ιστορία.

Κάποιοι λένε πως αν μια πεταλούδα χτυπήσει τα φτερά της στην Ασία, θα έρθει καταιγίδα στην Ευρώπη. Η πεταλούδα τελικά πέταξε εκεί που δεν περίμενε κανείς και το αποτέλεσμα που ελάχιστοι πίστευαν στο βρετανικό δημοψήφισμα ήρθε βάζοντας ΗΒ, αλλά και όλη την ΕΕ σε αχαρτογράφητα νερά.

Το διαζύγιο μεταξύ ΕΕ και ΗΒ, όπως και κάθε άλλος χωρισμός θα είναι δύσκολος και επώδυνος για όλους. Δεν θεωρώ πως υπάρχουν νικητές και ηττημένοι σε τέτοιες καταστάσεις. Πόσο μάλλον στην συγκεκριμένη, που τα δύο αυτά μέρη είναι συνυφασμένα και ενωμένα το ένα με το άλλο, με πολύ δυνατούς δεσμούς τόσο ιστορικούς όσο και κοινωνικοπολιτικούς.

Δεν είναι ο απομονωτισμός, αλλά η στενή συνεργασία με τους γείτονες, που κάνει τις χώρες πλουσιότερες, ισχυρότερες και ασφαλέστερες. Η συνεργασία συχνά απαιτεί συμβιβασμούς, αλλά μπορεί να είναι ο μόνος δρόμος για το μέλλον. «Σε επικίνδυνα νερά, είναι καλύτερα τα πλοία ενός στόλου να παραμένουν μαζί αντί να παίρνει το καθένα τον δικό του δρόμο» (Μπελιντσόν 2019)

Βιβλιογραφία

- Andor, László. «Boeckler.de.» *THE ECONOMIC AND SOCIAL CONSEQUENCES OF BREXIT*. 16 Ιουνίου 2016. https://www.boeckler.de/pdf/v_2016_06_16_vortrag_andor.pdf (πρόσβαση Νοέμβριος 11, 2019).
- BAINS, INDERDEEP. *Daily Mail Online*. 3 November 2016. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3899852/Brexit-named-word-year-Collins-Dictionary-dominating-politics-2016.html> (πρόσβαση September 12, 2019).
- Barber, Tony. *www.ft.com*. 1 Αύγουστος 2018. <https://www.ft.com/content/bd08db7e-9565-11e8-b67b-b8205561c3fe> (πρόσβαση Οκτώβριος 22, 2019).
- Birnbaum, Michael. «Washington Post.» *Washington Post*. 26 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/313193/l-Ouasingkton-psachnei-summachous-stin-Europi-meta-tin-apochorisi-tis-Bretanias> (πρόσβαση Οκτώβριος 1, 2019).
- blueswandaily.com. <https://blueswandaily.com>. 10 Απρίλιος 2018. <https://blueswandaily.com/could-joint-uk-spain-management-open-the-door-to-gibraltar-traffic-growth/> (πρόσβαση Νοέμβριος 13, 2019).
- BritishArmy. *www.army.mod.uk*. 2019. <https://www.army.mod.uk/who-we-are/corps-regiments-and-units/?pageSize=20&query=&locations=Scotland&sort=None> (πρόσβαση Νοέμβριος 13, 2019).
- CAMERON, DAVID. <https://assets.publishing.service.gov.uk>. 10 November 2015. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/475679/Donald_Tusk_letter.pdf (πρόσβαση Οκτώβριος 2, 2019).
- Cawley, Charles. *Colonies in Conflict : The History of the British Overseas Territories*. Newcastle: Cabridge Scholars , 2015.
- CNN, Newsroom. *www.cnn.gr*. 17 Σεπτέμβριος 2017. <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/97743/to-sxedio-toy-gia-ena-endoxo-brexit-paroysiase-o-mporis-tzonson> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 24, 2019).
- Cooper, Tim. *www.forces.net*. 12 Σεπτέμβριος 2017. <https://www.forces.net/news/gibraltar-showing-its-still-vital-british-defence> (πρόσβαση Νοέμβριος 11, 2019).
- countryeconomy.com. <https://countryeconomy.com/ratings/uk>. 9 Νοέμβριος 2019. <https://countryeconomy.com/ratings/uk> (πρόσβαση Νοέμβριος 9, 2019).
- del Valle-Galvez, Alejandro. «www.researchgate.net.» *www.researchgate.net*. 2014. https://www.researchgate.net/publication/314900278_Gibraltar_and_the_EU_The_Consequences_of_the_Conflict_between_Spain_and_the_United_Kingdom_for_Gibraltar_and_the_European_Integration_Process_Formen_differenzierter_Integration_in_Europa (πρόσβαση Οκτώβριος 20, 2019).
- Dempsey, Judy. *www.capital.gr/think-tank*. 15 Απρίλιος 2015. <https://www.capital.gr/think-tank/2289718/parelthon-i-eidiki-sxesi-inomenou-basileiou-ipa> (πρόσβαση Οκτώβριος 22, 2019).
- Dictionary, Collins. *www.collinsdictionary.com*. 2017. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/brexit> (πρόσβαση September 12, 2019).

- Dore, Louis. «Independent.» *Indy 100*. 2 Αύγουστος 2016. <https://www.indy100.com/article/the-uk-just-lost-its-crown-as-most-powerful-nation-because-of-brex-it-according-to-this-index-Z1e0i9C9h8Z> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 18, 2019).
- el.wikipedia. <https://el.wikipedia.org>. 8 Οκτωβρίου 2019. <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%93%CE%B9%CE%B2%CF%81%CE%B1%CE%BB%CF%84%CE%AC%CF%81> (πρόσβαση Οκτωβρίου 23, 2019).
- electoralcommission.org.uk. <https://www.electoralcommission.org.uk>. 2019. <https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/results-and-turnout-eu-referendum> (πρόσβαση Οκτώβριος 1, 2019).
- euro2day. www.euro2day.gr. 26 Φεβρουάριος 2018. <https://www.euro2day.gr/news/world/article/1597577/ispania-thelei-syndiaheirish-toy-aerodromioy-toy-g.html> (πρόσβαση Νοέμβριος 13, 2019).
- euronews. gr.euronews.com. 16 Νοέμβριος 2018. <https://gr.euronews.com/2018/11/16/ti-isxyei-brex-it-vretanikes-vaseis-akrotiriou-dekeleias-kypros-symfwnia> (πρόσβαση Νοέμβριος 14, 2019).
- Europa.eu. <https://europa.eu/european-union>. 20 Σεπτέμβριος 2019. https://europa.eu/european-union/about-eu/history_el (πρόσβαση Οκτωβρίου 1, 2019).
- Force, Royal Air. www.raf.mod.uk. 2019. <https://www.raf.mod.uk/our-organisation/stations/raf-lossiemouth/> (πρόσβαση Νοέμβριος 13, 2019).
- forces.net. www.forces.net. 31 Οκτώβριος 2018. <https://www.forces.net/news/why-gibraltar-matters-so-much-british-military> (πρόσβαση Νοέμβριος 13, 2019).
- fortunegreece.com. www.fortunegreece.com. 19 Φεβρουάριος 2019. <https://www.fortunegreece.com/article/iaponikes-eteries-lene-sagionara-sti-vretania-logo-brex-it/> (πρόσβαση Οκτώβριος 23, 2019).
- Gálvez, Alejandro del Valle. www.realinstitutoelcano.org. 30 Σεπτέμβριος 2013. http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/europe/ari32-2013-delvalle-crisis-gibraltar-medidas-opciones-estrategias-espana (πρόσβαση Νοέμβριος 9, 2019).
- GARCIA, JOE. www.panorama.gi. 2018. http://www.panorama.gi/localnews/headlines.php?action=view_article&article=4015 (πρόσβαση Νοέμβριος 15, 2019).
- Gov.uk. *National Archives*. 2015. <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160105184445/http://www.ons.gov.uk/ons/rel/international-transactions/outward-foreign-affiliates-statistics/how-important-is-the-european-union-to-uk-trade-and-investment-/sty-eu.html> (πρόσβαση 2019).
- Green, David Allen. www.ft.com. 6 Μάρτιος 2017. <https://www.ft.com/content/66ecc22a-82a3-3695-a1e8-38d6cfd9fd3> (πρόσβαση Νοέμβριος 13, 2019).
- Groome, Imogen. metro.co.uk. 3 Απρίλιος 2017. <https://metro.co.uk/2017/04/03/how-did-gibraltar-vote-in-the-eu-referendum-6550844/> (πρόσβαση Νοέμβριος 13, 2019).
- iefimerida. www.iefimerida.gr. 11 Δεκέμβριος 2019. <https://www.iefimerida.gr/kosmos/tramp-se-tzonson-gia-emporiki-symfonia> (πρόσβαση Δεκέμβριος 11, 2019).

- Inc., XE.com. *www.xe.com*. 11 Νοέμβριος 2019.
<https://www.xe.com/currencycharts/?from=GBP&to=USD&view=5Y> (πρόσβαση Νοέμβριος 11, 2019).
- Johnson, Georgia-Rose. *www.finder.com*. 24 Οκτώβριος 2019.
<https://www.finder.com/uk/outbound-tourism-statistics> (πρόσβαση Νοέμβριος 11, 2019).
- Johnstone, Lindsey. *https://gr.euronews.com*. 30 Σεπτέμβριος 2019.
<https://gr.euronews.com/2019/09/30/brexit-europaioi-aisthanontai-pio-asfalei-sti-skotia-para-stin-aggli-ereuna> (πρόσβαση Οκτώβριος 14, 2019).
- M.Meilak. «*mmtaxadvisors.com*.» 2018.
https://mmtaxadvisors.com/brexit/?gclid=EAlaIqobChMli__tyoLw4QlViKgYCh2pWQO3EAAYAiAAEgKDPvD_BwE.
- MIGUEL, RAFA DE. «<https://elpais.com>.» *https://elpais.com*. 1 Φεβρουάριος 2019.
https://elpais.com/elpais/2019/02/01/inenglish/1549032520_306753.html (πρόσβαση Οκτώβριος 22, 2019).
- Mills, Claire. *www.parliament.uk*. 10 Σεπτέμβριος 2019.
<https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-8216> (πρόσβαση Οκτώβριος 22, 2019).
- Moseley, Tom. *www.bbc.com*. 25 December 2016. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-37896977> (πρόσβαση September 12, 2019).
- Navy, Royal. *www.royalnavy.mod.uk*. 2019. <https://www.royalnavy.mod.uk/our-organisation/bases-and-stations/naval-base/clyde> (πρόσβαση Νοέμβριος 12, 2019).
- Newsroom, CNN. *cnn.gr*. 17 Σεπτέμβριος 2018.
<https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/147068/lagkarnt-h-vretaniki-oikonomia-tha-syrriknothei-aro-ena-brexit-xoris-symfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 22, 2019).
- Online, Ελευθερία. *eleftheriaonline.gr*. 25 Φεβρουάριος 2019. <https://eleftheriaonline.gr/ellada-kosmos/world/item/179100-i-vretania-kaleitai-na-epistrepsei-ta-nisia-tstagkos-ston-mavrikio> (πρόσβαση Νοέμβριος 13, 2019).
- Org, Moody's. *www.moody's.com*. 9 Νοέμβριος 2019. <https://www.moody's.com/credit-ratings/United-Kingdom-Government-of-credit-rating-788250> (πρόσβαση Νοέμβριος 9, 2019).
- Overs, Jeff. «BBC.» *www.cnn.gr*. 8 Ιανουάριος 2018.
<https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/112724/oi-misoi-vretanoi-den-theoroygn-ikani-tin-mei-na-ferai-sosti-kai-dikaii-symfonia-gia-to-brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 26, 2019).
- philenews. *www.philenews.com*. 25 Φεβρουάριος 2019.
<http://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/661843/brexit-symfonia-epi-ton-baseon-kai-me-no-deal> (πρόσβαση Νοέμβριος 14, 2019).
- SBA. *www.sbaadministration.org*. 2019. <https://www.sbaadministration.org/index.php> (πρόσβαση Οκτώβριος 19, 2019).
- scotland.org. *www.scotland.org*. 9 Νοέμβριος 2019. <https://www.scotland.org/about-scotland/history-timeline> (πρόσβαση Νοέμβριος 9, 2019).

- SETE. «<https://sete.gr>.» <https://sete.gr>. Φεβρουάριος 2019.
<https://sete.gr/media/12415/ypomnima-sete-no-deal-brexite.pdf> (πρόσβαση Νοέμβριος 11, 2019).
- Severin Carrell, Nicholas Watt and Patrick Wintour. «The Guardian.»
<https://www.theguardian.com>. 15 Δεκέμβριος 2014.
<https://www.theguardian.com/politics/2014/dec/15/-sp-britain-on-brink-real-story-scottish-independence> (πρόσβαση Οκτώβριος 21, 2019).
- STERGIOU, ANDREAS. *The Exceptional Case of the British Military Bases on Cyprus*. Paper, University Campus (Gallou): Middle Eastern Studies, 2015.
- stratfor.com. «<https://worldview.stratfor.com>.» 11 Νοέμβριος 2017.
<https://worldview.stratfor.com/article/uk-struggling-stay-united-during-brexite> (πρόσβαση Οκτώβριος 22, 2019).
- Team, Το Βήμα. <https://www.tovima.gr>. 29 Φεβρουάριος 2016.
<https://www.tovima.gr/2016/02/29/world/kameron-to-brexite-mporei-na-odigisei-se-dekaetia-abebaiotitas> (πρόσβαση Οκτώβριος 2, 2019).
- tvxs.gr. *tvxs.gr*. 03 Αυγούστος 2019. <https://tvxs.gr/news/eyropi-eop/no-deal-brexitekai-i-bretania-xanei-ti-skotia> (πρόσβαση Οκτώβριος 11, 2019).
- VANHOLME, ROBIN. «<https://eyes-on-europe.eu>.» 1 Απρίλιος 2018. <https://eyes-on-europe.eu/brexit-impacts-cyprus/> (πρόσβαση Οκτώβριος 21, 2019).
- Week, The. *The Week*. 25 Φεβρουάριος 2019.
https://subscription.theweek.co.uk/leavingtheeu?ppcad=true&gclid=EAlalQobChMli__tyoLw4QIViKgYCh2pWQO3EAAAYAAEgIZl_D_BwE&gclsrc=aw.ds (πρόσβαση Οκτώβριος 21, 2019).
- wikipedia. *en.wikipedia.org*. 22 Οκτώβριος 2019.
https://en.wikipedia.org/wiki/Effect_of_Brexit_on_Gibraltar (πρόσβαση Νοέμβριος 13, 2019).
- . *en.wikipedia.org*. 2019. https://en.wikipedia.org/wiki/Rosyth_Dockyard (πρόσβαση Νοέμβριος 12, 2019).
- Wikipedia. *wikipedia.org*. 28 Μάιος 2019.
https://en.wikipedia.org/wiki/2019_European_Parliament_election_in_the_United_Kingdom (πρόσβαση Οκτώβριος 20, 2019).
- ΑΜΕ-ΜΠΕ. *www.amna.gr*. 20 Φεβρουάριος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/104958/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 11, 2019).
- Αναστασάκης, Ιωάννης. *www.liberal.gr*. 20 Σεπτέμβριος 2018.
<https://www.liberal.gr/diplomacy/oi-bretanikes-baseis-kai-ta-ellino-kupriakasumferonta/220643> (πρόσβαση Οκτώβριος 20, 2019).
- ΑΠΕ-ΜΠΕ. *www.amna.gr*. 24 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117672/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 5 Ιανουάριος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/99792/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 18, 2019).
- . *www.amna.gr*. 10 Μάρτιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/107391/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 11, 2019).

- . *www.amna.gr*. 11 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/116756/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 13, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117693/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Ιουνίου 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117665/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 23 Απρίλιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/112166/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 11, 2019).
- . *www.amna.gr*. 14 Απρίλιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/111433/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 9, 2019).
- . *www.amna.gr*. 27 Απρίλιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/112399/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 11, 2019).
- . *www.amna.gr*. 2016 Μάιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/115152/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 13, 2019).
- . *www.amna.gr*. 19 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117350/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 19 Μάιος 2015. <https://www.amna.gr/home/article/79076/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 19, 2019).
- . *www.amna.gr*. 22 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117504/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117661/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Μάιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/113345/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117665/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117746/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 25 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117783/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 25 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117787/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 26 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117832/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 26 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117867/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 27 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117915/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).

- . *www.amna.gr*. 27 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117955/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117972/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/118027/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/118034/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/118048/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 29 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/118080/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 30 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/118179/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 6 Ιούλιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/118720/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 19 Ιούλιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/119868/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Ιούλιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/120701/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Ιούλιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/120718/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 30 Ιούλιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/120891/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . *www.amna.gr*. 2 Σεπτέμβριος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/123068/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 16, 2019).
- . *www.amna.gr*. 26 Σεπτέμβριος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/125324/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 16, 2019).
- . *www.amna.gr*. 2 Οκτώβριος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/125988/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 16, 2019).
- . *www.amna.gr*. 7 Οκτωβρίου 2016. <https://www.amna.gr/home/article/126656/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 16, 2019).
- . *www.amna.gr*. 10 Οκτωβρίου 2016. <https://www.amna.gr/home/article/126969/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 16, 2019).
- . *www.amna.gr*. 13 Οκτώβριος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/127337/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 16, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Οκτωβρίου 2016. <https://www.amna.gr/home/article/128689/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 16, 2019).

- . *www.amna.gr*. 27 Οκτώβριος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/129030/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 16, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Νοέμβριος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/129756/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 16, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Οκτώβριος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/129797/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 16, 2019).
- . *www.amna.gr*. 29 Νοέμβριος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/133346/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 16, 2019).
- . *www.amna.gr*. 18 Ιανουάριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/139082/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 17, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Ιανουάριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/139770/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 17, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Ιανουάριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/139785/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 18, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Ιανουάριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/139840/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 18, 2019).
- . *www.amna.gr*. 25 Ιανουαρίου 2017. <https://www.amna.gr/home/article/139970/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 18, 2019).
- . *www.amna.gr*. 27 Ιανουάριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/140405/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 19, 2019).
- . *www.amna.gr*. 2 Φεβρουάριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/140985/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 18, 2019).
- . *www.amna.gr*. 1 Φεβρουάριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/141066/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 18, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Μάρτιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/144977/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 19, 2019).
- . *www.amna.gr*. 7 Μάρτιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/145567/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 19, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Μάρτιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/145758/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 19, 2019).
- . *www.amna.gr*. 13 Μαρτίου 2017. <https://www.amna.gr/home/article/146356/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 19, 2019).
- . *www.amna.gr*. 13 Μάρτιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/146364/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 19, 2019).
- . *www.amna.gr*. 31 Μάρτιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/148871/Oi-Bruxelles-chorigisan-stin-Madriti-dikaioma-beto-gia-to-Gibraltar-kata-tis-diapragmateuseis-tou-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 20, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Απρίλιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/149095/I-Bretania-tha-perimenei-gia-ton-teliko-odiko-charti-tis-EE-anaforika-me-to-Gibraltar-> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 20, 2019).

- . *www.amna.gr*. 6 Απρίλιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/149582/Sunantisi-Tousk-Mei-sto-Londino> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 20, 2019).
- . *www.amna.gr*. 18 Απρίλιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/151285/I-T.-Mei-anakoynose-proores-ekloges-stis-8-Iouniou> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 20, 2019).
- . *www.amna.gr*. 4 Μάιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/153995/Den-tha-uparxei-periorismos-metakinisis-politon-tis-EE-meta-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- . *www.amna.gr*. 8 Μάιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/154746/Oi-trapezes-schediazoun-na-metaferoun-9.000-theseis-ergasias-ektos-Bretanias-logo-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Ιούνιος 2017. <https://www.amna.gr/article/159588/Bretanikes-ekloges-I-tautotita-ton-kommaton-Suntiritiko-Komma-Toris> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Ιούνιος 2017. <https://www.amna.gr/article/159596/Bretania-ekloges-Oi-theseis-ton-kommaton-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Ιούνιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/160874/-Boutia-katagrafei-i-bretaniki-sterlina> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Ιούνιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/160911/I-prospatheia-gia-anexartisia-upesti-ischuro-pligma-meta-tis-apoleies-pou-upestisan-oi-Ethnikistes> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- . *www.amna.gr*. 10 Ιούνιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/160984/I-Tereza-Mei-anakoynose-ton-schimatismo-neas-kubernisis> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- . *www.amna.gr*. 12 Ιούνιος 2017. <https://www.amna.gr/eu/article/161654/Entelos-aproetoimastes-oi-mises-bretanikes-epicheiriseis-gia-tis-allages-pou-tha-ferai-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- . *www.amna.gr*. 12 Ιούνιος 2017. <https://www.amna.gr/eu/article/161730/Bretania-Enotita-kai-kali-sumfonia-gia-to-Brexit-oi-proteraiotites-tou-DUP> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- . *www.amna.gr*. 27 Ιούνιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/166751/I-N-Stertzon-anebale-tin-apofasi-gia-ti-diexagogi-neou-dimopsifismatos-gia-tin-anexartisia-tis-Skotias> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- . *www.amna.gr*. 14 Ιούλιος 2017. <https://www.amna.gr/eu/article/171509/I-easyJet-epilegei-tin-Austria-gia-pistoroiitiko-aerometarefa-meta-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- . *www.amna.gr*. 8 Αύγουστος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/177710/Oi-ergodotes-tis-Bretanias-apodidoun-sto-Brexit-tin-auxanomenei-elleipsi-prosopikou> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 22, 2019).
- . *www.amna.gr*. 16 Αύγουστος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/179373/Brexit-choris-sunora-gia-ti-B-Irlandia-epidiokei-to-Londino> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 22, 2019).
- . *www.amna.gr*. 4 Σεπτέμβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/183648/To-Londino-etoimo-na-epitachunei-tis-sunomilies-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 22, 2019).

- . *www.amna.gr*. 7 Σεπτέμβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/184843/M-Mparnie-Me-anisuchei-i-bretaniki-protasi-gia-tin-Irlandia-kai-ti-B-Irlandia> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 22, 2019).
- . *www.amna.gr*. 16 Σεπτέμβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/187788/O-Mp-Tzonson-parousiazeti-to-orama-tou-gia-ena-endoxo-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 22, 2019).
- . *www.amna.gr*. 18 Σεπτέμβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/188242/10000-theseis-ergasias-sta-chrimatopistotika-epireazontai-apo-to-Brexit-> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 22, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Σεπτέμβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/191272/Nt-Nteibis-Ousiastika-bimata-proodou-ston-4o-guro-diapragmateuseon-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 22, 2019).
- . *www.amna.gr*. 5 Οκτώβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/193148/Bretania-l-politiki-abebaiotita-odigei-se-ptosi-ti-sterlina-> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 22, 2019).
- . *www.amna.gr*. 10 Οκτώβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/194818/N-Stertzoni-Oi-Skotsezo-i-echoun-dikaioma-na-epilexoun-to-mellon-tous> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 22, 2019).
- . *www.amna.gr*. 12 Οκτώβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/195506/To-Londino-epimenei-stin-enarxi-sunomilion-gia-tin-mellontiki-schesi-EE-Londinou-> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 22, 2019).
- . *www.amna.gr*. 13 Οκτώβριος 2017. <https://www.amna.gr/eu/article/195879/Z-K-Giunker-l-Bretania-prepei-na-pliousei> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 22, 2019).
- . *www.amna.gr*. 17 Οκτώβριος 2017. <https://www.amna.gr/eu/article/196950/Bretania-Se-upsilo-pentemisi-eton-diamorfothike-o-plithorismos-ton-Septembrio> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 23, 2019).
- . *www.amna.gr*. 18 Οκτώβριος 2017. <https://www.amna.gr/eu/article/197344/BrexitTaiani-Theloume-rioso-ta-lefta-mas> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 23, 2019).
- . *www.amna.gr*. 31 Οκτώβριος 2017. <https://www.amna.gr/eu/article/200332/Brexit-apoleia-75000-theseon-sto-City-problepei-i-Trapeza-tis-Agglias> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 23, 2019).
- . *www.amna.gr*. 10 Νοέμβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/203821/Prothesmia-duo-ebdomadon-sti-Bretania-gia-na-dieukrinisei-posa-chrimata-tha-epistrepsei-meta-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 24, 2019).
- . *www.amna.gr*. 14 Νοέμβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/204563/I-T-Meidesmeuetai-na-prostatetpei-tin-Europi-apo-tis-apeiles-pou-egere-i-Rosia> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 24, 2019).
- . *www.amna.gr*. 4 Δεκέμβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/210807/N-Stertzoni-kai-o-dimarchos-tou-Londinou-zitoun-eidikes-sumfonies-meta-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).
- . *www.amna.gr*. 4 Δεκέμβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/210840/To-DUP-den-dechetai-ti-diaforopoiisi-ton-kanonistikon-ruthmiseon-gia-ti-B-Irlandia> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).

- . *www.amna.gr*. 8 Δεκέμβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/212331/Erotimata-gia-tin-eleutheri-metakinisi-politon-genna-i-sumfonia-Londinou-Bruxellon> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).
- . *www.amna.gr*. 13 Δεκέμβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/213930/Katapsifistike-apo-ti-bretaniki-bouli-tonomoschedio-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).
- . *www.amna.gr*. 20 Δεκέμβριος 2017. <https://www.amna.gr/eu/article/215547/Metabatiki-periodo-tou-Brexit--mechri--tin-31i-Dekembriou-2020-prosferei-i-Enosi> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).
- . *www.amna.gr*. 8 Ιανουάριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/219336/Me--gkafa-hekkinise-o-anaschimatismos-tis-bretanikis-kubernisis> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).
- . *www.amna.gr*. 11 Ιανουάριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/220081/To-Brexit-meiose-kata-37-tis-nees-theseis-ergasias-ston-chrimatooikonomiko-tomea-tou-Siti> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).
- . *www.amna.gr*. 11 Ιανουάριος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/220238/Santik-Kan-i-Bretania-tha-chasei-500000-theseis-ergasias-choris-sumfonia-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).
- . *www.amna.gr*. 15 Ιανουάριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/221356/Bretania-Entones-anisuchies-gia-ena-apodunamomeno-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).
- . *www.amna.gr*. 18 Ιανουάριος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/222376/I-Bouli-ton-Koinotiton-enekrine-to-nomoschedio-tis-kubernisis-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).
- . *www.amna.gr*. 29 Ιανουάριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/225674/To-Londino-kalosorizei-ti-sumfonia-me-tis-Bruxelles-gia-tous-orous-tis-metabatikis-periodou-meta-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).
- . *www.amna.gr*. 31 Ιανουάριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/226392/To-koinoboulio-zita-na-dothei-amesa-sti-dimosiotita-i-ekthesi-gia-tin-oikonomia-tou-IB-meta-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 26, 2019).
- . *www.amna.gr*. 8 Φεβρουάριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/228977/Presbeutis-laponias-Oi-iaponikes-etaireies-den-tha-leitourgoun-sti-Bretania-meta-to-Brexit-an-den-echoun-kerdi> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 26, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Φεβρουάριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/229244/Bretania-Ptosi-simeionei-i-sterlina-meta-tis-proeidopoiiseis-tou-Misel-Mparnie> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 26, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Φεβρουάριος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/229248/Brexit--Misel-Mparnie-l-metabatiki-periodos-den-einai-dedomeni> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 26, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Φεβρουάριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/229336/Ekpliktos-o-Nt-Nteibis-me-tis-diloseis-tou-diapragmateuti-tis-EE-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 26, 2019).
- . *www.amna.gr*. 21 Φεβρουάριος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/232399/Epistoli-62-skliropurinikon-Toris-pros-tin-Tereza-Mei-thetei-orous-gia-skliro-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 26, 2019).

- . *www.amna.gr*. 28 Φεβρουάριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/234818/I-prothupourgos-Mei-leei-pos-to-schedio-sumfonia-gia-to-Brexit-uponomeuei-to-In-Basileio> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 26, 2019).
- . *www.amna.gr*. 2 Μάρτιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/235637/T-Mei-Den-tha-afiso-to-Brexit-na-thesei-se-kinduno-ti-diasfalisi-tis-eirinis-sti-B-Irlandia> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 26, 2019).
- . *www.amna.gr*. 2 Μάρτιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/235677/I-prothupourgos-Tereza-Mei-parousiase-to-orama-tis-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 27, 2019).
- . *www.amna.gr*. 7 Μ'αρτιος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/236938/Tin-europaiki-protasi-gia-to-montelo-tis-mellontikis-schisis-Inomenou-Basileiou-Enosis-parousiazei-o-Ntonalnt-Tousk> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 27, 2019).
- . *www.amna.gr*. 19 Μάρτιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/240590/M-Mparnie-To-Londino-exasfalizei-mia-metabatiki-periodo-gia-meta-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 27, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Μάρτιος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/243475/Brexit--5000-theseis-ergasias-tou-chrimatopistotikou-kladou-ektos-Bretanias--> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 27, 2019).
- . *www.amna.gr*. 30 Απρίλιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/252793/Nea-itta-tis-bretanikis-kubernisis-sti-Bouli-ton-London-anaforika-me-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 27, 2019).
- . *www.amna.gr*. 8 Μάιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/255010/O-Bretanos-YPEX-charaktirizei-paranoiko-to-schedio-teloneiakis-enosis> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 27, 2019).
- . *www.amna.gr*. 8 Μάιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/255197/I-Bouli-ton-London-psifise-na-parameinei-i-Bretania-stis-europaikes-upiresies-meta-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 15 Μάιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/257548/To-koinoboulio-tis-Skotias-aperripse-to-nomoschedio-gia-tin-apochorisi-apo-tin-EE> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 16 Μάιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/257797/Apogoiteumeni-i-Mei-apo-tin-arnisi-tis-Skotias-gia-egkrisi-tou-nomoschediou-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 17 Μάιος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/258155/I-Tereza-Mei-epimenei-oti-i-Bretania-tha-apochorisei-apo-tin-teloneiaki-enosis-> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 17, 2019).
- . *www.amna.gr*. 22 Μάιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/259889/To-Brexit-stoichise-900-lires-se-kathe-bretaniko-noikokurio--sumfona-me-ton-dioikiti-tis-Trapezas-tis-Agglias> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 23 Μάιος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/260037/Me-to-Brexit-ston-orienta-Bretanoi-speudoun-na-ginoun-germanoipolites> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).

- . *www.amna.gr*. 24 Μάιος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/260499/Olo-kai-perissoteres-bretanikes-etairies-ependuoun-sti-Germania-enopsei-tou-Brexit-> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 5 Ιούνιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/263576/I-mi-epiteuxi-sumfonias-gia-to-Brexit-tha-mporouse-na-kostisei-stis-epicheiriseis-20-disek-lires> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 12 Ιούνιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/265897/Nt-Nteibis-I-psifoforia-tou-koinobouliou-den-mporei-na-antistrepsei-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 12 Ιούνιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/265914/Bretania-Paraitisi-upourgou-diamarturomenos-gia-tin-aporeira-periorismou-tou-rolou-tou-koinobouliou> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 13 Ιούνιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/266465/Exorgismenoi-Skotsezoi-bouleutes-apochoroun-apo-tin-aithousa-tou-koinobouliou-se-mia-diamachi-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 20 Ιούνιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/268782/Krisimi-psifoforia-ton-bretanon-bouleuton-gia-ton-rolou-tou-koinobouliou-sto-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 26 Ιούνιος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/270881/Brexit-I-abebaiotita-frenarei-tis-ependuseis-stin-bretaniki-autokinitobiomichania> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 26 Ιούνιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/270992/Telos-sti-summetochi-tis-Bretanias-stin-EE-meta-apo-nomo-pou-epikurose-i-basilissa-Elisabet> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Ιούνιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/271872/T-Mei-EE-kai-Bretania-einai-desmeumenes-stin-epitachunsi-ton-sunomilion-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 6 Ιούλιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/274248/M-Mparnie-Yrarchoun-polla-anapantita-erotimata-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Ιούλιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/274638/Paraitithike-o-Nteibint-Nteibis-upourgous-armodios-gia-to-Brexit-> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Ιούλιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/274805/Ametabliti-i-thesitis-Bretanias-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 12 Ιούλιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/275929/To-Londino-parousiase-to-amfisbitoumeno-schedio-tou-gia-ti-mellontiki-schesi-tou-me-tin-EE> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 20 Ιούλιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/277989/Misel-Mparnie-I-Leuki-Biblos-egerei-seira-thematontreis-seires-thematon> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 20 Ιούλιος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/277951/Europaiki-Epitropi-proetoimasteite-gia-ola-ta-senaria-tou-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).

- . *www.amna.gr*. 22 Ιούλιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/278244/Nt-Raamp-I-Bretania-den-tha-plirosei-ton-logarismo-tou-Brexit-choris-mia-emporiki-sumfonia-me-tin-EE> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Ιούλιος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/278821/Bretania-Anamenetai-na-chathoun-3500-12000-theseis-ston-chrimatopistotiko-tomea-logo-tou-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 25 Ιούλιος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/279226/To-Doublino-tha-upostirize-aitima-tou-Londinou-gia-tin-paratasi-tou-chronodiagrammatos-tou-arthrou-50> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- . *www.amna.gr*. 30 Αύγουστος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/287903/The-Times-To-bretaniko-up-Amunas-fobatai-oti-tha-prokupsei-anagki-neou-limaniou-stin-Kupro> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 31 Αύγουστος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/288157/EE-Bretania-Aisiodoxia-gia-tis-pithanotites-na-epiteuchthei-to-fthinoporo-mia-sumfonia-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 11 Σεπτέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/291238/Mia-lathos-sumfonia-gia-to-Brexit-tha-mporouse-na-kostisei-chiliades-theseis-ergasias> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 12 Σεπτέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/291486/I-Nea-Yorki-uposkelise-to-Londino-os-to-basiko-chrimatopistotiko-kentro-tou-kosμου> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 17 Σεπτέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/292943/EE-Perissoteres-diapragmateuseis-gia-to-thema-ton-irlandikon-sunoron-gia-na-epiteuchthei-sumfonia-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 18 Σεπτέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/293176/-Isos-chreia-ektakti-sunodos-korufis-tis-EE-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 18 Σεπτέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/293308/Meta-to-Brexit-tha-diakorpei-prosorina-i-leitourgia-tou-bretanikou-ergostasiou-autokiniton-Mini> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Σεπτέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/296498/O-Mp-Tzonson-zita-apo-tin-T-Mei-na-aposurei-tis-protaseis-tis-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 2 Οκτώβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/297507/I-Tereza-Mei-pisteuei-oti-tha-parameinei-stin-igesia-tou-kommatos-kai-tis-choras-gia-polu-kairo> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Οκτώβριος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/297905/Brexit-Ena-sunoro-stin-Thalassa-tis-Irlandias-apotelei-katakokkini-grammi--proeidopoiiei-to-DUP> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).
- . *www.amna.gr*. 6 Οκτώβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/298837/O-Tousk-blepei-sumfonia-mechri-to-telos-tou-2018-Polles-oi-pithanotites-na-ta-broume-me-to-Londino--leei-o-Giunker> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).

- . *www.amna.gr*. 7 Οκτώβριος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/299035/Bretanoi-mousikoi--me-epikefalis-ton-Mpomp-Gkelntof--kaloun--tin-prothupourgo-Mei-na-allaxei-poreia-me-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Οκτώβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/299661/N-Stertzon-Moni-lusi-sto-problima-tou-Brexit-i-anexartisia-apo-to-Inomeno-Basileio> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 10 Οκτώβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/300007/Misel-Mparnie-Efikti-mia-sumfonia-gia-to-Brexit-mechri-tin-epomeni-ebdomada> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 18 Οκτώβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/302501/Nt-Tousk-Pio-konta-se-mia-sumfonia-gia-to-Brexit--choris-omos-akoma-ikanopoiitiki-proodo> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 18 Οκτώβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/302587/Sumfonia-metaxu-Bretanias-kai-Ispanias-gia-to-Gibraltar> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 19 Οκτώβριος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/302756/Thumata-tou-nazismou-zitoun-ti-germaniki-upikootita-enopsei-tou-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 20 Οκτώβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/303134/Pano-apo-miso-ekat-anthropoi-diadilosan-sto-Londino-kata-tou-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/308810/Bretania-Paraitithike-o-ufupourgos-Metaforon-Tzo-Tzonson> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 12 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/309361/Brexit-o-Misel-Mparnie-epibebaionei-oti-i-sumfonia-den-einai-konta> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 13 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/309523/Sto-teliko-stadio-oi-diapragmateuseis-gia-to-Brexit--> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 13 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/309864/Ta-kommata-tis-antipoliteusis-apaitoun-to-dikaioma-na-katathesoun-tropologies-sti-sumfonia-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 14 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/310172/To-ypourgiko-symboulio-enekrine-to-schedio-sumfonias-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 14 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/310218/Kako-gia-tin-Skotia-to-schedio-sumfonias-Brexit-dilonei-i-Skotseza-prothupourgos-Stertzon> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 15 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/310311/Mparaz-paraitiseon-stin-kubernisi-Mei-logo-Brexit-> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 16 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/310705/I-Tereza-Mei-antimetopi-tin-erchomeni-ebdomada-me-protasi-momfis> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).

- . *www.amna.gr*. 22 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/312294/Prosorini-sumfonia-EE-kai-Bretanias-gia-ti-schesi-tous-meta-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 23 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/312635/Brexit-Oi-europaioi-diapragmateutes-apatuchan-na-sumfonisoun-gia-to--Gibraltar-> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/313672/I-kubernisi-proballei-to-schedio-sumfonias-os-to-ligotero-epizimio-gia-tin-bretaniki-oikonomia> (πρόσβαση Οκτώβριος 1, 2019).
- . *www.amna.gr*. 25 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/312909/To-Gibraltar-den-tha-sumperilifthei-sti-sumfonia-gia-to-Brexit-I-Ispania-tha-arei-to-beto-tis> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- . *www.amna.gr*. 10 Δεκέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/316774/I-Tereza-Mei-anebale-tin-psifoforia-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 1, 2019).
- . *www.amna.gr*. 12 Δεκέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/317648/Esokommatiki-psifos-empistosunis-stin-T-Mei-> (πρόσβαση Οκτώβριος 1, 2019).
- . *www.amna.gr*. 14 Δεκέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/318265/Em-Makron-Mporoume-na-diasafinisoume-kai-na-egguihoume-ochi-na-epanadiapragmateuthoume-> (πρόσβαση Οκτώβριος 1, 2019).
- . *www.amna.gr*. 17 Δεκέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/eu/article/318869/Auxanontai-ta-louketa-sta-bretanika-estiatoria> (πρόσβαση Οκτώβριος 1, 2019).
- . *www.amna.gr*. 31 Δεκέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/321518/Auxithike-kata-22-o-arithmos-ton-Bretanon-pou-upebalan-aitiseis-gia-irlandiko-diabatirio-> (πρόσβαση Οκτώβριος 2, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/323540/Nea-itta-gia-tin-T-Mei-sto-koinoboulio-pou-tis-zita-na-parousiasei-enallaktiko-schedio-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- . *www.amna.gr*. 11 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/324114/Oi-proteraiotites-tis-roumanikis-Proedrias-tis-EE-gia-to-a-examino-tou-2019> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- . *www.amna.gr*. 15 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/325318/Bretania-Katapsifistike-me-suntriptiki-pleiopsifia-to-schedio-tis-T-Mei-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- . *www.amna.gr*. 16 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/325349/Brexit-Se-achartografita-nera-i-Megali-Bretania-Protasi-momfis-kata-tis-Mei-> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- . *www.amna.gr*. 16 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/325685/I-T-Mei-epibiose-tis-protasis-momfis---Anazitei-tora-ti-sunainesi-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).

- . *www.amna.gr*. 22 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/327309/Bretania-l-eurosti-agergasias-dinei-othisi-stin-oikonomia-enopsei-tou-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- . *www.amna.gr*. 22 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/327445/Se-kinduno-oi-exagoges-skotsezikou-ouiski-se-periptosi-enos-Brexit-choris-sumfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- . *www.amna.gr*. 22 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/327449/Ektos-to-chagkis-Oi-Skotsezoi-fobountai-oti-Brexit-simainei-anagkastiki-chortofagia> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- . *www.amna.gr*. 23 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/327482/Stin-Ollandia-metaferi-i-Sony-tin-edra-tis-stin-Europi--logo-Brexit-> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- . *www.amna.gr*. 29 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/329522/Oi-bretanoi-bouleutes-tha-psifisoun-pano-se-eos-kai-epta-proteinomenes-allages-sti-sumfonia-tis-Mei-gia-tin-exodo-apo-tin-EE> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- . *www.amna.gr*. 29 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/329650/Bretania-Egkrithike-i-tropologia-Spelman-pou-aporriptei-ena-Brexit-choris-Sumfonia-Apochorisis> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- . *www.amna.gr*. 4 Φεβρουάριος 2019. <https://www.amna.gr/auto/article/331279/I-Nissan-akuronei-ta-schedia-gia-tin-kataskeui-tou-X-Trail-sti-M-Bretania> (πρόσβαση Οκτώβριος 6, 2019).
- . *www.amna.gr*. 5 Φεβρουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/331663/Brexit-Me-nees-protaseis-stis-Bruxelles-i-T-Mei-tin-Pempti> (πρόσβαση Οκτώβριος 6, 2019).
- . *www.amna.gr*. 11 Φεβρουάριος 2019. <https://www.amna.gr/eu/article/333354/Bretania-O-ruthmos-anaptuxis-to-2018-itan-o-asthenesteros-apo-to-2012-> (πρόσβαση Οκτώβριος 6, 2019).
- . *www.amna.gr*. 11 Φεβρουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/333573/To-Londino-thelei-na-efodiastei-me-smimi-apo-drones-meta-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 6, 2019).
- . *www.amna.gr*. 19 Φεβρουάριος 2019. <https://www.amna.gr/eu/article/336035/To-Brexit-epitachunei-tin-exodo-ton-iaronikon-etaireion-apo-to-Inomeno-Basileio> (πρόσβαση Οκτώβριος 6, 2019).
- . *www.amna.gr*. 20 Φεβρουάριος 2019. <https://www.amna.gr/eu/article/336388/Paraitisi-trion-bouleuton-ton-Toris--pou-proschoroun-stin--Omada-ton-Anexartiton-> (πρόσβαση Οκτώβριος 6, 2019).
- . *www.amna.gr*. 22 Φεβρουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/337132/Eur-polites-sti-MBretania-kai-Bretanoi-stin-EE-zitoun-na-diasfalistoun-ta-dikaiomata-tous-meta-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 6, 2019).
- . *www.amna.gr*. 25 Φεβρουάριος 2019. <https://www.amna.gr/tourism/article/337709/Oi-Bretanoi-mporei-na-chreiazontai-biza-52-liron-gia-na-episkefthoun-tin-ipeirotiki-Europi-meta-to-Brexit-> (πρόσβαση Οκτώβριος 6, 2019).

- . *www.amna.gr*. 9 Μάρτιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/341776/Brexit-Oi-technikes-sunomilies-sunechizontai-stis-Bruxelles> (πρόσβαση Οκτώβριος 8, 2019).
- . *www.amna.gr*. 12 Μάρτιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/342100/Sumbibasmos-tis-teleutaias-stigmis-apo-Mei-kai-Giounker> (πρόσβαση Οκτώβριος 8, 2019).
- . *www.amna.gr*. 12 Μάρτιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/342445/Bretania-Katapsifistike-i-Sumfonia-Apochorisis-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 8, 2019).
- . *www.amna.gr*. 13 Μάρτιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/342856/I-bretaniki-kubernisi-tha-proteinei-tin-paratasi-tou-Brexit-eos-tis-30-Iouniou--an-egkrithei-mia-sumfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 8, 2019).
- . *www.amna.gr*. 26 Μάρτιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/346258/I-Bouli-ton-Koinotiton-apospa-ton-elegcho-tis-diadikasias-tou-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 9, 2019).
- . *www.amna.gr*. 27 Μάρτιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/346894/Brexit-I-T-Mei-anakoinose-oti-tha-paraitithei-an-to-koinoboulio-egkrinei-ti-Sumfonia-Apochorisis> (πρόσβαση Οκτώβριος 9, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Μάρτιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/346942/Brexit-Aporrifthikan-apo-to-koinoboulio-kai-oi-okto-protaseis-pou-eichan-tethei-se-psifoforia> (πρόσβαση Οκτώβριος 9, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Μάρτιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/347111/Brexit-To-bals-ton-arithmon> (πρόσβαση Οκτώβριος 9, 2019).
- . *www.amna.gr*. 1 Απρίλιος 2019. <https://www.amna.gr/eu/article/348225/I-abebaiotita-tou-Brexit-kostizei-sti-Bretania-600-ekat-lires-tin-ebdomada> (πρόσβαση Οκτώβριος 9, 2019).
- . *www.amna.gr*. 5 Απρίλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/349793/Mark-Route-I-epistoli-tis-Mei-den-arkei-gia-na-dothai-paratasi-sto-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 8 Απρίλιος 2019. <https://www.amna.gr/auto/article/350402/I-Jaguar-Land-Rover-prochora-stin-programmatismeni-oligoimeri-anastoli-leitourgias-ton-monadon-tis> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Απρίλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/355275/I-prothupourgos-tis-Skotias-anakoinose-schedio-dimopsifisma-anexartias-> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 7 Μάιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/358196/I-Bretania-tha-summetaschei-stis-Euroekloges> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 17 Μάιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/361371/Konta-se-chamilo-tetraminou-i-sterlina-kathos-parapaiei-i-sumfonia-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 16 Μάιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/361170/Bretania-O-Mporis-Tzonson--upopsifios-gia-tin-prothupourgia-otan-paraitithei-i-Tereza-Mei> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 17 Μάιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/361524/O-Mporis-Tzonson--favori-gia-na-diadechtei-tin-Tereza-Mei--sumfona-me-dimoskopisi> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).

- . *www.amna.gr*. 27 Μάιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/364110/Sti-Skotia-proigeitai-to-SNP-alla-oi-Ergatikoi-ufistantai-megales-apoleies> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Μάιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/363441/I-Mei-termatizei-mia-basanistiki-thiteia-gemati-apotuchies--epikriseis-kai-filies-triklopodies> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 20 Ιούνιος 2019. <https://www.amna.gr/eu/article/370718/Mporis-Tzonson-kai-Tzeremi-Chant--diekdikoun-ta-kleidia-tis-Ntaouningk-Strit-kai-ton-mpela-tou-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 11, 2019).
- . *www.amna.gr*. 25 Ιούνιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/371727/Brexit-ton-Oktobrio--me-i-choris-sumfonia--leei-o-Mp-Tzonson> (πρόσβαση Οκτώβριος 11, 2019).
- . *www.amna.gr*. 5 Ιούλιος 2019. <https://www.amna.gr/auto/article/375070/I-Jaguar-Land-Rover-anakoinose-ependusi-pollon-ekatommurion-sterlinon> (πρόσβαση Οκτώβριος 11, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Ιούλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/375929/Bretania-Pros-ta-chamila-eripeda-tou-2017-kineitai-i-sterlina> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 22 Ιούλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/379491/Bretania-Auxisimisthon-gia-tous-dimosious-upallilous-> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 22 Ιούλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/379460/I-bretaniki-oikonomia-kinduneuei-me-ufesi-kathos-plisiazei-to-Brexit--sumfona-me-to-institutoto-NIESR> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 23 Ιούλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/379777/Mp-Tzonsonsto-timoni-tis-Bretanias-Tha-fero-eis-peras-to-Brexit-eos-tis-31-Oktobriou-video> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 25 Ιούλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/380588/Na-exaleifthei-to-backstop-gia-na-apofeuchthei-ena-Brexit-choris-sumfonia--dilonei-o-Tzonsonston-Giunker> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 29 Ιούλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/381363/Bretania-Katoparo-1-23-dolario-upochorise-i-sterlina> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 29 Ιούλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/381463/Nikola-StertzonO-Mporis-Tzonson-epidiokei-ena-Brexit-choris-sumfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 30 Ιούλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/381571/Boutia-gia-ti-sterlina-kathos-auxanontai-oi-pithanotites-gia-ena-Brexit-choris-sumfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 1 Αύγουστος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/382293/Bretanos-YPOIK-I-oikonomia-mas-einai-arketa-ischuri-gia-na-diacheiristei-ena-Brexit-choris-sumfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 2 Αύγουστος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/382475/Trapeza-tis-Agglias-Ameso-sok-se-periptosi-enos-Brexit-choris-sumfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).

- . *www.amna.gr*. 08 Νοέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/eu/article/406551/To-Inomeno-Basileio-isos-na-min-ufistatai-se-mia-10etia> (πρόσβαση Νοέμβριος 08, 2019).
- . *www.amna.gr*. 18 Αύγουστος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/385591/Maiki-Gkooub-l-chora-tha-antimetopisei-samaraki-ston-dromo-tis-se-periptosi-ataktou-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Αύγουστος 2019. <https://www.amna.gr/home/videos/387792/-Inomeno-Basileio-O-MpTzonson-zitise-apo-ti-Basilissa-na-anasteilei-ti-leitourgia-tou-koinobouliou-gia-5-ebdomades> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Αύγουστοις 2019. <https://www.amna.gr/home/article/387795/Bretania-Diadiktuako-aitima-kata-tis-anastolis-leitourgias-tou-koinobouliou-sugkentrose-450000-upografes-se-liges-ores> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 30 Αύγουστος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/388299/Mp-Tzonson-H-EE-den-tha-metakinithe-i-apo-tis-theseis-tis--an-theorisei-oti-to-Brexit-mporei-na-stamatisei> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 27 Αύγουστος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/387471/Bretania-Sumfonia-ton-kommaton-tis-antipoliteusis-gia-apotropis-enos-Brexit-choris-sumfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Αύγουστος 2019. <https://www.amna.gr/eu/article/387718/Suntagmatiko-skandalo> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Αύγουστος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/387736/I-Europaiki-Epitropi-kalase-ti-Bretania-na-katathesei-nees-protaseis-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 2 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/388937/Tin-anaboli-tou-Brexit-gia-tis-31-Ianouariou-2020-tha-epidioxoun-bouleutes> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- . *www.amna.gr*. 2 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/388960/Mp-Tzonson-Den-thelo-ekloges---Den-uparhei-kamia-periptosi-na-zitiso-apo-tis-Bruxelles-nea-anaboli-tou-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/videos/389232/Bretania-I-kubernisi-apolese-tin-pleiopsifia-sto-koinoboulio---O-bouleutis-Filip-Li-proschorise-stous-Fileleutheros> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/389115/Se-chamilo-trietias-i-sterlina> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/389258/OIE-Pano-aro-16-disekat-dolaria-to-kostos-enos-no-deal-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- . *www.amna.gr*. 6 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/389901/Mp-Tzonson-gia-paraitisi-tou-adelphou-tou-Tzo-To-Brexit-dichazei-oikogeneies> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- . *www.amna.gr*. 6 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/390121/I-Bouli-ton-London-enekrine-to-nomoschedio-gia-tin-apotropi-enos-Brexit-choris-sumfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).

- . *www.amna.gr*. 4 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/389424/Enischuetai-i-sterlina-meta-ti-niki-ton-bouleuton-pou-den-theloun-Brexit-choris-sumfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- . *www.amna.gr*. 10 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/390897/Brexit-l-Bouli-ton-Koinotiton-aperripse-ek-neou-tin-protasi-Tzonson-gia-proores-ekloges-> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- . *www.amna.gr*. 11 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/eu/article/391355/Paranomi-i-afofasi-anastolis-tis-leitourgias-tou-Koinobouliou> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- . *www.amna.gr*. 19 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/393767/Nomizo-oti-mporoume-na-echoume-mia-sumfonia-ektima-gia-to-Brexit-o-Zan-Klont-Giounker> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/eu/article/394938/Paranomi--akuri-kai-mi-genomeni-i-afofasi--gia-tin-anastoli-leitourgias-tou-Koinobouliou--sumfona-me-tin-istoriki-afofasi-tou-Anotatou-Dikastiriu> (πρόσβαση Οκτώβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 24 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/eu/article/394942/Tzonson-i-afofasi-tou-Anotatou-Dikastiriu-plittei-tis-prospatheies-gia-tin-exasfalisi-sumfonias-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Οκτώβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/396966/Epifulaktiki-i-EE-apananti-sti-sumbibastiki-protasi-tou-Mp-Tzonson-gia-ta-sunora-tis-Irlandias> (πρόσβαση Οκτώβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Οκτώβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/397194/Epicheiriseis-B-Irlandias-Tromera-apogoiteutikes--anefarmostes--apatiles-oi-protaseis-Tzonson> (πρόσβαση Οκτώβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Οκτώβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/397274/ZK-Giounker-Yrarchoun-problimata-stin-teleutaia-protasi-tou-Londinou-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 7 Οκτώβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/398003/l-bretaniki-trapeza-HSBC-tha-katargisei-epibleon-10000-theseis-ergasias> (πρόσβαση Οκτώβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 10 Οκτώβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/399206/To-Londino-kai-to-Doublino-blepoun-enan-dromo-gia-pithani-sumfonia-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 14, 2019).
- . *www.amna.gr*. 17 Οκτώβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/400785/M-Mparnie-EE-kai-Bretania-echoun-sumfonisei-sta-anoikta-zitimata-plin-FPA-> (πρόσβαση Οκτώβριος 17, 2019).
- . *www.amna.gr*. 17 Οκτώβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/videos/400980/O-Mparnie-parousiase-ta-kuria-simeia-tis-sumfonias-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 17, 2019).
- . *www.amna.gr*. 19 Οκτώβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/videos/401438/Metatithetai-i-egkrisi-tis-sumfonias-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 19, 2019).

- . *www.amna.gr*. 21 Οκτώβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/401945/Brexit-Katatethike-to-plires-keimeno-gia-ti-Sumfonia-Apochorisis> (πρόσβαση Οκτώβριος 21, 2019).
 - . *www.amna.gr*. 22 Οκτώβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/402244/To-bretaniko-Koinoboulio-enekrine-ti-sumfonia-Brexit---Katapsifistike-to-chronodiagramma-oloklirosis-tou-> (πρόσβαση Οκτώβριος 22, 2019).
 - . *www.amna.gr*. 2 Νοέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/404998/Diadilosi-uper-tis-anexartiasias-tis-Skotias-sti-Glaskobi> (πρόσβαση Νοέμβριος 2, 2019).
 - . *www.amna.gr*. 10 Δεκέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/316892/Nt-Tousk-Ektakti-sunodos-gia-to-Brexit-tin-Pempti> (πρόσβαση Οκτώβριος 1, 2019).
 - . *www.amna.gr*. 4 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/389525/BoE-Oi-epiptoseis-apo-ena-Brexit-choris-sumfonia-tha-itan-ligotero-sobares-ap-oso-ektimouse-archika> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- Αρώνη, Μαρία. «*www.amna.gr*.» *www.amna.gr*. 27 Φεβρουάριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/234481/M-Mparnie-Den-einai-dunati-mia-metabatiki-periodos-aoristou-diarkeias> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 26, 2019).
- Βασιλάκη, Χρ. «*www.amna.gr*.» *www.amna.gr*. 29 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/118064/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- . «*www.amna.gr*.» *www.amna.gr*. 27 Ιούλιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/120605/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
 - . «*www.amna.gr*.» *www.amna.gr*. 20 Ιούλιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/173116/Mparnie-Oi-diafonies-gia-ta-dikaiomata-ton-politon-meta-to-Brexit-paramenoun> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
 - . «*www.amna.gr*.» *www.amna.gr*. 16 Οκτώβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/301752/Kamia-aisiodoxia-apo-ton-Ntonalnt-Tousk-enorpei-tis-Sunodou-Korufis-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
 - . «*www.amna.gr*.» *www.amna.gr*. 13 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/309773/To-schedio-drasis-gia-tin-periptosi-mi-sumfonias-gia-to-Brexit-dimosieuse-i-Europaiki-Epitropi> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
 - . *www.amna.gr*. 10 Απρίλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/351101/Komision-Ta-krati-meli-se-etoiomotita-gia-Brexit-choris-sumfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- Βικέτος, Α. *www.amna.gr*. 17 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/326026/N-Christodoulidis-Ola-ta-senaria-einai-pithana-meta-tin-katapsifisi-tis-sumfonias-Londinou-Bruxellon> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- Βικιπαίδεια. *el.wikipedia.org*. 23 Νοέμβριος 2019. https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%87%CE%AD%CF%82_%CE%9A%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%81%CF%87%CF%89%CE%BD_%CE%92%CE%AC%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD_%CE%91%CE%BA%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE% (πρόσβαση Νοέμβριος 23, 2019).

- Βούρβουλη, Αγγελική Κουγιάννου- Κατερίνα Πρίφτη-Γκέλη. <https://www.huffingtonpost.gr>. 06 Αύγουστος 2019. https://www.huffingtonpost.gr/entry/skotia-oealia-voreia-irlandia-ti-tha-kanoen-ten-epomene-emera-enos-pithano-e-brexite-choris-semfonia_gr_5d48058be4b0ca604e352d32 (πρόσβαση Σεπτέμβριος 28, 2019).
- Δάβος, Γιώργης-Βύρων. «El Publico.» *El Publico*. 19 Νοέμβριος 2018. <https://www.amna.gr/home/article/311274/Ta-bretanika-mouseia-den-theloun-to-Brexit-outezografisto> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 30, 2019).
- Δρακόπουλος, Παύλος. «nature.com.» *www.amna.gr*. 4 Απρίλιος 2017. <http://nature.com/articles/doi:10.1038/ncomms15101> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 20, 2019).
- Δρακόπουλος, Π. «www.amna.gr.» *www.amna.gr*. 24 Μάιος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/157635/Oi-epiptoseis-tou-Brexit--stin-epistimoniki--ereunitiki-kai-akadimaiki-koinotita-tis-Bretanias> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- Ε.Β.Ε.Α, Κέντρο Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης. <http://europedirect.acci.gr>. 2014. <http://europedirect.acci.gr/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CF%85/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 13, 2019).
- ΕΕ, Συμβούλιο της. «consilium.europa.eu.» 22 Μαΐος 2017. <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/05/22/brexit-negotiating-directives/> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . «ΧΤ 21018/19.» *BXT 24 CO EUR-PREP 11*. Στρασβούργο: Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου, 2019. 4.
- . «Σημείωμα ΧΤ 21014/19.» *BXT 15 CO EUR - PREP 10*. Στρασβούργο: Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου της ΕΕ, 2019. 7.
- Ειρήνη, Μητροπούλου. *www.tovima.gr*. 12 Απρίλιος 2017. <https://www.tovima.gr/2017/04/11/world/o-braxos-stis-sympligades-toy-brexit/> (πρόσβαση Οκτώβριος 16, 2019).
- Επιτροπή, Ευρωπαϊκή. «MEMO/17/648.» file:///C:/Users/user/Downloads/MEMO-17-648_EL.pdf. Μαρτίος 2017. file:///C:/Users/user/Downloads/MEMO-17-648_EL.pdf (πρόσβαση Οκτώβριος 2019).
- Καραβίτη, Φ. «www.amna.gr.» *www.amna.gr*. 27 Ιούνιος 2016. <https://www.amna.gr/home/article/117951/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 15, 2019).
- Καρυπίδης, Ισαακ. *www.efsyn.gr*. 11 Νοέμβριος 2016. https://www.efsyn.gr/kosmos/boreia-ameriki/89384_i-eidiki-shesi-tis-bretanias-me-tis-ipa (πρόσβαση Οκτώβριος 21, 2019).
- Καστρισιανάκη, Μαρία. «DW.» *DW*. 5 Οκτώβριος 2017. <https://www.amna.gr/home/article/193356/DW-Kerdismeni-i-Mei-sto-sunedrio-ton-Suntiritikon> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 22, 2019).
- Κουσκουβέλης, Ηλίας, συνέντευξη από Σωτήρης Κυριακίδης. "Καμιά πολιτική δύναμη στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν μπορεί να πει ποιο είναι το επόμενο βήμα" (13 Μάρτιος 2019).

- Κων/να, Τσακαράκη. *powerpolitics.eu*. 25 Ιανουάριος 2018.
<https://powerpolitics.eu/%CE%B3%CE%B9%CE%B2%CF%81%CE%B1%CE%BB%CF%84%CE%AC%CF%81-%CE%BF-%CE%B2%CF%81%CE%AC%CF%87%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%AD%CF%81%CE%B9%CE%B4%CE%BF%CF%82/>
 (πρόσβαση Νοέμβριος 11, 2019).
- Κωστακοπούλου, Ντόρα. «www.amna.gr.» *Guardian*. 13 Οκτώβριος 2017.
<https://www.amna.gr/home/article/195990/Rekor-aitiseon-Bretanon-gia-europaiki-uprikootita> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 23, 2019).
- Λίτσας, Σπύρος, συνέντευξη από Νικόλ Καζαντζίδου. *Brexit: Το Ηνωμένο Βασίλειο σε κρίση* (16 Ιανουάριος 2019).
- ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΑ. «powerpolitics.eu.» *powerpolitics.eu*. 26 Απρίλιος 2017.
<https://powerpolitics.eu/%CF%83%CE%BA%CF%89%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CE%BC%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA/> (πρόσβαση Οκτώβριος 19, 2019).
- Μιχάλαρος, Χρήστος. *economytoday*. 20 Αύγουστος 2019.
https://economytoday.sigmalive.com/oikonomia/kosmos/11495_se-anavrasmo-oikyrion-tis-vretanias-enorpei-brexit (πρόσβαση Νοέμβριος 13, 2019).
- Μούσης, Νίκος. «Η Ευρωπαϊκή Ένωση δίκαιο, οικονομία, πολιτική.» Εκδόσεις Παπαζήση, 2013.
- Μπελιντσόν, Γκρεγκόριο. *El Pais*. 14 Ιούνιος 2019.
<https://www.amna.gr/home/article/369224/To-Brexit-mporei-na-enischusei-tin-Europaiki-Enosi> (πρόσβαση Οκτώβριος 11, 2019).
- Ναυτεμπορική. *www.naftemporiki.gr*. 10 Ιούνιος 2017.
<https://www.naftemporiki.gr/story/1245429/bretania-ta-telika-apotelesmata-ton-bouleutikon-eklogon> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- Παπαγεωργίου, Γιάννης. <https://www.huffingtonpost.gr>. 22 Ιούνιος 2017.
https://www.huffingtonpost.gr/entry/post-12342_gr_10584846 (πρόσβαση Οκτωμβριος 3, 2019).
- Παρασίδης, Κυριάκος. «www.amna.gr.» *www.amna.gr*. 20 Μάρτιος 2018.
<https://www.amna.gr/auto/article/241021/Se-kamia-chora-tis-Europis-den-uparchei-katholiki-oloklirosi-enos-montelou-apo-tin-archi-mechri-to-telos> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 27, 2019).
- Πρεβεζά, Αφροδίτη. *Ipop.gr*. 24 Ιούνιος 2016. <https://ipop.gr/themata/eimai/brexit-bremain-vretani-psifizou-pagkosmia-kinotita-agonia/> (πρόσβαση Οκτώβριος 21, 2019).
- Ρακιτζή, Ειρήνη. *www.amna.gr*. 15 Ιανουάριος 2019.
<https://www.amna.gr/home/article/325289/Sunechizetai-i-suzitisi-sto-koinoboulio---Diadilotes-tou-Remain-kai-Leave-kata-tis-sumfonias-tis-T-Mei> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- . *www.amna.gr*. 17 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/326005/I-T-Mei-pros-anazitisi-sunainesis-guro-apo-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).

- . *www.amna.gr*. 21 Ιανουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/327043/Nees-sunomilies-me-tous-etairous-tis-epidiokiei-i-T-Mei--apokleiei-neo-dimopsifisma-gia-to-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 5, 2019).
- . *www.amna.gr*. 14 Φεβρουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/334651/Brexit-To-bretaniko-koinobouljo-katapsifise-tin-basiki-protasi-Mei-gia-perissotero-chronostis-diapragmateuseis> (πρόσβαση Οκτώβριος 6, 2019).
- . *www.amna.gr*. 20 Φεβρουάριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/336473/Bretania-l-asfalistiki-etaireia-Aviva-tha-metaferi-ta-kefalaia-tis-stin-Irlandia> (πρόσβαση Οκτώβριος 6, 2019).
- . *www.amna.gr*. 26 Μάρτιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/346582/To-aitima-gia-tin-anaklisi-tou-arthrou-50-pou-uegrapsan-ekatomuria-polites-tha-tethei-pros-suzitisi> (πρόσβαση Οκτώβριος 9, 2019).
- . *www.amna.gr*. 27 Μάρτιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/346873/Bretania-Tin-protimisi-tous-se-ocho-protaseis-se-koino-psifodeltio-kalountai-na-deixoun-oi-bouleutes> (πρόσβαση Οκτώβριος 9, 2019).
- . *www.amna.gr*. 2 Απρίλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/348688/Nea-anaboli-sto-Brexit-zita-i-T-Mei--kalontas-tin-antipoliteusi-na-broun-mazi-mia-lusi> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 5 Απρίλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/349491/Sunechizontai-simera-oi-sunomilies-kubernisis---Ergatikon-gia-sumfonia-sto-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 23 Απρίλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/354992/Epanalambanontai-me-duskolies-oi-sunomilies-kubernisis---Ergatikou-kommatos-gia-sunainesi-sto-Brexit> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 9 Μάιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/358997/Tis-kampanies-tous-gia-tis-euroekloges-anakoinosan-to-Ethniko-Komma-Skotias-kai-oi-Fileletheroi-Dimokrates> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 12 Ιούνιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/368801/Bretania-Me-mikri-diafora-psifon-aporrifthike-i-protasi-tis-antipoliteusis-pou-tha-empodize-to-Brexit-choris-sumfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 11, 2019).
- . *www.amna.gr*. 27 Ιούνιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/372610/O-Mporis-Tzonson-leei-oti-tha-apomakronei-tous-upourgous-pou-antitithentai-sti-mi-sumfonia> (πρόσβαση Οκτώβριος 11, 2019).
- . *www.amna.gr*. 2 Ιούλιος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/374079/Bretanos-YPOIK-Ena-Brexit-choris-sumfonia-tha-kostize-sto-dimosio-tameio-90-dis-lires> (πρόσβαση Οκτώβριος 11, 2019).
- . *www.amna.gr*. 28 Αύγουστος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/387824/Bretania-Amesi-apofasi-dikastiriou-gia-tin-anastoli-leitourgias-tou-koinobouliou-epidiokoun-bouleutes> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *www.amna.gr*. 3 Σεπτέμβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/389236/tta-tou-Mporis-Tzonson-sti-Bouli-ton-Koinotiton--oi-psifofories-sunechizontai-simera> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).

- . *www.amna.gr*. 15 Οκτώβριος 2019. <https://www.amna.gr/home/article/400407/I-prothupourgos-tis-Skotias-epimenei-sto-schedio-tis-gia-neo-dimopsifisma-anexartiasias> (πρόσβαση Οκτώβριος 15, 2019).
- Ρέκκα, Σπ. *www.amna.gr*. 9 Μάιος 2019. <https://www.amna.gr/auto/article/358896/I-Volvo-stirizei-ti-thesi-tis-Megalis-Bretanias-ston-klado-tou-autokinitou> (πρόσβαση Οκτώβριος 10, 2019).
- . *www.amna.gr*. 6 Ιούνιος 2019. <https://www.amna.gr/auto/article/367150/I-Ford-kleinei-ena-ergostasio-tis-sto-Inomeno-Basileio> (πρόσβαση Οκτώβριος 11, 2019).
- Σερέτη, Χαρά. «<https://www.athensvoice.gr/>.»
https://www.athensvoice.gr/world/510796_analysi-oi-epiptoseis-toy-brexit-gia-inomeno-vasileio-kai-tin-ee?amp. 15 Ιανουάριος 2019.
https://www.athensvoice.gr/world/510796_analysi-oi-epiptoseis-toy-brexit-gia-inomeno-vasileio-kai-tin-ee?amp (πρόσβαση Οκτώβριος 21, 2019).
- Σμίθ, Κέιτ. «<http://www.kathimerini.gr/>.»
<http://www.kathimerini.gr/1004465/article/epikairothta/kosmos/apoyh-pws-ftasame-sto-brexit-my8oi-kai-alh8eies>. Ιαν 2019.
<http://www.kathimerini.gr/1004465/article/epikairothta/kosmos/apoyh-pws-ftasame-sto-brexit-my8oi-kai-alh8eies> (πρόσβαση Απρ 2019).
- Συμβουλίου, Γενική Γραμματεία του Ευρωπαϊκού. «consilium.europa.eu.» 29 Απρίλιος 2019.
<https://www.consilium.europa.eu/media/21747/29-euco-art50-guidelines-el.pdf>
(πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- ΥΠΕΞ. *www.mfa.gr*. 24 Ιούνιος 2015. <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/synthiki-tis-lissavonas.html> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2019).
- Χάρρυ, Παπαπανάγος, συνέντευξη από Αλεξάνδρα Γιούτα. *Το Brexit καθιστλά της Γερμανία "Μονοκράτορα" της ΕΕ* (1 Απρίλιος 2017).
- Χασαπόπουλος, Νίκος. *www.tovima.gr*. 6 Οκτώβριος 2017.
<https://www.tovima.gr/2017/10/05/politics/oi-bretanikes-baseis-stin-kypro-meta-to-brexit/> (πρόσβαση Οκτώβριος 20, 2019).
- Ψύλος, Μιχάλης. «www.amna.gr.» *www.amna.gr*. 30 Ιούνιος 2016.
<https://www.amna.gr/home/article/118182/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).